

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

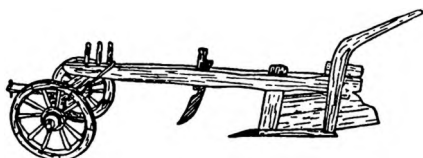
MEJLBY SOGNS HISTORIE

I

FØR AAR 1814

S. A. POULSEN
GAARDEJER

POVL JØRGENSEN
LEKTOR

AARHUS
AARIUS AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
1942

INDHOLD

	Side
Gravminder	2
Bøndernes Forhold i 1600erne.....	4
Ogstrup	9—63—164
Kalstrup	13—65—166
Bygballegaardene	16—73—170
Krannestrup.....	22—76—173
Enggaard.....	26— 80
Dyrgaard.....	30— 84
Peder Bondes Gaard.....	34—102
Stiftsgaarden	37— 95
Mejlgaard	39—106
Anneksgaarden	41— 96
Mette Urnes Gaarde (Matr. Nr. 4-3-2 i 1844).....	43— 97
Mariager Klosters Gaarde (Matr. Nr. 18-10 i 1844).....	47— 93
Matr. Nr. 16 og 15 i 1844.....	49—88, 92
Matr. Nr. 14, 11, 17, 19, 20 i 1844	51, 53—94, 101, 104, 109
Landboforhold i 1700erne (Ryttergodset)	56
Auktion over Ryttergodset	109
En Hestehandel.....	112
Udskiftningen	114—132
3 Processer	139
Forhold i 1800erne (Priser og Valuta)	148
Mejlbygaardene købes	151
Forlig om Præstetienden.....	156
Matriklen af 1844.....	162
Stamtavle over Slægten Degn i Mejlby.....	79

Sagregister findes i Bind II.

VÆRN DINE MINDER MOD TIDENS FLUGT

Med stor Glæde og Interesse har jeg læst om den Hjemstavns-Interesse der finder Sted i vor Tid, og ikke mindst gennem de historiske Samfunds Aarbøger. Dette — i Forbindelse med en Opfordring andet Sted fra om at samle og nedskrive, dels Minder fra Mejlbys Sogn, dels historiske Oplysninger om Byens Slægter gennem Aarene — har givet mig Lyst til og Interesse for at gøre Forsøget, idet det er mit Haab, at dette ikke alene vil være af Interesse for den nulevende Slægt, men maaske allermest for de kommende Slægter.

Gennem Arbejdet dermed opdagede jeg dog snart, at jeg var bleven for gammel til at løse Opgaven paa egen Haand, hvorfor jeg henvendte mig til pens. Lektor Poul Jørgensen, Aarhus, der er barnefødt paa „Dyrsgaard“ i Mejlbys Sogn, og spurgte, om han vilde være med i Arbejdet for at løse denne Opgave, hvortil han svarede, at det vilde han med stor Glæde. Den følgende historiske Beretning om Mejlbys Sogn gennem 300 Aar er da et fælles Produkt af vort Arbejde, af hvilket Lektor Jørgensen har taget Broderparten.

S. A. P o u l s e n.

DET BENYTTETE KILDEMATERIALE

For en Del af Egnen mellem Aarhus og Randers har afdøde cand. mag. Søren Hansen, der lejlighedsvis citeres i det følgende under Mærket (S. H.) samlet et stort og værdifuldt Kildemateriale. For Mejlbys Vedkommende har han særlig beskæftiget sig med Tiden før 1700; dog har han fulgt Ogstrup og de andre ældre Udgaarde længere ned i Tiden. Søren Hansen var født Pinsedag 1859 som Søn af Gaardmand Peder Hansen i Knagstrup, Skader Sogn; han virkede som Historielærer ved Vejle Latin- og Realskole og døde d. 21. August 1910. Da han var ugift, kunde han tilbringe en stor Del af sine Frier med Arkivstudier.

En stor Del af Materialet til Mejlbys Historie under og efter Udskiftningen er skaffet tilveje af Gaardejer S. A. Poulsen i Mejlby. Af dette Stof kan særlig nævnes Gaardenes Beboere og Ejendomshandler samlet fra Skøde- og Panteprotokoller og mange Oplysninger fra Rigsarkivet og Nationalmuseets Kirkeafdeling, ligesom han har skaffet Kort over Mejlby fra Matrikelskontoret. Han har ogsaa skrevet Artiklerne om Forholdene i vor Tids Mejlby.

Som Kildemateriale er endvidere brugt Fæste- og Skifteprotokoller, Mandtalslister og Kirkebøger samt Justitsprotokoller. For Stamtavlernes Vedkommende har Amtslæge Kjær i Viborg og Genealog S. Otto Brenner (Personalhistorisk Institut) ydet værdifuld Hjælp, ligesom jeg maa takke for den Elskværdighed, jeg har mødt paa Statsarkivet i Viborg, særlig skylder jeg Statsarkivar Sv. Aakjær Tak for hans Bistand ved Fremskaffelse af Materiale. Hvor mange interessante Enkeltheder jeg end har fundet om Mejlbys Fortid, maa Stoffet hentes fra saa mange Steder, at man aldrig kan haabe at have faaet alt med, og for lange Tidsrumms Vedkommende er Oplysningerne meget sparsomme. Jeg haaber dog, at de efterfølgende Sider maa give et nogenlunde rigtigt og overskueligt Billede af Mejlby Sogns Historie. For den, der ønsker et letlæseligt Overblik over vore Landsbyers Udvikling i Almindelighed, giver Axel Steensbergs Bog »Den danske Landsby« en kort Fremstilling med Litteraturhenvisninger.

Aarhus i Marts 1942.

Poul Jørgensen.

MEJLBY FØR 1700

Mejlby Kirke ligger 16 km fra Aarhus og 21 km fra Randers. Skønt Sognet ligger højt, har den Del af det, som danner den egentlige gamle Bymark, tidligere været afgrænset af Vandløb, af hvilke nu kun uanselige Rester er tilbage. Den sydlige Grænse for Mejlby Sogn dannes af en Grøft, der tidligere ledede Vandet fra et Engstrøg til Spørring Aa. Mod Sydvest løber Nibæk ogsaa til Spørring Aa, og længere nordpaa begynder Skader Aa. Endelig er der østpaa en lille Bæk, som løber gennem „Bolsdal“ og dér danner Skellet mellem Ogstrup og Dyrgaard. At Egnen tidligere har været mere vandrig end nu, bekræftes i Beretningen om Udskiftningen af Markerne i 1779. Særlig lægger man Mærke til det i denne Beretning nævnte „Ulvekær“, der synes at have haft en betydelig Størrelse. Det siges i denne Beretning, at Bygballegaardene skal have en Del af Mejlby Mark, og at denne Del skal begynde ved „Ulvekæret“ og strække sig nordpaa. Dette Kær synes herefter at have ligget paa eller i Nærheden af Matrikel Nr. 11 b 1844, der nu ejes af Emil Madsen. Det er formodentlig paa dette Kærs Grund, at der i min Faders Tid blev opgravet et mægtigt Hjortegevir, hvis yderste Takker havde saa stor indbyrdes Afstand, som en voksen Mand kan spænde. I Betragtning af disse Omstændigheder kan man vel have Grund til at antage, at Ulvekæret har været den sidste Rest af en gammel Sø, og en saa stor Hjort som den fundne tyder paa, at der ikke har været tæt Skov ved Søen. Derimod har der sikkert været store Skove mod Øst, og de mulige Beboere paa Stedet har baade haft Lejlighed til Jagt og noget Fiskeri, ligesom Engene har budt Kvæget saftigt Græs. Disse Forhold maa vel have tiltrukket Folk, i alt Fald i den senere Del af Oldtiden, og de talrige Gravminder, der er fundet paa Stedet, vidner om, at der har været Beboere.

Arkitekt Uldall, som i 1874 ombyggede Mejlby Kirke, har

sendt en Indberetning til Nationalmuseet om de paa den Tid kendte Oldtidsminder i Mejlby og indtegnet dem paa et Kort over Mejlby Sogn med Numrene 1—39 (se Kortet Side 3. Brandpletter er betegnede ved Kryds, Gravhøje ved smaa Kredse). Nr. 16 midt imellem Bygballe og Dyrgaard kaldes „Slangerhøj“; deri fandtes i 1867 et mindre Stenkammer med et lille trekantet Bronzekar, der gik itu, desuden en sleben Stenkile og en Urne. Nr. 17 Bolshøj laa ved Bolsbækken lidt Syd for Dyrgaard paa den Gaards Mark, som kaldes „Tranekær“. Højen blev sløjft ca. 1835. I et aflangt Stenkammer fandtes tvende Glas med afrundet Bund og Ornamenter ituslaaede. Desuden opgravede man en Guldfigerring, Mønter og Urner. Der er ogsaa fundet kulørte Glaskar. Nordvest for Mejlby mellem Kalstrup og Røvedvejen har der ligget 8 Høje, af hvilke Nr. 19, Kirkehøj, ligger lige ved Kalstrup Skel; lidt Øst for denne findes Bastruphøj, Nr. 18. Højen Nr. 20 indeholdt 2 Urner. I Nr. 21 fandtes et Jernsværd, en lille Bronze-genstand og Urner; i Nr. 22 fandtes Urner. Nr. 21 og Nr. 25 blev sløjfede i 1865. Til denne Gruppe Høje hører ogsaa Nr. 26, sløjft 1872. Den indeholdt Urner og Madkar. Baade Nr. 25 og Nr. 26 var omgivne med Kantsten. I Nr. 29 Syd for Røvedvejen fandtes i 1873 en Guldfigerring med en Plade, der bar et Billede af Kristus paa Korset og en Indskrift. Denne Ring findes i Nationalmuseet.

Ved Spørringvejen vil man finde Daurehøj, Nr. 24. Endelig skal nævnes Nr. 39, Møgelhøj, der ligger langt fra de andre Høje i Engene Syd for Enggaard.

Det er først i Jernalderen, da Klimaet her i Landet efterhaanden blev koldere og fugtigere, at det blev nødvendigt at staldfodre Kvæget om Vinteren. Beboelseshusene blev derfor større og solidere, og man kunde ikke længere flytte rundt fra et Sted til et andet. Indførelsen af Hjulploven gjorde det muligt at tage de federe Jorder i Brug, og Staldfodringen gav Gødning.

Man regner med, at de Landsbyer, hvis Navne ender paa „by“, er opstaaet i Tiden 800—1000 e. Kr. Hver Mand har bygget sin Gaard, hvor han fandt det bekvemt, og hvor der var Plads, og uden om Bygningerne har han indhegnet et Stykke Jord, Gaardens Toft, hvor Gaardejeren kunde anlægge Have og i det hele taget anvende den, som han fandt for godt, uafhængig af Naboerne. Udenfor Landsbyen med dens Tofter

strakte de dyrkede Bymarker sig, og uden for disse laa Overdrevet, Heden, eller hvad man nu kaldte den. Den blev slet ikke dyrket; men Heste og Køer og Svin kunde gaa der imellem hinanden.

I Mejlby blev de gamle Gaarde lagt langs med to Veje, af hvilke den ene gaar fra Vest til Øst, idet den kommer fra Spørring¹⁾ og paa den anden Side af Landsbyen fortsætter ad Kalø til, og den anden Vej gaar fra Syd til Nord. Som S. H. (cand. mag. Søren Hansen) gør opmærksom paa i sin Bog om Ogstrup, gik Vejen fra Nord Øst for Ogstrup og fulgte Skellet mellem Ogstrup og Krannestrup, til den ved Ogstrupmarkens sydøstlige Hjørne delte sig i en Vej til Krannestrup og en til Mejlby. I Matriklen af 1664 nævnes 18 Gaarde inde i Mejlby By, og det er rimeligt at antage, at disse Gaarde er meget gamle. I Middelalderen, da Landet endnu var rigt paa Skov, har det været naturligt at bygge Træhuse eller maaske Bulhuse, som den Lade, man kan se i „Den gamle By“ i Aarhus; men i 1500erne, da Skovene var blevet stærkt reducerede, nedlagde Regeringen Forbud mod i Nørrejylland at bruge Trævægge i Husene. Man blev da nødt til at gaa tilbage til en ældre Byggemaade, idet Stolperne i Bindingsværksskelettet blev forbundne ved et Fletværk af Grene, der tættedes med Ler; men da Leret let smuldredes af Frost, maatte disse Huse som Regel klines hvert Foraar. Som en Følge af denne Bygningsmaade, var Husenes Levetid kun kort, og Ildebrande kunde lægge en stor Del af den tæt sammenbyggede Landsby i Aske.

Hvorledes Beboerne i Mejlby i ældre Tid har delt Bymarken imellem sig, vides ikke; men det kan antages, at det Fællesskab, vi kender fra „Markbogen“ af 1685, har eksisteret fra meget gammel Tid. Medens hver Bonde var fuldstændig ene-raadende, naar der var Tale om hans Gaards Bygninger og den omgivende Toft, ejede han nok bestemte Dele af Bymarken; men hans Agre var ikke ved noget Hegn adskilt fra de andre Beboeres Agre, og han var derfor nødt til at pløje, harve, saa og høste samtidig med de andre Mænd i Landsbyen, og med Hensyn til Græsning var Fællesskabet fuldstændigt. Forskellen mellem Bønderne i samme By bestod kun deri, at den Del af den dyrkede Bymark, som hver ejede, stod i Forhold til Stør-

---

1) I gammel Tid har denne Vej nok været mindre brugt end Vejen over Røved.

relsen af hans Toft, og det samme gjaldt det Antal Kreaturer, han havde Ret til at lade græsse paa den til Græsning henlagte Del af Bymarken. Kun paa Overdrevet var alle lige.

Man brugte i Mejlby det saakaldte Trevangsskifte. Hele Bymarken var delt i tre Vange; i den ene dyrkedes Vintersæd, i den anden Vaarsæd, og den tredie laa hen som Græsmark, dog som Regel, uden at der saaedes Græs i den. De tre Vange kaldtes Nordre Vang, Vestre Vang og Søndre Vang. Vangene var inddelt i Agre, hvoraf der til hver Gaard hørte et stort Antal paa forskellige Steder i Vangen, for at den gode og den mindre gode Jord kunde blive ligelig fordelt mellem Bønderne. Da den anvendte Plov var vanskelig at vende, gjorde man Agrene lange. Derimod var de kun 5—7 Meter brede og højest paa Midten for at hindre, at Regnvandet blev staaende paa Ageren. Spor af disse „højryggede“ Agre kan endnu findes nogle Steder. Som det ses af Beretningen om Udskiftningen i 1779 og andetsteds, har der dog været en Del Vandhuller, Enge og Kær rundt paa Markerne, saa der har ikke været Mangel paa sur Jord, der sammen med Heden, Vrunkel og en Del af Venholt dannede „Almindingen“ og brugtes til fælles Græsning. Der eksisterer desværre ingen gamle Kort over Markerne i Mejlby Sogn; men den ovenfor nævnte Markbog af 1685 nævner de Stykker, hvori Vangene var delt.

Nordre Vang: Tofter — Sandspjald — Skidenspjald — Hejstebals Klepper — Stenbrou Ager — Jegs Ager — Humballe Ager — Gaasspjald — Grøn Tou Ager — Bastrup Ager — Hwolvej Klepper — Baals Ager — Mejel Oldt (= Mejlholt?) — Baalsballe — Neden Bastrup Høw — Langager — Biugballe — Ved Refsel Bæk — Skompholtet.

Vestre Vang: Vester Toft — Neder og Over Kolkjærsagre — Bag og Over Højen — Kolrode — Over Venholt — De nordre Staal — De søndre Staal — Hatager — Hedeagger — Kleppern ved Bastruphøj — Hørrer i Over Kolkjærager — Hørrer i Hatager — Hørrer i Hedeager.

Søndre Vang omfatter Tofterne Sønden og Østen for Byen: Kirste Agre — Krogholms Fald — Fuglsig Fald — Høgballe — Gammel Rode — Gulløch Fald — Bedkier Fald — Waadollt — Baraas — Det Fald ved østre Gaardende — Klepperne ved Krannestrup Sig — Hørspjeller.

Hver af de nævnte Marker maa opfattes som større Arealer, „Aase“, der bestod af et Antal Agre. Som et Eksempel paa,

hvor meget der kunde høre til en enkelt Gaard, nævnes her Annexgaardens Agre:

I Vester Vang: 1 Enggaards Ager — 3de Vættetoft — 2de Tvillinger — 1 Kolkjær — 6 Ager over Højene — 3de norden Højen — 2de Klepper over Staar — 1 do. over Bastrup Høj.

I Nordre Vang: 1 Sandgrav Spjald — 1 ond Lykke — 1 grønne Tiser — 1 Bastrup Ager — 1 Hwolvejs — 1 Towløkke — 1 Pr. Ager — 2de Stevn Broer — 1 Vinboller — 10 øster Gaardsender — 3de Boresagre — 1 Blaasballe — 1 Stumpholt — 2de Jesig og 1 Klep — 1 Grister — 3de Klepper — 2de Langager.

I Sønder Vang: 1 Toftager — 1 Kjsti Ager — 1 Fæstgaard — 10 St. i Krogholm — 2de Fuglsig — 5 gammel Røde — 1 Bredekjær — 1 Hagboller — 5 Klepper i Krogholm — 1 do. ved den østre Side.

For at træffe Bestemmelse om, naar der skulde pløjes, saas o. s. v. samledes Bønderne af og til til „Grandestævner“ paa en aaben Plads i Byen, hvor der var saa mange Sten sat i Kreds, at hver af Jordbrugerne kunde komme til at sidde ned. Disse Grandestævner afholdtes endnu henimod 1800, skønt Jorden dengang var udskiftet; men der har naturligvis stadig været fælles Anliggender at forhandle om. Naar alle var færdige med at høste, kom det Tidspunkt i ældre Tider, da der blev truffet Bestemmelse om at „opgive Ævred“. Ævred var Betegnelse for Græsningen paa de afhøstede Vange, og naar Høsten var endt, fjernede man de lave Risgærder, der skilte Vangene fra hinanden, saa at Kvæget kunde gaa over hele Marken.

Den ældste historiske Efterretning om Mejlby findes muligvis i et Brev fra Erik Glippings Tid, hvori opregnes de Jordejendomme, som den afdøde Erik Plovpenning's Døtre Jutta og Agnes mener at kunne gøre Fordring paa. I denne Opregning nævnes bl. a. Mejlby, der kaldes Methalby; men om der i dette Dokument menes Mejlby ved Aarhus, kan være tvivlsomt. I hvert Fald synes det efter den Form, hvori Teksten gengives i det for Tiden udkommende Værk „Danmarks Breve og Dokumenter“ at være forkert, naar S. H. læser Navnet „Ogstrup“ i Dokumentet. „Danmarks Breve og Dokumenter“ nævner i Stedet Byen „Ajstrup“.

En anden Meddelelse om det gamle Mejlby er mere sikker. I en Opregning af Hasle Præbendes maanedlige Indtægter anføres blandt andet: „Item in Medhelby I ora“, hvilket vel maa

oversættes: „Ligeledes i Mejlby 1 Øre“. Der er aabenbart her Tale om 1 Øre Korn eller 36 Skæpper. Ved Ordet „Præbende“ forstaas den personlige Indtægt, som Kannikerne ved Domkapitlet i Aarhus havde af deres Embede.

Konjunkturerne har skiftet i gamle Dage som i vor Tid. Ved Midten af 1100erne begyndte Tyskerne at oprette Havnebyer ved Østersøen, og det kunde derfor betale sig at sende Korn fra Danmark til de nye Byer. Derved steg Indtægterne; men Valdemarernes Krige kostede Penge, og der paalagdes Bønderne store Byrder. Adel og Gejstlighed satte deres Levefod i Vejret, og da Opgangstiden kulminerede og afløstes af Nedgang, søgte de højere Stænder at vælte saa store Byrder som muligt over paa Bønderne. Efter Valdemar Sejrs Død kunde Kongerne ikke længere værne Lov og Ret i Landet. Hidtil havde den allerstørste Del af Bønderne været Selvejere; men nu tiltog Antallet af Fæstere stadigt.

Man kan vel undre sig over, at de frihedselskende Bønder uden synderlig Modstand gav Afkald paa deres Selveje; men Sagen bliver mere forstaaelig, naar man sammenligner Selvejernes og Fæsternes Kaar i den omtalte Tidsalder. Medens Selvejeren blev plaget med Skatter og Afgifter, havde Fæsteren, eller som han kaldtes „Landbobonden“, bortset fra Tienden kun at betale Landgilde til sin Herremand. I det daglige Liv var der ingen Forskel mellem Fæsteren og Selvejeren. De ordnede som sædvanligt Landsbyens indre Anliggender, og naar Fæsteren døde, gik Gaarden som Regel i Arv til hans Søn; men i det lange Løb ændredes Forholdene. Landgilden svarede ganske vist til den aarlige Udsæd; men Fæsterne maatte gøre Hoveri for Herremanden, og denne Byrde kunde stige til det utaaalelige. Mejlby har sikkert været ret gunstigt stillet. Det blev først og fremmest Domkapitlet i Aarhus, som bragte en stor Del af Gaardene i Mejlby Sogn under sit Værge, og dets Herredømme har næppe været tyrannisk. Senere inddrog Staten en Del Gaarde som Ryttergods, men ogsaa i dette Tidsrum blev det daglige Livs Arbejde uforstyrret, naar Militærtjenesten var overstaaet. Der er sikkert andre Steder, man med større Ret kan tale om trælbundne Bønder, end i Kronjydernes Egne. Det var vel ogsaa et Held for Mejlby, at den laa i nogenlunde stor Afstand fra dem, der ejede Jorden.

I Løbet af 1500erne var Priserne paa Landbrugsvarer opadgaende, og selv om Bønderne her i Landet ikke havde stort

at sælge, fik mange Bønders Hjem dog Præget af en vis Velstand, og de gode Tider fortsattes gennem den første Del af 1600erne; men Kristian den Fjerdes Krige nedsænkede efterhaanden Bønderne i den dybeste Armod. Ved denne Konges Død betalte de mest velhavende i Mejlby kun halv Skat, og mange mødte paa Tinge og førte Vidner paa, at de slet ikke kunde betale noget. Selv Landskabet bar Præg af de fremmede Horders Vandalisme. Saaledes anfører Mogens Bille til Tirsbæk og Peder Reedtz til Tygestrup i en Indberetning, at i Todbjerg er i 1645 „hugget 45 bøgestub og 54 bøge støffd og 14 bøge er Toppen afhuggen. Udi Kalstrup Lund huggen 146 Risz Egger (= Risege) og 20 Bøge, støffuit 32 Egge og 14 Bøge“ (Bechers Orion II). Da endelig Polakkerne i 1660 rykkede ind i Landet som Hjelpeetropper, opførte de sig ikke bedre, end Fjenderne tidligere havde gjort.

Om Forholdene i Fredstid i 1600erne faar vi en Del Underretning i et Værk, der udkom i 1655 under Titlen: Berntsen: „Danmarks og Norges frugtbare Herlighed“.

De „jordegne“ Gaarde, hvis Tal er stærkt formindsket, men hvoraf der dog stadig findes en Del, særlig i Jylland, er ufri Folks Arv og Eje, de nedarves fra Mand til Mand med tilhørende Skov og „Herlighed“. De betaler ingen Landgilde som Fæsterne; men de maa svare Leding og Gæsteri, og naar en Arving tager Gaarden i Besiddelse, maa han udrede „Husbondhold“, der i Mejlby synes at have været 5 eller 10 Rdlr. Naar der paabydes Penge- eller Kornskatter til Rigets Forsvar, maa Selvejerne betale dobbelt saa meget som Kronens og Adelenes Fæstebønder. Paabydes der fuld Skat, udgør denne 4 Rdlr. for en „Helgaard“. Det er ikke tilladt Adelen uden Kongens Samtykke at købe „jordegent Gods“. Den, der arver en jordegen Gaard, skal gøre de andre Arvinger Fyldest efter Lensmandens og Samfrændernes Tykke. Hvis den, der besidder en Selvejergaard, forhugger Skovene eller lader noget af Ejendommen bortkomme, eller ikke holder Gaarden i Hævd, har Lensmanden med Samfrænderne Ret til at indsætte en af de andre Arvinger. Selvejere kan kun dømmes af Kongens Dommere, og de har Myndighed til at føre Proces.

Fæstere eller Landbobønder betaler Stedmaal (Indfæstning), naar de tiltræder en Fæstegaard. Denne Afgift er et Slags Bevis for, at ingen kan købe Bonden ud af Fæstet mod hans Vilje, saa længe han opfylder sine Forpligtelser. Tillige

betaler Fæsteren hvert Aar Landgilde, der ifølge Kristian den Tredies Reces skal betales inden Mortensdag. Fæsteren er forpligtet til at gøre Arbejde paa den Herregaard, hvortil han hører, og han skal foretage Rejser med Heste og Køretøj, naar det fordres. De, der bor nærmest ved Herregaarden, er Ugedagstjenere, som gør Arbejde hver Uge, men som til Gengæld er fritagne for de almindelige Pengeskatter, som paabydes af Kongen.

Over Fæstebønder og andre Tjenere har Adelen Haand- og Halsret. De fornemste Adelsmænd har deres eget Birke-ting, ved hvilket de ansætter Birkefogder og Skrivere. Tillige har nogle Ret til at indsætte Præster, som Biskoppen finder egnede.

Ved en Helgaard forstaas en Gaard, der har saa meget Jord, som aarligt kan drives med en Plov. I en saadan Gaards Mark kan der saas over 16 Tønder Korn; mindre Gaarde kaldes halve Gaarde. Jordløse Huse regnes ikke i Hartkorn, selv om de har en lille Kaalhave. De betaler ingen Landgilde, men nogle faa Mark aarlig i Husleje.

Naar en Gaard, som tilforn ikke er skyldsatt, skal takseres i Hartkorn eller sættes i Landgilde, da skal man undersøge, hvor meget der kan saas i alle Markerne, og hvor meget Hø, der kan faas af Engene; derfra skal trækkes en Trediedel for den Jord, som aarlig ligger som Fælle, og Resten skal beregnes efter Egnens Sædelands- og Engbundstakster. Skov takseres for Svins Olden. Efter Aabomaal er 3 Tønder Rug eller Byg lig med $1\frac{1}{2}$ Tønde Boghvede eller Ærter, lig med $4\frac{1}{2}$ Tønde Blandsæd, lig med 6 Tønder Havre, at regne for 1 Tønde Hartkorn.

Af ryddet Jord behøves til 1 Skæppe Hartkorn efter Aabomaal et Stykke Jord, som er $37\frac{1}{2}$ Alen langt og $18\frac{3}{4}$ Alen bredt. Mejlby hører til Aabo Syssel.

I Jylland og Fyn regnes 3 Læs Hø fra Engbund for 1 Skp. Hartkorn, mens 36 Læs Kæreng kun regnes for $\frac{1}{2}$ Tønde Hartkorn. En Skov til 24 Svins Olden er 1 Tønde Hartkorn.

Ved Fastsættelsen af Landgilde regnes 1 Ørte lig 10 Skp. Rug eller 12 Skp. Byg eller 20 Skp. Havre. 1 Tønde Smør svares af 12 Tønder Hartkorn, og 1 Tønde Honning eller 30 Kander beregnes af 6 Tønder Hartkorn.

Vi skal nu gaa over til at omtale de enkelte Gaarde i Mejlby Sogn i 1600erne, idet vi begynder med de fem Gaarde

Kalstrup, to Bygballegaarde, Ogstrup og Krannestrup, der i den nævnte Rækkefølge danner en Halvkreds uden om Mejlby. En stor Del Oplysninger om Forholdene stammer fra Kalø Lens Regnskaber.

OGSTRUP FØR 1700

Ogstrup er den Gaard i Mejlby, hvis Historie er bedst kendt, idet den i Indledningen nævnte cand. mag. Søren Hansen (= S. H.) har skrevet en Afhandling „Garden Ogstrup i Mejlby Sogn gjennem halvfemte Hundrede Aar“ i Randers Amts historiske Aarvog for 1908. Da den nævnte Aargang af Aarbogen ikke længere kan faas til Købs, skal her meddeles et kort Uddrag af Afhandlingen.

Den første Ejer af Ogstrup, vi hører Tale om, er den Jon Jensen, som sammen med andre „gode Mænd“ har sat sit Segl under nogle Dokumenter. Han maa have været en anset Mand, siden Ridderen Anders Petz paa „Holm“ [c. Rosenholm] før 1431 havde faaet et Laan hos ham eller maaske snarere hos hans Fader, eftersom Jon Jensens Broder, Bonde Jensen i Mejlby, havde Del i Pantet, der bestod af Krannestrup Mark, som dengang var ubebygget, samt 2 Gaarde og 1 Bol i Krajbjerg.

Paa denne Tid var det Skik, at Laangiveren fik det stillede Pant overladt til frit Brug i Stedet for Renter, og Jon Jensen har, som de følgende Begivenheder viser, tænkt sig, at det skulde lykkes ham at beholde Pantet. Da imidlertid den mægtige Ridder Otte Nielsen (Rosenkrantz) til Bjørnholm i Aarene omkring 1450 tilkøbte sig Indløsningsretten til Jon Jensens Pant, kom det til en Retssag, fordi sidstnævnte ikke vilde modtage sine udlagte Penge igen, men beholde Pantet. For at give et Indblik i den Tids processuelle Former, gengives Processens enkelte Stadier her i Korthed.

Hr. Otte Nielsen lod paa tre Tingdage før Midsommer i Aaret 1458 paa Lisbjerg Herredsting „kynde løsen“ paa det pantsatte Gods. Dernæst lod han i September Maaned samme Aar paa samme Ting „tilbyde fulde Penninge efter de Breves Lydelse, som disse forskrevne Gods var udsatte med, to Ting før St. Mikkelsdag og et Ting efter, og da vilde forskrevne (= ovennævnte) Jon Jensen ej annamme sine Penninge“. Herredsfogden og Herredsmændene afsagde da den Kendelse, at Pengene skulde bringes ind i Fjerdingskirken (c: den Kirke i Herredet, som var nærmest ved Tingstedet), for der at hen-

ligge „Aar og Dag“ (c 1 Aar og 6 Uger) for det Tilfældes Skyld, at Jon Jensen skulde betænke sig. Men Jon Jensen vilde hverken udlevere sit Pant eller Pantebrevene og lod Pengene ligge. Tirsdag den 13. November 1459 mødte Otte Niensens Fuldmægtig Erik Lunov paa Lisbjerg Herredsting, hentede i Følge med Herredsfogden og Herredsmændene de tilbudte Penge fra Fjerdingskirken og bragte dem til Tinget inden for Tingstøkkene. Derefter opfordrede Erik Lunov Jon Jensen og hans Broder Bonde Jensen til at udlevere Pantebrevene. Erik Lunov lovede ikke at forlade Tinget, før Kreditorerne havde faaet alle de Penge, deres Breve hjemlede dem. Men Jon Jensen vilde ikke afgive Pantet og Brevene. Da rettede Lunov til Herredsfogden og Herredsmændene det Spørgsmaal, „om det Ret var, efter som medfaret var“. Der valgtes nu et Nævn af 12 Mænd paa Tinge, og efter nogen Raadslagning gik de inden for Tingstøkkene og afgav den enstemmige Dom, „at efterdi der saa lovlig medfaret var, som for (= foran) stander skrevet, da bør forskrevne Herre Otte Nielsen af Rette at have det forskrevne Gods og de Breve, som det var udsat med, og Kongen bør at have de Penge, som det fornævnte Gods stod til Pant for“.

Otte Nielsen havde altsaa vundet sin Sag; men en Herredstingsdom var ikke tilstrækkelig til, at han kunde skaffe sig Raadighed over Jordejendommen. Det lykkedes ham med Forbigaaelse af Landstinget at faa Sagen ført frem til Kongens Retterting. Den 13. Juni 1460 mødtes Brødrene fra Ogstrup i Graabrødrekloster i København med Otte Nielsen for Kongen og Rigens Raad, og Otte Nielsen vandt atter Sagen; Jon Jensen og hans Broder mistede ikke alene deres Pant, men ogsaa deres Tilgodehavende.¹⁾

Jon Jensen overlevede kun i faa Aar Tabet af Krannestrup Mark, thi i 1468 var Peder Jonsen, aabenbart en Søn af Jon Jensen, Ejer af Ogstrup. Han havde en Tvist med en anden Gaardejer i Mejlbj, Mawens Jepsen Bunde (= Mogens J. B.) om en Ager Øst for Hallingvejen, som Peder Jonsen gjorde Lovhævd paa, hvilket betyder, at han paa Tinge fik gamle Mænd til Vidne paa, at den omstridte Ager i mange Aar havde været i Ogstrupmandens Besiddelse. Ogsaa Peder Jonsen dyrkede Krannestrup Mark, men kun som Fæster for en aarlig

---

¹⁾ Afskrift af Dommen findes i Bogen om Ogstrup af S. H.

Ydelse af $\frac{1}{2}$ Tønde Smør og 5 Mark, hvilket sidste svarer til $7\frac{1}{2}$ Ørtug Korn eller $7\frac{1}{2}$ Ørte Korn. Peder Jonsen døde før Sommeren 1498.

Før vi gaar videre med Beretningen om Ogstrups Beboere, kan det være rimeligt at sige nogle Ord om Gaardens Størrelse. I 1532 svarede Ejeren i Landgilde 1 Tønde Smør og Gæsteri, og i 1664 sattes Landgilden til 1 Tønde Smør, et Brændsvin (c: et Oldensvin, hvori Ejeren's Mærke var indbrændt) og 1 Okse at stalde. Smørrets Mængde svarer som før omtalt til 12 Tønder Hartkorn. I Matriklen af 1688 nedsattes Gaardens Hartkorn til 8 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., men forhøjedes atter i triklen af 1844 til 11 Tdr. 6 Skp. 2 Alb. Med den i 1836 tilkomne Lod Matr. Nr. 34 1844 har Gaarden nu et Hartkorn paa 12 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. $1\frac{1}{2}$ Alb. og et Areal af godt 204 Tønder Land.

Peder Jonsens Efterfølger i Ogstrup var Jesper Olufsen, der havde Gaarden til 1532. Da en Selvejergaard paa dette Tidspunkt ikke kunde sælges til fremmede uden først paa 3 Tingdage at være tilbudt den sidste Ejers Slægtninge, kan vi gaa ud fra, at Jesper Olufsen var en nær Slægtning af Peder Jonsen.

Jesper Olufsen maatte føre Proces med ovennævnte Mogens Bonde i Anledning af, at Ogstrupmanden fra 1468 eller maaske tidligere havde haft Kirkejord paa Mejlby Mark i Fæste. I denne Strid mæglede Biskop Niels Clausen i Aarhus sammen med andre Aarhusmænd den 6. Juni 1498. Det i denne Anledning opsatte Dokument (se Ogstrupbogen) er temmelig gaadefuldt, saa at Processens Udfald er ukendt; men selve den Omstændighed, at Jesper Olufsen kunde føre Proces uden Væрге, viser, at han paa denne Tid var Selvejer. Det har imidlertid ikke varet mange Aar, før han sank ned til at blive Fæster, uden at vi kender Grunden dertil. Maaske har han ikke opfyldt sin Ledingspligt under Kong Hans' Krige med Sverige og i Ditmarsken. At Gaarden er blevet inddraget under Kronen, fremgaar imidlertid af den Kendsgerning, at Kong Hans i 1511 skødede en Del Gods, blandt andet Ogstrup, til Ridder Mogens Gøye, der var Lensmand paa Aalborghus, og som ejede Clausholm. Efter Mogens Gøyes Død fik hans Søn, Falk Gøye til Skjærsø, Gaarden Ogstrup.

Omkring 1550 opstod der Strid om Skellet mellem Ogstrup og Krannestrup, formodentlig fordi Ogstrupbonden dengang

ophørte at have Krannestrup i Fæste. Sagen maatte afgøres ved, at 6 Adelsmænd „red Skel“ (c: bestemte Skellet paa Stedet); thi ingen kunde eller vilde give Oplysning om, hvor Skellet tidligere havde gaaet.

Efter Jesper Olufsen kom i 1532 hans Søn Jens Jespersen, der foruden at være Fæster i Ogstrup ogsaa var Selvejer, idet han sammen med Oluf Jespersen i Bygballe, der formodentlig har været hans Broder, og flere andre Medarvinger ejede „en øde Jord og Ejendom, kaldes Kannikejorden ... i Hornslet Sogn udi Drorup Mark liggendes“. Denne Jord solgtes til Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, der fik Tilladelse af Kongen til at købe denne Selvejendom. Jens Jespersen var med til at udskifte Skovene om Estrup i Søby Sogn mellem Albrecht og Eline Gøve, som i Forening ejede Clausholm.

Efter Jens Jespersen kommer som Fæstere af Ogstrup Peder Frandsen, der havde Gaarden i 1606, og Poul Pedersen, som overtog den senest i 1613. Den sidstnævnte maa have lidt en Del under Wallensteins Indfald i Landet, idet han i 1629 fritoges for Ekstraskat paa Grund af de Tab, de kejserlige Troppers Plyndringer havde paaført ham.

Fra 1636 hed Ogstrupmanden Søren (Søfren) Pedersen, der ofte nævnes i Tingsvidnerne paa Øster Lisbjerg Herredsting. Et Tingsvidne af 24. Marts 1647 nævner, at Søren Pedersen i Ogstrup var blevet forarmet under Torstensons Besættelse af Egnen. Imidlertid maa han hurtigt være kommen paa Fode igen; thi i 1661 kalder Sognepræsten i sin Indberetning angaaende Matriklen af 1662 (1664) Søren Pedersen i Ogstrup og Søren Pedersen i Bygballe I de mest velstaaende Mænd i Sognet. Søren Pedersen i Ogstrup nævnes sidste Gang i 1675 i Mejlbys Kirkebog. Han har haft mindst tre Sønner, Poul, Peder og Anders Sørensen, af hvilke den første døde i 1674, og desuden havde han mindst to Døtre, nemlig Maren Sørensdatte, som i 1671 blev gift med Michel Christensen af Kartrup, og Bergete Sørensdatte, som i 1674 viedes til Søren Christensen af Haslum.

Ingen af disse Børn blev Fæstere i Ogstrup, der gik over til Jens Nielsen Ring (født ca. 1627, død i November 1687 i en Alder af 60 Aar). Han nævnes første Gang i 1677 og var gift med Margrete Mogensdatte (født 1636, død 1712), som døde i Ogstrup. De havde følgende Børn: Kirsten, som i 1689 viedes til Niels Thomesen i Søby, Anne, der i 1696 ægtede

Jens Sørensen i Røved, og Maren, som i 1699 blev gift med Rasmus Rasmussen i Søby. Af Sønner havde de Jens Jensen Ring (født ca. 1664, død 1721), der blev den følgende Fæster i Ogstrup, og Poul, der blev døbt i 1678.

Hvad Ejerne af Gaarden Ogstrup angaar, tilhørte Gaarden i 1629 Ellen Marsvin til Stenalt og var endnu i 1664 i hendes Slægts Besiddelse, da den ejedes af Jørgen Seefeldt til Stenalt. I 1682 satte Oberst Hans Friis til Clausholm Gaarden Ogstrup og andet Bøndergods i Pant for 2000 Rigsdaler, og siden den Tid hørte Ogstrup under Clausholm, indtil Martinus Nielsen i 1871 købte Gaarden. I 1690 var Ejeren Grev Rantzau, der var en Svigersøn af Oberst Friis.

KALSTRUP FØR 1700

Kalstrup omtales første Gang i 1433, idet et Tingsvidne oplyser, at hverken Peder Pouelsen eller hans Fader har oppebaaret noget af Kalstrup i Liszbiørg Herred, hvilket jo ikke er meget oplysende. Nogle andre Tingsvidner viser, at Kalstrup tidligt er kommet i Gejstlighedens Besiddelse, idet en Abbed i 1444 og 1450 lod læse Breve lydende paa Kalstrup. I 1475 foreligger et Lovhævdsbrev paa Kalstrup Mark, og fra 1476 er bevaret Opladelsesbreve paa Kalstrup Mark til Essenbæk Kloster og dets Abbed. Endelig meddeler et Tingsvidne i 1503, at Abbed Jon af Essenbæk Kloster maa drive Svin til Kalstrup Skov. (Se de ældste Arkivregistraturer I 270, II 96 og 97).

I 1511 tilhørte Kalstrup Øm Kloster. En Fæster paa Gaarden nævnes dog først i 1596, nemlig Gørs Groersen, der i 1612 kaldes Gregers Groersen.

I Slutningen af 1500erne døde Søren Rasmussen i den Selvejergaard, hvis sidste Rest er Dyrsgaard, og Gørs Groersøns Søn Søffren Groersen (ogsaa kaldet Gregersen) nævnes i 1596 som Indehaver af denne Selvejergaard, som han formodentlig har faaet ved at gifte sig med Søren Rasmussens Enke eller Datter.

I 1612 har Groers Groersen formodentlig været svagelig, thi i Kalø Lens Indtægtsregnskab for 1612—13 meddeles, at Niels Grosen i Kalstrup paa sin Faders Vegne skal betale 12 Daler for Skovhugst i Kalstrup Skov. Kort efter maa Groers Groersen være død; i de nævnte Lensregnskaber for 1613—14 staaer nemlig, at „Søren Groersen i Kalstrup thill Farløn epter hans

Fader Groers Groersen ibm (= sammesteds) har betalt 3 Daler“. Da Groers Groersøn døde, har altsaa Søren Grosen overtaget Kalstrup i Fæste. Dog har han foreløbigt ogsaa beholdt Dyrgaard, indtil Sønnen Gros Sørensen blev gammel nok til at kunne overtage den. Det hedder herom i Lensregnskaberne fra 1615—16: „Gregers Sørensen i Mejlby Hosbundholdt aff den Gaard ibm (c: sammesteds), hans Fader for hannem oplod. Penninge 10 Daler“.

Søren Grosen har haft to Brødre, nemlig den ovennævnte Niels, der fik Mejlgaard i Fæste, og Knud, som overtog Gaarden paa Sydsiden af Kirken. Naar Navnene Gros og Grosen har forskellige Former, kan Grunden være den, at Fornavnet Gros er en forkortet Form af det oprindelige Navn Gregorius, der allerede i 1486 forekommer i Mejlby, og som vel i sin Tid er taget fra Almanakken (12. Marts). I 1650 kaldes Søren Grosen med en anden Form Graffuersen.

I 1622 nævnes foruden Søren Grosen ogsaa Oluf Pedersen som Fæster i Kalstrup, men i 1629 er den første atter Eneherr i Gaarden. Maaske er Oluf Pedersen den samme Mand, der i 1617 var Fæster i Bygballe II. I 1626 betalte Søren Grosen „Spindepenge“, og i 1629 udgjorde hans Afgift af Kalstrup 13 Skp. 1½ Fdk. Rug, 1 Td. Byg og 13 Skp. 1½ Fdk. Havre, 1 Fdk. Smør og 1 Brændsvin. Søren Grosen nævnes ogsaa som Lægdsmand.

Det kan ses, at Krigene bragte Ødelæggelse til Kalstrup som til Mejlby i det hele taget; thi i 1643 nævnes Søren Grosen i Rubriken „Jordebogsrestance“, og i 1645 faar han Afkortning i Landgilde. Paa et Tingsvidne i 1646 fremtraadte Peder Jensen (Fæster i Nr. 5 1664, Nr. 18 1844) paa Søren Grosens Vegne og udtalte, at „han blev saa ganske øde og ilde medfaren af Fjenderne med Udplyndringer og Kontributioner i denne Fjendetid, at han er saa forarmet“, at han ikke kan betale Skat. Der blev i 1646 nedsat et Nævn, som i det følgende kaldes „Krigsnævnet af 1646“; det skulde undersøge, hvilke Skader Krigen med Svenskerne havde medført. Dette Nævn vidnede, at Seffren Groersen havde tilovers fra Fjendetiden ¼ Sæd, 3 Køer, 1 Ungnød og 3 Øg.

Hvor haardt end Søren Grosen havde lidt under Krigen, maa han dog have arbejdet sig op igen, thi i 1657 betalte han Maanedsskatten, og endnu i 1660 var han Indehaver af Kalstrup. Kort efter dette Tidspunkt maa han imidlertid være død;

thi i 1662 angives Karen Pedersdatter som Fæster af Kalstrup, og da Matriklen af 1664 nævner Søren Grosens Enke som Fæster, maa Karen Pedersdatter have været gift med Søren Grosen.

Hvis Søren Grosen er død i 1660, har han været Gaardmand i Kalstrup i 47 Aar og forud i Dyrgaard mindst 17 Aar, hvilket udgør ialt 64 Aar. Gaar vi dernæst ud fra, at han har været ca. 20 Aar, da han overtog Dyrgaard, maa han være født om ved 1576 og følgelig have opnaaet en Alder af mindst 84 Aar. S. H. nævner, at Søren Grosens Fader var født i Tiden 1540—1560. Dette passer godt med hans Søns Alder; rimeligvis har Gros Grosen været født omkring 1550.

Søren Grosen har været to Gange gift, først med Arvingen til Dyrgaard, med hvem han fik Sønnen Gros Sørensen. Efter sin første Kones Død har han saa giftet sig med Karen Pedersdatter. Man spørger uvilkaarligt sig selv, om hun har været en Datter af den Peder Jensen, der talte Søren Grosens Sag paa Tingsvidnet i 1646, men dette Spørgsmaal kan ikke besvares. I sit andet Ægteskab fik Søren Grosen Børnene Sidsel (født 1642, død 1696), Niels, der nævnes som Altergæst sammen med sin Moder i 1663, Gros Sørensen (den yngre, født 1618, død 1688) og Oluf Sørensen, der nævnes ved et Tingsvidne i 1647 som Oluf Sørensen i Kalstrup. I 1660erne træffer vi ham som Gaardmand i Mejlbj by under Navnet Oluf Sørensen Kalstrup. I 1708 begravnes Peder Grosen af Kalstrup, 53 Aar gammel; han maa vel ogsaa høre til Familien. I December 1666 dør Gros Grosen, som vel maa være en Broder til Søren Grosen.

Endelig nævnes i Kirkebogen i 1667 „den gamle Groes“ i Kalstrup. Det er rimeligvis den Gørs Sørensen af Kalstrup, som begravnes i 1681. Denne sidste kan næppe være nogen anden end Gørs Sørensen fra Dyrgaard, der, da han efter Svenskekrigen 1645 maatte opgive den halvt ødelagte Dyrgaard, som forarmet igen har fundet Optagelse i sin Faders Hjem i Kalstrup og har boet der til sin Død. Hvis dette er Tilfældet, maa han ganske vist være bleven over 90 Aar; men dette stemmer jo ogsaa godt med Tilnavnet Den Gamle.

Efter Søren Grosens Død overtog hans Datter Sidsel Sørensdatter Kalstrup; men da hun i 1665 giftede sig med Jens Nielsen Stær fra Ebbestrup, gik Gaarden over til ham. Det maa være denne Mand, der nævnes i Kirkebogen under Navnet Jens Kalstrup. Hans Børn er Inger, født 1667, Jens, født 1669,

Karen, født 1673, Søren, født 1674, Margrete, født 1680 (død 1719) og Peder, født 1682. Inger ægtede i 1687 en Gaardejer, Simon Nielsen i Røved, medens Karen i 1699 blev viet til Niels Christensen af Hedegaard. Gaarden Hedegaard blev i Begyndelsen af 1700erne lagt sammen med Elkjærgaard til den nuværende Sofie Amaliegaard. Fæsteren af Hedegaard er vistnok flyttet til Haarup.

Jens Nielsen Stær var død i 1685; men hvilket Aar han døde, vides ikke. Hans Enke, Sidsel Sørensdatter, overtog atter Kalstrup ved hans Død og levede til 1696. Derefter blev Gaarden overdraget til hendes Søn Niels Jensen Stær, født 1669, død 1731, der giftede sig med Maren Jensdatter, født 1676 eller 1680, død 1730.

I 1692 døbt Mads Niensens Barn af Kalstrup, kaldet Mads. Barnet blev holdt over Daaben af ovennævnte Inger Jensdatter, og blandt Fadderne nævnes Søren Olufsen af Ebbestrup. Det tør maaske under Hensyn til disse Omstændigheder antages, at Mads Nielsen var Broder til Jens Nielsen Stær.

I 1661 blev Kalstrup af Kronen solgt til Gunde Rosenkrantz paa Skaarupgaard, som Aaret efter skødede den til sin Søster Dorthe Rosenkrantz. Den 4. Juli 1668 skødede Dorthe Rosenkrantz Kalstrup og flere Ejendomme til Erik Rosenkrantz. Denne sidste solgte 1669 Kalstrup til Jesper Thygesen paa Skjæring Munkgaard, fra hvem den formodentlig er gaaet over til Grev Reventlow. I hvert Fald afstod denne den 28. Januar 1693 Gaarden til Kronen ved et Mageskifte, og Kronen udlagde Gaarden til Ryttergods.

I 1662 angives Gaardens Udsæd til 2½ Td. Rug, 1 Td. 6 Skp. Byg, 5 Tdr. Havre, 3 Skp. Boghvede; den gav 6 Læs Hø og havde Olden til 4 Svin. I 1664 svarede Fæsteren i Afgift 2 Ørter Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Fjerding Smør og 1 Brændsvin. Dens Hartkorn sattes til 8 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Ved Matriklen i 1688 nedsattes Hartkornet af Ager og Eng til 6 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. samt af Skov 3 Fdk. Hartkorn.

BYGBALLEGAARDENE FØR 1700

I Pontoppidans danske Atlas kaldes Bygballe en Landsby; men det samme er Tilfældet med de andre Gaarde Nord for Mejlbj. Imidlertid har Bygballegaardene i Virkeligheden staaet i et særlig Forhold til det sammenbyggede Mejlbj; thi foruden

Bygballes særligt indhegnede private Marker havde de, som Udstykningsforretningen af 1779 viser, Del i Landsbyens Fællesjord. Dette tyder paa, at Bygballegaardene i sin Tid er opstaaet ved en Udvandring fra Hovedbyen Mejlby, ved hvilken de udflyttede har indtaget en Del Jord til Dyrkning, der laa for langt borte til, at man kunde overkomme at dyrke den, naar man boede inde i Landsbyen. Ved Siden af denne private Jord har de udflyttede bevaret deres Ret til Andel i de fælles Agre. En saadan „Torp“-Dannelse har været meget almindelig i Tiden fra 1000—1200. Undertiden dannedes der paa denne Maade kun een eller nogle faa Udflyttergaarde, medens der i andre Tilfælde er opstaaet nye Byer, hvis Navne ender paa „torp“ (trup, rup o. lign.); disse Byer er som Regel ikke Kirkebyer. Grunden til saadanne Udflytninger kan dels være den, at Folkemængden i en Landsby voksede saa stærkt, at de yngre Sønner i Familierne ikke kunde faa en Jordejendom inde i Landsbyen; men det kunde naturligvis ogsaa hænde, at Enspændernaturer foretrak at komme sine Naboer lidt paa Afstand.

Nutildags er der kun een Gaard i Mejlby Sogn, der bærer Navnet Bygballe; men i ældre Tider var der to, som laa tæt sammen lidt Vest for den nuværende. I 1328 nævnes Byboell, som Thiset i sit Register anser for identisk med Bygballe. Som nævnt under Ogstrup var der i 1563 en Beboer paa Bygballe ved Navn Oluf Jespersen, rimeligvis en Broder til Jens Jespersen i Ogstrup.

I 1606 nævnes som Fæster paa *Bygballe I*, der i 1855 blev lagt sammen med Kalstrup, Thor Rasmussen, hvis Fornavn ogsaa skrives Thordt, Thue eller Thourd. Han maa være død inden 1617, da Søren Jensen nævnes som Fæster paa Gaarden. Søren Jensen var født paa en Selvejergaard i Trige i 1585 og blev begravet i Mejlby den 9. Juni 1647. Hans Hustru var Maren Simonsdatter, født i Røved 1607. Hun levede i Bygballe til sin Død og blev begravet Skærtorsdag 1690. Maren Simonsdatter har ladet udhugge en Gravsten til sin Mands Grav, hvorpaa meddeles, at deres Ægteskab velsignedes med 6 Sønner og 5 Døtre, hvis Navne dog ikke angives; derimod indeholder Gravstenen Maren Simonsdatters Navn og Fødselsaar, men ikke hendes Dødsaar, hvilket viser, at den er udhugget før hendes Død. I 1648 hørte Søren Jensen (s Enke) til Aarhus Kapitel vicariatus visitationis Mariae (c: Maries Besøgelses Vicariat) og betalte 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 1 Fjerding

Smør, 1 Svin, 1 Faar, 1 Gaas, 4 Høns og 9 Skp. Gæsteribyg. Følgende Notits giver Besked om Søren Jensens Hjemstavn:

Den 4. Marts 1646 vidnes i Vester-Lisbjerg Herred, at Søren Jensen i Bygballe, Kirsten Jensdatter i Ladstedt med hendes Husbond Hans Jørgensen og Marie Jensdatter i Tundrup med hendes Søn Søren Madsen skødede til Thomas Jensen i Trii (= Trige) og Hustru Mette Jensdatter al den Del og Lod, som de havde arvet efter deres Forældre i den selvegne Bondegaard, som Thomas Jensen da iboede i Triige. (Top. Saml. paa Pergament, Vester Lisbjerg Herred Nr. 9.)

Efter Søren Jensens Død gik hans Gaard over til Søren Pedersen Sønder (født 1616, død Januar 1695), hvis Navn iøvrigt først nævnes i 1657 i en Fortegnelse over dem, der har betalt Maanedsskat. Efter al Sandsynlighed har Søren P. Sønder ægtet sin Forgængers Enke, Maren Simonsdatter, thi ellers var hun næppe bleven boende paa Bygballe i de 43 Aar, hun overlevede sin Mand. I 1663 meddeler Kirkebogen, som netop begynder med dette Aar, at Peder Jensen Sønder gaar til Alters selv femte, og det samme sker i 1664; men senere optræder Peder Sønder ikke. Da han nævnes som Fører for Altergængerne, maa Præsten have tillagt ham en vis Betydning. Det er derfor rimeligt at antage, at han er en gammel Mand, Fader til Søren Pedersen Sønder, og at han er død i 1664 eller saa omtrent. Der nævnes en Del Medlemmer af Slægten Sønder (eller Søndermand) i Røved eller Ødum Sogn, saaledes at de i Mejlby boende Mænd af dette Navn formodentlig er indvandrede Vest fra. I Mejlby Kirkebog træffer man adskillige Gange Navnene Søren Syndermand, Søren Sønder(m), Søren Sønder(m) i Bygballe og hans Folk. Det er formodentlig samme Person, der i disse Tilfælde tales om, og han er rimeligvis Medfæster eller Slægtning af Søren Pedersen Sønder.

Der nævnes i Bygballe I ikke saa faa unge, der er Børn af en Mand Søren. Hvad først Søren Søndermand angaar, kan han forveksles med en Mand af samme Navn i Mejlgaard; men det er dog sandsynligt, at den førstnævnte er død ca. 1670 og ikke har haft Børn boende i Bygballe. Tilbage bliver saa kun at fordele de omtalte Børn mellem afdøde Søren Jensen og Søren Pedersen Sønder. De paagældende Børn er:

- 1) Anne Sørensdatter i Bygballe ægter i 1664 Niels Pedersen.
- 2) Anne Sørensdatter i Bygballe ægter i 1665 Jens Jensen i Hadsbjerg.

Det kan være tvivlsomt, om der her er Tale om den samme Kvinde, hvis første Mand hurtigt er død, eller om det er to Kvinder af samme Navn.

3) Johanne Sørendatter i Bygballe ægter i 1669 Jesper Pedersen i Elkjær.

4) Maren Sørendatter i Bygballe ægter 1665 Peder Jensen af Haarupgaard.

5) Maren Sørendatter i Bygballe er født 1666 og døde 1730.

Den sidste af disse Piger er sikkert en Datter af Søren Pedersen Sønder, og da de andre er meget ældre, kan det antages, at de er 4 Døtre af de 5, som Søren Jensen og Maren Simonsdatter fik i deres Ægteskab.

I 1688 troløves Rasmus Sørensen og Mette Pedersdatter af Bygballe. Mette Pedersdatter er aabenbart den Datter af Peder Olufsen i Bygballe II, som blev født 1664, og det kan da være rimeligt at søge Rasmus Sørensen i Bygballe I og antage, at han er Søn enten af Søren Pedersen Sønder eller Søren Syndermand, rimeligvis af den første. I hvert Fald havde Søren Pedersen Sønder en Søn Søren Sørensen Sønder (født 1650, død i Januar 1702), der blev hans Efterfølger som Fæster i Bygballe I. Det er vel nok den sidstnævntes Barn Niels, der blev begravet i 1689 (22 Uger gammel). Det næste Barn Maren fra 1693 blev heller ikke et Aar gammelt. Dernæst kom Jens, født 1694, Anne, født 1697, og Søren, født 1701.

Søren Sørensen Sønder var gift med Helle Nielsdatter Fiil, der døde i Oktober 1745 i en Alder af 71 Aar. Hun skulde heretter være født i 1674, hvilket muligvis er rigtigt, men hendes Fader, Niels Nielsen (Fiil) Skræder, fik i 1671 en Datter døbt med Navnet Helle. Der er naturligvis intet i Vejen for, at Helle fra 1671 kan være død som lille, og at en anden Datter i 1674 ogsaa er bleven kaldt Helle. Kirkebogen er i den Periode saa ufuldstændig, at Sagen ikke kan afgøres. Det er dog mindre sandsynligt, at Helle Fiil er Moder til det Barn, der døde i 1689, og heller ikke til det følgende Barn Niels, som døde 1704 i en Alder af 14 Aar. Rimeligvis har Søren Sørensen Sønder været to Gange gift.

Kirkebogen viser nu, at i Februar 1692 døde Anne Pedersdatter af Bygballe, 25 Aar gammel. Hun er utvivlsomt en Datter af Peder Olufsen i Bygballe II, som netop i 1667 fik en Datter Anne døbt. Det kan da være rimeligt at antage, at denne Anne Pedersdatter var Søren Sørensen Sønders første Kone.

og at hans Datter Anne, der blev født 1697, er opkaldt efter hende. Søren Sørensen Sønder har da ægtet Helle Fiil kort efter sin første Kones Død i 1692, og de følgende Børn har Helle Fiil til Moder.

Den Lars (Laurs) i Bygballe, som af og til nævnes som Fadder, er vel den Laurs Sørensen Synder (= Sønder), der 63 Aar gammel blev begravet den 13. September 1690.

I *Bygballe II*, der endnu eksisterer, var Peder Mogensen Fæster i 1606; men i 1615 var han bleven afløst af Oluf Pedersen. Det er naturligvis muligt, at den sidste er en Søn af den første; men Navnene er for almindelige til, at vi tør slutte noget af dem. Oluf Pedersen blev ødelagt af den Tids Krige. Efter Wallensteins Besættelse af Jylland træffer vi i 1627 Oluf Pedersens Navn paa Restancelisten for Skatter, og efter Thorstenssens Udplyndring af Egnen meddeles i 1650, at den Gaard, Olle Pedersen iboede, er øde. Om Oluf Pedersen i Stilhed har forladt Gaarden, meldes der intet om. Han kan jo ogsaa være død; maaske er han bleven dræbt af Fjenderne og Gaarden udplyndret. Hvorledes dette nu end forholder sig, træffer vi i 1657 Peder Olufsen, der sikkert er en Søn af Oluf Pedersen, som Fæster paa Gaarden. Han var i 1664 og 1672 med til at tage Syn over Mejlbj Kirkes Brøstfældighed, hvad der tyder paa, at han var en anset Mand, og dette bekræftes yderligere af den Maade, hvorpaa Præsten indførte hans Død ved Pinsetid 1680 i Kirkebogen: „Paa Mandag begravnes salig og velagtede Mand Peder Olufsen i Bygballe“. Det er den eneste Gang, Præsten har givet en afdød en saa hædrende Omtale.

Peder Olufsen havde flere Børn; i 1664 døbes Mette, hvis Faddere var Peder Olufsen i Studstrup, Rasmus Olufsen paa Faurskov o. fl. Denne Datter blev som nævnt under Bygballe I gift med Rasmus Sørensen i 1688. I 1667 eller 1666 døbes Anne, begravet den 24. Februar 1692. I 1672 fødtes Sønnen Oluf, der maa være bleven boende i Bygballe II, thi i 1693 nævnes Oluf Pedersen i Bygballe og Maren Olufsdatter blandt Fadderne til et Rytterbarn i Bygballe. Endelig fødtes i 1676 Sønnen Poul. — Formodentlig har der været flere Børn; i Aaret 1700 vies saaledes Edel Olufsdatter i Bygballe til Jesper Nielsen af Ebbestrup.

Efter Peder Olufsen fulgte som Fæster af Bygballe II Peder Nielsen af Slægten Bonde (født 1650, død 1726 efter Kirkebogen, men efter Skifteprotokollen født 1653, død 1729);

han nævnes første Gang som Fæster i 1683. Peder Nielsen var to Gange gift. Hans første Hustru nævnes intetsteds; men da han næppe har været i Familie med Peder Olufsen, og da nogle af dennes Børn som nævnt blev boende i Bygballe, har Peder Nielsen nok giftet sig med Peder Olufsens Enke, der næppe har været særlig gammel, da hun fik Sønnen Poul i 1676. Navnet paa Peder Olufsens Enke er ikke kendt; men da Kirkebogen meddeler, at der i 1692 blev begravet en Kvinde Maren Nielsdatter af Bygballe i en Alder af 52 Aar, kan hun maaske være Peder Olufsens Enke. I hvert Fald stammer Peder Nielsens ældste Søn Peder, og formodentlig ogsaa den næste Søn, der ligeledes hed Peder (født 1683), fra hans første Ægteskab. Den ældste af disse Sønner blev gift til Røved og kaldte sig efter sin Kones Fødegaard Peder Elgaard, medens den anden Peder i 1702 giftede sig med Søren Sørensen Sønders Enke Helle Nielsdatter Fiil og blev Fæster i Bygballe I. Ingen af disse Sønners Daab er nævnt i Mejlby Kirkebog, som i det hele taget er meget uordentlig ført. Ved en Visitats i 1683 blev der indført den Bemærkning i Kirkebogen, at „i nogle Aar er der intet ført i Kirkebogen“; i Tiden mellem 1714 og 1740 mangler der ogsaa meget, blandt andet alle Daabshandlinger. Den næst-ældste, Peder Pedersen, kaldes i den ældste Kirkebog kun ved sit Døbenavn; men senere antager han Navnet Peder Sønder (Synder eller Synner), et Navn, han aabenbart har laant fra sin Kones første Mand.

I Bygballe I giftede Peder Nielsen sig anden Gang med Anne Pedersdatter (født 1666, død 1734). I dette Ægteskab fødtes Børnene Peder, født 1693, Peder, født 1697, Maren, født 4. August 1695, blev i 1711 gift med Peder Stær i Ebbestrup (født ca. 1677, død 6. Juni 1749)¹⁾. Maren døde imidlertid i

¹⁾ Af Mejlby Kirkebog ses: 1711 (4. Søndag efter Trinitatis) vies Maren Pedersdatter af Bygballe til Peder Nielsen af Ebbestrup. 1712 (22. Søndag efter Trinitatis) vies Maren Nielsdatter af Kalstrup til Peder Nielsen af Ebbestrup.

I Skifteprotokollen for Dronningborg Birk anføres: I Skiftet efter Inger Nielsdatter af Bygballe 31. Juli 1737: Afdødes Søster Maren Nielsdatter har Peder Nielsen i Ebbestrup tilægte. — I Skiftet efter Anne Pedersdatter af Bygballe 11. Maj 1737. Peder Nielsens Enke, staar der, at af den afdødes Døtre er Maren Pedersdatter gift med Jens Jensen i Todbjerg, medens Anne Pedersdatter, som er død, var gift med Peder Stær i Ebbestrup. Her maa utvivlsomt de to Søstre være ombyttede.

en ung Alder og blev begravet den 12. Juli 1724, hvorefter Peder Stær i 1725 ægtede Maren Nielsen af Kalstrup. En anden Datter, Anna (født ca. 1698), blev vistnok gift med Jens Jensen i Todbjerg. Endelig maa nævnes Sønnen Niels, der blev født i December 1706, og Datteren Kirsten, som var et Aar yngre.

I 1661—62 tilhørte Bygballegaardene den kongelige Livlæge Simon Pauli. Bygballe I sættes til 12 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. Hartkorn, og dens Udsæd udgjorde 2 Ørter Rug, 3 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre, 1 Skp. Boghvede, og den havde 12 Læs Hø. Bygballe II havde af Hartkorn 12 Tdr. 1 Skp. 2 Alb., og Udsæden var som i Bygballe I. I Matriklen af 1664 angives Aars Kapitel som Ejer af Gaardene, og begges Hartkorn sættes til 12 Tdr. 2½ Fdk. Af hver af Gaardene svarede 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 9 Skp. Gæsteribyg, 1 Fjerding Smør, 1 Svin, 1 Faar, 1 Gaas, 4 Høns, og de havde Skov til 6 Svin. Den 21. August 1666 fik ovennævnte Simon Paulli Skøde paa Gaardene, som henregnes til vicariatus visitationis Mariae (= Marie Bebudelses Vikariat), i dette Skøde sættes hver af Gaardene til 6 Svins Olden. Simon Paulli har formodentlig haft Gaarden hele Tiden fra 1661; men da han først fik Skøde i 1666, regnes de i Mellemtiden at høre under Aarhus Kapitel.

I 1688 sættes Bygballe I til 8 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. Hartkorn, og Bygballe II til 8 Tdr. 1 Alb., medens begge Gaardes Skov tilsammen regnes til 1 Fdk. 1 Alb. I den saakaldte Kladder til Matriklen af 1688 var tilføjet: „Af Hr. Grev Reventlous skødet og afstanden til Hans kgl. Majestæt den 1. Februar 1690 og (Resten med en anden Haandskrift) siden udlagt til Ryttergods“.

KRANNESTRUP FØR 1700

Gaarden Krannestrup ligger Øst for de andre Gaarde i Mejlby Sogn. Dens Marker strækker sig gennem hele Sognet fra Nord til Syd 4219 Alen (= 2557 Meter) i Længden, men kun 1350 Alen (= 818 Meter) i Bredden. Det samlede Areal bliver 366 Tdr. Land (= 202 Hektar), hvoraf 286½ Td. Land (= 180⅓ Hektar) er Ager og Eng, 40½ Td. Land (= 22⅓ Hektar) Fredskov, medens Resten, det saakaldte Haarup-Krannestrup, ved Skellet mod Haarup udgør 39 Tdr. Land (= 21½ Hektar) Ager og ufredet Skov Syd for Kaløvejen. Denne sidste Del bortsolgtes fra Krannestrup i Begyndelsen af

1800erne. Efter Matriklen i 1664 havde Gaarden et Hartkorn paa 23 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; men Sognepræsten Niels Mogensen udtalte i sin Indberetning 1662, at Gaarden er „meget højt forskattet, eftersom der vel er temmelig Land dertil, men hel ringe frugtbar, og tilmed bleff Gaarden aff Polackerne brent“. Hartkornet blev da ogsaa i 1688 nedsat til 10 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. foruden 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Skovskyld; men Matriklen af 1844 forhøjede atter Hartkornet til 14 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb., hvoraf 12 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. $1\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Eng samt 1 Skp. 1 Fdk. Skovskyld falder paa selve Gaardens Mark og Fredskov, medens 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb. Hartkorn Ager og Eng og 2 Alb. Skovskyld falder paa de bortsolgte Arealer med disses ufredede Skov.

Der findes ingen Oldtidsminder paa Krannestrup Mark, og der har vel heller ikke tidligere været saadanne. Gaardens Navn kunde jo tyde paa, at der i en fjern Fortid har staaet Bygninger paa Grunden; men allerede i den ældste kendte Ogstrupmands Tid var Marken ubebygget.

Som omtalt under Ogstrup fik Anders Petz før 1431 et Laan hos Ogstrupmanden, for hvilket Krannestrup m. m. blev sat i Pant. Efter Skøde fra Brødrene Anders, Christiern og Laurens Petz overgik Ejendomsretten over Krannestrup og Indløsningsretten for denne Ejendom omkring 1450 til Ridderen Otte Nielsen til Bjørnholm, og han var i 1459 stadig Herre over Ejendommen. Otte Nielsens Søn Erik udlagde i 1499 Krannestrup Mark til sin afdøde Søn Holgers Børn, og Ejendommen blev i Slægtens Besiddelse, indtil Gunde Rosenkrantz ved et Mageskifte overdrog den til Kronen i 1654; men allerede i 1661 fik han den igen, dog kun for i 1662 at skøde den til sin Søster Dorthe Rosenkrantz. Denne Søster nævnes som Ejer af Gaarden i Matriklen af 1664, i hvilken Afgiften af Gaarden opgives til 2 Ørter Rug, 6 Ørter Byg, 3 Fjerdinger Smør, 3 Rdl. for en Øxen at stalde, 2 Ørter Havre og et Brændsvin. Gaarden havde da Skov til 10 Svins Olden. Da Rosenholm Birk blev oprettet i 1574, kom Krannestrup til at høre under dette.

I 1662 pantsatte Gunde Rosenkrantz Krannestrup og Kalstrup til Henrik Thot. Den 23. Marts 1666 skøder Erik Krag til Bramminge blandt andet Tienden fra Krannestrup, 1 Ørte Rug og 1 Ørte Byg, til sin Fætter Mogens Krag til Kaas. I 1690 ejedes Gaarden af Jens Rosenkrantz til Faurskov, som var Amtmand over Nyborg Amt og gift med Mogens Friis'

Datter Dorthe Friis. Jens Rosenkrantz fik ogsaa andet Bøndergods i Ødum Sogn 1672.¹⁾

Den 20. Oktober 1697 forærede Jørgen Bielche til Kærbygaard og hans Hustru Ide Dorthe Rosenkrantz og Medarvinger til Niels Nielsen Hjersing, Forpagter paa Faurskov, og hans Hustru for lang og tro Tjeneste hos deres salige Forældre, Etatsraad Jens Rosenkrantz og Hustru Dorthe Friis, Gaarden Kranistrup, som er i Hartkorn efter den ny Matrikel (af 1688) 10 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. og har Skov til 10 Svins Olden, „og er derhos aftalt, at dersom Niels Nielsen, hans Hustru eller rette Arvinger skulde nogen Tid blive til Sinds samme Gaard, Kranistorp kaldet, at sælge eller afhænde, da skal den os eller vore Arvinger først tilbydes og frit for stande den os tilforhandle, saafremt vi derfor vil give som andre“. Kranestrup er tilfaldet Fru Ide Dorthe Rosenkrantz efter hendes salig Moder Fru Dorthe Friis „efter Lodsedlers videre Udvisning“. Dateret Frisholt, den 9. Maj 1696. Ogsaa Fru Dorthe Friis har vistnok faaet Krannestrup som mødrene Arv.¹⁾

Poul Rasmussen, der nævnes i 1606 og 1610, er den ældste kendte Fæster i Krannestrup; men i 1611 er der en anden Fæster, Mogens Jensen, der muligvis har faaet Gaarden ved at ægte sin Forgængers Enke. Hvis dette er Tilfældet, har den Rasmus Poulsen fra Krannestrup, som i 1621 blev Fæster af Amstrupgaarden i Haslum Sogn i Dronningborg Len, været hans Stedsøn.

I 1626 noteres i Kalø Lens Regnskaber for Mogens Jensen i Krannestrup „Førløn“ efter Rasmus Jensen, som døde i Søby, 5 Daler. Hvis Mogens og Rasmus Jensen har været Brødre, maa de begge være Sønner af den tidligere Herredsfoged i Sønderhald Herred, Selvejerbonden Jens Lauridsen i Søby.

Allerede før 1624 havde Mogens Jensen opladt sit Fæste for en Mand ved Navn Jens Poulsen, der kan have været hans Stedsøn. Jens Poulsen har aabenbart haft Besøg af Wallensteins Soldater, idet Holger Rosenkrantz i 1629 eftergav ham den halve Landgilde for den Skade, Kejserens Folk havde forvoldt.

Forholdene blev imidlertid endnu daarligere under den følgende Fæster, Gørs Sørensen (født 1618, død 1688), der sik-

---

¹⁾ Viborg Landstings Pante- og Skattebøger Nr. 30, Folio 205.

²⁾ Viborg Landstings Pante- og Skødebog Nr. 31, Folio 14 b.

kert har været en Søn af Søren Grosen i Kalstrup og altsaa Halvbroder til den ældre Søn, Gørs Sørensen i Dyrgaard. I 1643 var Krannestrup helt øde. Det hedder herom i et Tingsvidne af 17. September 1646, at „Gros Sørensen var ganske hordelig medfaeren aff Fienderne i Fiendetiden och var forjaget langsommelig Tid fra Hus og Gaard, och fratog de hannem mesten Del af hans Femon, Korn, Klæder og anden hans Formue, saa han derudoffr er saa forarmet, at han ej formaar at betale Kongeskat“. Han kom dog efterhaanden atter paa Fode; vi ser saaledes, at han i 1657 har betalt Maanedsskatten for flere Maaneder.

Gørs Sørensen oplevede ogsaa Frederik III's Krig med Svenskerne; dog var det ikke disse, men vore Forbundsfæller Polakkerne, som i 1659 eller 1660 afbrændte Gaarden Krannestrup. Gros Sørensen holdt dog ud paa Gaarden; i 1671 nævnes han blandt de Mænd, der tog Syn over Mejlby Kirke, og han døde først 70 Aar gammel i 1688 og blev begravet Langfredag. Han efterfulgtes af sin Søn Søren Grosen (født 1657, død 1708).

Foruden Søren Grosen havde Gros Sørensen flere andre Børn. En Datter, Sidsel, blev i 1680 gift med Poul Andersen af Hadbjerg, Peder Grosen blev født 1655 og døde 1709. Datteren Mette fødtes 1664, og Anne fødtes 1667 og døde 1736. Edel Grosdatter (født 1665, død 1722) blev i 1693 viet til Niels Laursen (født 1659, død 1730). I sidstnævnte Ægteskab fødtes Børnene Gros 1697, Kirsten 1700 og Mette 1703.

Her maa nævnes Niels Krannestrup, der formodentlig er den Niels Pedersen Krannestrup, der betalte Maanedsskat i 1657, og som døde 1676. Han havde Børnene Karen, født 1664, Niels, født 1664, Niels, født 1666 og Niels, født 1669. Tillige var der to Døtre Edel, der vistnok døde som smaa. Hvilken Stilling Niels Krannestrup iøvrigt indtog, kendes ikke.

Ogsaa Gros Sørensens Søn og Efterfølger paa Krannestrup havde en Række Børn. Han giftede sig i 1689 med Dorthe Pedersdatter (født 1646, død 1700) af Borup, samtidig med, at Peder Rasmussen af Borup ægtede Mette Grosdatter af Krannestrup. Søren Grosen og Dorthe Pedersdatter havde 5 Børn. To Døtre hed Dorthe, de blev født henholdsvis 1702 og 1703. I 1704 fødtes Datteren Kirsten, der i 1723 ægtede Niels Jensen i Estrup, Søby Sogn. Endvidere kendes Sønnerne Peder, født 1706, Gørs, født 1707, og Søren, født 1710.

DE TRE GAMLE SELVEJERGAARDE I MEJLBY FØR 1700

Som vi har set, kom de udenfor Bymarken liggende Gaarde allerede i gammel Tid dels under Adelsmænd og dels under Kirkens Herredømme, og paa samme Maade gik det de fleste Ejenomme inde i Landsbyen; men der var tre Gaarde, der hævdede sig som Selvejergaarde lige til Christian IV's eller Frederik III's Tid. Af disse Gaarde bærer de to nu til Dags Navnene Enggaard og Dyrgaard. De laa indtil 1814 ved Siden af hinanden, Enggaard en Smule Øst for dens nuværende Plads og Dyrgaard lige Øst for Enggaard. Den tredie Selvejergaard har ikke ændret Plads og ligger i det Hjørne, der dannes af Spørringvejen og den Vej (Hulgade), som fører Nord ud af Byen. Efter et af de Navnetræk, som staaer paa Gaardens østlige Gavl, vil den blive omtalt som Peder Bondes Gaard.

I 1486 nævnes i Mejlby Magnus Jeipsson, Magnus Palnesøn og Gregorius Pedersøn blandt „de 8 Mænd“, hvilket ogsaa udtrykkes at de har „siddet i Dommersædet“ eller med et Nutidsudtryk været Dommsmænd. Den første af disse Mænd er utvivlsomt den under Ogstrup i 1498 nævnte Mogens (Mawens) Jepsøn Bonde. I 1498 nævnes i samme Sag Jes Sewerensen, der optræder som Mellemand mellem Mogens Bonde og Jesper Olufsen i Ogstrup, samt Per Sommer og Sewerin Persen som Vidner. At Mogens Jepsen Bonde har været Selvejer, følger af, at han kan optræde selvstændigt i Processer, saa han har aabenbart ejet en af de tre Selvejergaarde, og maaske kan man søge Ejerne af de to andre blandt de nævnte Vidner og Dommsmænd; men det er først fra 1573, vi i Kalø Lens Regnskaber kan finde Oplysninger om Mejlbys Beboere.

ENNGAARD

(Matrikel Nr. 1 i 1664, Nr. 13 i 1688, Nr. 8 i 1844.)

Gaarden ejedes i 1573 af Anders Jensen, der i Skat svarede 10 Skilling Leding, 1 Tønde Smør og 1 Fjerdings Honning samt Gæsteri: 1 Brændsvin, 8 Hovheste og 2 Jægerheste. I denne Gaard nævnes ogsaa Ane Andersens, formodentlig Anders Jensens Kone, som beholdt og drev Gaarden efter sin Mands Død. I 1596 var Gaarden gaaet over til Jens Andersen,, der maa være en Søn af Anders Jensen. Hans Skat var den samme som Faderens, dog svarede han kun 3 Skilling i Leding.

I 1606 ejedes Enggaard af Niels Laursen (Lauridsen), der beholdt den i en Række Aar til 1621. Niels Laursen er imidlertid ikke død paa dette Tidspunkt, hvilket fremgaar af følgende Bemærkning i Kaløs Regnskaber: „Søren Knudsen i Mejlby Hosbundhold af den Selvejer Bundegaard sammesteds, Niels Laursen sidst iboede og frakamb: V Daler“.

Niels Laursen har altsaa af en eller anden ukendt Grund (maaske Pengemangel) maattet afstaa Enggaard; men Søren Knudsen blev heller ikke gammel i Gaarde; thi allerede i 1625 betalte Anders Jensen fra Søby „Hosbundhold af den Gaard, Søren Knudsen i Mejlby afdøde, hvis Hustru han igen skal have tilægte, 5 Daler“. Paa denne Tid terroriserede Wallensteins Soldater Jylland, og man faar en Mistanke om, at de ikke er uden Skyld i de hyppige Ejerskifter i Enggaard; thi vi læser i 1626: „Niels Nielsen i Meielby Hosbondholdt aff den Gaardt, der sammestedt, Anders Jensen affdøde. 5 Daler“. I 1629 udgjorde Niels Nielsens Afgift 3 Skilling Leding, $\frac{1}{2}$ Tønde Smør, 1 Fjerding Honning, 1 Brændsvin, 1 Ørte Malt, 1 Tønde Havre; i 1635 nævnes han blandt dem, der betalte „Baadsmandsbesoldingsskat“. Han synes saaledes at være sluppet ret helskindet fra Wallensteins Soldater, selv om han i 1627 resterede 10 Rigsdaler paa Kontoen Ugedagstjenere.

I 1638 betalte Knud Sørensen i Mejlby „Hosbundhold paa hans Faders Gaard sammesteds, hans Stiffader sidst paaboede. Pending 5 Rdl.“ Søren Knudsens Enke har altsaa været gift baade med Anders Jensen fra Søby og med Niels Nielsen fra Mejlby, hvorefter Søren Knudsens Søn Knud Sørensen endelig fik Gaarden. At blive Ejer af Enggaard synes dog stadig at være en tvivlsom Fordel; vi læser nemlig, at i 1645 har „Anders Thommesen i Lystrup taget Husbondhold paa den Gaard i Mejlby, som Knud Søffrensen fra døde. Penge 5 Daler“. — Naar Enggaard ved denne Lejlighed gik over til en fremmed, var det ikke, fordi Slægten i Gaarden var uddød. Knud Sørensen havde to Brødre, om hvilke det meddeles, at „Rasmus og Christen Sørensen skødede til Anders Thommesen al den Del og Lod, de havde i en Selvejergaard i Meelby og dens Part i et Gadehus paa Gaardens Grund“.

Her omtales en Ejendommelighed ved det gamle Mejlbys Bybillede. Gaardene laa ofte noget tilbage fra Vejen, og foran dem kunde der ligge et eller flere „Gadehuse“. Naar Knud Sørensens Brødre solgte Enggaard, er Grunden formodentlig

den, at de manglede Penge til at sætte Gaarden i forsvarlig Stand og betale dens Skatter.

Gaarden var bleven haardt medtaget under den sidste Svenskekrig. Paa et Tingsvidne den 18. Marts 1646 fremstod en Del Mænd, som var bleven udvalgt til at undersøge, hvorledes det stod til i Pastoratet efter Krigen, hvad der var naaet forrige Aar, og hvad der var i Behold fra Fjendetiden. Disse Mænd, som i det følgende kaldes „Krigsnævnet af 1646“, og blandt hvilke vi finder en Mand fra Mejlby, Jacob Lauridsen, i Gaarden Nr. 13 1664 (Nr. 11 1844), vidnede om Enggaard, at Anders Thamesen havde tilovers fra Krigstiden „ $\frac{1}{4}$ Sæd, 2 Køer, 1 Øg, og Gaarden (var) af Fjenderne meget spoleret og bøg-feldig“. Selv om nu Anders Tomsen i 1645 kunde betale Skatter, kan det ikke undre, at han paa Tingsvidner i 1646 og 1648 betegnedes som forarmet.

Trods alle Vanskeligheder lykkedes det ham at blive ved Gaarden; i 1656 nævnes han blandt dem, der kørte Jord til Kongens Salpeterhus, og i 1657 betalte han Maanedsskatten for Maanederne Marts—Juli, for hvilke Regnskab findes. Men han havde som snart sagt alle Folk i Sognet faaet et Knæk af Krigene under Frederik III, og det kunde han ikke forvinde. Enggaard blev som tidligere de to andre Selvejergaarde en Fæstegaard, der den 9. Juni 1661 skødedes fra Kronen til Gunde Rosenkrantz paa Skaarupgaard med samme Skyld som i 1573, idet dog Leding blev sat til 3 Skilling og Gæsteriet angivet til 8 Hovheste, 2 Jægerheste og 1 Brændsvin. I 1662 skødede Gunde Rosenkrantz Gaarden til Borgmester Anders Lydichsen i Aarhus; Skødet bar Datoen 22. Juli 1661. Borgmester Anders Lydichsen, der var født „udi Lante Holstein i Høyer“, havde løst Borgerskab i Aarhus 1638. Efter at han først havde været Raadmand, blev han Borgmester, vistnok i 1652. Han døde 1664 og blev begravet i Aarhus. Hans Epitafium findes i Domkirken. Lydichsen optraadte som Pengeudlaaner i ret stor Stil. Det meddeles, at i Tiden 1636—1647 er der sket 9 Pantsætninger af Gaarde til ham.¹⁾

Matriklen af 1664 satte Enggaards Hartkorn til 5 Tdr. 2 $\frac{1}{2}$ Fdk., hvilket ved Matriklen af 1688 ændredes til 7 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. Paa sidstnævnte Tidspunkt ejedes Gaarden af Renteskriver, Seigneur Tyge Jespersen, der maa have afstaaet den

---

¹⁾ Se „Aarhus gennem Tiderne“ I, Side 399.

til Grev Reventlow; thi den saakaldte Kladde til Matriklen af 1688 har Tilføjelsen: „Af Hr. Greve Reventlow til Hans kgl. Majestæt afstanden den 28. Januar 1693 og siden til Rytter-gods udlagt“.

Udsæd og Hø angives i 1662 som for Dyrgaard.

I sin Indberetning angaaende Matriklen af 1662 skriver Sognepræsten Niels Mogensen om Enggaard: „Anders Thomesen, Helgaard, Selvejer. Opkiøfft af Borgmester Anders Lydichsen i Aars, hvad Herlighed er anlangendes, och af Lods-ejeren Anders Thomesøn pantsat til Anders Lydichsen“. Denne Indberetning maa rimeligvis være skrevet, før Staten inddrog Gaarden. Men selv da Gaarden var bleven Fæstegaard, bevarer Anders Thomsen dog en Smule Ejendomsret, idet den nævnte Kladde 1688 kalder ham som flere andre Gaardmænd „Selvejer for $\frac{1}{2}$ Alb. ($\frac{3}{15}$ Alb.)“.

Hvis man gennemser Mejlbys Kirkebog, der begynder 1663, finder man ikke Anders Thomsens Navn som Fadder ved nogen Barnedaab, saa at han formodentlig i den Tid har været en ældre Mand. At han har været en anset Mand, tør man slutte af, at han var med til at syne Mejlby Kirkes Brøstfældighed i 1672.

I Matriklen af 1688 nævnes to Fæstere paa Enggaard, nemlig Thomas Andersen og Niels Nielsen. Den første af disse nævnes et Par Gange som Fadder, og i 1681 fik han en Søn, Anders, døbt; men ellers findes hans Navn ikke i Kirkebogen. Derimod nævnes Thomas Bonde og hans Kone jævnlige. I 1697 døbes „Thomas Bondes Rytterbarn“, og i 1688 bortgiftes en Pige fra hans Hus. Deraf følger, at Thomas Bonde maa være Gaardmand, og af Listen over Begravelser ses, at Thomas Andersen Bonde var født 1649 og døde 1721, samt at han var gift med Kirsten Jensdatter (født 1650, død Juni 1721 kort efter sin Mand). Navnet Thomas er sjældent i Mejlby Kirkebog, og blandt Fæsterne i 1688 nævnes kun een Mand med det Navn, nemlig Thomas Andersen fra Enggaard, og denne maa derfor være Thomas Bonde.

Bondeslægten er meget gammel i Mejlby; men Thomas Andersen var jo en Søn af Anders Thomsen, der indvandrede fra Lystrup og som derfor næppe har hørt til Mejlbyslægten Bonde. Imidlertid var man i ældre Tid ikke bange for at tage et Slægtnavn, der ikke tilkom en, naar man blot paa en eller anden Maade havde Tilknytning til et Medlem af Slægten. —

Hvis f. Eks. Thomas Andersens Kone har været en „Bonde“, eller hvis en Svoger af ham har været det, kan dette nok have givet Anledning til, at Slægtsnavnet gik over paa ham selv.

Hvad angaar Thomas Bondes Medfæster Niels Nielsen, er hans Navn saa almindeligt, at der i Matriklen af 1688 nævnes tre Fæstere af dette Navn. Opmærksomheden hæfter sig imidlertid ved, at i 1676 vies Niels Nielsen til Inger Andersdatter (født 1653, død 1736), begge af Mejlby, og at i 1677 begravnes Niels Bundes Barn her i Byen. Allerede heraf ledes man til den Antagelse, at Niels Nielsen i Enggaard og Niels Bunde er den samme, og andre Optegnelser gør denne Antagelse sikker. Naar Niels Bunde er bleven Medfæster i Enggaard, kommer det af, at han har giftet sig med Anders Thomsens Datter, saa at de to Fæstere i Enggaard i 1688 bliver Svogre. I Kirkebogen kaldes Niels Nielsen Bunde som Regel Niels Bunde Skræder. I den trange Tid efter Krigene kunde det nok tiltrænges at have et Bierhverv. Niels Nielsen Bunde var født 1652 som en Søn af Niels Pedersen Bunde (se Dyrgaard) og døde 1719.

Niels Bunde og Inger Andersdatter fik en Række Børn, hvoraf dog kun faa levede. I 1678 fødes Dorthe, i 1680 Karen, der i 1702 vies til Søren Nielsen i „Graa Mølle“, i 1682 Niels, i 1691 Jesper, i 1692 fødes og dør Laurids, medens Søren fødes 1694 og dør 1695. Endelig fødes i 1697 Anne, hvis Daab overværedes af Seigneur Peder Bay fra Randers og hans Hustru, som bar Barnet; det har sikkert været en stor Festlighed.

DYRGAARD

(Matrikel Nr. 2 1664, Nr. 6 1688, Nr. 9 og Nr. 21 i 1844.)

Dyrgaard ejedes i 1573 af Søren Rasmussen, der svarede 3 Skilling Leding, 17 Skp. Byg, 17 Skp. Havre, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 6 Høns og Gæsteri: 8 Hovheste, 2 Jægerheste, 1 Brændsvin. I 1596 svarede Søffren Groersen (eller Gregersen) 2 Sk. Leding og ellers som Forgængereren. Som omtalt under Kalstrup kan det antages, at Søren Grosen har faaet Dyrgaard ved at ægte Søren Rasmussens Enke eller hans Datter. I dette Ægteskab fødtes Gros Sørensen, maaske 1596. Endnu i 1615 svarer Søren Grosen af Dyrgaard til Krigsbrug efter samme Skala som i 1520, hvilken sidste uheldigvis ikke er kendt; men i de følgende Aar træffes Gros Sørensens Navn i Skatteregistrene. Det første Stød fik Gros Sørensen af Wallensteins Tropper.

Et Tingsvidne paa Øster Lisbjerg Herredsting meddeler nemlig; at „Groers Sørensen i Mejlby (Medelby) til Anders Lydichsen for 300 Slettedalere har pantsat til Underpant den Gaard i Medelby, som Groers paabor.¹⁾)

Gros Sørensen har formodentlig været gift, hvad der fremgaar af følgende. I 1702 dør Maren Grosdatter, 78 Aar gammel. Hun er altsaa født i 1624 og kan følgelig næppe være Datter af andre end Gros Sørensen i Dyrgaard. Endvidere ses af Kirkebogen, at i Februar 1667 begravnes Maren Grosdatters Moder Kirsten Andersdatter. Denne sidste er derfor muligvis Gros Sørensens Kone, selv om det er mærkeligt nok, at hun ikke nævnes som saadan. Maren Grosdatter, der i 1667 nævnes mellem Fadderne i Kalstrup, vies i 1668 til Søren Jensen af Mejlby, men om denne Mand er Søren Jensen Degn, eller der findes to Mænd af Navnet Søren Jensen, kan ikke afgøres.

Efter Svenskekrigen (1643—45) var Forholdene fortvivlede. Krigsnævnet af 1646 (se Enggaard) afgav den Erklæring, at Groers Sørensen efter Krigen havde i Behold $\frac{1}{4}$ Sæd, 1 Ko, 1 Spædekalv og 2 gamle Øg. „Gaarden er meget forfalden for Tømmer og Ler“. Den sidste Bemærkning maa vel betyde, at Svenskerne til Dels har ødelagt Gaardens lerklinede Vægge for at bruge Bindingsværkstømmeret til Brændsel. Derfor maa Gros Sørensen i 1645 have Nedsættelse i Skatter. Han har aabenbart opgivet Haabet om at kunne arbejde sig op igen, han var ca. et halvt Hundrede Aar gammel. Som tidligere omtalt maa han antages at have trukket sig tilbage til Kalstrup, medens Dyrgaard gik over til Peder Rasmussen.

Heller ikke denne formaaede imidlertid at bringe Gaarden i en saadan Tilstand, at han kunde svare sine Afgifter. Ved Tingsvidner i 1646—48 nævnes han blandt forarmede Selvejere, og i 1649 betegnes Dyrgaard som øde. Peder Rasmussen nævnes ikke efter 1648. Øde Gaarde var jo Kronens Ejendom, og Kronen solgte den 9. Juni 1661 Gaarden til Gunde Rosenkrantz, der den 22. Juli 1661 gav Borgmester Anders Lydichsen i Aarhus Skøde paa Gaarden. Dyrgaard fulgtes saaledes med Enggaard og var ligesom sidstnævnte i 1688 gaaet over til Tyge Jespersen. Den 26. Januar 1693 fik Kronen atter Dyrgaard og udlagde den ligesom Enggaard til Ryttergods. Ogsaa Fæsterne i Dyrgaard kaldes i 1688 Selvejer for $\frac{1}{2}$ Alb. ($\frac{7}{15}$ Alb.). I Præstens Skrivelse til Matriklen af 1662 hedder det om Dyrgaard:

¹⁾ Viborg Landstings Skøde- og Pantebog 1647, Side 49.

„Niels Pedersen Bunde, Helgaard, Selvejer, opkøfft af Anders Lydichsen i Aars med alle Skyld og Herlighed i alle Maader“.

Hvornaar Niels Pedersen Bunde har faaet Dyrgaard i Fæste, kan ikke angives; men Staten har vel ikke ladet Gaarden staa øde i længere Tid, saa man kan sætte hans Tiltrædelse til omkring ved 1650, han kørte i alt Fald i 1656 Jord til Kongens Salpeterhus. 1657 betalte han Maanedsskatten for Marts—Maj—Juli, og i 1659 leverede han Magasinkorn.

I 1664 ansattes Gaarden til Hartkorn 7 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. $\frac{7}{15}$ Alb., hvilket i Matriklen af 1688 ændredes til 9 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. I 1664 var Gaardens Afgifter 2 Skilling Leding, 17 Skp. Byg, 17 Skp. Havre, 1 Brændsvin, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 6 Høns, 8 Hofheste og 2 Jægerheste. Desuden „Sammelskat“ 2 Lispund 4 Skaalpund Smør, $\frac{1}{10}$ Part i en Malkeko, $\frac{1}{10}$ Part i 3 Slagternød, $\frac{1}{10}$ Part i 7 Skp. Gæsterihavre. Udsæden angives i 1661—62 til 3 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg, 8 Tdr. Havre, 3 Skp. Boghvede, og der avles 7 Læs Hø. I 1662 svares Bondeskyld: 1 Td. Byg, 1 Td. Havre — Svinsolden $\frac{1}{2}$, men ingen Sammelskat.

Niels Pedersen Bunde døde før 1688, thi i dette Aar nævnes to Fæstere i Dyrgaard, nemlig Jørgen Jensen og Peder Nielsen. Efter den Tid har der altid været to Fæstere i Dyrgaard. Det kan med god Grund antages, at Peder Nielsen er den Mand, der i Mejlbj Kirkebog kaldes Peder Bonde, og som blev begravet i 1724 i en Alder af 71 Aar, saa at han maa være født 1653. Ved en Barnedaab i Kalstrup i 1682 nævnes Peder Nielsen Bunde, og at Peder Bunde var Gaardmand følger af, at Kirkebogen i 1702 nævner Peder Bundes Rytterbarn. I 1706 begravnes Søren Jensen, „Peder Bondes Godefader“; men naar Peder Bunde havde en Svigerfader, maa han have været gift. Hans Kones Navn fremgaar af en anden Notits i Kirkebogen, nemlig, at i 1731 begravedes Anne Sørensdatter Bondes i en Alder af 78 Aar (2. Søndag i Advent). Følgende Bemærkning i Kirkebogen synes imidlertid at stride mod, at Anne Sørensdatter skulde være gift med Peder Bonde. I 1682 (4. Søndag efter Trinitatis) staar nemlig „læst over Peder Bundes Barn her i Byen, som tilforn var hjemmedøbt“. Barnets Navn mangler, men som Daabsvidner nævnes Søren Degn og Anne Sørensdatter. Anne Sørensdatter var altsaa ikke Moder til dette Barn. Sagen forklares imidlertid ved følgende Dødsanmeldelser i Kirkebogen: 1685 begravnes Peder Bondes Barn. Navnet mangler,

men der er maaske Tale om det Barn, som blev født i 1682. Tillige mærker vi os følgende: Den 3. November 1689 begravnes Peder Bondes Barn, som blev ligget ihjel af Ammen. Det var 12 Uger gammelt. Naar dette Barn havde en Amme, er Grunden utvivlsomt, at Moderen er død umiddelbart efter Barnets Fødsel.

Vi ved altsaa, at Peder Bundes første Kone døde i 1689, hvorefter Enkemanden giftede sig med Anne Sørensdatter, som var en Datter af Søren Jensen Degn. Første Barn Niels af andet Ægteskab døbes 1691, men er rimeligvis død samme Aar, da der ogsaa i 1692 døbes et Barn Niels, der ogsaa døde den 18. Marts 1696. Derimod levede en tredje Søn Jens, som døbttes 1694. Han blev Fæster i Dyrgaard efter Faderen.

Peder Bundes Medfæster i Dyrgaard, Jørgen Jensen, nævnes kun en enkelt Gang i Kirkebogen, nemlig som Fadder hos Peder Bunde i 1694. I 1704 nævnes hans Datter, der efter al Sandsynlighed er den Mette Jørgensdatter, der døde i 1735 som Kone i Mejlgaard i en Alder af 52 Aar. Som det vil blive omtalt under Mejlgaard, kan det formodes, at Mette Jørgensdatter hørte til Slægten Bonde, og det samme har hendes Fader gjort. Den 8. Juni 1707 begravnes Anne Jensdatter, Jørgen Jensens Hustru, 63 Aar; men om hun har været gift med Jørgen Jensen i Dyrgaard eller den samtidige Jørgen Jensen Fiil, kan ikke afgøres.

Vi kan nu slaa fast, at Niels Pedersen Bonde i Dyrgaard i alt Fald havde Sønerne Niels Nielsen Bonde i Enggaard og Peder Nielsen Bonde i Dyrgaard. Tillige nævnes Anne Nielsdatter som Søster til Niels Bunde ved en Barnedaab i 1691. Ved samme Barnedaab finder vi Helle Nielsdatter, der ogsaa maa antages at være Datter af Niels Pedersen Bonde. Helle Nielsdatter blev i 1697 gift med Peder Vorris (c: Peder Jensen af Vorre), og hun døde i 1705 i en Alder af 33 Aar. Dette Ægtepar havde Børnene Niels, født 1701, Jens, født 1705. Efter Helle Nielsdatters Død giftede Peder Vorris sig i 1706 med Anne Jørgensdatter af Mejlby (født 1682, død 1732).

Der nævnes i Mejlbys ældste Kirkebog adskillige Medlemmer af Slægten Bonde, som ikke kan henføres til en bestemt Gaard, og som derfor nævnes her. Karen Bondes (født 1664, død 1735) er vel den samme som Karen Laurs Bondes og har altsaa været gift med Laurs Bonde; ligesaa har Edel Nielsdatter Bondes (født 1669, død 1704) været gift med en Mand

af Slægten Bonde. Søren Bonde blev født 1660 og døde 1702, og Mette Bonde blev født 1655 og blev begravet den 10. Januar 1714.

En særlig Omtale kræver Familien i Bygballe. Ifølge en senere omtalt Retssag havde Peder Nielsen af Bygballe II en Søn og Efterfølger Niels Pedersen Bonde, saa at ogsaa Peder Nielsen har hørt til denne Slægt. Da Peder Nielsens Datter Kirsten af Bygballe blev døbt i 1703, var Peder Bonde fra Dyrgaard mellem Fadderne, og ved en anden Daab i 1701 nævnes som Fadder Jens Jensen, der sikkert ogsaa har hørt til Slægten Bonde. Vi kan derfor gaa ud fra, at Fæsterne i Bygballe har været nært beslægtede med Slægten Bonde inde i Mejlby. Peder Nielsen i Bygballe er rimeligvis født 1650, Niels Nielsen Bonde i Enggaard er født 1652, og Peder Nielsen Bonde i Dyrgaard fødtes 1653, og alle tre har haft en Fader Niels, den sidstnævnte Niels Pedersen Bonde. Der foreligger for faa Kendsgerninger til, at man med nogenlunde Sikkerhed kan fastslaa deres indbyrdes Slægtskab; men det skulde ikke undre mig, om Niels Pedersen Bonde i Dyrgaard var Fader til de tre andre. Ligesaa er jeg tilbøjelig til at tro, at Peder Rasmussen, der pludselig forsvandt fra Dyrgaard i 1649, har været Fader til Niels Pedersen Bonde i Dyrgaard. Af et Tingsvidne fremgaar, at Peder Rasmussen i Dyrgaard havde en Broder Jesper Rasmussen, som var Fæster i Peder Bondes Gaard, og Niels Nielsen Bonde i Enggaard lod, som vi har set, en Søn døbe med det i Mejlby paa denne Tid sjældne Navn Jesper. Endelig nævnes blandt Altergæsterne i 1663, 1664 og 1668 en Rasmus Bunde, der viser, at Navnet Rasmus forekommer i Slægten Bonde. Selv om det anførte ikke er noget Bevis for min Slægtskabshypotese, giver de den dog en vis Sandsynlighed.

PEDER BONDES GAARD

(Matrikel Nr. 14 1664, Nr. 3 1688, Nr. 7 1844.)

Denne Gaard ejedes i 1573 af Pier Jensen, der svarede 6 Skilling Leding, 17 Skp. Byg, 17 Skp. Havre, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 6 Høns, 8 Hovheste og 2 Jægerheste. En øde Jord paa Kalstrup Mark tilhørte ogsaa Peder Jensen og svarede 2 Grott Leding og 3 Sk. „Støde“. Meddelelserne om de ældste Tidens Ejere af denne Gaard er ret uklare; dog vides det, at Gaarden i 1596 ejedes af Jesper Olufsen, der svarede 4 Skilling Leding

og ellers som i 1573. Man kommer naturligvis til at tænke paa om Jesper Olufsen skulde være en Søn af den Oluf Jespersen, der i 1563 beboede Bygballe; men der kan ikke anføres noget til Støtte herfor.

I 1602 betalte Jens Rasmussen Husbondhold af en Selvejerbondegaard 7 Daler. Det er rimeligvis Peder Bondes Gaard, der her er Tale om, saa at Jesper Olufsen vel er død kort før dette Tidspunkt. I 1608 „afkortedes for øde Gods efter Tingsvidnes Lydelse en Gaardt i Medelbye, Jens Rasmussen paa-boede, $\frac{1}{2}$ Mark Leding, 18 Skp. Biugh, 18 Skp. Havre, 1 Faar, 1 Lamb, 1 Gaas, 6 Høns, 1 Brændsvin, Gæsteri 2 Ørter Malt og 2 Tdr. Havre“. Gaarden staar derefter en Tid øde og ind-drages saa af Kronen. Det nævnte kunde tyde paa, at Gaarden er nedbrændt fuldstændig og at Ejeren derved er blevet saa forarmet, at han ikke kunde skaffe Midler til Gaardens Genopbygning. Maaske er han kommen til Skade ved Branden og siden død.

I Kalø Lens Regnskab meddeles endvidere, at den 10. Juni 1608 eller 1609 „fæster Laurids Seffrensen i Medelby en Gaard sammesteds, Jens Rasmussen for (c: før) hannem i Brug haffde, for 10 Daller“. Laurids Seffrensen kaldes ogsaa „Laurs Sørensen Smed“, og han betalte samme Afgift som Forgængerne, dog ikke Leding og Høns. I 1610 drog Jesper Poulsen ind i Gaarden. Han nævnes ganske vist blandt Selvejerne; men ved hans Navn er tilføjet: „Dene Gaardt war tilforn en self-eigen Bundegaardt och nu svarer under Cronen“. (Efter Skatte-registret.) Jesper Poulsen forsvinder allerede igen i 1611, og nu nævnes Laurids Sørensen paany indtil 1616, da hans Afgift sættes lig Jesper Olufsens tidligere, dog uden Leding og Høns.

I 1618 fik Gaarden atter en ny Fæster. Det hedder herom i Calø Lens Regnskaber fra 1618--19: „Niels Pedersen i Aastrup af den Gaard i Mejlby, Laurids Smed tilforn iboede og afdøde, hves Hostrue hand igen schal have tilægte. 60 Daler.“

Niels Pedersen har vistnok været en anset Mand; derpaa tyder det, at han i 1627 nævnes som Lægdsmand. I 1619 sattes hans Afgift til 17 Skp. Byg, 17 Skp. Havre, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Brændsvin, 8 Hovheste, 2 Jægerheste. De følgende Aar maa han tillige betale noget Rug. Wallensteins Besøg medfører, at Niels Pedersen i 1627 staar paa Restancelisten, i 1630 ned-sættes hans Afgift, i 1643 nævnes hans Navn i Rubriken „Jor-debogsrestance“, i 1645 faar han „Afkast“ i Landgilde, og i

1646 kaldes han paa et Tingsvidne ligefrem forarmet. Det er aabenbart Krigene, som efterhaanden har ruineret ham. Krigsnævnet af 1646 vidner, at Niels Pedersen har tilbage $\frac{1}{4}$ Sæd, 3 Køer, 2 Ungnød og 3 Øg.

Efter Niels Pedersen fik Jesper Rasmussen Gaarden i Fæste. Han var som tidligere omtalt Broder til Peder Rasmussen i Dyrgaard, og hans Skæbne blev ligesom dennes. Et Tingsvidne i 1648 oplyser, at Jesper Rasmussen er forarmet, og derefter forsvinder han. Der høres ikke mere til Gaarden før i 1657, da det meddeles, at Maanedsskatten for Marts—Juli er betalt af Laurids Pedersen (Munk), som er Indehaver af en Helgaard, aabenbart Peder Bondes Gaard. Det er iøvrigt ikke første Gang, vi træffer Laurids Pedersens Navn, han nævnes paa et Tingsvidne i 1647 som en Mand fra Mejlbj.

I Matriklen af 1664 er Gaardens Hartkorn sat til 10 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk., og dens Skyld er 2 Ørter Rug, 17 Skp. Byg, 17 Skp. Havre, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 6 Høns, 1 Brændsvin, 8 Hofheste og 2 Jægerheste. Sømmelskatten udgør $\frac{1}{10}$ i en Malkeko, $\frac{1}{10}$ i 3 Slagtenød, $\frac{1}{10}$ Part i 7 Skp. Havregryn, 2 Lispund 4 Skaalpund Smør. I 1661 sættes Udsæden til 3 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg, 5 Tdr. Havre, 2 Skp. Boghvede, og Gaarden har 7 Læs Hø. Desuden indbringer 3 Gadehuse paa Gaardens Grund hver 15 Skilling. Ogsaa i 1688 beboedes Gaarden af Laurids Munk, der naaede den anselige Alder 107 Aar. Han døde i 1697. Den Ingeborg Munks, der i 1670 nævnes blandt Daabsvidnerne paa Krannestrup, er maaske hans Kone. Han havde en Søn, Jens Laursen Munk, der formodentlig har overtaget Gaardens Drift, da Faderen blev ældre. Jens Laursen nævnes som Fæster i 1708. Han var født 1656 og døde i April 1710.

Peder Bondes Gaard skødedes den 9. Juni 1661 fra Kronen til Gunde Rosenkrantz til Vindinge, der den 12. August 1661 pantsatte den med ovennævnte Statsskyld til Landsdommer Lauritz Below. Gælden til Below maa vel hurtigt være bleven betalt, thi den 1. Marts 1662 pantsatte Gunde Rosenkrantz Gaarden til sin Broder Erik Rosenkrantz. I 1664 nævnes Henrik Below som Ejer af Gaarden, dog formodentlig kun som Værge for sin Broder Laurids Belows Børn. Vi ser nemlig af Viborg Landstings Kopier af protokollerede Breve den 8. November 1666 Nr. 1, at den 15. Juni 1665 gjordes der i Henhold til Landstingsdom Indførsel og Udlæg i det den 12. August 1661 til Laurids Below pantsatte Gods i Mejlbj. Foruden Gaar-

den hørte hertil 3 Gadehuse paa Gaardens Grund, beboede af Søren Madsen, Peder Nielsen og Rasmus Jensen.

Gaarden blev dog ikke længe i Familien Belows Besiddelse; thi i Marts 1667¹⁾ skødede Henrik Below til Hvidstedgaard som Værge for sin Broders Børn Peder Bondes Gaard med Gadehusene til Hans Friis til Clausholm, og denne afgav den 14. Juli 1667 Gaarden til Kronen. Gadehusene maa dog ikke være fulgt med i dette Køb; thi den 13. Marts 1669 fik Frederik III og Aarhus Kapitel ved Mageskifte med Prokurørgeneral Peter Scavenius 3 Gadehuse i Mejlby, beboede af Søren Madsen, Rasmus Jensen og Peder Nielsen.²⁾

Gaarden blev tildelt Lektorembedet i Aarhus, men blev i 1688 udlagt til Ryttergods. Lektorembedet fik Erstatning for Gaarden. De tre Gadehuse vedblev at tilhøre Embedet, indtil de i forrige Aarhundrede solgtes af Direktionen for Aarhus Katedralskole til Private.

STIFTSPROVSTENS GAARD

(Matrikel Nr. 8 1664, Nr. 16 1688, Nr. 5 1844.)

Fæstegaardene ejedes i ældre Tid enten af Adelsmænd eller af Gejstligheden, og der foreligger kun undtagelsesvis Meddelelser om Fæsterne og deres Familie. I nogle Gaarde kan vi følge deres Beboere til Begyndelsen af 1600erne; men ofte gaar det saaledes, at vi nok kender alle eller en Del Fæstere paa et givet Tidspunkt, men er ude af Stand til at afgøre, i hvilken Gaard hver har boet. Lettest er det at anbringe Fæstere, hvis Afgifter angives, i saa Fald kan der næppe være Tvivl om deres Ejendomme.

I den Gaard, som i mange Aar tilhørte Stiftsprovsten i Aarhus, og som jeg derfor vil kalde Stiftsgaarden, er det muligt med Sikkerhed at følge Beboerne tilbage til omtrent 1635, ligesom vi kender et Par ældre Fæstere. I 1573 betegnes Gaarden som Krongods, og den bebos paa den Tid af Morten Nielsen, som svarer 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Otting Smør og 2 Gæsteriheste; den laa dengang under Kalø. I 1587 blev Gaarden udlagt til Aarhus Kapitel sammen med andet Gods til Erstatning for to Gaarde i Mejlby (og mere andetsteds), som blev

¹⁾ Viborg Landstings Skøde- og Pantebog 1667 Nr. 9, Folio 74.

²⁾ Topografiske Samlinger paa Pergament, Øster Lisbjerg Herred, Nr. 40.

solgt til Knud Hardenbergs Enke Mette Urne. Gaarden paa-boedes dengang af Niels Jensen, der svarede samme Afgift som den førstnævnte Fæster og desuden et Brændsvin og et ikke opgivet Gæsteri.

I 1648 noteres: Til Aarhus Kapitel, præbenda (= Præbende) Hørning, hører Søffren Andersen, der svarer 1 Ørte Byg, $\frac{1}{2}$ Ørte Havre, $\frac{1}{2}$ Ørte Gæsteribyg, $\frac{1}{2}$ Fjerding Smør, 1 Svin. At Søren Andersen var Fæster i Stiftsgaarden, er utvivlsomt, da hans Efterkommere følger efter ham. Af en Fortegnelse over Bols mænd i 1635 fremgaar, at Søren Andersen allerede havde Gaarden paa den Tid. Endnu 1657 nævnes han som Indehaver af en Halvgaard; men Aaret før nævnes blandt dem, der i 1656 kørte Jord til Kongens Salpeterhus, Karen Hegors.¹⁾ Denne Kones Navn er sikkert stavet forkert af en Skriver, som ikke kunde forstaa den jydsk Form „Hiegors“ for Navnet „Hedegaards“. Det er altsaa Hedegaards Hustru, der er Tale om, og Søren Andersen har til daglig været kaldt Søren Hedegaard. Denne Antagelse bekræftes af følgende: I 1661 kaldes Fæsteren af Stiftsgaarden Karen Rasmusdatter, og i 1682 blev ifølge Kirkebogen Karen Rasmusdatter Hedegaards begravet. I Kirkebogen skrives Navnet som Regel i ældre Tid Heegaard. Maaske har Præsten heller ikke været særlig kyndig i Jydsk.

Søren Hedegaards Enke beholdt ikke Gaarden til sin Død, men overdrog den i 1663 til Sønnen Anders Sørensen Hedegaard (født 1633, død 1718). Anders Hedegaard nævnes som Fæster af Stiftsgaarden i de to Matrikler fra 1664 og 1688. Han var gift med Maren Kristoffersdatter (født 1643, død 18. Maj 1700), og de fik Børnene Poul, født 1674, og Søren, født 1679. Faddere ved den ældste Søns Daab var blandt andre Mads Christoffersen i Spørring og Mette Christoffersdatter samme-steds. Det er rimeligvis Maren Christoffersdatters Søkende, saa at hun vel selv stammer fra Spørring. Ifølge Mejlby Kirke-bog døde en Mand, Poul Hedegaard, 53 Aar gammel i 1737 (begravet den 14. November); men da denne Poul Hedegaard fik døbt en Søn Rasmus i 1701, er hans Alder sikkert angivet forkert. Han er snarere bleven 63 end 53 Aar gammel, og i hvert Fald maa han anses for en Søn af Anders Hedegaard.

---

¹⁾ Jydske Register 4, 218. -- Kronens Skøder I, 310.

²⁾ D. L. R. 1656—60.

Naar Povel Hedegaard kan være Fadder i 1694, viser dette, at han er født længe før 1684.

Navnet Hedegaard (skrevet Hiegaard eller Heegaard) nævnes ikke i Mejlby før Søfren Andersens Tid. Det er derfor mest sandsynligt, at Navnet betegner den Gaard, hvorfra Søffren Andersen stammer, idet Tilflyttere i ældre Tider gerne fik den Bys eller Gaards Navn, hvorfra de kom, føjet til deres Fornavn. I Todbjerg Sogns nordøstlige Hjørne fandtes paa det omhandlede Tidspunkt en Gaard med Navnet Hedegaard. I Traps Beskrivelse af Danmark nævnes, at Sofie Amaliegaard i Begyndelsen af 1700erne blev dannet ved Sammenlægning af to Gaarde med Navnene Hedegaard og Elkjærgaard, og det er sikkert fra den første af disse, Søfren Andersen i Mejlby stammer. I 1606 i et Mandtalsregister paa Kongens „Pendingskat for Kalø Len 1606“ nævnes Søren Winther, der i 1610 var Fæster i Hedegaard. Derimod nævnes i 1620 og 1633 Anne Søffrens eller Anne Sorens som Fæster i Gaarden. Det er aabenbart Søren Winthers Kone, der har overtaget Gaarden efter hendes Mands Død, og naar Fæsteren i 1640 er Anders Sorensen, er denne en Søn af Søren Winther. Det er nu rimeligt at antage, at Søren Andersen (Hedegaard) i Mejlby er en Søn af Anders Sorensen i Hedegaard.

I Sognepræstens Indberetning i Anledning af Matriklen af 1664 (1662) kaldes Stiftsgaarden et Bol, der tilhører Magister Hans Ruhmand, der altsaa maa være Provst ved Aarhus Domkirke, pro officio (c: som Embedsejendom). I 1662 var Udsæden 6 Skp. Rug, 1½ Td. Byg og 3 Tdr. Havre, og der avledes 2 Læs Hø. Gaardens Hartkorn sattes til 4 Tdr. 6 Skp., hvilket ved Matriklen af 1688 ændredes til 3 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.

MEJLGAARD

(Matrikel Nr. 17 1664, Nr. 14 1688, Nr. 13 1844.)

Denne Gaard synes fra ældgammel Tid at have hørt til Aarhus Kapitels Gods. Det gamle Stuehus ligger endnu i ombygget Skikkelse lige Vest for Kirken i en lille Smøge. De Bygninger, der nu til Dags omgiver Mejlgaard, er af nyere Dato. Oprindeligt har Gaarden ligget frit i sin Toft. Det er ikke usandsynligt, at Mejlgaard foruden Fæsterens Bolig har rummet Lokaler, hvor de Aarhus Kanniker eller deres Sendebud har kunnet opholde sig, naar de kom til Mejlby, hvad enten

det nu var af religiøse Grunde eller for at udføre eller tilse Markarbejdet. Om den nu til Enggaard hørende Munkeeng har faaet sit Navn i den katolske Tid eller Navnet er af nyere Dato, tyder det dog paa, at Aarhus Gejstlighed har haft Markjord i Mejlby, hvorfra den fik Hø og vel ogsaa Korn, og maaske er der til Tider bleven sendt Munke ud paa Markarbejde. I 1606 og de nærmest følgende Aar hed Gaardens Fæster Jens Christensen. Men i 1617 nævnes Niels Grosen fra Kalstrup som Gaardmand i Mejlby, og sandsynligvis har han allerede faaet Gaarden i 1613, idet Skattelisten viser, at han paa dette Tidspunkt holdt en „Dreng“, altsaa et Tjenestetyende. Det er jo ogsaa rimeligt, at han forlod Kalstrup, da hans Fader døde. I 1617 har Mejlby Kirke et Pengemellemværende med Niels Grosen i Mejlby og Søren Jensen i Bygballe, som antageligt har været Kirkeværger.

I 1648 angives Niels Grosens Afgift af Gaarden til 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 1 Fjerdings Smør, 1 Svin, 6 Skp. Gæsteriby; han hørte da til „vicariatus visitationis Mariae“ (Marie Bebudelses Vikariat). I 1648 nævnes Niels Grosen iøvrigt blandt de forarmede Gaardmænd, og der høres ikke senere noget til ham.

I 1657 betalte Rasmus Sørensen Syndermand Maanedsskatten for Marts—Maj Maaneder. Han har altsaa faaet Gaarden, da Niels Grosen ikke længere kunde klare sine Forpligtelser. Rasmus Syndermand maa naturligvis være i ret nær Familie med Søren Syndermand i Bygballe. Da saaledes Rasmus Syndermand i 1663 faar en Datter Anne døbt, er Beboerne af alle Gaardene udenom Mejlby Faddere, og han er ogsaa lejlighedsvis selv Fadder i Bygballe. Rasmus Syndermand nævnes i Matriklen af 1664; men i 1688 hedder Fæsteren i Mejlgaard Mads Andersen, der sikkert er den samme, som i Kirkebogen kaldes Mads Fiil, da denne sidste er Fadder hos Ole Fiil, som var Fæster i Mejlgaard i 1708. Ifølge Mejlby Kirkebog vies Mads Andersen og Karen Jensdatter i 1664. Karen Jensdatter var født 1630 og blev begravet den 2. September 1705. Formodentlig har Ole Jensen Fiil overtaget Mejlgaard efter hendes Død. Mads Fiil har næppe haft Børn.

I 1662 var Mejlgaard bevilget den kongelige Livlæge Simon Paulli, som fik Skøde derpaa i 1666. Rasmus Syndermands Afgift var da 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 1 Fjerdings Smør, 1 Svin, $\frac{1}{2}$ Ørte Gæsteriby; i Matriklen fra 1664

nævntes tillige et Lam. Gaardens Hartkorn var ansat til 11 Tdr. 4 Skp., og dens Udsæd var i 1662 2 Ørter Rug, 4 Tdr. Byg, 5 Td. Havre, 2 Skp. Boghvede, og der avledes 4 Læs Hø. — I 1688 tilhørte Gaarden Simon Paullis Enke, men er bleven generhvervet af Kronen, idet den den 1. Februar 1690 blev udlagt til Ryttergods. I 1688 nedsattes Gaardens Hartkorn til 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk.

ANNEXGAARDEN

(Matrikel Nr. 9 1664, Nr. 7 1688, Nr. 1 1844.)

Den saakaldte Annexgaard, hvis Stuehus endnu ligger paa den nordlige Side af Kirkegaarden, har ligesom Mejlgaard fra gammel Tid tilhørt Gejstligheden, selv om den en Overgang var kommen i Adelseje. I 1664 noteres dens Hartkorn til 9 Tdr.; men i 1688 nedsattes det til 4 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Den var i 1664 skyldsats til 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 1 Fjerding Smør, $\frac{1}{2}$ Ørte Malt og 1 Brændsvin. Udsæden udgjorde i 1662 14 Skp. Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 2 Skp. Boghvede, og der avledes 3 Læs Hø.

I 1606 og mange Aar senere beboedes Gaarden af Rasmus Sørensen Winter, der 1610 i Gæsteri betalte 6 Skp. Malt og 1 Brændsvin. I 1608 afkortedes for øde Gods, og Mængden af Malt vekslede i de følgende Aar mellem $\frac{1}{2}$ Ørte og 1 Ørte. I 1629 nævnes Rasmus Sørensen Winter for sidste Gang i Skattelisterne, hvor han ofte kaldes „Præstens Tjener“. — Allerede i Regnskaberne for 1623—24 anføres, at „Rasmus Nielsen i Mejlby (betalte) „Stedsmaal“ af Halvparten af den Gaard, Rasmus Sørensen iboede og for hannem oplod: 25 Daler“. Paa den Tid omtales ingen anden Rasmus Sørensen end Fæsteren i Annexgaarden. Det er altsaa denne, der har overladt Halvdelen af sin Gaard til en Slægtning, som blev hans Efterfølger; thi fra 1629 er Rasmus Nielsen Winter Fæster i Annexgaarden. Forholdene har aabenbart ikke været gode i denne Gaard, og Rasmus Nielsen formaaede ikke at arbejde sig i Vejret; allerede i 1642, altsaa før Svenskekrigen, var han forarmet; men han nævntes dog endnu som Fæster i 1648.

I det sidstnævnte Aar undersøges paa et Tingsvidne, „hvordan det kan hænge sammen, at Jens Christensen i et (tidligere) Tingsvidne siges at bebo Annexpræstegaarden i Mejlby?“ Da Jens Christensen senere bliver Enefæster i denne Gaard, for-

holder Sagen sig nok saaledes, at Rasmus Nielsen Winter, da han ikke kunde magte Annexgaarden alene, har taget Jens Christensen til Medfæster uden at faa Sagen lovligt i Orden. Det er forresten ikke første Gang, vi læser om Jens Christensen. Krigsnævnet af 1646 erklærede, at han efter Krigen kun havde $\frac{1}{4}$ Sæd, og i selve Aaret 1646 nævnes han blandt de forarmede Fæstere, ja, i 1650 kaldes hans Gaard øde. Formodentlig har Jens Christensen i en Del Aar før 1650 boet i Annexgaarden, hvorved forklares, at Krigsnævnet af 1646 kun taler om hans Korn og ikke om Kreaturer eller Bygninger, der officielt ikke tilhørte ham paa dette Tidspunkt. I Kalø Lens Regnskaber for 1648—49 skrives: „Affkortis for en Gaard udi Mejlby, som Rasmus Nielsen Winter paa bor och med hosliggende Tingsvidne beuises at vehre Hr. Mogens Hansen i Todbjerg Rete Anex Præstegaard, og nyder derfor Gæsteri $\frac{1}{2}$ Ørte Malt 1 Brændsvin“. Ligeledes nævnes i et Tingsvidne i 1648, at Rasmus Nielsen betaler halv Skat, hvilket viser, at han stadig er paa Knæene.

I 1657 er Rasmus Nielsens Navn forsvundet, og kun Jens Christensen nævnes i en Liste over Gaardmænd, som har en Helgaard; tillige meddeles, at han har betalt Maanedsskatten for Marts—Maj. Det kan saaledes antages, at han har formaaret at faa mere ud af Gaardens Drift end Forgængeren. I 1665 fik Jens Christensen en Datter Kirsten døbt. Han hører formodentlig ikke til Slægten Winter; thi ganske vist findes der af og til en Jens Winter mellem Altergæsterne; men Jens Christensen blev begravet 1677, mens Jens Winter endnu nævnes som Fadder i 1693; dog kunde der naturligvis være to delvis samtidige Mænd af Navnet Jens Winter. Det er i det hele taget ikke muligt at udrede Familieforhold inden for Slægten Winter i dette Tidehverv. Foruden de nævnte Mænd kendes „den gamle Maren Winter“, der begravedes 2. Søndag efter Paaske i 1666. Tillige vies i 1671 Rasmus Rasmussen Winter og Maren Laursdatter i Mejlby Langfredag 1671, og de faar et Barn Marie.

Jeg kunde endnu have Lyst til at fremkomme med en Hypotese, idet jeg mener, at ovennævnte Rasmus Sørensen Winter fra 1606 i Mejlby maa anses for at være en Søn af den Søren Winter, der i 1606 var Fæster i Hedegaard (se under Stiftsgaarden); herefter har han altsaa været Broder til Anders Sørensen Winter, som i 1640 var Fæster paa Hedegaard,

og Farbroder til Søren Andersen Hedegaard paa Stiftsgaarden i Mejlby. Det maa imidlertid indrømmes, at den eneste Støtte for denne Hypotese ligger i de paagældende Personers Navne og deri, at der ikke kendes nogen tidligere Winter i Mejlby, hvilket sidste ikke betyder stort.

METTE URNES GAARDE

Den 3. Juli 1551 fik Mette Urne, Knud Hardenbergs Enke, af Kronen tre af Aarhus Kapitels Gaarde i Mejlby, Øster Lisbjerg Herred. De af S. A. tilvejebragte Oplysninger viser, at der er Tale om følgende Gaarde.

Den første af dem (Matrikel Nr. 10 1664, Nr. 9 1688, Nr. 4 1844) blev baade i 1574 og 1581 beboet af Jens Sørensen, der svarede 1 Ørte Rug, 2 Ørter Byg og 1 Ørte Havre, 1 Otting Smør, 1 Brændsvin og Gæsteri. Fra 1606—1610 og maaske tidligere hed Fæsteren Jens Nielsen, og fra 1611 beboedes Gaarden i mange Aar af Knud Gørsen, som sikkert stammer fra Kalstrup. I 1629 kaldes Knud Gørsen „Tjener til Langtinde“, og den 5. April 1638 „fik Aarhus Kapitel, paa hvis Vegne Kongen handler, af Hr. Oluf Parsbjerg til Jernit 2 Gaarde i Øster Lisbjerg Herred i Mejlby Sogn og By. Knud Graffuersen (= Gørsen) paabor den ene og Niels Frandtzen den anden“.

Knud Gørsen kunde ikke klare Tidens Byrder. I 1642 meddelte et Tingsvidne, at Knud Graffuersen Gaardmand er forarmet, ja, der siges endog, at „K. G. haffuer hverken til at æde eller at saa“. Naar der derfor i 1643 tales om en Knud Gørsen, som er en forarmet Embedsmand uden Avl, maa det sikkert være samme Person, som søger at tjene til Livets Ophold som „Embedsmand“. Imidlertid maa han stadig være bleven hængende ved sin Gaard; thi nogle Tingsvidner fra 1648 fastslaar atter, at Knud Gørsen er en forarmet Gaardmand.

I Hans de Hofmans „Fundationer“. Aarhus Stift, nævnes under Aarhus Hospital Side 122: „Medelbye, Knud Qvarsen 1 Ørte Rug, 2 $\frac{1}{2}$ Ørte Byg, 1 Ørte Havre, $\frac{1}{2}$ Fjerdings Smør, et Brænde-Svin, 1 Daler Ildebrandspenge“. Afgiften viser, at der er Tale om Gaarden Nr. 10 1664 i Mejlby, og Angivelsen er dateret den 26. Februar 1651. Navnet paa Fæsteren er imidlertid aldrig forekommet i Mejlby, det maa være en Fejlskrift. Skrives Navnet Gørsen med gotiske Bogstaver og ud-

fyldes den nederste Sløjfe i „G“, vil det let kunne læses som „Q“, hvilket medfører, at det følgende „r“ tydes som et „v“; endelig kan de gotiske Bogstaver „oe“ let forveksles med „a“. Jeg er derfor ikke i Tvivl om, at det mærkelige Navn „Qvarsen“ er en Fejllæsning for det i Mejlby velkendte „Gorsen“. Knud Gorsen staar derfor endnu i 1651 anført som Fæster, men hvis han ikke tidligere har afstaaet sin Gaard, maa den omtrent paa dette Tidspunkt være gaaet over til Oluf Sørensen Kalstrup. Da Knud Gorsen sikkert er en Søn af Gørs Gorsen i Kalstrup, og Oluf Kalstrup kan antages at være en Sønnesøn af samme (se under Kalstrupgaard), er det ikke usandsynligt, at Knud Gorsen har overdraget Oluf Kalstrup sin Gaard mod at faa Aftægt i samme. Oluf Kalstrups Kone kendes ikke; men han fik døbt følgende Børn: Niels (født 1664, død 1664), Helle, født 1665. Maren, født 1674, og Søren, født 1670. I Kirkebogen nævnes Oluf Kalstrup ikke efter 1675.

Den følgende Fæster kaldes i Matriklen af 1688 „Unge Niels Nielsen“; men ellers nævnes han aldrig. Hans Familieforhold er ganske ukendte. Han døde 1698, og Gaarden bortfæstedes derefter til Søren Lauridsen, der var født i Krabjerg.

I 1662 var Gaardens Udsæd $1\frac{1}{2}$ Td. Rug. $2\frac{1}{2}$ Td. Byg, 5 Tdr. Havre og 2 Skp. Boghvede. Den gav 4 Læs Hø. I 1664 var Gaardens Hartkorn 8 Tdr. 2 Skp., men det nedsattes i 1688 til 4 Tdr. 5 Skp.

Gaarden Nr. 11 1664 (Nr. 1 1688, Nr. 3 1844)

beboedes i 1581, da Mette Urne fik den, af Søren Sørensen, som svarede 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 8 Skilling Engpenge, 1 Brændsvin og Gæsteri. Den beboedes i 1612 af Niels Frandsen, der formodentlig har afløst Søren Sørensen, i hvert Fald nævnes han i 1606 blandt en Række „Inderster og Gadehusmænd, som er Fæstere“. Maaske kan man af den sidste Bemærkning slutte, at Niels Frandsen var Søren Sørensens Svigersøn og som saadan boede hos ham, til han selv overtog Gaarden. En Overgang synes Niels Frandsen at være „Tjener til Langtinde“; men i 1638 overdrages hans Gaard af Oluf Parsbjerg til Jernit til Kronen paa Aarhus Kapitels Vegne (se under Gaarden Nr. 10 1664). Niels Frandsen er død senere end 1639, men hvornaar kan ikke angives. I Februar 1651 angiver imidlertid Hofmans ovennævnte „Fundationer“, at Knud Nielsen

i Mejlby til Aarhus Hospital svarer 21 Skp. Byg, 1 Ørte Havre, 1 Brændsvin, $\frac{1}{2}$ Mark Engpenge og 3 Mark Ildebrands-Penge. Samme Mand kørte i 1656 Jord til Kongens Salpeterhus og betalte Maanedsskat af en Halvgaard i 1657. I Matriklen af 1664 nævnes han endnu som Fæster af Gaarden med ovennævnte Afgift, dog kun 2 Mark Ildebrandspenge. Gaarden var da sat til 4 Tdr. 3 Skp. Hartkorn, og dens Udsæd var i 1662 ialt 1 Ørte Rug, $1\frac{1}{2}$ Td. Byg, 3 Tdr. Havre, og der høstedes 1 Læs Hø. I 1688 blev Hartkornet nedskrevet til 2 Tdr.

Et Tingsvidne den 26. Oktober 1642 oplyser, at Knud Nielsen i Mejlby har tjent sin Fader og Moder og ingen andre Steder. Deraf maa man være berettiget til at slutte, at Knud Nielsen var en Søn af den foregaaende Fæster Niels Frandsen og har arbejdet i Gaarden, til han selv overtog den. Af Kirkebogen ses, at Knud Nielsens Kone var til Alters i 1663; men hvis han har haft Børn, maa de være født, før Kirkebogen blev indført. Det er for Resten, som det nu skal omtales, sandsynligt, at han har haft en Datter.

I Mejlby Kirkebog nævnes i sidste Halvdel af 1600erne tre Kvinder med Navnet Anne Knudsdatter. Den ene begravnes 1688, og mere vides ikke om hende. Den anden Anne Knudsdatter blev i 1682 viet til Gaardmand Jørgen Bertelsen i Hjelmager, hvis første Hustru Karen døde mellem 1676 og 1682. Denne Anne Knudsdatter faar i Kirkebogen Tilføjelsen „af Bygballe“, og da hun ikke kan være Datter af nogen af Fæsterne i Bygballe, har hun aabenbart tjent i Gaarden. Den tredie „Anne Knudsdatter af Mejlby“ viedes i December 1673 til Anders Grosen i Østrup; men hun blev ved at staa i Forbindelse med Mejlby. Saaledes var hun i 1676 Gudmoder til Espen Nielsens Barn Anne, og da Espen Nielsen var Knud Nielsens Efterfølger i Gaarden Nr. 11 1664, tyder dette paa, at Anne Knudsdatter af Østrup var en Datter af Knud Nielsen. Ogsaa i Julen 1679 var Anne Knudsdatter Gudmoder til et af Espen Nielsens Børn, og hun kaldtes ved den Lejlighed Anne Bonde af Østrup, saa hun og hendes Fader Knud Nielsen har tilhørt Slægten Bonde i Mejlby. Man kan vel ogsaa af de nævnte Omstændigheder slutte, at Espen Nielsen enten maa have været Broder eller Svingersøn til Knud Nielsen.

Hvad de tre Kvinder Anne Knudsdatter angaar, er der ingen Grund til at antage, at de er i Familie med hinanden. Den Anne Knudsdatter, som blev gift til Hjelmager, kunde f. Eks.

være en Datter af Knud Grosen eller Knud Sørensen i Enggaard.

Knud Nielsens Efterfølger Espen Nielsen (født 1624, død 1700) viedes i 1675 til Karen Andersdatter i Mejlby, der dog er hans anden Hustru. Espen Nielsens ældste kendte Barn er Niels, født 1668, dernæst Christen (født 1670, død 1738), Knud, født 1674, Anne, født 1676, Anders (født 1678, død 1679), Anders, født 1679. Desuden havde han en Datter Anne, der i 1700 blev gift med Søren Andersen i Balle. Det sidste Barn er Maren, født 1691, døbt Skærtorsdag. Den Catarina Espensdatter, som i 1693 troloves med Niels Simonsen, er formodentlig ogsaa en Datter af Espen Nielsen.

Den tredie af Mette Urnes Gaarde (*Nr. 12 1664, Nr. 5 1688, Nr. 2 1844*) paaboedes i 1581 af Søren Christensen, hvis Afgift var 2 Ørter Byg, 1½ Ørte Havre, 1 Otting Smør, 1 Brændsvin og Gæsteri. Fra 1606 bebos Gaarden i en længere Arrække af Søren Rasmussen Winter, og den hører omkring 1629 til Langtinde. Den 24. December 1636 erhvervede Kongen fra Oluf Parsbjerg til Jernit Gaarden til Kapitlet i Aarhus ved et Mageskifte. Fæsteren paa den Tid er ogsaa Søffren Rasmussen (Winter), og Gaarden hørte efter den Tid stadigt til Præsten ved Aarhus Hospital. I 1646 nævnes Søren Rasmussen paa et Tingsvidne blandt forarmede Fæstere; han er som de fleste andre i Mejlby bleven udplyndret i Krigen. Paa et andet Tingsvidne optræder Laurs (Las) Sørensen paa Søren Rasmussens Vegne. Laurs Sørensen er formodentlig en Søn af Søren Rasmussen, og maaske er han Fader til den Jens Laursen Winter, som blev Fæster i Annexgaarden.

En Fortegnelse over Aarhus Kapitels Ejendomme fra 1648 oplyser, at Gaarden Nr. 12 1664 hører til vicariatus Nicolai, som er forlenet til Hospitalet i Aarhus og skylder 2 Ørter Byg, 1 Ørte Havre, 1 Otting Smør, 1 Svin, Penge for Ildebrand 1 Daler slet, Gæsterihavre ½ Ørte. I 1662 var Udsæden 10 Skp. Rug, 2½ Td. Byg, 4 Tdr. Havre, 2 Skp. Boghvede, og der avledes 5 Læs Hø. I 1662 og følgende Aar var Fæsteren Rasmus Madsen, der maaske er den samme som Rasmus Snedker, der blev begravet ved Midfaste i 1679, og han kan have været gift med Karen Snedkers, som nævnes i Kirkebogen i 1663, 1668 og 1670. I 1664 angives Gaardens Hartkorn til 6 Tdr. 2 Skp.; men ved Matriklen af 1688 reduceredes Hartkornet til 3 Tdr. 4 Skp. 1 Alb., og Fæsteren hedder da Jørgen Jensen Fiil,

der var Snedker. Han var født 1648 og døde 1711; i Kirkebogen kaldes han gerne Jørgen Snedker til Forskel fra Jørgen Jensen i Dyrgaard. En nær Slægtning til Jørgen Jensen Fiil, maaske en Broder, var formodentlig Ole Jensen Fiil, der blev Fæster i Mejlgaard.

MARIAGER KLOSTERS GAARDE

Mariager Kloster havde i Mejlby to Gaarde. I 1544 afholdes et Tingsvidne paa Øster Lisbjerg Herredsting, hvor det fastslaas, at der er læst et Brev om at „Hr. Erik Otteson haver givet en Gaard i Mielby til Mariager Kloster“. ¹⁾ I dette Klosters Jordebog nævnes den 15. Januar 1584, at Christen Nielsen svarer 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Pund Smør, 1 Svin, 1 Mark Hør, 10 Las (= Læs) Ved, 10 Las Mog, Gæsteri $\frac{1}{2}$ Td. Havre og Penge, hvilket passer paa Gaarden *Nr. 5 1664 (Nr. 11 1688, Nr. 18 1844)*.

I 1604 hed Fæsteren Peder Sørensen, og formodentlig har Jens Andersen været Fæster i 1610; i 1612 er Gaarden gaaet over til Jens Rasmussen, der havde den i en Aarrække. Han nævnes i 1623 og 1629, men han er nok død i dette Aar. I 1629 noterer nemlig Mariager Klosters Jordebog følgende: Mejlby, Peder Jensen 4 Skp. Byg, 6 Skp. $2\frac{1}{2}$ Fdk. Havre, 1 Pund Smør, 1 Svin, 1 Mark Hør, 10 Læs Ved, 10 Læs Møgh. Gæsteri 1 Skp. $1\frac{1}{2}$ Fdk. Havre og Penge. I 1635 betalte Peder Jensen Baadsmandsbesoldingsskat. Derimod var han fri for Afgift i 1645, forarmet i 1647, og i 1648 betalte han halv Skat (Krigen!).

I 1661 hedder Fæsteren af den her omtalte Gaard Peder Buse Jensen (Buse, Busse, Buus, alle tre Former af Navnet bruges). Maaske er Peder Buse den samme som Peder Jensen ovenfor. Gaardens Udsæd var i 1662 1 Td. Rug, 2 Tdr. Byg, $3\frac{1}{2}$ Td. Havre, og der høstedes 2 Læs Hø. Dette er betydelig mere end i 1629, da det nævnes, at Peder Jensens „Saad,, var 4 Skp. Rogh, 1 Td. Byg og 2 Tdr. Havre. I 1629 var Gaardens Besætning 2 Køer, 4 Faar, 2 Svin og 2 Øg. Ogsaa Gaardens Skyld var i 1664 en Del anderledes end i 1629.

I 1664 kaldes Gaarden en Halvgaard, der skylder 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Pund Smør, 1 Brændsvin, 2 Mark Hør, 10 Læs Ved, 10 Læs Møg og Gæsteri $\frac{1}{2}$ Td. Havre

---

¹⁾ Danske Magasin, VI Bind, 146.

og 2½ Mark 3 Skilling Penge. Hartkornet sættes da til 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., der i 1688 nedskrives til 2 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

I 1688 er Gaarden gaaet over til Jens Pedersen (født 1632, død 1718), der havde Børnene Peder (født 1669, død 1743), Sidsel, født 1671, Søren født 1673, og et Barn, hvis Navn ikke er kendt. Formodentlig er Jens Pedersen en Søn af Peder Jensen Buus.

I 1662 tilhørte Gaarden Jørgen Seefeldt Christensen til Gaarden Næs (nu Lindenberg). Den 27. Maj 1663 udlægges af Jørgen Seefeldts Bo til Ove Juel til Lundbæk paa Jomfru Maren Seefeldt til Viffersholms Vegne blandt andet i Mejlbj Peder Jensen (Buus) og Ove Jensens Gaarde, som af kgl. Maje-stæt er pantsat, liggende i Mariager Klosters Amt, Øster Lisbjerg Herred. I 1688 tilhørte Gaarden Ove Juels Arvinger. Gaardens Hartkorn angives i 1664 til 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., hvilket i 1688 ændres til 2 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

Om den anden af de til Mariager Kloster hørende Gaarde, *Nr. 6 1664 (Nr. 12 1688, Nr. 10 1844)* skrives i Mariager Klosters Jordebog den 15. Januar 1584: Chresten Matzenn (= Madsen) 2 Ørter Byg, 1 Svin, Engpenge 6 Skilling, Hør 1 Mark, Vidt (= Ved) 10 Las, Mog 10 Las, Gæsteri 2 Skp. Havre og Penge. I 1604 er Christen Madsen afløst af Jep Smed, der betaler samme Afgift, dog 2 Ørter Rug i Stedet for Byg, og i 1612 nævnes i Klosterets Regnskaber som Fæster Joest Joesten med samme Afgift som Jep Smed i 1604. Just Justsen synes i 1611 at være begyndt som „Inderste“ og først i 1612 at være bleven Gaardmand; maaske var han Jep Smeds Svingersøn.

I 1616—17 staaer der i Mariager Klosters Regnskaber: „Udskreven“ Bonde fri for Skyld: Just Justsen (Afgift se ovenfor). Han er altsaa bleven taget til Soldat.

I 1627 er Gaarden gaaet over til Offue Smidt, der i 1629 kaldes Offue Jensen Smidt. Ordet „Smidt“ skal formodentlig betyde „Smed“; thi han kaldes i 1629 Offue Smed i Klosterets Regnskaber. Muligvis er det ogsaa den samme Mand, der i 1621 kaldes Oluf Jensen Smidt og betegnes som Embedsmand uden Avl. Gaardens „Saad“ er i 1629 2 Skp. Rug, 1 Td. Byg, 1½ Td. Havre, og den har 2 Køer, 4 Faar, 2 Svin, 2 Heste.

Efter Svenskekriegen gaar det i denne Gaard som saa mange andre Steder. I 1645 fritages Ove Jensen for Afgift, i 1646 og

1648 nævnes han blandt de forarmede, og et Tingsvidne i 1651 fastslaaer: „En Fæstegaard øde. Ouffue Smed findes for Auffl och haffr ingen“. Herefter høres der ikke mere om ham, før han dør i 1666. I 1662 kaldes Fæsteren paa ovennævnte Gaard Jens Ouffsens Enke, hvorimod Matriklen af 1664 nævner Maren Søffrensdatter som Fæster. Præstens Indberetning i 1662 skriver: „Smed Quinden Maren Sørensdatter, Jens Offuesens Enke“. Naar Maren Sørensdatter i 1662 ogsaa kaldes Jens Pedersens Enke, maa dette være forkert, Sognepræstens Angivelse er selvfølgelig rigtig. Jens Ovesen maa vel være en Søn af Ove Jensen og har formodentlig faaet Gaarden i Fæste i 1651, da hans Fader ikke længere kunde klare sig. Imidlertid er Jens Ovesen død før 1662, og hans Enke har beholdt Gaarden.

Gaardens Udsæd var i 1662 6 Skp. Rug, 1½ Td. Byg, 2½ Td. Havre, og den havde 1 Læs Hø. I 1664 udgjorde dens Skyld 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 1 Brændsvin, 2 Mark Hør, 10 Læs Ved, 10 Læs Møg, Gæsteri 2½ Mark 3 Skilling Penge. Ejerforholdene er de samme som ved den nærmest foregaaende Gaard.

I 1688 hed Fæsteren Jens Knudsen, der i 1664 blev gift med Maren Sørensdatter og som i 1666 fik en Søn Knud døbt. Jens Knudsen nævnes flere Gange som Fadder, blandt andet i Kalstrup og Krannestrup. Det kunde derfor tænkes, at han var en Søn af Knud Grosen, men det er en ganske løs Hypotese.

Maren Sørensdatter er rimeligvis den ovennævntes Enke, saa at Jens Knudsen har faaet Gaarden ved at gifte sig med hende. Jens Knudsen var født 1624 og blev begravet den 17. August 1701.

Gaarden Nr. 3 1664 (Nr. 8 1688, Nr. 16 1844).

Denne Gaard, som nu er flyttet ud til Hjørnet mellem Kaløvejen og Haarupvejen, laa tidligere Syd for Gaarden Nr. 11 1844 ved den Markvej, der gaar Syd for de søndre Gaarde. Det var en Helgaard, hvis ældste Historie er ukendt. I 1631 beboedes den af Fæstebonden Niels Sørensen, der nævnes i Aarene 1635, 1639, 1643 og 1645. I 1646 finder vi hans Navn blandt de forarmede Bønders; men han er aabenbart død paa den Tid, thi ved et Tingsvidne i 1646 fremtræder Niels Nielsen paa Kirsten Sørensdatters, Niels Sørensens Efterleverskes, Vegne. Niels Sørensen staar dog endnu i 1648 anført som hø-

rende til vicariatus divi Clementis under Aarhus Kapitel. Hans Afgift sættes til 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, 1 Fjerding Smør, 1 Svin, 9 Skp. Gæsterimalt, hvilket passer med Gaardens Skyld i 1662. I 1657, 1662 og 1664 paaboedes Gaarden af Las (Laurids) Pedersen Skræder, der blev begravet i 1675; hans ukendte Hustru døde Aaret iforvejen. Laurids Pedersen maa have været en selskabelig Mand, i Aarene 1663—1671 er han som Regel et Par Gange om Aaret Fadder ved en Barsedaa.

I 1688 hed Gaardens Fæster Jens Jensen; det er sikkert ham, der i 1681 nævnes som Fadder i Kirkebogen under Navnet Jens Jensen Bonde. Der er derfor nogen Sandsynlighed for, at han er Broder til Jørgen Jensen i Dyrgaard. Ligesaa er det formodentlig den her omtalte Jens Jensen, der døde 1720 i en Alder af 80 Aar. De af hans Børn, der ikke vides at være døde som smaa, er Anne, født 1679, Rasmus, født 1691, Grete, født 1695, Karen, født 1697, Maren, født 1702, Niels, født 1704.

I 1662 var Gaarden Nr. 3 1664 bevilget Admiralitetsraad Jens Lassen. I 1664 var dens Hartkorn $11\frac{1}{2}$ Tønde, hvilket i 1688 nedsattes til 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. I 1662 var Udsæden 2 Tdr. 6 Skp. Rug, $4\frac{1}{2}$ Td. Byg, $5\frac{1}{2}$ Td. Havre og 1 Skp. Boghvede. Der avledes 5 Læs Hø. I 1688 blev Gaarden udlagt til Ryttergods.

Gaarden Nr. 4 1664 (Nr. 18 1688, Nr. 15 1844).

I denne Halvgaard hed Fæsteren i 1648 Niels Nielsen, rimeligvis den samme som i 1662, da Præsten kalder ham Niels Nielsen Støw. Hans Kone Kirsten døde i 1664; men han giftede sig anden Gang med Maren Madsdatter, med hvem han fik Børnene Niels, født 1665, der kaldes Niels Stouffes Barn i Kirkebogen, Mads, født 1668, Maren, født 1671, og Sidsel, født 1674. Da Niels Støw døde ved Fastelavn 1679, giftede „Maren Madsdatter salig Niels Støvis“ sig med Jens Mortensen, som altsaa blev Fæster af Gaarden.

Gaardens Udsæd var i 1662 $\frac{1}{2}$ Ørte Rug, 10 Skp. Byg, $2\frac{1}{2}$ Td. Havre, og den havde 1 Læs Hø. I 1664 sættes dens Hartkorn til 4 Tdr. 6 Skp., og dens Skyld var 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Otting Smør, 1 Brændsvin og 3 Skp. Gæsteribyg. I 1688 nedskreves dens Hartkorn til 1 Td. 7 Skp. 1 Alb. Gaarden var i 1664 bevilget til Admiralitetsraad Jens Lassen. Senere gik den

over til Grev Reventlow, som den 1. Februar 1690 afstod den til Kronen, der udlagde til Ryttergods. I Kladden til Matriklen af 1688 angives Gaardens Fæster at være Selvejer af et Hartkorn paa $\frac{7}{15}$ Alb.

Gaarden Nr. 7 1664 (Nr. 2 1688, Nr. 14 1844).

Denne Halvgaard er muligvis den, som Kongen den 27. September 1574 fik ved Mageskifte med Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm. Gaarden var da beboet af Søffren Poulsen, hvis Skyld blev ansat til 1 Ørte Rug, 1 Ørte Havre, 1 Mark Penge og Gæsteri. Senere er Gaarden bleven beboet af Niels Thomsen, der nævnes af og til i Aarene 1629—39; fra 1640 hører man ikke mere til ham. Hans Efterfølger var Mogens Jensen, der var forarmet i 1648, men alligevel blev hængende ved Gaarden. Mogens Jensen fik i 1664 døbt en Søn Niels og maa formodentlig være død nogle faa Aar senere. Den næste Fæster Oluf Andersen blev nemlig i 1669 gift med Anne Nielsdatter og har formodentlig faaet Gaarden om ved dette Tidspunkt. Iøvrigt vides der ikke andet om Oluf (Ole) Andersen, end at han var Fæster i 1688 og døde 1702 i en Alder af 85 Aar. Hans Enke Anne Nielsdatter levede til 1704 og var da 84 Aar gammel.

Udsæden var i 1662 1 Ørte Rug, $1\frac{1}{2}$ Td. Byg, 3 Tdr. Havre. Gaarden havde 1 Læs Hø. I 1664 var Gaardens Skyld 1 Ørte Byg, 1 Ørte Havre og 3 Skp. Gæsteribyg. Dens Hartkorn regnedes i 1664 til 2 Tdr. 6 Skp., hvilket i 1688 blev ændret til 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. I 1662 var Gaarden tillagt Sognepræsten Hr. Johan i Aarhus. I 1688 blev den udlagt til Ryttergods.

Gaarden Nr. 13 1664 (Nr. 17 1688, Nr. 11 1844).

Denne Helgaards Historie kan forfølges tilbage til 1606, da Fæsteren hed Jens Olufsen. Han nævnes i 1610 og 1612 i Fortegnelsen over Landbobønder; men i 1617 er han bleven afløst af Niels Jensen (Roed), som har Gaarden til 1650. I 1629 kaldes han Eyler Quedtsoes (eller Quitzow) Tjener. Niels Roed blev naturligvis forarmet i 1646, og Gaarden er nok en Tid bleven delt mellem Niels Roed og Jacob Lauridsen, der begge nævnes som Halvgaardmænd i en Liste fra 1646 over forarmede i Mejlby, som betaler ingen eller halv Pengeskat. Det er aabenbart i Aarenes Løb gaaet jævnt nedad med Niels Roed. Medens han i 1615—16 vistnok har været Kirkevæрге sammen med Oluf Pedersen i Bygballe, kommer han allerede i 1627

efter Wallensteins Besøg i Egnen paa Restancelisten, og efter Thorstensons Brandskatning er det altsaa rent galt.

I 1648 meddeles, at til Aarhus Kapitel, Præbende Hasle, hører Niels Raaed og Jacob Lauridtzen, hvis Skyld er 1½ Ørte Byg, 1½ Ørte Havre, ½ Fjerdings Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Svin, 2 Høns og ½ Ørte Gæsterimalt. I 1650 betegnes Gaarden som øde. Det er formodentlig paa dete Tidspunkt, der kommer en ny Fæster Niels Rasmussen Fiil, der nævnes i 1657 blandt Indehavere af Helgaarde og i 1659 blandt dem, der har leveret Magasinkorn. Niels Rasmussen Fiil er sandsynligvis død om ved 1660, eftersom hans Søn Niels Nielsen Fiil Skræder nævnes som Fæster i 1662. Niels Nielsen Skræder bruger aldrig Navnet Fiil; men han maa være Fader til Christen Nielsen Fiil (født 1670, død 1742) og Helle Nielsdatter Fiil i Bygballe I, som blev begravet den 7. Oktober 1745 i en Alder af 71 (?) Aar. Ogsaa for Niels Fiil har Krigene været skæbnesvangre. Præsten betegner ham i sin oftere nævnte Indberetning som en af de fire fattigste og mest „forskyldte“ Fæstere i Mejlby. De tre andre fattige er Rasmus Madsen i Nr. 12 1664, Knud Nielsen i Nr. 11 1664 og Jens Nielsen Skræder i Nr. 18 1664. Foruden de ovenfor nævnte Børn havde Niels Fiil ogsaa en Datter Anne, født 1665, og maaske har der været flere — Præsten har nu engang ikke yndet Kirkebogen. Niels Nielsen Fiil, der i sine ældre Dage kaldtes „gamle Niels Nielsen Skræder“, døde 1704 i en Alder af 88 Aar. Han har aabenbart kunnet bære Modgang.

I 1662 angives Jørgen Rosenkrantz, Hovmester paa Sorø, som Gaardens Ejer; men i 1664 er den atter gaaet over til Kapitlet i Aarhus. Kort efter maa Erik Krag til Bramminge have erhvervet Gaarden; thi den 26. Marts 1666 skøder denne Herre til sin Fætter Mogens Krag til Kaas Gaarde og Tiender, som Kongen har udlagt til ham, nemlig Afgiften af kgl. Majestæts Part af Tienden i Mejlby Sogn, som udgør aarligt 5 Ørter Rug, 5 Ørter Byg, 5 Ørter Havre og desuden af Mejlby Kirke 1 Lam. Endelig i Mejlby Sogn Niels Nielsens Gaard, der skylder 1½ Ørte Byg, 1½ Ørte Havre, ½ Fjerdings Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Svin og 1 Ørte Gæsterimalt. Dette stemmer med den Skyld, der angives i Matriklen af 1664, dog anføres der i denne 2 Ørter Byg og 2 Ørter Havre, saa at Niels Fiil i 1666 har faaet nogen Lettelse for disse Posters Vedkommende.

I 1672 skrives fra Kristianssand: Mogens Krag til Kaas

skøder til Jens Rasmussen (Laasby), Borger (og Borgmester) i Aarhus, Jordegods i Mejlby Sogn, Niels Nielsen, 1½ Ørte Byg, 1½ Ørte Havre, 1 Votting (= Otting) Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Ørte Gæsterimalt, 1 Svin; desuden Kongens Part Korntiende af Mejlby Sogn 5 Ørter Rug, 5 Ørter Byg, 4 Ørter Havre og af Kirken 1 Lam. Dette Gods er tidligere skødet og afhændet af kgl. Majestæt.¹⁾ Gaarden har siden den Tid ofte skiftet Ejere; men den er stadig bleven købt af Private. I 1664 angives Gaardens Hartkorn til 6 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; men i 1688 blev det nedsat til 3 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.

Gaarden Nr. 15 1664 (Nr. 15 1688, Nr. 17 1844).

I denne Helgaard var Mikkil Jensen vistnok Fæster fra 1606—1629. Hans Navn ses undertiden i Skattelisterne; men ellers kendes der ikke noget til ham. I 1629 kommer der er ny Fæster Rasmus Nielsen Roed. I 1635 kan han betale Baadsmandsbesoldingsskat, men i 1646 er han forarmet, og i 1648 betaler han halv Skat. I 1656 er Rasmus Nielsen Roed bleven afløst af Niels Rasmussen Roed, der kan anses for at være en Søn af førstnævnte. Præsten erklærer i 1662, at Nr. 15 1664 er meget forskattet i Sammenligning med de andre Gaarde. Niels Rasmussen Roed var gift med Kirsten Poulsdatter, og deres Børn er Maren, født 1664, et andet Barn, hvis Navn er glemt, døbes i 1668, en Søn Jens døbes i 1676, og endnu et Par Døtre døbes, nemlig Anne i 1672 og Mette i 1677. Niels Roed døde selv 84 Aar gammel i 1709, medens hans Kone allerede var død i 1704 i en Alder af 69 Aar.

I 1648 hørte Gaarden under vicariatus visitationis Mariae, Aarhus Kapitel og betalte 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, ½ Fjerding Smør, 1 Svin og 6 Skp. Gæsteribyg. I 1662 var Udsæden 2 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 5 Tdr. Havre, 2 Skp. Boghvede, og der høstedes 3 Læs Hø. I 1664 var Gaardens Skyld som i 1648, og dens Hartkorn blev sat til 10 Tdr., men i 1688 nedsattes Hartkornet til 4 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. Ejerforholdene er de samme som ved Mejlgaard.

Foruden de ovennævnte Medlemmer af Slægten Roed kendes følgende Navne: I 1663 nævnes Jacob Roeds Datter som Altergæst. Ved at se dette Navn kommer man til at spørge

---

¹⁾ Viborg Landstings Skøde- og Pantebog Nr. 15, Side 12.

sig selv. om Jacob Roed skulde være den Jacob Laursen, der i 1648 var Medfæster i Gaarden Nr. 13 1664. I 1694 begravnes Rasmus Roed 31 Aar gammel, han er rimeligvis en Søn af Niels Rasmussen Roed. Skønt Rasmus Roed ikke blev ret gammel, har han dog været gift, thi hans Barn blev begravet i 1690. Endelig maa nævnes Michel Roed, der blev begravet i 1670. Navnet Mikkell er meget sjældent i Mejlby. Man kunde derfor nok komme paa den Tanke, at den som første Fæster af Gaarden nævnte Mikkell Jensen ogsaa hørte til Slægten Roed; men det er jo kun en Mulighed.

Gaarden Nr. 16 1664 (Nr. 10 1688, Nr. 19 1844).

I denne Helgaard er den ældste sikkert kendte Fæster Villads Pedersen, der første Gang nævnes i 1639 og er forarmet i 1646. Det lykkedes ham dog at blive ved Gaarden, han nævnes endnu som Fæster i Matriklen af 1664. Han synes dog i Mellemtiden at have haft en Medfæster Rasmus Pedersen. Gaarden hørte nemlig til vicariatus visitationis Mariae, og i en Liste over Fæsternes Afgifter i 1648 nævnes Rasmus Pedersen 2 Ørter Byg, 2 Ørter Havre, $\frac{1}{2}$ Fjerdings Smør, 1 Svin og 6 Skp. Gæsteribyg, hvilket passer med Gaardens Afgift i 1664. Rasmus Pedersen nævnes i 1635 som Bolsmand, og i 1662 er Villads Pedersen alene nævnt som Fæster. Han døde 1670. Hans Efterfølger i Gaarden er Peder Andersen, der nævnes som Fæster i Matriklen af 1688, ligesom hans Navn flere Gange findes i Kirkebogen blandt Faddere. I 1690 troloves han med Kirsten Lauridsdatter i Mejlby, og Aaret efter døbes hans Søn Anders. Peder Andersen døde i 1697; han blev 66 Aar gammel.

Gaarden Nr. 16 1664 havde i 1662 en Udsæd 12 Skp. Rug, $3\frac{1}{2}$ Td. Byg, 5 Tdr. Havre, 2 Skp. Hvede, og der høstedes 1 Læs Hø. I 1664 hørte Gaarden som tidligere til Hospitalet i Aarhus med Skyld 2 Ørter Rug, 2 Ørter Havre, $\frac{1}{2}$ Fjerdings Smør, 6 Skp. Gæsteribyg og 1 Svin. Gaardens Hartkorn var i 1664 7 Tdr. og nedsattes i 1688 til 4 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Aarhus Hospital maa i Virkeligheden have mistet Gaarden allerede i 1662, da den var bevilget Kongens Livlæge Simon Paulli; men denne fik først Skøde paa Gaarden i 1666. I 1688 tilhørte den Simon Paullis Enke; men senere blev den igen erhvervet af Staten, og 1. Februar 1690 blev den udlagt til Ryttergods.

I 1622 nævnes som Gaardmænd og Landbobønder Søffren Skræder eller Søffren Jensen og Søren Jensen. I 1635 omtales tillige en Bolsmand Peder Mikkelsen. Hvilke Gaarde disse Mænd har haft, kan ikke afgøres, men der kan kun være Tale om Stiftsgaarden Nr. 8 1664, Nr. 4 1664, Nr. 16 1664 og Nr. 18 1664. Da der ogsaa nævnes en Mand Rasmus Andersen i Tiden fra 1610 til 1642, bliver der kun en Fæster til hver af de nævnte Gaarde.

Gaarden Nr. 18 1664 (Nr. 4 1688, Nr. 20 1844).

Denne Gaards Beboere i ældre Tid er ikke kendte, men maa søges mellem de under Nr. 16 1664 nævnte Fæstere, hvis Gaarde ikke er kendte. I 1651 bebos Gaarden af Jens Nielsen Skræder, der nævnes i Matriklerne 1664 og 1688. Jens Nielsens Hustru introduceres i Kirken 1663 og 1665; men da der ikke nævnes nogle Børn eller Barnedaab, er Børnene formodentlig døde kort efter Fødselen. Den 6. August 1688 begravnes „Jens Nielsens Hustru, som døde meget hastig paa Gaden af en Besvimelse, 62 Aar gammel“. Dødsårsagen vilde vel i vor Tid væren bleven kaldt et Hjerteslag. Den 12. April 1689 fulgte Jens Nielsen sin Hustru i Graven. Han blev 74 Aar gammel.

Om Ejendommen Nr. 18 1664 skriver Sognepræsten i 1662: „it temlig Bolig, som kand ey skriffues for it halff Boel, dog meget forskattet. D. Simon Paulli. Intet synderligt Hø anfindes“. Gaarden hørte til Aarhus Kapitels gamle Gods; men var i 1662 bevilget kgl. Livlæge Simon Paulli, der i 1666 fik Skøde paa den af Kronen. Skylden var da 1½ Ørte Byg, 1 Pund Smør og 3 Skp. Gæsteribyg. Udsæden var 6 Skp. Byg og 1 Td. Havre.

I 1664 angives Ejendommen til ½ Bol med 2 Tdr. 4 Skp. 1½ Fdk. Hartkorn. I 1688 nedskreves Hartkornet til 7 Skp. 2 Alb.

Kornpriser i ældre Tider.¹⁾

	Rug pr. Td.	Byg pr. Td.	Havre pr. Td.
1600—1610	5,75 Kr.	5,00 Kr.	2,67 Kr.
1611—1620	5,83 Kr.	5,50 Kr.	3,06 Kr.
1621—1630	10,04 Kr.	7,04 Kr.	3,85 Kr.
1631—1640	7,58 Kr.	6,16 Kr.	3,50 Kr.
1641—1650	8,29 Kr.	6,54 Kr.	3,46 Kr.
1651—1660	7,00 Kr.	6,04 Kr.	3,90 Kr.

	Rug pr. Td.	Byg pr. Td.	Havre pr. Td.
1661—1670	7,45 Kr.	6,00 Kr.	3,52 Kr.
1671—1680	7,02 Kr.	5,43 Kr.	3,72 Kr.
1681—1690	6,60 Kr.	5,25 Kr.	3,16 Kr.
1691—1700	8,66 Kr.	6,06 Kr.	3,68 Kr.
1701—1710	6,95 Kr.	5,10 Kr.	2,83 Kr.
1711—1720	7,33 Kr.	5,45 Kr.	3,25 Kr.
1721—1730	6,41 Kr.	4,81 Kr.	2,79 Kr.
1731—1740	6,20 Kr.	4,75 Kr.	2,47 Kr.
1741—1750	7,00 Kr.	4,62 Kr.	2,70 Kr.
1751—1760	7,14 Kr.	5,22 Kr.	3,41 Kr.
	Smør pr. Td. ¹⁾	Flæsk pr. Lispond ¹⁾	
1625—1694	37,10 Kr.		
1695—1704	39,54 Kr.		
1705—1714	37,68 Kr.		1,81 Kr.
1715—1724	35,18 Kr.		1,95 Kr.
1725—1734	38,67 Kr.		1,91 Kr.
1735—1744	38,45 Kr.		2,08 Kr.
1745—1754			2,03 Kr.

MEJLBY SOGN I 1700erne

Oprettelsen af Ryttergodset har ganske vist medført nye Byrder for de Indbyggere i Mejlby, som kom til at høre til dette Gods; men det har maaske nok medført større Tryghed i det daglige Liv, fordi Staten i det hele taget har været et mere hensynsfuldt Herskab end private Ejere. Da der omkring Aaret 1700 udstedtes en Del Love, som ordnede Bøndernes Forhold vil det være rimeligt at begynde dette Aarhundrede med en kort Gengivelse af de omtalte Bestemmelser paa Grundlag af Hans de Hofmans „Foundationer“.

Naar en Ejer af en Sædegaard var adelig eller i „Rangen“, havde han Ret til at kalde Præst og Degn; men medens Præstens Kaldsbrev skulde „allerunderdanigst konfirmeres“, var det for Degnens Vedkommende nok, at han blev sendt til Eksamination hos Biskoppen. Godsejeren beskikkede ogsaa Birkedommere og -skrivere, af hvilke de første maatte bestaa en juridisk Eksamen. Ejerne havde tillige Jagtret; men ingen

1) Se V. Falbe Hansen og Dr. Will. Scharling: Danmarks Statistik.

maatte jage paa Fællede i forbudne Tider, og ingen maatte jage i Kornet (Forordning af 14. April 1694). Ejerne kunde selv tiltale deres Bønder og Tjenere for Misgerninger; men hos Selvejrbønder tilhørte „Sagefald“ Kongen. Ligesaa foretog Ejerne Skifteforretninger efter deres Bønder og Tjenere; men for Fogder og Forpagtere forrettede Amtmanden Skiftet.

For Bønderne gjaldt iøvrigt følgende Bestemmelser:

Bonden skal af Proprietæren have Fæste paa sin Gaard, og saa længe han svarer deraf, hvad han bør, maa han ikke udvises. Forser han sig mod noget af de Stykker, som i Loven ommeldes, har han sin Gaard forbrudt, dog efter lovlig Tiltale og Dom. Efter Fæsterens Død overtager hans Enke Fæstet; men vil hun gifte sig, skal hendes nye Mand fæste Gaarden af Ejeren. Fæstebrevet udstedes paa stemplet Papir i to Eksemplarer, det ene med Bondens Underskrift til Proprietæren og det andet til Bonden. I Fæstebrevet skal anføres, i hvad Stand Bonden modtager Gaarden saavel i Bygning som i Besætning. Hvad der bør holdes for en tilbørlig Besætning, viser Forordningen af 15. Januar 1701, som giver en Ejer forlods Rettighed fremfor andre Fordringer at udlægge ved Skifteforretning efter Bonden en Plov med 8 Heste, Vogn, Harve og fornødent Sædekorn i en Gaard med 8 Tønder Hartkorn (Forordningen af 13. Februar 1722). Er Gaarden større, regnes en Hest for hver Tønde Hartkorn og det øvrige i samme Forhold.

Bonden skal altsaa aflevere sin Gaard i forsvarlig Stand, og hvis noget fattes, tages Erstatning derfor i Bondens Bo. Fæstebrevet slutes i Almindelighed saaledes: „At Bonden skal være Hosbonden og hans Fuldmægtig hørig og lydlig ligesom og at betale alt, hvad af Gaarden skal svares, og holde sin Gaard i Stand, plante Træer, alt under sit Fæstebrevs Forbudsord.“

De kongelige Skatter skal Bonden betale, i manglende Fald Proprietæren, ellers paalægges Eksekution. Skatteterminerne er 21. Januar, 21. April, 21. Juli, 21. Oktober, og Skatten er ialt 11 Mark 4 Skilling af hver Tønde Hartkorn, af Skov- og Mølleskyld 8 Mark 4 Skilling aarligt pr. Tønde Hartkorn. Kornskatten udredes i Varer og Penge. Skatten kan inddrives ved Eksekution. Konsumptions-, Folke- og Familieskatten forpagtes gerne bort hvert tredje Aar, og en Fæstebonde svarer to Gange om Aaret 1 Mark af Karl og Dreng og 8 Skilling af en Pige. (Eksekution.)

Landgilde og anden Rettighed, som Proprietæren skal have af sine Bønder og Tjenere, fastsættes gerne i Skøder og Jordbøger. Disse Afgifter er for største Delen mindre end i tidligere Tider, fordi Skatten er højere. Der svares ofte 2 Rdl. af en Tønde Hartkorn i Jylland, dog tages der Hensyn til Jordens Bonitet, der mange Steder er forringet, selv om den paa andre Steder er forbedret. Hoveripengene for Bønder, der ikke gør Hoveri, er som Regel 1 Rigsdaler pr. Tønde Hartkorn, men retter sig efter Jordens Bonitet. Baade i Jylland og i Sjælland gør en Husmand gerne en Ugedags Hoveri af et Hus paa 4—5 Bindinger og en Kaalhave. Erstatningssummen for dette Hoveri er i Sjælland som Regel 4 Mark af hver Binding-Hus, men i Jylland noget mindre.

Naar en Bondegaard brænder og et lovligt Tingsvidne erhverves, faar Bonden to Aars Skattefrihed mod, at han i Løbet af den Tid opbygger Gaarden, saa at den ikke bliver øde, Mandskabet forringes og Gejstligheden mister deres Indkomster, hvorfor ogsaa Forordningen af 16. Marts 1725 forbyder, at Bøndergaarde fra den Tid maa nedbrydes og lægges under Hovedgaardene under Straf af alt Jordegodsets Fortabelse. Men naar Hovedgaarden ikke har Mangel paa Bønder til at gøre Hoveri, kan en Ansøgning om en Gaards Nedlæggelse efter Omstændighederne ventes bevilget i Henhold til Forordningen af 14. Januar 1740.

Landmilitisen blev ordnet ved Forordningen af 4. Februar 1733, der indeholder følgende Bestemmelser: 1) Mandskabet skal høre til det Gods, hvor han fylder 9 Aar, og fra den Tid anføres i Reserverullen, til han er 40 Aar. 2) Enhver sættes i Rullen fra 18 til 40 Aars Alderen. 3) De maa tjene, til de er 45 Aar. 4) Der leveres en Soldat af hver 40 Tønder Hartkorn. 5) En Karl antages, naar han har sunde og friske Lemmer og paa bare Fødder kan se over det 2 Alen 9 Tommer lange Gevær. 6) Naar han vil fæste en Gaard, leverer Proprietæren en anden Mand for ham. 7) Vil Proprietæren præsentere en „Gaard-Forsiddere“, som før har været Soldat, er det ham tilladt. 8) En Soldat skal ellers tjene efter sin Alder at regne, og om han tjener længere, skal han aarligt have 3 Slettedalere Dusørpenge; han skal have sin Løn hos Bonden som en anden Karl uden at afkortes noget for de Dage, han er til Ekcersits.

Skovene takseres til Svinsolden efter Størrelsen og deres Indhold af Eg og Bøg. Kan Skoven føde 24 voksne Svin, an-

slaas den til en Tønde Hartkorn Skovskyld. Et 3 Aar gammelt Svin regnes for et fuldt Svin, 3 Svin paa 2 Aar sættes lig to fulde Svin, og 2 2-Aars Svin er lig et fuldt Svin. Grisene regnes efter deres Størrelse.

Af Kornet af 10 Kjerne gives en Kjerv, som deles ligeligt mellem Kongen, Kirken og Præsten, et Neg til hver. Præsten betaler intet. Engene er ansat i Læs enten godt „Haardbundshø“ eller „Mosehø“. Sandede Marker, der ikke taaler meget Gødning, maa sættes taaleligt i Skat i Forhold til de fede Marker, som ved god Gødning og Hvile er bleven dobbelt frugtbare.

Efter Nødsaarene under Krigen med Sverige fulgte vel noget bedre Tider; men Bønderne var kommen saa langt ned, at det store Flertal ikke kunde arbejde sig op. Vi faar i Mejlby et tydeligt Indtryk af, hvor slette Forholdene var, af en Liste over Rytterbønderne i 1708. Naar Gaardenes Hartkorn som Regel var bleven nedskrevet i 1688 i Ole Rømers Matrikel, skyldes dette vel for en stor Del, at den ældre Skyldsætning havde været for høj, omend den Omstændighed, at de to gamle Selvejrgaarde Enggaards og Dyrgaards Hartkorn blev sat op, kan tyde paa, at disse Gaarde var bleven dyrkede bedre end Fæstegaardene. I 1708 bliver det imidlertid nødvendigt foreløbig at foretage en ny Nedsættelse af Hartkornsskatterne, og dette skyldes utvivlsomt den Nødstilstand, hvori Bønderne befandt sig. Vi ser tillige af den nævnte Liste, som Oberst Smitto har ladet udarbejde, at flere Bønder har mistet en Del Faar, hvilket formodentlig betyder, at de Kvægsygdomme, som af og til rasede i dette Aarhundrede, allerede havde begyndt at melde sig i 1708. Omkring 1730 var der en meget ondartet Landbrugs-krise, under hvilken Kornpriserne sank stærkt. For at hjælpe herpaa, søgte Regeringen først og fremmest at støtte dem, der ejede Jorden, altsaa Herremændene. Det var, for at disse kunde have billig Arbejdskraft, at Stavnsbaandet blev indført, selv om militære Hensyn angaves som Grunden dertil. De Bønder, der boede nær ved Herregaarde, blev efterhanden overlæssede med Hoveri. Vi ser saledes, at Fæstebønderne under Clausholm i Justitsraad von der Maases Tid i Aarhundredets Midte gjorde ligefrem Strejke, idet de erklærede, at der blev krævet saa meget Hoveri af dem, at de ikke kunde passe deres egne Gaarde. I Mejlby hørte paa den Tid kun Ogstrup og nogle Huse under Clausholm, og Rytterbønderne har vel, bortset fra Militærtjenesten, haft det bedre med Hensyn til Arbejdsfrihed; men at

Størstedelen ikke formaaede at holde deres Gaarde i god Stand, viser Oberst Smittos Beskrivelse i 1708, idet de fleste Gaardes Bygninger faar Betegnelsen „slet“, medens kun enkelte opnaar Karakteren „temmelig“.

At Rytterinstitutionen har faaet Indflydelse paa det daglige Liv i Mejlbj, er en Selvfølge. De Gaarde, som fik tildelt en Rytter, blev derved paanødet en Karl, som de maatte betale med almindelig Løn. Det synes dog, at Forholdet mellem Gaardenes Fæstere og deres Ryttere som Regel har været godt; thi vi ser ofte af Kirkebogen, at Fæsteren og hans Familie er anført blandt Daabsvidnerne, naar Rytterne holdt Barsedaa; men naturligvis har der blandt Rytterne været raa Personer, som det maa have været meget ubehageligt for Bønderne at have mellem sig. Derpaa tyder en Bemærkning i Kirkebogen fra 1698, hvori det meddeles, at Præsten har kastet Jord paa den 27-aarige Jens Christensen, som Rytteren Mathiis Knoch ihjelslog. Formodentlig er det denne Udaad, hvorom Mindet har holdt sig til vor Tid, idet man paa Kalstrup Mark fremviste et nu fældet Træ, under hvilket der skal være bleven begravet en Karl paa Kalstrup, som for et Drab var bleven henrettet paa dette Sted.

Der kunde ogsaa lejlighedsvis opstaa Misstemninger mellem Bønderne og deres Foresatte i Regimentet, saaledes som en Retssag fra 1729 viser. Nogle Bønder skulde bringe en Del Vandrør, som var kommet med Skib til Aarhus, ud til Clausholm for Regimentet. Da disse Rør eller Render skulde læsses paa Vognene, viste Bønderne nogen Opsætsighed. Sognefogden Hans Jensen fra Todbjerg anmodede sine Folk om ikke at lave Klammeri, og de fleste efterkom hans Anmodning; men Niels Støver fra Mejlbj „brugte mange unyttige Ord og sagde, at han ikke vilde bie længere, men straks køre hjem“. Mere udfordrende optraadte Peder Knudsen fra Langskov, der gik frem til Regimentets Repræsentant Eiler Lassen med sin Pisk i Haanden og sagde til ham: „I har engang taget mig til Dragon, I skal ikke tage mig mere“. Et andet Vidne, Sognefogden fra Todbjerg, gengav Peder Knudsens Ord til Eiler Lassen i en noget skarpere Form saaledes: „I kan ikke gøre mig værre, end I har gjort, og jeg agter Eder ikke mere“. Derefter stødte han i Jorden med sit Piskeskæft og fortsatte: „I skal nok faa det at vide paa andre Steder, og der skal nok komme Bud til Eders Husbond“, hvorpaa Peder Knudsen sluttede med „et

slemt plumpt Ord“, som Vidnet skammer sig ved at sige her for Retten.

Da Bønderne mødte til det omtalte Retsmøde, var de naturligvis villige til at gøre en Undskyldning; men selv om de havde forløbet sig ved denne Lejlighed, vidner deres Ord om, at det var Mindet om gamle Krænkelser, der fik Uviljen mod Regimentet og dets Befalingsmænd til at blusse op. Det er heller ikke mærkeligt, at det kunde komme til Konflikter. En anden Retssag fra 1742 viser, hvor afhængige Bønderne paa Ryttergodset var, og hvorledes de søgte at afværge Regimentets Indblanding i deres daglige Liv og Vandel

Mejlby hørte under Dronningborg Rytterdistrikt, der havde sit Hovedkvarter i Gimming Nord for Randers; her residerede paa denne Tid Regimentsskriveren, Krigsraad Ulsøe. I Slutningen af Juli Maaned 1742 indfandt Krigsraadens Fuldmægtig Niels Madsen sig i Retten og fremlagde Stævning mod Rytterbonden Niels Nielsen Tyrri af Mejlby Sogn og By. Til de indkaldte Vidner lod Madsen stille følgende Spørgsmaal: 1) Om de er vidende om, hvor meget bemeldte N. N. Tyrri har brugt Sæd indeværende Aar? 2) Om han ikke til en og anden har udsat sine Kreaturer og Gaardens øvrige Besætning i slet Tilstand? 3) Om det er bevist, at han til Fylderer skal være hængiven eller med Dovenskab beladt?

Vidnerne indrømmede ikke mere, end de var nødt til, og til det tredie Spørgsmaal svarede de, at „de kunde paa ingen Maade give Niels Nielsen eller hans Hustru saadant Skudsmaal om Spørgsmaalets Medholdning, derimod paasige dem begge, at de som fattige Bønderfolk hver paa sin Side stræbe med Gaarden at holde vedlige, saa vidt deres fattige Tilstand kan afstedkomme.“

Da Madsen dernæst spurgte, om Vidnerne vidste, hvor meget Sæd af hver Slags, Niels Tyrri havde saaet i sin øvrige Jord, fik han det Svar: „Niels Tyrri har det indeværende Aar saavel som de foregaaende Aaringer indtagen sine i Fæste havende Jorder med Sæd af alle Sorter, som Jorden kunde imod tage, og ikke med mindste Forsømmelse eller Efterladenhed noget ladet blive tilbage, ligeledes og (c: ogsaa) alle Tider forsynet sin Jord med den behøvende Gødning, hvilket og kan skjønnes af det, at hans Gaards Jorder i dette Aar staa med en velsignet Sæd, saa godt som nogen af de andre Mænds Sæd

der i Byen. Hans Sæd i dette Aar er dem bekjendt at være lagt i Jorden.“

Som Folk, der havde en Del af Niels Tyrri's Jord i Pant, nævntes Rasmus Smed, Hyrden Søren Sørensen, Lars Kromand, Peder Jensen og Jens Selling af Mejlby, Peder Persen Synner i Bygballe. Christen Hedegaard i Haarup er ikke overbevist om noget saadant.

Niels Madsen nedlagde dernæst Forbud mod at borttage enten Sæd, Grøde eller Kreaturer, som af Niels Tyrri er udsat i Pant, da dette er ulovligt. Da Niels Madsen derefter foreholdt Niels Tyrri, at han ved Dom kunde blive fraskilt sit Fæste, meddelte Niels Tyrri, at der var tilstede „4 Dannemænd, som vilde gaa i Forsikring for ham saavel for den anførte Brøstfældighed paa Gaarden efter Tid og Lejlighed at istandsætte som og, at Gaarden behøvende Besætning ej skal vorde formindsket, og at Gaarden, som Niels Tyrri paaboede, fremdeles skal blive iagttaget og vedligeholdt i alle Maader forsvarligt“. Derefter fremstod de 4 Dannemænd, nemlig Jens Jensen i Todbjerg, Søren Sørensen i Mejlby, Peder Synner i Bygballe og Rasmus Jensen i Lindaa, og afgav den lovlige Garanti for Niels Tyrri's Halvgaard. Kautionen blev modtaget.

I denne Sag lægger vi Mærke til den Solidaritet, som Vidnerne's Udsagn og Garanterne's Handling lægger for Dagen. Der mærkes ikke Spor af slavisk Underkastelse under Regimentet. Bønderne er sig nok dettes Magt bevidst og udtrykker sig derfor i afdæmpede Vendinger; men de hævder deres Mening som fribaarne Mænd. Fuldmægtigens Skildring af Niels Tyrri som en Fyldebøtte og Dovenlars er sikkert stærkt overdreven. Gælden til Lars Kromand tyder jo paa, at Niels Tyrri lejlighedsvis har følt Trang til at dulme sine Sorger og Bekymringer; men Vidnerne kunde ikke have paastaet, at Niels Tyrri's Jord var veldyrket, hvis Markernes Udseende havde modsagt dem. Overhovedet vilde Vidnerne og særlig Garanterne næppe have antaget sig Niels Tyrri's Sag, hvis der ikke var noget ved ham.

Niels Tyrri var Fæster i den vestlige Halvdel af Dyrsgaard, hvis østlige Del beboedes af Jens Bondes Enke Maren Pedersdatter, som var en Datter af Peder Synner i Bygballe. Naar denne var villig til at hjælpe Niels Tyrri, var Grunden formodentlig den, at sidstnævnte havde vist sig tjenstvillig overfor Maren Pedersdatter efter hendes Mands Død. Niels Tyrri har

sikkert trods sine aabenbare Svagheder været en venlig og hjælpsom Mand, hvorfor han ogsaa var vel lidt af sine Bysbørn, der gerne hjalp ham ud af en Forlegenhed mod tilbørlig Sikkerhedsstillelse. Hvad det angaar at tage Jord eller Husdyr i Pant for et Laan, har det ingenlunde været ualmindeligt.

Medens Regimentet i de nævnte Retssager optraadte som Bøndernes Modstander, kunde det til andre Tider være deres Beskytter mod Angreb fra udenforstaaende. I Mejlbj by blev der i 1727 fejret et Bryllup. Samtidig laa en Afdeling Rytter i Kvarter ved Sofie Amaliegaard. En af Rytterne dér har hørt Tale om Festen og faaet Lyst til at deltage i den. Derfor forlod han ved Midnat uden Tilladelse sit Kvarter og begav sig til Mejlbj med det Resultat, at nogle berusede Bryllupsgæster genempryglede ham paa Gaden i Mejlbj, i hvilken Anledning Ryttersen Ritmester anlagde Sag mod de voldsomme Bønder. Som Forsvarer for de sagsøgte sendte Regimentsskriver Ulsø sin Fuldmægtig Ejler Lassen, og da de sagsøgte efter Lassens Raad lovede at betale Regimentets Udgifter, lykkedes det Forsvareren, der hæftede sig ved, at den skadelidte Soldat havde forladt sin Post uden Tilladelse, at faa Sagen afgjort i Mindelighed.

OGSTRUP I 1700erne

Jens Jensen Ring fik Ogstrup i Fæste efter sin Fader Jens Nielsen Rings Død. Jens Jensen Ring var gift med Maren Nielsdatter (født 1671 eller 1672, død 1743 i Januar Maaned). Efter Mandens Død 1721 blev der afholdt Skifte. Ægteparrets Børn var Jens Jensen Ring (født 1701), som i 1727 blev gift til Todbjerg, Niels Jensen Ring (født 1705), der blev Fæster i Ogstrup; han fik til Formynder sin Faders Søkendebarn Jens Christensen Kiær af Langskov. Endvidere nævnes Mogens Jensen Ring (født 1707), Anne Jensdatter (født 1703), Margrete Jensdatter (født 1711) og Karen Jensdatter (født 1714). Den afdøde har aabenbart været velhavende efter Forholdene blandt Landboerne; thi Boets Midler blev opgjort til 586 Rdl. 2 Mark 10 Skilling, og Gælden var ikke større, end at der til Deling mellem Arvingerne blev 401 Rdl. 4 Mark. Den ovennævnte Datter Karen blev den 18. Juni 1737 gift med Gaardmand Niels Hansen i Mejlbj (født 1745, død 1816).

Niels Jensen Ring ægtede den 1. Oktober 1743 Elle Sø-

rensdatter (født 1725, begravet 1. April 1779) fra Bramstrup i Rude Sogn. Til Bryllupet anskaffedes en Sølvkande med Brudeparrets Navne og Aarstal 1743. Den vejede 49 Lod og vurderedes ved Skiftet 1779 til 23 Rdl. 6 Sølvspiseskeer med Navnetrækkene N. J. S. R. — E. S. D. B. — 1743 vurderedes til 8 Rdl., og 2 smaa Sølvbægre vurderedes til 4 Rdl. og 2 Rdl. Ægteparret fik 6 Børn, Halvdelen Piger; men kun tre af dem levede, nemlig Maren, født 24. September 1758, Mogens, født 24. Januar 1762, og Kirsten, født 11. Marts 1764.

I Niels Jensen Rings Tid blev Gaarden vurderet tre Gange. I 1779 havde nordre Længe (Stuehuset) 17 Fag, søndre Længe 14 Fag, østre Længe 23 Fag og vestre Længe 18 Fag. Besætningen bestod af 12 Heste og Plage, 12 Køer, 5 Stude og 1 ung Tyr, 2 Kvier, 1 Aar gamle, og 5 Spædekalve, 30 Faar med Lam, 6 Væddere og 5 unge Faar, 5 Aaringspolte, 3 Gæs med 8 Gæslinger.

Da Niels Ring følte Alderen tynde sig, sluttede han med sin Svigersøn følgende Aftægtskontrakt:¹⁾

„Haver jeg Niels Jensen Ring formedelst Alderdom og medfølgende Svagelighed til min kære Svigersøn Niels Christensen overladt og afstaaet min til Dato paaboende og i Fæste havende Ogstrupgaard tillige med dens fulde Besætning, Bæster, Fæmon, Faar og Svin saavel som Vogne, Plog og andet til Gaardens Drift og Brug henhørende og forefundne Redskaber samt alt Indbo af Løsøre ...“. Niels Christensen forpligter sig til enten at føde sin Svigerfader ved sit eget Bord eller, hvis Svigerfaderen foretrækker det, indrette et særligt Værelse med Kakelovn o. s. v. til ham og levere ham et nærmere angivet Kvantum Fødevarer og Brændsel samt stille en „hvid Mærplag“ til hans Raadighed. Naar Niels Ring dør, skal Svigersønnen give ham en „anstændig Begravelse og Jordefærd“. Til Slut udtales følgende:

„Sluttelig er akkorderet og i Kærlighed forhandlet og indgaaet, at naar vores kære Faders uforsørgede tvende Børn opnaar eller kommer udi myndig Stand, da skal paa Anfordring dennem her af Gaarden blive udleveret følgende Indbo, saasom: a) Til Sønnen Mogens Nielsen en Seng, bestaaende af 3 Dyner, tvende lange Hovedpuder, 1 Styk Hørgarns- og 1 Styk Blaargarns-Lagener, 1 Egekiste, 1 Hængeskab og 1 stort Sølvbæger.

---

1) Justitsprotokollen for Clausholm Birk 1760—1793.

b) Datteren Kirsten Nielsdatter ligeledes 1 Seng bestaaende af 4 Dyner, 5 Hovedpuder, 1 Par Hørgarns Lagener, 1 Borddug, 1 Dragkiste, 1 Egekiste, 4 Træstole samt alle hendes salig Moders Gangklæder; men skulde en eller begge Børn ved Døden afgaa, førend de faar fornævnte Gave under Værgemaal, da skal samme være mig og Hustru eller Arvinger hjemfaldne og tilhørende.

At denne vores Forening og Kontrakt saaledes som anført „uryggeligt“ skal holdes og efterleves, har vi ej alene selv egenhændigt samme underskrevet, men endog ærbødigst anmodet Hr. Birkedommer Friis, Forvalter ved Godset, dette med sit Underskrift behagelig ville ratificeret.

Datum, Ogstrup, 13. Oktober 1780.

Niels Jensen Ring.

Niels Christensen.

Niels Ring døde 85 Aar gammel og blev begravet den 7. September 1790. Den næste Fæster i Gaarden var hans Svigersøn Niels Christensen fra Drostrup i Rude Sogn, som den 9. Juni 1780 var bleven gift med Maren Nielsdatter Ring. Niels Christensen har vistnok bygget det Stuehus, som staar endnu; hans Navn og Aarstallet 1792 fandtes tidligere over Hovedindgangsdøren. Den 28. Juli 1827 døde Niels Christensen som Aftægtsmand, hans Enke døde den 16. Februar 1833. De efterlod Sønnerne Niels (døbt den 29. Januar 1786) og Peder (døbt den 2. December 1787), og Døtrene Kirsten (døbt den 4. Oktober 1789) og Elle (døbt den 24. Juli 1791).

KALSTRUP I 1700erne

Niels Jensen Stær og Maren Jensdatter levede i Kalstrup fra deres Overtagelse af Gaarden til deres Død. Konen døde i 1730 og Manden Aaret efter. Ved det Skifte, som blev foretaget efter deres Død, var Boets Formue ca. 289 Rdl. og Gælden ca. 143 Rdl., saa at der til Deling mellem Arvingerne blev godt 146 Rdl. Ægteparrets Børn var Sidsel, der i 1725 blev gift med Niels Jensen i Vorre i Skødstrup Sogn, Maren, der ogsaa i 1725 blev gift med Peder Nielsen paa Ebbestrup, Jens, født 1701, der fik Gaarden i Fæste efter Forældrene, Peder, født 1709, og tre Døtre Inger, født 1707, Karen, født 1713, og Anne, født 1718. Inger blev i 1736 gift med Niels Pedersen (Bonde) af Bygballe II, og Peder blev ogsaa i 1736 gift med Kirsten

Pedersdatter af Bygballe II, endelig blev Karen før 1737 gift med Rasmus Andersen Kork i Vorre. Inger døde 1737.

I Foraaret 1735 indtraf i Mejlby en Begivenhed, som sikkert har rystet Beboernes Sind, idet Rytterbonden Jens Nielsen i Kalstrup dræbte en 16—17-Aars Hyrdepige paa Bygballes Mark. Forfærdelsen over dette Drab maa have været saa meget desto større, som Jens Nielsen nød det bedst mulige Ry blandt Landsbyens Indbyggere. Da det vil være af Interesse at se, hvor uforstaaende den Tid stod overfor et sygt Sjæleliv, skal Sagen omtales her.¹⁾

Da Drabet skete en Søndag Formiddag, har der ingen været paa Markerne, og Drabet blev derfor ikke set af nogen. Da Jens Nielsen kom tilbage til Kalstrup, mødte han sin Broder Peder og sagde til ham, at nu havde han skaaren Niels Persens Pige ihjel i Bygballe, hun laa nu paa Marken. Peder Nielsen sendte derefter Bud til Sognefogden Hans Jensen i Todbjerg, der indberettede Sagen til Regimentsskriveren i Gimming Nord for Randers, og denne lod Jens Nielsen arrestere.

Dagen efter Drabet kom Sognefogden og Præsten til Kalstrup, hvor Jens Nielsen laa til Sengs og syntes „behæftet med en hidsig Svaghed“; men han laa uden Raseri „sagtmodig og stille“. Da han af Sognepræsten Jesper Hutfeld blev formanet til at give en sandfærdig Bekendelse, svarede han, at han vel kunde erindre, at han havde gjort Gerningen, „men at han havde fuldført det, vidste han ikke“. Tillige sagde han, at hvis han havde gjort noget ondt, var han villig til at lide herfor.

Videre forklarede Jens Nielsen: I Gaar Morges, Søndag, da han laa i sin Seng, var det hans Tanke at ville gøre en Ulykke; derpaa stod han op uden at tale til sine Søkende og gik ud i Gaarden. Da han var kommen ud med saadant Forsæt, forefandt han ude paa Marken den nu dræbte Pige, som gik paa Bygballe Mark, og efter at han havde opløbet hende, greb han hende fat, kastede hende ned paa Jorden og saarede hende med en Kniv to Gange. Han begyndte straks paa Stedet at fortryde; men som han nu saa, at hun hverken kunde leve eller dø, syntes det ham bedst at gøre i Hast Ende paa hende. Han angrede hjærteligen den begangne store Synd og bad inderligen, at han ved Guds kraftige Bistand kunde faa sine Tanker samlede ved Læsning i Bibelen og andre gudelige Bøger. Paa Spørgs-

---

¹⁾ Justitsprotokollen for Dronningborg Birk 1735—1744.

maal derom svarede han, at han ikke i nogen Maade havde noget Had til den nu døde Pige eller til Folkene i Bygballe, hun tjente hos.

Mordet blev begaaet Søndag den 22. Maj 1735, og Sagen kom for Retten Torsdag den 2. Juni. Efter at Retten tre Gange havde forespurgt, om nogen „Eftermaalsmand“ vilde antage og forfølge Sagen enten paa den anklagedes eller paa den dræbte Piges Vegne, uden at nogen meldte sig, gik man over til Afhøringen af den anklagede og de indstævnedes Vidner.

Retten spurgte Fangen, af hvad Aarsag han havde gjort sin Gerning. Hertil svarede han, at Aarsagen var den, at han, da Skiftet efter hans Forældres Død var sluttet, havde lovet mere til sine Søkende, end han ventede nogensinde at kunne betale dem. Skønt hans Løfte var afgivet frivilligt, og uden at Øvrigheden havde haft noget dermed at gøre, gik han og grublede derover, hvilket i Forbindelse med den Svaghed, der overfaldt ham, drev ham til at gøre sin Ugerning. Han forsikrede, at han aldrig havde følt nogen Fortrydelse mod sine Søkende i Anledning af sine Løfter. En anden Aarsag var, at han om tre Uger skulde giftes med Peder Pedersen af Bygballes (Nr. I) yngste Datter Anne, og han gik og spekulerede paa, om han vilde faa en saadan Medgift med sin Brud, som han syntes at kunne være tjent med, og skønt han var velfornøjet med sin Trolovedes Person, forøgede hans Tvivl Tungsinde og Fortrydelsen. Da Ulykken var sket, havde han angret den mest for sin Trolovedes Skyld.

Anklagede beskrev dernæst, hvorledes han havde fuldført Drabet. Da Gerningen var gjort, fik han slet ikke i Sinde at rømme. Han angrede og fældede straks paa Stedet Dom over sig selv saaledes: „Nu har Du gjort en Ulykke, for hvilken Du og skal række din Hals; thi der skal Liv for Liv efter Guds Lov“. Derpaa gik han hjem til Kalstrup og bekendte det begaaede Drab for sin yngre Broder Peder.

Hvad angik hans Løfte til sine Søkende, havde han lovet den ældste Søster Inger 20 Rdl. foruden Sengeklæder til en Seng. Det oplystes, at han ved et Besøg i Jens Pedersen Bondes Smedeforretning (Dyrgaard) i Anledning af en Hestehandel udtalte, at det skulde ikke blive ved den ringe Arvepart, som var tilfaldet hans Søkende ved Skiftet.

Peder Pedersen af Bygballe I udtalte som Vidne, at han ikke nogentid havde nægtet at give sin Datr en skikkelig Ud-

flyning, ifald det var kommet til Ægteskab, og han kunde ikke vide, hvorledes anklagede Jens Nielsen kunde falde i saadan Grublen. Der var ikke aftalt nogen bestemt Medgift, og anklagede havde heller ikke forlangt noget.

Det næste Vidne Peder Nielsen af Kalstrup oplyste, at hans Broder laa til Sengs fra den 14. Maj; de sidste tre Dage, før han gjorde sin Gerning, gik han en Gang om Dagen ud i Marken og saa paa Broderen og Folkene, mens de pløjede. De første Dage var han vel hidsig, men ikke rasende. Hverken Peder Nielsen eller hans Søstre kunde give nogen Oplysning om anklagedes Sindstilstand.

Da Retten afkrævede Sognepræsten en Udtalelse om Jens Niensens Opførsel før Drabet, afgav han følgende skriftlige Erklæring:

„Efter Begæring meddeles denne min sandfærdige Attest angaaende samme bedrøvede Syndere og Fange Jens Nielsen af Kalstrup, hans Livets Forhold og Opførsel indtil denne Tid; da kan jeg med al Sandhed bevidne, at jeg aldrig har hørt, han har begaaet noget uskikkeligt for (= før) min Ankomst til Todbjerg og Mejlbj Sogne, og i de 8 Aars Tid, jeg ved Guds Naade har forestaaet bemeldte Menigheder, har jeg aldrig erfaret noget uskikkeligt hos ham, men anset og befundet ham gudfrygtig og ærlig, ædruelig og ærbar, fredsommelig og tjenstvillig, saa at han har ladet se alle de kristelige Dyder, som henhører til et retsindigt Guds Barn, hvorfor denne hans ulyksalige forøvede Misgerning er dismere beklagelig, uformodentlig og forunderlig. Dend naadige Gud, som er almægtig i Raad og Daad, styre Sagen i sin Drift og Udfald, sin store Retfærdighed til Velbehag og Syndere til Salighed. Dette attesterer og ønskes.

Todbjerg Præstegaard, 1. Juni 1735.

Jesper Hutfeld.

I vore Dage vilde den anklagedes mentale Tilstand være bleven undersøgt før Domsafsigelsen; men for 200 Aar siden stod man uforstaaende overfor Sindssygdomme med Tvangstanker og Tvangshandlinger. Da Fangen ikke havde raset og skreget op, mente man at kunne se bort fra Forsvarerens Paa-stand om, at anklagede havde begaaet Drabet i Vildelse. I Dømmen hævdes den Anskuelse, at Jens Nielsen før Drabet „hafver samlet udi sit Sind adskillige verdslige Tanker og unyttige Be-

kymringer om dette timelige og saaledes ganske forglemt og aldeles tilsidesat den almægtige Guds Providence og Forsorg, ja, udi saadan Grublen og Sindets Uvenlighed ved paafulgt Svaghed gaaet hen og forøvet det bekendte Drab, hvorved Misgerningen saa meget mere anses ligesom forsættligen af Livets Kedsomhed og ej af Vildelse og Raserier, hvilket heller ikke efter Vidners Forklaring tilforn hafver været hos hannem at fornemme“. Dommernes Mening er altsaa, at da Jens Nielsen har hengivet sig til verdslige Grublerier, har dette i Forbindelse med hans legemlige Svaghed nedsat hans Modstandskraft overfor den menneskelige Naturs medfødte Ondskab. Han har derved saa at sige med Vilje givet sig i Djævelens Vold og er derfor ansvarlig for sin Udaad. Fangens Udtalelse til Præsten om, at han nok kunde huske, han havde gjort Gerningen, men ikke, at han havde fuldført den, har Dommerne aabenbart ikke tillagt nogen Betydning, og dog har Jens Nielsen vistnok her sagt den rene Sandhed, uden at han selv har forstaaet sin Tilstand. Han har formodentlig været saa optaget af den ene Tvangstanke, at han maatte gøre noget ondt, saa at han har handlet som under Hypnose i en Slags Taagetilstand, som hindrede, at han blev sig de enkelte Handlinger bevidst.

Da Dommerne naturligt maatte opfatte Jens Niensens Bevæggrunde til Drabet som ovenfor nævnt, var de nødt til at afsige den Kendelse, at „Delinkventen Jens Nielsen af Kalstrup ... bør at bøde Liv for Liv og rettes over hans Hals med Sværd, item hans Hovedlod ... at være forbrudt til Hans Majestæt alene, siden ingen Eftermaalsmand har indfunden sig, som Sagen har villet antage og forfølge, og eftersom Sognepræsten, velbemeldte Hr. Jesper Hudtfeldt, ved fremlagt Attest saavel som samtlige Sognemænd her inden Retten har givet Fangen et meget godt Skudsmaal om hans kristelige Livs Forhold og Opførsel i alle Maader indtil den Dag, Misgerningen blev gjort, bør Legemet at komme udi Kiste og nyde kristen Jord at begraves udi ...“.

Naar en henrettet Misdæder gravedes ned paa Retterstedet, blev han derved ogsaa efter Døden udelukket fra skikkelige og kristelige Menneskers fælles Hvilested. Der er derfor ingen Tvivl om, at Jens Nielsen og hans Familie har betragtet Retten til en ordentlig Begravelse som en Slags Æresoprejsning. Trods den samvittighedsfulde Alvor og Grundighed, hvormed Sagen var bleven undersøgt og paadømt, synes det uomtvisteligt, at

den anklagede nu til Dags vilde være bleven anbragt paa en Sindssygeanstalt.

Efter Jens Nielsens Død blev hans Broder Peder Nielsen Fæster i Kalstrup. I hans Ægteskab med Kirsten Pedersdatter fødtes 4 Børn, nemlig Niels, født 1740, Peder, født 1742, Anna, født 10. August 1746, og et fjerde Barn, som ikke findes i Kirkebogen, formodentlig fordi det er født før 1740 i den Tid, da der ingen Barnedaab er indført i Kirkebogen.

Peder Nielsen var kun Gaardmand i Kalstrup i ca. 10 Aar. Hans Broder var insolvent, da han døde. Peder Nielsen har vel for at faa Gaarden maattet forpligte sig til selv at betale dens Istandsættelse. Gælden voksede ham efterhaanden over Hovedet; tilsidst opgav han Ævret og flygtede fra Hjemmet, idet han overlod sin Kone og Børnene til deres Skæbne. Men Peder Nielsen var stavnsbunden, og da han forsvandt, anlagde Regimentsskriver Ulsø Sag imod ham som Rømningsmand i 1746; tillige lod han den bortflygtedes Status opgøre, og det viste sig, at han var insolvent, hvorfor Ulsø ved sin Fuldmægtig Niels Madsen krævede ham efterlyst og fradømt Fæstet.

Da fremstillede sig for Retten den forladte Kone Kirsten Pedersdatters trende Brødre Peder Pedersen og Niels Pedersen af Bygballer samt Peder Pedersen Elgaard af Røved og begærede, at Øvrigheden velbaarne Hr. Ulsø vilde have den Godhed og Medlidenhed for bemeldte deres Søster og hendes umyndige, uforsørgede Børn, at hun ved Gaarden fremdeles maatte forblive at kunne erhverve Brødet for sig og dem. Da de alle tre forsikrede, at derved skulde blive af hende handlet, hvis i Henseende til Gaarden med Besætning og dens Avling udfordres, og til slig Ende erklærede de nu her for Retten at ville indestaa for bemeldte deres Søsters Vegne for alt, hvis heraf fremdeles kunde flyde, saa at velbaarne Hr. Krigsraad Ulsø eller hans Efterkommer udi alt, for saa vidt som meldt, af Gaarden og dens Bygning og Avling uden Ansvar (skulde blive). Denne af bemeldte trende Dannemænd gjorde Erklæring... blev af Madsen paa hans Principals Vegne accorderet og modtagen.

Da det kan være af Interesse at se, hvorledes Forholdene var i en større Bondegaard for 200 Aar siden, gengives her den Vurdering af Besætning, Redskaber og Indbo paa Kalstrup, som de Mejlby-Bønder Søren Poulsen af Mejlgaard og Jørgen

Nielsen efter Rettens Udmeldelse foretog i Forbindelse med Ulsøes Stedfortræder Niels Lund.¹⁾

I) Brøstfældighed ved Gaarden. Stuehusets Længde 17 Fag mangler Tømmer og Tag, 20 Rd. 1 Mk. 8 Sk. 2) Ladens østre Længde 6 Fag 8 Rd. 3) Stald og Fæhus 14 Fag, 16 Rd. 7 Mk. 8 Sk. 4) Ladens søndre Længde 20 Fag, 30 Rd. 4 Mk. 8 Sk. Ialt 75 Rd. 2 Mk. 8 Sk.

II) Besætning til Gaarden, som har Hartkorn 6 Td. 4 Sk. 1 A, udfordres i det mindste 6 Bæster 96 Rd., 3 Køer 24 Rd., 2 Stude 20 Rd., 6 Faar 5 Rd., en Vogn 6 Rd. 4 Mk., en do. 3 Rd. 2 Mk., Plov og Harve med Redskab 3 Rd. 2 Mk., ialt 158 Rd. 2 Mk., saa at der ialt til Gaarden udfordres 233 Rd. 4 Mk. 8 Sk.

Heraf er til Stede: I Dagligstuen et Eskebord (c.: et Bord af Asketræ) med Skuffer 3 Mk., 2 do. Bænke 1 Mk., 1 Jærnkakkelovn 8 Rd. 4 Mk., 3 Træstole 2 Mk., 1 Flødebøtte 1 Mk., 3 fine Hylder 1 Mk. 4 Sk., 1 jærnbeslagen Egekiste med Dobbelt Laas 6 Rd., et Egeskab malet med forgyldte Lister 1 Rd. 2 Mk., et fint do. 1 Rd., 1 Bliklygte med Horn 1 Mk. 8 Sk., 1 4-Pundsvægt 1 R. 2 Mk., 1 Sengested med Egestolper 1 Rd. 4 Mk., en Overdyne af rød- og grønstribet hjemmegjort Olmerdug 1 Rd. 4 Mk., 1 do. Underdyne 1 Rd. 4 Mk., en graa Vadmel's do. 1 Rd. 2 Mk., 4 hjemmegjorte Bolsterhovedpuder 1 Rd. 2 Mk., 1 Par Blaargarnslagener 3 Mk., 1 Egesengested med Stolper og fin Ramme 1 Rd. 2 Mk., 1 gammelt grønt Omhæng 1 Mk. 8 Sk., 1 gammel blaastribet Olmerdugs Overdyne 1 Rd. 1 Mk., 1 hvid Linned Underdyne 1 Rd. 3 Mk., 1 blaastribet do. 1 Rd. 2 Mk., 1 gammel blaastribet Hovedpude 1 Mk. 8 Sk., 1 Par Blaargarns Lagener 2 Mk., 1 Timeglas 1 Mk., 1 gammel graa Klædesvest med 3 Dusin Sølvknapper 4 Rd. 5 Mk., 1 blaa Brystdug med 14 Sølvknapper 2 Rd., 1 Rivejern 2 Sk., 1 Smørkande 1 Mk., 1 gammelt Tinfad 8 Sk., 4 Stk. Stavkar 8 Sk.

Udi Storstuen: Et langt Egebord 1 Rd. 2 Mk., en Slagbænk uden Laas 4 Mk., 1 gammel Bænk 4 Sk., 1 lidet gammelt Bord 8 Sk., 1 Hylde med Ramme 4 Sk., 1 Jærnstrygejern 2 Mk., 1 Egekiste med Laas og Jærnbeslag paa Enderne 2 Rd., 1 Egekiste med Jærnbeslag malet 1 Rd. 5 Mk., 1 Kiste af Eg og uden Beslag med Haandgreb 1 Rd., Omhæng med Kappe af gult, hjemmegjort Tøj 4 Mk., 1 Sengested 1 Mk., 1 hvid og blaa Bol-

---

¹⁾ Dronningborg Birks Justitsprotokol 1744—1757.

ster Overdyne 1 Rd. 2 Mk., 2 blaastribede Bolster Underdyner 6 Rd., 3 Stk. Hovedpuder 1 Rd. 3 Mk., 1 Par gamle Blaargarnslagener 8 Sk., udi en Seng 1 gammel blaastribet Overdyne 2 Mk., 1 gammel, hvid Linned Underdyne 1 Mk. 8 Sk., 1 blaastribet do. 1 Mk. 8 Sk., Tvisthovedpude 2 Mk., 1 Par gamle Lagener 8 Sk., 1 Jærnpande 1 Mk., 1 Ildtang og Skuffe 1 Mk. 4 Sk., Skorstenskroge 12 Sk., 1 gammel Jærntrefod 8 Sk.

Udi Kælderen: 1 Kærne 1 Mk 8 Sk., 1 Egebord 2 Mk., 2 Øltønder 3 Mk., 1 Jærngryde 1 Rd., 2 Lagener 1 Mk., 1 Halm-løbe 4 Sk., 1 Madkurv 6 Sk., 1 gammelt Salttrug 6 Sk., 1 Høvl og Skærekniv 3 Mk.

Udi Bryggerset: 1 Kobberkedel 6 Rd. 4 Mk., 1 Støbekar 1 Rd. 2 Mk., 1 lidet Egebord 4 Mk., 1 mindre do. 1 Mk., 1 Bage-trug 2 Mk., 1 Egetræs Rulle(?) 1 Rd. 4 Mk., 1 Kornskæppe med Jærngjorde 1 Mk., 1 gammel Egebalje 4 Sk.

Paa Loftet 2 Ostekopper 1 Mk. 4 Sk., 8 Kornsække 1 Rd. 2 Mk., 1 gammel Spinderok 1 Mk. 8 Sk.

Udi Gaarden 1 Trævogn med Behør 2 Rd. 4 Mk., 1 do. 1 Rd. 3 Mk., 1 gammel do. 1 Rd., 2 gamle Plove 1 Rd. 4 Mk., 2 Harver 2 Rd.

Udi Hughuset 1 stor Væv 10 Sk., en mindre do. 6 Sk., 2 For-ker 12 Sk., 1 Baandsav 1 Mk., 1 Tørvespade 1 Mk., 1 gammel Haandgreb 1 Mk. 8 Sk.

En rødblisset Hest, 9 Aar, 10 Rd., en graa Hest, 15 Aar, 3 Rd., en rød Hoppe med Føl, 5 Aar, 10 Rd., en Hoppe, næsten udlevet, 1 Rd., en sort Mærplag, 3 Aar, 6 Rd. 2 sorte Heste-plage, 2 Aar, 8 Rd., en rød Hesteplag, 2 Aar, 6 Rd. 1 rød Hoppe, 8 Aar, 8 Rd., en sort do., 8 Aar 10 Rd.

En sorthjælmet Ko, 7 Aar, 6 Rd., en Kvie 2 Rd., 13 gamle Faar a 4 Mk., ialt 8 Rd. 4 Mk., 8 Lam a 24 Sk., ialt 2 Rd., et 4-aarigt Svin 1 Rd., 2 Mk., 3 Grise 1 Mk. 8 Sk.

I Laden fandtes omtrent 24 Traver Rug, 40 Traver Byg, 60 Traver Havre, ialt 169 Rd. 3 Mk. 14 Sk. Brøstfældighed og Besætning 64 Rd. 10 Sk. Gaardens Brøstfældighed samt den nød-vendige Besætning og Avling blev vurderet til 233 Rd. 4 Mk. 8 Sk., saa at der blev et Underskud paa 64 Rd. 10 Sk. foruden Sagens Omkostninger 5 Rd. 2 Mk.

Kalstrup gik senere over til Peder Nielsens Søn Niels Peder-sen, der blev gift med Mette Jensd. De fik 6 Børn (se Stamtav-len), af hvilke Sønnen Niels, født 20. September 1778, blev den sidste Gaardmand i Kalstrup af sin Slægt.

BYGBALLEGAARDENE i 1700erne

Efter Søren Sørensen Sønders Død i Bygballe I og hans Begravelse d. 27. Jan. 1702 i en Alder af 51 Aar, giftede hans Enke Helle Nielsd. Fiil sig d. 8. Okt. 1702 med Peder Pedersen (født 1683), en Søn af Peder Nielsen i Bygballe II. I dette Ægteskab fødtes to Døtre, Maren (født 30. Marts 1704, død 11. Juni 1782), som i 1723 blev gift med Jens Pedersen Bonde i Dyrgaard, og Anne (født 27. Juni 1708, død 1790), der d. 15. Aug. 1746 viedes til Niels Christensen Hedegaard, en Ungkarl fra Haarup. Helle Nielsd. Fiil blev begravet d. 7. Okt. 1745, medens hendes Mand, Peder Pedersen, fulgte hende i Graven d. 12. Okt. 1760. Niels Hedegaard overtog Bygballe, og i hans Ægteskab kom der tre Børn, Sønnen Mads (født 1749, død 1800) og Døtrene Helle (født 9. Maj 1751) og Anne (født 16. Sept. 1753). Sønnen gik i sin Ungdom under Navnet Mads Hedegaard, men antog senere Navnet Mads Bygballe. I 1775 fik han Halvdelen af sin Faders Gaard i Fæste og giftede sig Aaret efter med Mette Pedersd. (født 1759), som var en Datter af Peder Mogensen i Stobdrup og dennes Kone Maren Pedersd. Efter sine Svigerforældre fik Mads Bygballe en Arv paa 1000 Rigsdaler. Forresten tjente han sig en Formue som Hestepranger, og han benyttede sine Penge til at købe Gaarden Kalstrup, som han fik Skøde paa af Prokurator Westergaard (dateret 16. Oktober 1791, tinglæst 8. Marts 1792). Paa sin nye Ejendom lod Mads Bygballe opføre et nyt Stuehus, der har staaet, indtil Kalstrup for kort Tid siden blev udstykket i Husmandslodder. Ved denne Lejlighed blev en Del af Stuehuset nedrevet. Dette Stuehus skaffede imidlertid Mads Bygballe en Proces paa Halsen, idet Husets Bygmester, Mørup i Ødum krævede et Tillæg paa 138 R. 5 Mk. 7 Sk., fordi Mads Bygballe havde ændret den af Bygmesteren leverede Tegning til det nye Hus. Imidlertid kunde Bygmesteren ikke bevise at have Ret til den krævede Tillægsbetaling, og Mads Bygballe blev derfor frifundet for Bygmesterens Krav. Mads Bygballe blev kun 52 Aar gammel, han blev begravet d. 27. Dec. 1800. Hans Enke satte ham en stor Gravsten med indhuggede Figurer fra ældre Tid og en Indskrift, hvori hun omtaler sit lykkelige Ægteskab. De havde ganske vist ingen Børn; men de havde været omgivet af Plejebørn. Stenen er nu indmuret i den søndre Væg af Kirkens Vaabenhus. Mette Pedersd. satte ogsaa sin Svigermoder Anne Pe-

dersd. en Gravsten, som findes ved Indgangen til Kirkegaard-
den ved Gravkapellet. Hvad Mads Bygballes Søstre angaar, blev
Helle gift med Enkemanden Lauritz Sørensen Koch af Schiørring
Mølle, med hvem hun fik Sønnen Fridrich Laursen, født 1772.
Helle døde før sin Fader. Den yngste Datter Anne opholdt sig
endnu ved hendes Faders Død 1776 i Bygballe; men hun blev
d. 10. Juni 1777 gift med Niels Levinsen.¹⁾

Slægten Hedegaard i Bygballe er formodentlig ikke i Fa-
milie med Slægten Hedegaard i Stiftsgaarden i Mejlby. Ganske
vist stammer begge Slægter nok fra Hedegaarden (Sofie Ama-
liegaard); men Slægten i Haarup er vistnok først flyttet fra
Hedegaard, da denne i 1718 blev nedlagt, medens Mejlbyslægten
Hedegaard rimeligvis er forsvundet fra Hedegaard i 1640erne.

I Bygballe II døde Peder Nielsen Bonde i 1726 i en Alder
af 76 Aar. Hans Enke overtog Gaarden, som efter hendes Død
i 1735 gik over til den yngste Søn Niels Pedersen Bonde (født
1706, begravet 20. Maj 1760). Niels Pedersen var 4 Gange gift;
d. 1. Juli 1736 ægtede han Inger Nielsen af Kalstrup, der blev
begravet d. 5. Juli 1737. Ifølge Kirkebogen i Halling blev han
dernæst d. 10. Juli 1737 viet til Maren Rasmusd. Balle. Det ly-
der dog temmelig utroligt, saa Datoen maa sikkert være forkert
i en af Kirkebøgerne. I dette andet Ægteskab fødtes Børnene
Inger, født 1739, Ane, født 1740, Rasmus, født 1742, Kirsten,
født 1743, Niels, født 1744, Peder, født 10. Marts 1745. Efter 12
Aars Ægteskab døde Maren Rasmusd. og blev begravet d. 3.
Juli 1749. Den tredje Kone hed Sidsel Larsd., der skænkede
Niels Pedersen Børnene Maren, født 9. Jan. 1752, og Lars, født
1. April 1753. Denne Kone døde 26 Aar gammel d. 8. April 1753.
Fjerde Gang giftede Niels Pedersen sig 16. Okt. 1753 i Galten
med Karen Knudsd. og fik med hende Børnene Sidsel, født 15.
Juni 1756, Knud, født 13. August 1758, og Ane, født 20. Juni
1760.

Efter Niels Pedersens Død (begravet 20. Maj 1760) giftede
Karen Knudsd. sig d. 10. Okt. samme Aar med Ungkarl Søren
Jensen Degn af Mejlby, hvis Stamtavle paa Side 111 skyldes
Amtslæge Kiær i Viborg. Søren Degn og Karen Knudsd. havde
følgende Børn, der er døbt paa de hosføjede Datoer: Maren 20.
Februar 1762, konfirmeret 1787, Niels 3. November 1765, er

---

¹⁾ Det kan dog ogsaa være, at Levinsen blev gift med den Ane,
som var Datter af Niels Pedersen i Bygballe II.

formodentlig død som lille, Jens og Niels 9. November 1766, Niels 8. April 1769, Maren 20. April 1772. Desuden blev en Datter Inger konfirmeret 11. April 1779 i Alderen 15 Aar, og 9. Juli 1775 døbt en Søn Niels. En hel Del af Niels Pedersens og Søren Degns Døtre blev gift, nemlig Kirsten Nielsd. d. 22. Sept. 1775 med Niels Madsen i Hadsbjerg, Sidsel Nielsd. d. 4. Juli 1775 med Søren Laursen, Inger Sørensd. d. 26. Juni 1787 med Jens Christensen Salling og Maren Sørensd. d. 19. Nov. 1793 med Niels Rasmussen. D. 27. Marts 1782 viedes Kirsten Sørensd. til Jens Christensen i Mejlby; Bruden har opholdt sig i Bygballe; men det er uvist, om hun er en Datter af Søren Degn.

Søren Degn blev 81 Aar gammel og døde d. 1. Marts 1815, medens hans Hustru Karen Knudsd. døde d. 28. Dec. 1808 i en Alder af 78 Aar. Mange Aar tidligere havde Søren Degn afstaaet Bygballe til sin Svigersøn Jens Salling, i hvilken Anledning der i 1787 oprettedes en Aftægtskontrakt, som dog først tinglæstes d. 10. Jan. 1795.¹⁾ Denne Aftægtskontrakt ligner i det væsentlige Niels Rings ovenfor omtalte, men slutter paa følgende Maade: 4) ... Desuden nyder de (Søren Degn og hans Kone) bestandig et lidet Stykke Jord af Kaalhaven til fornøden Kaal og Urter eller i dets Sted fornøden Kaal. 5) Paa Forlangende, naar maatte behøves, skal vore kære Forældre ej blive nægtet Vogn til Kirken, ligesom og deres Opholdskorn til og fra Mølle at befordre. 6) Efter sket Aftale og Forening betaler jeg Jens Salling, næstkommende Maj til mine Forældres yngste Datter Maren Sørensen 100 Rd., skriver Hundrede Rigsdaler, samt desforuden en graamalet Egekiste, item (= ligeledes) en Sengested med behørlige Klæder. 7) Skulde det ved Alderdoms Tiltagelse indtræffe, at vores Forældre blev syge og sengeliggende, da skal jeg og Hustru efter børnlige Pligt være forbundne dennem med Pleje og Opvartning at gaa tilhaande, saaledes som vi for Gud og kristen Øvrighed vil tilsvare og bekendt være, og om saa sker, at de forinden jeg eller Hustru ved Døden skulde afgaa, skal vi være forbundne at besørge og bestoste dem en sømmelig og anstændig Jordefærd, hvorimod efter skete Forening jeg Jens Salling og Hustru ene og alene skal være berettigede at nyde alt deres Efterladenskab. 8) Skulde det ved Tidens Længde ske, som ej formodes, at vores Forældre

---

1) Justitsprotokollen for Clausholm Birk 1795—1808.

formedelst Svaghed eller andre Omstændigheder bliver uformaaende Ekstraskatten at udrede, skal jeg Jens Salling og Hustru være forbundne samme for dennem upaaanket at betale. NB. Hvilken Extraskatbetaling tager sin Begyndelse ved Gaardens Tiltrædelse til 1. Maj 1787. Saaledes er denne Kontrakt og Forening i al venlig Kærlighed forhandlet og indgaaet til fuldkommen og „uryggelig“ Efterlevelse paa begge Sider, hvilken vi ved vore Hænders Underskrift stadfæster.

Clausholm, d. 19. Jan. 1787.

Jens Christensen.

Søren Jensen Degn.

Forestaaende Kontrakt ratificeris.

Clausholm, d. 19. Jan. 1787.

C. Mønster.

Foranførte Kapital, 100 Rd., skriver et Hundrede Rigsdaler, er mig underskrevne rigtig betalt af min Svigersøn Jens Christensen, hvorfor her vedbørlig for kvitteres.

Bygballer, 13. Juni 1789.

Søren Degn.

Ovenmeldte Kapital, et Hundrede Rigsdaler, har jeg underskrevne modtaget og derfor skal være ansvarlig for samme med sine Renter, hvilket tilstaas af

Bygballer, d. 13. Juni 1789.

M. Bygballer.

Den her udi ovennævnte Kontrakt bestemte Aftægt af Korn og Gryn leveres 4 Gange om Aaret, nemlig 1. Jan., April, Juli og Oktober, hver Gang med en Fjerdepart.

At det af begge Parter saaledes i min Overværelse i Dag, d. 3. Dec. 1794, er vedgaaet, tilstaar J.; iøvrigt forholdes det efter Kontrakten ligesom af begge vedgaaet, at til 1. Jan. 1795 var intet til Rest.

Clausholm, d. 3. Dec. 1794.

Poulsen.

Søren Degn.

Jens Salling.

KRANNESTRUP I 1700erne

I Krannestrup døde Søren Grosens Kone Dorthe Pedersd. i Aaret 1700 i en Alder af 54 Aar, og Manden giftede sig derpaa med Maren Pedersd., med hvem han fik Børnene Dorthe, født 1702, Kirsten, født 1704, Peder, født 1706, Gørs, født 1707; den sidste maa være død ligesom en anden Søn, Søren. Datteren Kirsten blev i 1723 gift med Niels Jensen i Estrup i Søby Sogn.

Da Søren Grosen døde i 1709 ved Pinsetid, giftede hans Enke sig samme Aar med Jens Laursen Degn fra Mejlby og fik med ham Sønnen Søren Jensen, født 15. April 1711, der som voksen flyttede til Segalt. Jens Degn døde i Nov. 1729, hans Bo vurderedes til 285 Rd. 3 Mk. 10 Sk. Ved Skiftet krævedes Børnepenge efter Søren Grosen, af hvis Børn kun Dorthe, Kirsten og Peder var tilbage. Efter at Boets Gæld var fradraget, blev der til Deling mellem Enken og Søren Jensen 58 Rd. 3 Mk. 3 Sk.

Efter denne Tid sad Maren Pedersd. som Aftægtskone i Krannestrup til sin Død. Hun blev begravet d. 7. Maj 1747 i en Alder af 69 Aar. Hun efterlod sig en Formue paa ca. 30 Rd. Aaret før var den daværende Fæster i Krannestrup død. Kirkebogen meddeler, at Peder Grosen af Krannestrup blev begravet d. 12. April 1746 og blev 51 Aar gammel. I Skifteprotokollen kaldes han Peder Sørensen, saa at hans fulde Navn maa have været Peder Sørensen Grosen. Hans Nettoformue var ca. 326 Rd. Peder Sørensen var blevet viet til Anne Nielsd. Stær af Kalstrup d. 15. Dec. 1744, og ved hans Død var der kun en Søn, Søren Pedersen, som var $\frac{1}{2}$ Aar gammel. Om Peder Grosens Alder er rigtig angivet i Kirkebogen ved hans Død, kan være tvivlsomt. Man kunde være tilbøjelig til at tro, at han var den Peder, der som ovenfor nævnt blev født 1706.

Peder Grosens Enke Anne Nielsd. blev d. 19. Aug. 1746 viet til Ungkarl Niels Jensen Degn af Mejlby, født 1719, der var en ældre Broder til Søren Jensen Degn i Bygballe. I deres Ægteskab fødtes en Søn, Peder, i 1749. Niels Jensen Degn var i mange Aar Fæster i Krannestrup og i nogle Aar Sognefoged i Mejlby. Han døde imidlertid paa Ebbestrup og blev begravet d. 8. Juli 1781.

Som tidligere omtalt blev Krannestrup i 1697 af Jørgen Bielche skænket til Forpagteren Niels Nielsen Hjersing. I 1725 kom Gaarden under Kronen og blev udlagt til Ryttergods. Da Kronen i 1765 solgte Ryttergodset ved offentlig Auktion, fik Niels Jensen Degn Krannestrup tilstaaet (Skøde 1766) for 2280 Rd. Imidlertid havde Niels Degn kun været en Slags Kommissionær for Niels Behr til Skaføgaard, til hvem han ogsaa straks afstod sin nys erhvervede Ejendom. At det forholder sig saaledes, viser følgende Dokument.¹⁾

---

¹⁾ Dronningborg Birks Justitsprotokol 1757—1768.

F V, 8 Rd., 1765, Nr. 8. Jeg, Niels Degn, som indehaver Krannestrupgaard i Fæste, tilstaar herved, at (hvis) min i Fæste havende Gaard bliver enten mig selv under Hr. Behrs Kaution eller ham selv tilslagen, skal den dog være ham lige fuldt tilhørende, da jeg skal være forpligtet til i første Tilfælde uden nogen Betaling at tilskøde ham Gaarden, saasnt det kongelige Skøde bliver mig leveret, og naar han saaledes paa enten den ovenanførte Maade er bleven min Husbond, da forpligter jeg mig uagtet det ihænde havende Fæstebrev at svare ham aarligt saadan Afgift, der kan beregnes 4 % af den Kapital, Gaarden koster, saaledes f. Eks. om min paaberaabte Gaard skulde koste 1000 Rd., da svarer jeg aarlig Afgift 40 Rd. og saa siden, i hvor meget eller hvor lidet den koster, og altsaa forbinder mig herved til at annullere det gamle Fæstebrev og modtage af ham et nyt, hvori indføres saadan Afgift, der udgør 4 % af den fulde Kapital, Gaarden bliver tilslaget for.

At dette uryggeligt skal holdes, bekræfter jeg med min Haandskrift og tvende gode Mænd, Sr. Jens Bay og Mons. Jens Sørensen.

Randers, 4. Juli 1765.

Niels Degn.

Jens R. Bay,
junior.

Jens Sørensen,
Bagger.

(Sr. = Seigneur; Mons. = Monsieur. Begge Ord betyder „Hr.“; men det første bruges om Rangspersoner).

Hr. Amtslæge V. Kjær i Viborg har været saa elskværdig at stille følgende Stamtavle af Slægten Degn i Mejlby til min Raadighed. (Side 79).

Den første Halvdel af 1700erne er Meddelelserne om Mejlby overordentlig sparsomme; der er egentlig kun Kirkebøgerne, Aarhus Hospitals Fæsteprotokol og en Liste fra 1708 over de Fæstere i Mejlby, der hørte til Oberst Smittos Regiment, og den sidste Liste har den Mangel, at man selv maa slutte sig til, hvilke Gaarde de nævnte Mænd har i Fæste. Det angivne Hartkorn kaldes „reduceret Hartkorn“, hvilket antyder, at Fæsterne daarligt kan klare sig. En Rubrik i Listen med Overskriften „Sæd“ indeholder derimod saa høje Tal, at der næppe kan være Tale om Udsæden.

Om Kalstrup oplyses, at (det reducerede) Hartkorn er 5 Td. 3 Skp. Gaarden har 10 Heste, 6 Køer, 5 Stk. Ungkvæg og 12 Faar. Sæden er 5 Td. Rug, 6½ Td. Byg og 13 Td. Havre. Gaar-

Rasmus Pedersen Degn. *1650, begr. $5/6$ 1735. $20/9$ 1686. —Maren Nielsd., begr. $21/12$ 1738.

1) Peder Rasmussen Degn.
* $7/8$ 1688, begr. $7/2$ 1749.
— 24 ; 1712 Anne Nielsd.,
*1670, begr. $23/1$ 1746.

2) Jens Rasmussen Degn.
*1693, begr. $23/5$ 1742,
 $26/5$ 1718 —Maren Nielsd. af
Ogstrup.

3) Anders Rasmussen Degn.
*1699, begr. $5/3$ 1747,
—1) $13/6$ 1734 Mette Christensd.,
*1686, begr. $1/2$ 1744
—2) $21/7$ 1744 Maren Laursd.,
*1727, begr. $7/11$ 1791.

Maren Audersd., *1747.

79

1) Niels Jensen
Degn, *1719, begr.
Ebbestrup $8/7$ 1781,
— $5/7$ 1746 Ane
Nielsd. fra Kalstrup.

2) Ane, 1726.

3) Rasmus,
*1727, †1743.

1) Søren Jensen
Degn, *1732 † $1/3$ 1815
— $10/10$ 1760 Karen
Knudsd. af Bygballe
*1730, begr. $28/12$
1808.

5) Maren. *1734.

Peter. *1749.

1) Maren.
* $20/2$ 1762.

2) Inger, * $9/10$ 1763 † $25/11$ 1821
—Jens Christensen Salling
af Bygballe, *1753, †1818.

3) 2 Par Tvillinger, der
døde inden et Aar.

den bestaar af 4 Længer, den østlige 22 Fag, den sydlige 18 Fag og de to andre hver 16 Fag.

Bygballe I sættes til 6 Td. 6 Skp. Hartkorn, den har 8 Heste, 5 Køer, 9 Stk. Ungkvæg og 20 Faar. Sæden er 4 Td. Rug, 8 Td. Byg og 9 Td. Havre. De fire Længer bestaar af følgende Antal Fag: Øst 22, Syd 18, Vest 16 og Nord 10.

Bygballe II sættes til et Hartkorn af 6 Td. 4 Sk. Gaarden har 9 Heste, 4 Stude, 5 Køer, 6 Stk. Ungkvæg og 2 Faar. Sæden er 5 Td. Rug, 8 Td. Byg og 9 Td. Havre. Gaardens østlige Længe har 19 Fag, den sydlige 14 Fag, den vestlige 19 Fag og den nordlige 15 Fag.

ENGGAARD I 1700erne

(Nr. 1 1664, Nr. 13 1668, Nr. 8 1844).

Enggaard var siden 1688 delt mellem to Fæstere. Den ene, Anders Thomsen, havde 6 Heste, 2 Stude, 3 Køer, 3 Stk. Ungkvæg og 2 Faar i 1708, og Sæden var for denne Afdeling 3 Td. Rug, 6 Td. Byg, 9 Td. Havre. Til den Afdeling hørte tre Længer, mod Øst 16 Fag, mod Syd 9 Fag og mod Nord 15 Fag. Den anden Fæster, Niels Nielsen, havde 8 Heste, 2 Stude, 3 Køer 4 Stk. Ungkvæg og 3 Faar. Sæden angives her til 3 Td. Rug, 6 Td. Byg og 9 Td. Havre ligesom ved Gaardens anden Halvdel. Niels Nielsens Bygninger havde 4 Længer, Øst 6 Fag, Syd 9 Fag, Vest 16 Fag og Nord 12 Fag. Det samlede Hartkorn for begge Afdelinger er nedskrevet til 6 Td. 3 Skp.

Fæsteren Niels Nielsen er aabenbart den samme Niels Nielsen Bonde, som havde faaet sin halve Gaard i 1688 eller tidligere. Efter ham gik Gaarden over til Sønnen Jesper Nielsen (født 1691), som blev gift med Mette Nielsen. Hun blev begravet d. 4. Juni 1755 i en Alder af 36 Aar, og da der ingen Børn var, afstod Jesper Nielsen Gaarden til Jens Rasmussen, hvis Kone, Sidsel Nielsen fra Søften, var en Halvsøster til Mette Nielsd. Ved Mette Nielsdatters Død var Boets Formue 120 Rd. 8 Sk., men Gælden beløb sig til 124 Rd. 5 Mk. 8 Sk. I 1708 blev Bygningernes Tilstand betegnet som nogenlunde, hvilket vil sige bedre end de andre Ryttergaarde inde i Byen; men som det fremgaar af Dødsboets Status, var der næppe bleven anvendt større Summer til Gaardens Vedligeholdelse siden dengang, og Jens Rasmussen maatte ikke alene underskrive en Kontrakt om livsvarig Aftægt til Jesper Nielsen, men ogsaa for-

pligte sig til at sætte Bygningerne i forsvarlig Stand og forbedre Besætningen saa meget, at den tilfredsstillede Lovens Krav.

Naar man taler om Mejlby i 1700erne, er der to Begivenheder, der sætter Skel i Byens Historie, nemlig Auktionen i 1765, ved hvilken Staten solgte Ryttergodset, og Jordernes Udstykning i 1779. Disse Begivenheder vil senere blive nærmere omtalt; men det bliver nødvendigt af og til at hentyde til dem. Jens Rasmussen var endnu Fæster i 1765; men han har næppe levet længe efter den Tid. Som hans Efterfølger er det rimeligt at antage Poul Nielsen Kjær (født 1715, død 1785), der var gift med Mette Laurisd. (født 1725, død 1770). Formodentlig har Poul Nielsen i Slutningen af sin Levetid maattet ombytte sin Halvgaard med Matr. Nr. 16 1664 (Nr. 19 1844), idet Halvdelen af Enggaard blev nedlagt; thi det meddeles i Clausholms Fæsteprotokol, at Poul Niensens Søn, Niels Poulsen, d. 26. Juni 1785 fæster den halve Gaard, som hans Fader fradøde.

Der maa omkring ved 1785 være sket en Ting, som ikke omtales nogetsteds, nemlig at Clausholm, som paa den Tid ejede det tidligere Ryttergods i Mejlby, udjævnedes Forskellen mellem sine Mejlbygaardes Hartkorn, saa at de alle paa to nær fik samme Hartkorn, 3 Td. 6 Sk. 2 Frk. 2 Alb. For at muliggøre denne Ordning, blev den ene Halvdel af Enggaard som sagt nedlagt og nogle enkelte Fæstere ombyttede. At Omlægningen er sket omkring ved 1785, kan slutes deraf, at da Gaarden Nr. 4 1664 bortfæstes i 1778, nævnes det gamle Hartkorn, medens der ved Bortfæstningen i 1785 nævnes det nye Hartkorn. En saadan Udjævning havde Lodsejerne i en Landsby Ret til at foretage, naar de kunde blive enige derom, og da der i Mejlby kun var Tale om Clausholms Gaarde, havde Ejeren af disse Ret til at foretage Ændringen paa egen Haand.

Fæsteren i den anden Halvdel af Enggaard, Anders Thomsen (født 1681, død 1715), er en Søn af Thomas Andersen Bonde, der havde Gaarden i 1688. Sidstnævnte døde først i 1721 og maa altsaa antages at have henlevet en ikke saa kort Aarrække som Aftægtsmand. Hvem der har været Fæster i Gaarden mellem Anders Thomsens Død og 1765, nævnes intetsteds. I 1765 var Fæsteren i denne Del af Gaarden Poul Jensen Bonde, en Søn af Jens Pedersen Bonde i Dyrgaard. Poul Bonde har næppe været Fæster i længere Tid før 1765. Ifølge Dronningborg Birks Justitsprotokol underskrev han d. 28. Jan. 1779

en Aftægtskontrakt med Naboen Niels Rasmussen i Dyrgaard (dateret d. 28. Sept. 1778). Poul Jensen Bonde giftede sig d. 29. Juni 1773 med Kirsten Nielsen, der ifølge Folketællingslisten af 1786 skulde være født ca. 1756; i Virkeligheden er hun sikkert født d. 29. August 1751 som en Datter af Niels Andersen Winter (Annexgaarden) og Maren Hansd.; thi hun angives ved en Barnedaab at være Søster til Dorthe Nielsd., som var en Datter af de nævnte Forældre. I den nævnte Folketællingsliste anføres følgende Børn i Enggaard: Niels, født 14. November 1773, Jens, født 14. Juli 1776, Niels, født 13. Februar 1780, og Peder, født 7. September 1783. Paa Enggaard boede tillige Niels Jensen Bonde (født 1729, død 19. April 1799), som var svagelig, ogsaa ham gør Folketællingslisten et Par Aar for gammel.

Poul Jensen Bonde var født 1735 og døde d. 6. Februar 1792 (Folketællingslisten gør ham 2 Aar for gammel). Efter hans Død styrede Enken i nogle Aar Gaarden; men i 1797 fik hun den overdraget til sin Søn Niels Poulsen Bonde. I den Anledning blev der af to udensogns Mænd, Peder Houlberg og Hans Haee, i Retten fremlagt følgende Taksation af Gaarden og dens Besætning.

Ifølge Rettens Udmeldelse af 18. Marts 1797 indfandt vi os d. 24. ds. paa Poul Jensens Enkes Kirsten Nielsdatters fratrædende Gaard i Mejlby under Clausholm Gods for at holde en lovlig Syns- og Taksationsforretning over bemeldte Gaards Bygninger tillige med Besætning og Inventar af Vogne, Plove og Harver, som til Avlings Drift behøves. Vi foretog da først Besigtigelse af Gaardens Bygninger og befandt Vaaningshuset at bestaa af 13 Fag 38 Alens Længde, bygget af Ege Under- og Fyr Overtømmer med klinede Vægge og Straatag, udi maadelig Stand paa Tag og Fag, og mangler: 16 Alen Fod à 1 Mark er 2 Rd. 4 Mk., 1 Stolpe 3 Mark, 2 Tylt Lægter á 9 Mark er 3 Rd., 3 Traver Langhalm à 3 Mark er 1 Rd. 3 Mk., Arbejdsløn 4 Mark er 8 Rd. 2 Mk.

2) Laden bestaaende af 11 Fag 30 Alens Længde, bygget af Ege Under- og Fyrovertømmer med klinede Vægge udi jævn Stand og Mangler: 6 Alen Fod á 4 Mark er 4 Rd., 2 Tylt Lægter á 9 Mark er 3 Rd., 3 Traver Tag á 3 Mark er 1 Rd. 3 Mk., Arbejdsløn 2 Mark er 5 Rd. 5 Mk.

3) Stald og Fæhus 19 Fag 51 Alen Længde, bygget af Egeunder- og Fyrovertømmer med klinede Vægge udi maadelig

Stand paa Tag og Fag og mangler: 12 Alen Fod à 1 Mark er 2 Rd., 1 Stolpe 4 Mark, 3 Tylt Lægter à 9 Mark er 4 Rd. 3 Mk., 5 Traver Tag à 3 Mark er 2 Rd. 3 Mk., Arbejdsløn 1 Rd. er 10 Rd. 4 Mk. Summa Gaardens Brøst 24 Rd. 5 Mk.

Dernæst tog vi udi Øjesyn Gaardens Besætning og Inventarium af Vogne, Plove og Harver og befandt samme saaledes: 1 brun Hoppe, 2 Aar, 16 Rd., 1 sort, 3 Aar, 12 Rd., 1 do., 6 Aar, 20 Rd., en brun Hoppe, 18 Aar, 8 Rd., 1 sort do., 9 Aar, 12 Rd., 1 do., 1 Aar, 6 Rd., 1 do., 14 Aar, 10 Rd. En beslagen Vogn med Tilbehør for 30 Rd. 1 do. med do. 24 Rd., 1 Plov med Behør 2 Rd., tvende Harver 1 Rd. Denne anførte Besætning anslaaer vi tilstrækkelig til Gaardens Drift, ligesom det udfordrende Æde- og Sædekorn befandtes tilstrækkeligt.

Endvidere afleverede Enken for det manglende Brøst, og hvad videre hun med Tiltrædelsen havde modtaget, nemlig 1 sorthjælmet Ko, 9 Aar, 7 Rd., 1 do., 8 Aar, 8 Rd., 1 do., 6 Aar, 10 Rd., 1 do., 5 Aar, 11 Rd., 1 do., 8 Aar, 10 Rd., 1 do., 9 Aar, 9 Rd., 1 Kvie, 2 Aar, 4 Rd., 1 do., 1 Aar, 3 Rd.

Peder Houlberg.

Hans Haae.

Forvalter Poulsen fra Clausholm erklærede paa sit Herskabs Vegne Enken fri for alt videre An- og Tilsvaer som fratrædende; men derimod tilfaldt Sønnen Niels Poulsen, som fra i Dag under sin Ansvar for anførte antagne Gaard under Bestyrelse i Haab om at nyde Fæste og derfor her med sin Haands Underskrift befæstes saadant for

Poulsen paa sin Herskabs Vegne.

Niels Poulsen.

Kirsten K. N. D. Nielsdatter. Som Lavvæрге *Jens Christensen.*

(K. N. D. skal vel være Enkens Underskrift med det forklarende Kirsten Nielsd.).

Hvad angaar den ovenfor omtalte ukendte Efterfølger efter Anders Thomsen, kan der formodentlig kun være Tale om to Brødre Jens Rasmussen Degn og Peder Rasmussen Degn (se Stamtavlen Side 111). Disse to Brødre har været Gaardmænd, og der er kun to Gaarde, i hvilke de kan anbringes, nemlig foruden Enggaard Nr. 15 1664.

Jens Rasmussen Degn blev i 1718 gift med Maren Nielsd. af Ogstrup, Navnet Ogstrup betyder kun, at hun har tjent i denne Gaard. Dette Ægtepar fik Børnene Niels, født 1719, Søren, født 1732, Anne, født 1726 og Maren, født 1734. Jens Rasm. Degn døde ret tidligt og blev begravet d. 23. Maj 1742

i en Alder af 49 Aar. Skifteforretningen viser, at Boets Formue var ca. 207 Rd. og Gælden ca. 87 Rd., saa at der til Deling mellem Arvingerne blev ca. 120 Rd. Skifteforretningen oplyser, at Enken beholder Halvdelen af Stedet, som hendes ældste Søn fremdeles vil forestaa. Boets Nettoformue viser, at Jens R. Degn har været ret velstaaende, hvilket ogsaa fremgaar af, at Gaardens Brøstfældighed kun anslaaes til 8 Rd. 3 Mk. 8 Sk. Den ældste Søn har kun i faa Aar passet sin Moders Gaard, da han allerede i 1746 giftede sig med Enken Anne Nielsd. i Krannestrup og overtog denne Gaard. Det er formodentlig om ved dette Tidspunkt, at hans Moder har giftet sig med Niels Poulsen, som rimeligvis har overtaget hendes Gaard. Denne Niels Poulsen nævnes mærkeligt nok intetsteds i Mejlby; men i Todbjerg Kirkebog findes meddelt, at Søren Jensen Degn fra Mejlby er bleven konfirmeret i 1753 i en Alder af 18 Aar, og at han boede hos sin Stiffader Niels Poulsen i Mejlby.

Om Peder Rasmussen Degn vides kun, hvad der kan læses af Stamtavlen.

DYRGAARD I 1700erne

(Nr. 2 1664, Nr. 6 1688, Nr. 9 og 21 1844).

I Dyrgaard nævner Oberst Smitto Fæsterne Thomas Nielsen og Peder Nielsen. Den sidste er aabenbart Peder Nielsen Bonde, der allerede havde Gaarden i 1688, og som døde 1724. Den førstnævnte er Thomas Nielsen Tyri (født 1646, død 1710), der maa være fulgt efter Jørgen Jensen, som ingen Sønner havde.

Oberst Smitto sætter Gaarden til 6 Td. Hartkorn. Gaarden er trelænget, mod Øst 18 Fag, mod Syd 8 Fag og mod Nord 13 Fag; men medens Peder Bondes Del af Gaarden dog faar Karakteren „temmelig“, erklæres Thomas Tyris Del rent ud for „slet“. Besætningen var hos Thomas Tyri 4 Heste, 2 Køer og 2 Stk. Ungkvæg, medens alle hans 20 Faar var døde. Sæden var 2½ Td. Rug, 5 Td. Byg og 8 Td. Havre. Han giftede sig med Inger Nielsd., og de fik en Søn Niels (født 1699, død 1727). Efter Mandens Død ægtede hans Enke Niels Nielsen Tyri, hvis Sammenstød med Regimentet ovenfor er omtalt.

Inger Nielsd. døde lidt før Nytaar 1741. Med sin sidste Mand havde hun ingen Børn, og den nævnte Søn Niels Thomassen var død før Moderen. Han havde giftet sig og efterlod Børnene

Niels Nielsen, født 1729, og Kirsten Nielsd., født 1723. Foruden Niels Thomassen var der endnu to Børn fra første Ægteskab, Jens Thomassen, som boede i Trelle i Mørke Sogn, Skaføgaards Gods, og Datteren Johanne Thomasd., der var gift med Smeden Rasmus Nielsen i Mejlby. Skiftet viser, at Niels Tyrri sad i meget daarlige Omstændigheder, idet Boets Formue kun var ca. 74 Rd., medens Gælden udgjorde ca. 88 Rd. Niels Tyrri beholdt vel Gaarden, men „blev tilholdt at iagttage sin Fæstepligt og straks den følgende Sommer skaffe Gaarden i forsvarlig Stand“.

Efter sin første Kones Død giftede Niels N. Tyri sig med Maren Poulsd. og fik Børnene Poul, født 1741, og Jens, født 1743. Den førstes Gudmoder var Karen Poulsd. fra Selling, der vel har været en Søster til Maren Poulsd. Ingen af disse Sønner naaede til at blive Gaardmænd, vi træffer dem senere som Tjenestekarle i Bygballe. I 1786 var Jens Nielsen Tyrri Inderste og Skræder i Mejlby, gift med Dorthe Michelsd. Hvad Niels Nielsen Tyrri selv angaar døde han lige efter Nytaar 1765 og blev begravet d. 17. Januar, 86 Aar gammel. Han efterfulgtes af Niels Rasmussen (født 1716, død 1785), der som ovenfor nævnt indgik en Overenskomst med Poul Jensen Bonde om Aftægt. Han optraadte nogle faa Gange som Vurderingsmand ved Dødsboer; men ellers nævnes han kun som Fadder i Bygballe hos Niels Jensen Degn. Dog er det for dristigt deraf at slutte, at han har været i Familie med Peder Rasmussen Degn og hans to Brødre.

Niels Rasmussens Efterfølger var Niels Jensen, der ifølge Folketællingslisten var født ca. 1730 og døde 1793. Han blev d. 10. Marts 1774 som Ungkarl gift med Enken Maren Pedersd. af Mejlby, og de fik en Datter Mette, født 1775. Det er formodentlig om Niels Jensens Kone, det tidligere nævnes i Kirkebogen, at „d. 23. Marts 1759 vies Ungkarl Peder Jørgensen af Kalstrup til Maren Pedersd. Pige af Kalstrup“. Peder Jørgensen har sikkert været Tjenestekarl i Kalstrup, derimod kan Maren Pedersd. ifølge sit Navn være en Datter af Peder Nielsen Stær, født 1736.¹⁾

Efter Niels Jensens Død blev hans Gaard takseret d. 9. Oktober 1793:

1) Vaaningshuset bestaar af 8½ Fag 23 Alens Længde bygget af Egetømmer forneden og øverst dels af Eg og dels af Fyr

---

¹⁾ Se videre under Gaarden Nr. 3 1664.

med klinede Vægge indrettet i 2 Stuer til Beboelse med Loft over og Brøgerhus med 1 Fag Loft, alt i skikkelig Stand saavel paa Tag som Fag, dog kunde behøves 12 Alen Brædder à 1 Mk. er 2 Rd., 2 Tylter Lægter à 7 Mk. er 2 Rd. 2 Mk., Arbejdsløn 3 Mk. 2) Fæ- og Staldhuset bestaaende af 17 Fag 46 Alens Længde bygget af Ege Under- og Fyr Overtømmer med klinede Vægge udi maadelig Stand paa Tag og Fag og kunde behøves 24 Alen Brædder à 1 Mk. og 23 Alen do. ved den østre Side 3 Rd. 5 Mk., 2 Spændtræer 4 Mk., 2 Tylt Lægter à 7 Mk. er 2 Rd. 2 Mk., 1 Bjælke 4 Mk., Arbejdsløn 1 Rd. 2 Mk.

3) Laden bestaaende af 9 Fag 8 Alens Længde, bygget af Eg Under- og Fyr Overtømer mel klinede Vægge, alt saavel til Tag som Fag i skikkelig god Stand, kun behøves 4 Traver Tag à 3 Mk er 2 Rd., 1 Spændetræ 2 Mk., 1 Stolpe 4 Mk., Arbejdsløn 2 Mk. Summa Gaardens Brøst 21 Rd.

Besætning og Inventar: 2 brune Hopper, 5—7 Aar, med et brunt Føl 48 Rd., 1 rød Hest, 4 Aar, 16 Rd., 1 graa Hoppe 10 Rd., 1 brun blakket Hest 4 Rd., en jærnbeslagen Vogn med Tilbehør 22 Rd., 1 Trævogn med Tilbehør 8 Rd., 1 Plov med Tilbehør 3 Rd., $\frac{1}{2}$ Jærnarve og $\frac{1}{2}$ Træ 1 Rd. 2 Mk., 1 Træharve 3 Mk. Fremførte anser vi tilstrækkeligt til Avlings Drift. Endvidere foretog vi Kornet i Øjesyn, som befandtes utorsken, men anslaaes tilstrækkeligt saavel til Æde- som til Sædekorn. Endelig blev leveret en sorthjælmet Ko med Kalv 8 Rd., 6 Faarehøveder à 7 Mk. er 7 Rd.

Gaarden gik derefter over til Rasmus Nielsen Wolle, der den 14. Maj 1790 blev viet til Kirsten Pedersdatter, som var en Datter af Maren Pedersdatter i hendes første Ægteskab med Peder Jørgensen.

I den anden Halvdel af Dyrgaard havde Peder Bonde i 1708 en Besætning paa 8 Heste, 3 Stude, 4 Køer, 4 Stk. Ungkvæg og 2 Faar. Sæden var 4 Tdr. Rug, 6 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre. Gaardens Tilstand betegnes med den i Forhold til de andre Gaarde ret hæderlige Karakter „temmelig“. Peder Bonde døde 1724; men da hans Søn Jens Pedersen Bonde i 1723 var bleven gift med Maren Pedersdatter, som var Peder Pedersen af Byg-balle I's ældste Datter, har Jens Bonde vel ialt Fald ved sit Giftermaal overtaget Gaarden, og han har nok drevet den i adskillige Aar før 1723.

Der er en iøjnefaldende Forskel mellem Fæsterne i de to Dele af Dyrgaard. Der kan maaske ikke sluttes noget af For-

skellen mellem Besætninger og Sæd i de to Halvgaarde, idet disse ikke behøver at have været lige store, men medens Niels Tyrri hele sit Liv var paa Knæene, var der Velstand hos Jens Bonde. Han evnede ikke alene at passe sin Gaard godt, men drev en „Smedeforretning“ ved Siden af. Betegnelsen af hans Smedie hentyder formodentlig til, at han ikke var Bysmed, men arbejdede rent privat. Jens Bonde og Maren Pedersdatter havde 6 Sønner: Peder, født 1725, Søren, født 1727, Niels, født 1729, Peder den Yngre, født 1732, Poul, født 1735, og Jens, født 1740. Jens Bonde døde tidligt og blev begravet den 23. November 1740, altsaa i en Alder af 46 Aar. Enkens Lavværgje var hendes Halvbroder Jens Sørensen i Borup, han er en Søn af Helle Fiil i Bygballe i hendes første Ægteskab med Søren Sørensen Sønder. Børnene fik til Formyndere Peder Pedersen (Sønder) i Bygballe I, Peder Nielsen Stær i Kalstrup og Niels Pedersen Bonde i Bygballe II.

Boligen omfatter en Dagligstue med Seng, et Kammer ved Stuen, Storstuen, Spisekammer, en Overstue med tre beslagne Egekister m. m., et Brøggers og et Herberg, hvis Møbler og andet Indhold vurderes til 105 Rdl. 1 Mark 8 Sk. I Gaarden findes tre Vogne, 17 Rdl. 4 Mark 12 Sk.

Besætningen omfatter en rød Ko, 8 Aar, 5 Rdl. 2 Mark, 1 sortblisset Ko, 10 Aar, 4 Rdl. 2 Mark, en sorthjælmet Ko, 8 Aar, 4 Rdl., en sortgiered Ko, 13 Aar, 4 Rdl. 2 Mark, en do. Kvie, 3 Aar, 3 Rdl. 2 Mark, en sort Stud, 3 Aar, 4 Rdl., en do., 4 Aar, 4 Rdl., en 2-aarig Kalv 2 Rdl. 4 Mark, en graa Hest, 14 Aar, 6 Rdl., en brun Hest, 14 Aar, 4 Rdl., en gammel sort Hoppe, 16 Aar, 3 Rdl., en sortbrun Hoppe, 4 Aar, 8 Rdl., en graa Hoppe, 12 Aar, 6 Rdl., en rød Hestplag, 3 Aar, 5 Rdl., en sort Hestplag, 3 Aar, 5 Rdl., et Føl 1 Rdl. 2 Mark, ialt 68 Rdl. 2 Mark.

16 Faar a 3 Mark er 8 Rdl., 5 smaa Svin a 3 Mark er 2 Rdl. 3 Mark, 5 Gæs a 1 Mark er 5 Mark, ialt 11 Rdl. 2 Mark.

Boets hele Formue er 204 Rdl. 4 Mark 4 Skilling. Inventar, som forbliver ved Gaarden 60 Rdl. 1 Mark 2 Skilling. Brøstfældighed 9 Rdl. 4 Mark 8 Skilling. Den samlede Gæld udgør 84 Rdl. 12 Skilling, saa at der til Deling blandt Arvingerne bliver 120 Rdl. 3 Mark 8 Skilling.

Stuehuset bestaar af 11 Fag, Ladehuset af 14 Fag, og det østre Hus, som bruges til Fæhus, 18 Fag.

Enken beholder Gaarden, og Børnene bliver hos Moderen.

indtil de Brødet hos Fremmede kan tjene. Gaardens liden Brøstfældighed besørger Enken i Stand tillige med Besætningen at vedligeholde.

Den 8. Februar 1743 giftede Maren Pedersdatter sig med Ungkarl Jens Andersen (Seyer) fra Røved. Han var født 1712, og hans Broder Peder Andersen havde en Fæstegaard i Røved, maaske deres Fødegaard. Han brugtes en Del til Vurderingsmand ved Dødsboer og nævnes af og til som Fadder. 3. Juledag 1743 døbtet hans og Maren Pedersdatters Datter Edel, som blev baaret af Moster Anne fra Bygballe I. Da Edel blev gift med Simon Fiil i Mejlgaard og fik en Del Børn, blev den næstældste Søn Jens Simonsen opdraget hos Jens Andersen i den Hensigt, at han skulde blive hans Eftermand. I Virkeligheden overtog Jens Simonsen Dyrgaard, efter at han den 1. Maj 1787 havde ægtet Dorte Nielsdatter (født 10. Januar 1762, død 21. Juni 1832), en Datter af Niels Andersen Winter i Annexgaarden. Jens Andersen levede endnu paa den Tid; men hans Kone var død den 11. Juni 1782. Hvornaar Jens Andersen er død, vides ikke; det har formodentlig været i Tidsrummet 1787—1792.

Gaarden Nr. 3 1664 (Nr. 8 1688, Nr. 12 og Nr. 16 1844).

I denne Gaard levede Jens Jensen, som var Fæster i 1688, endnu i 1708; men han havde faaet en Medfæster Simon Jensen. I 1708 angives Gaardens reducerede Hartkorn til 4 Tdr. 5 Skp. Besætningen bestod af 8 Heste, 1 Stud, 4 Køer og 2 Stk. Ungkvæg. Sæden var 4 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre. Gaardens Tilstand kaldes „slet“. Den havde 4 Længer, mod Øst 16 Fag, mod Syd 16 Fag, mod Vest 7 Fag og mod Nord 14 Fag. I 1708 var der hverken Børn eller Tjenestefolk i Gaarden. Det sidste lyder for saa vidt mærkeligt, som Jens Jensen havde faaet Sønnerne Rasmus, født 1691, og Niels, født 1704, for ikke at tale om Døtrene, som ikke interesserede Regimentet; men naturligvis kan Sønnerne begge være døde, eller den ældste kan være kommen ud at tjene.

Jens Jensens Medfæster Simon Jensen var gift med Kirsten Andersdatter (født 1681, død 1709), og de fik i 1709 en Søn Jens, der maa være død, thi i 1718 begravedes en anden Søn Jens, der 4 Maaneder gammel døde af Børnekopper. Simon Jensens anden Kone nævnes ikke, og det samme gælder hans eget Dødsaar. Der foreligger overhovedet ingen Oplysninger om Gaarden før 1765, da Fæsterne var Peder Jørgensen (født 1724,

begravet den 28. September 1773, og Jens Simonsen (født 1721, død 1800).

Om Peder Jørgensen er under Dyrgaard meddelt, at han tjente i Kalstrup og der giftede sig med Maren Pedersdatter i 1759. Deres første Barn Niels, der blev døbt den 24. Juni 1759, var født i Kalstrup, men de følgende Børn er født inde i Mejlby; det første af disse er Jørgen, som blev døbt den 10. Oktober 1762. Peder Jørgensen har altsaa faaet sin Gaard i Fæste mellem 1759 og 1762. Den 23. Juli 1769 døbttes en Søn Peder, og den 10. Maj 1772 Laurs. Kun Niels findes i Folketællingslisten fra 1786, foruden en Datter Kirsten, født 1766; de øvrige Sønner maa altsaa enten være døde eller have faaet Tjeneste i andre Byer. Peder Jørgensen blev begravet d. 28. September 1773, han blev kun 49 Aar gammel. Det er muligt, at Peder Jørgensen er en Søn af Jørgen Nielsen, der i Aarene 1743—1760 af og til nævnes som Vurderingsmand, og som derfor maaske har været Fæster i Gaarden Nr. 3 1664 før Peder Jørgensen. Hans Forgænger har maaske været Søren Jørgensen Koch, som 58 Aar gammel blev begravet den 15. Februar 1743 (se Side 102).

Peder Jørgensens Efterfølger er sandsynligvis Knud Jensen (født 1732, begravet den 30. November 1792, 60 Aar gammel). Mærkeligt nok faar han først Fæstebrev i 1777, men han kan jo have bestyret Gaarden eller rettere Bolsstedet nogle Aar. Den 12. August 1777 ægtede Knud Jensen Maren Nielsdatter, hvis Broder Hans Nielsen tjente i Gaarden. Hans Nielsen er Søn af Niels Hansen (Gaarden Nr. 2 1844) og født 1747, medens Maren Nielsdatter er født i 1738. Maren Nielsdatter var først gift med Peder Lauridsen i Nr. 18 1844; men han døde i 1777. I dette Ægteskab fødtes Børnene Mette Pedersdatter, født 1765, og Niels Pedersen, født 17. November 1776. Derimod havde Maren Nielsdatter ingen Børn i sit sidste Ægteskab. Hun blev begravet den 25. Januar 1807.

Da Knud Jensen døde, blev hans Gaard og Besætning takseret. Der blev forevist den afdødes Fæstebrev af 18. Juli 1777.

a) Vaaningshuset mangler 3 Alen Fodstykke a 1 Mk., er 3 Mk., 2 Tylt Fjæl til Loft 15 Mk., er 5 Rdl., Arbejdsløn dertil 1 Rdl., 11 Vinduesruder med Bly a 4 Sk., er 2 Mk. 8 Sk.

b) Fæ- og Staldhus mangler 21 Alen Brædder a 1 Mk., er 3 Rdl. 3 Mk., 2 Vindskodder 2 Mk. 8 Sk., 1 Kovel (= Kobbelt) Spænder 4 Mk., 6 Tylter Lægter a 7 Mk., er 7 Rdl., 2 Traver Tag a 3 Mk., er 10 Rdl., Arbejdsløn hertil 2 Rdl. 4 Mk.

c) Søndre Hus til Vognport og Huggestue mangler 2 Bjælker a 4 Mk., er 1 Rdl. 2 Mk., 9 Alen Brædder a 1 Mk., er 1 Rdl. 3 Mk., 1 Vindskodde 2 Rdl. 2 Mk., 6 Traver Tag a 3 Mk., er 3 Rdl., Arbejdsløn 1 Rdl. 7 Mk.

d) Laden mangler 9 Alen Brædder a 1 Mk., er 1 Rdl. 3 Mk., 3 Alen do. 3 Mk., 1 Bjælke 4 Mk., 1 Kobbelt Spænder 4 Mk., 3 Tylt Lægter a 7 Mk., er 3 Rdl. 3 Mk., 4 Traver Tag a 3 Mk., er 2 Rdl., Arbejdsløn 2 Rdl. Summa Stedets Brøst 51 Rdl. 4 Mk. 8 Sk.

Naar foranførte Brøst er istandbragt, som nødvendig behøves, er dog Stedets Bygninger maadelige. Hernæst tog vi Kornet i Øjesyn, som befandtes utorsken og efter vores Skønnende var tilstrækkeligt saavel til Æde- som til Sædekorn, saa ingen Mangel der kunde udsættes, men ikke heller noget tilovers. Da Gaardens Besætning og Inventar var beregnede Boen til Indtægt, har vi alene at bestemme, hvad som af den udfordres til dette Steds Besætning og Drift, og som vi anser at udfordres: 2 Bæster til Rejser og Gaardens Drift i det ringeste a 24 Rdl., er 48 Rdl., 1 Vogn med Tilbehør 16 Rdl., 1 Jærnharve 1 Rdl. 2 Mk., 1 Plov med Tilbehør 3 Rdl. Summa 120 Rdl. 8 Sk.

Hvornaar Fæsteren Simon Jensen i den anden Halvdel af Nr. 3 1664 døde, vides ikke. Vi har derimod set, at han havde et Par Sønner ved Navn Jens, som døde; imidlertid er der jo en vis Sandsynlighed for, at den Fæster Jens Simonsen (født 1721, død 1800), som nævnes i 1765, var en Søn af Simon Jensen. Jens Simonsens Kone Maren Andersdatter var født 1725 og blev begravet den 9. Oktober 1795. Folketællingslisten af 1786 nævner følgende Børn: Anders Jensen, døbt den 8. Februar 1756, blev Gaardmand i Balle. Anne Jensdatter, døbt den 24. Juni 1758, blev gift med Gaardmand Poul Sørensen i Spørring. Maren Jensdatter blev døbt den 31. Marts 1763, og endelig Søren Jensen, døbt 4. September 1768. Det bemærkes i den nævnte Folketællingsliste, at den yngste Søn Søren Jensen var vanfør; men det maa dog være ham, der overtog Gaarden efter Faderen.

Efter Maren Andersdatters Død blev der i Marts 1796 foretaget Taksation af Gaarden, idet Jens Simonsen agtede at trække sig tilbage som Gaardmand til Fordel for Sønnen Søren Jensen. Vurderingsmændene skriver:

Vi foretog da først Besigtelse af Gaardens Bygninger og befandt Vaaningshuset bestaaende af 11 Fag af 27 Alens Længde, bygget af Eg Under- og Fyr Overmaterialier, Straatag og

klinede Vægge udi maadelig Stand, saavel paa Tag som Fag og manglende følgende: 18 Alen Underlængde a 1 Mk.: 3 Rdl., 1 Stolpe 4 Alen: 4 Mk., 3 Tylt Lægter a 8 Mk.: 4 Rdl., et Par Vindskodder: 2 Mk., 2 Traver Tag a 4 Mk.: 1 Rdl. 2 Mk., Arbejdsløn 1 Rdl. 2 Mk.

Stalden til videre bestaaende af 18 Fag, 51 Alens Længde, 8 Alens Bredde, bygget af Eg Under- og Fyr Overtømmer, Straatag og klinede Vægge, alt udi maadelig Stand og mangler: 82 Alen Egelængde a 1 Mk, ialt 13 Rdl. 4 Mk., 1 Bjælke 5 Mk., 4 Spændetræer 1 Rdl. 2 Mk., 4 Tylt Lægter a 8 Mk.: 5 Rdl. 2 Mk., 4 Traver Tag a 4 Mk.: 2 Rdl. 4 Mk., Arbejdsløn 2 Rdl.

Laden bestaaende af 10 Fag, 28 Alens Længde, 9 Alen Bredde, bygget af Ege Under- og Fyr Overtømmer, Straatag og klinede Vægge udi god Stand uden Mangler. Summa Gaardens Brøst 36 Rdl. 3 Mk.

Dernæst foretog vi en udførlig Vurderings- og Besigtelsesforretning af Gaardens Besætning og Inventarium af Vogne, Plove og Harver, som til Avlingens Drift udfordres, og som blev bestemt som følger: 1 sort Hoppe, 7 Aar, 20 Rdl., 1 sort do., 4 Aar, 15 Rdl., 1 brun, 13 Aar, 14 Rdl., 1 sort Hest, 3 Aar, 10 Rdl., 1 sort Hoppe, 3 Aar, 12 Rdl., 1 sortbrun, 3 Aar, 12 Rdl., 1 brun Aaring 6 Rdl., ialt 89 Rdl. En jærnbeslagen Vogn med Tilbehør 24 Rdl., 1 do. 16 Rdl., 1 Plov med Behør 4 Rdl., 1 Jærn halv Træharve 1 Rdl., 1 do. Træharve 3 Mk. Denne Besætning ansaa vi tilstrækkelig til Avlings Drift efter Gaardens Beskaffenhed. Af Æde- og Sædekorn fattes heller intet, men befandtes tilstrækkeligt. Endvidere blev til Sønnen afleveret 1 blakbroget Ko, 9 Rdl., 1 sort do., 7 Aar, 7 Rdl. 3 Mk., 1 rygget do. 7 Rdl., 1 blakhjælmet do. 7 Rdl., 1 blakbroget Kvie 6 Rdl.

Et Par Aar efter, at Sønnen havde overtaget denne Gaard, lagde en Ildebrand den i Aske. Et Tingsvidne den 27. September 1798 melder herom følgende:

For Retten mødte Rasmus Nielsen Wolle (Nr. 9 1844), Søren Jensen (Nr. 16 1844) og Knud Jensens Enke (Nr. 12 1844), alle af Mejlby, som tilkendegav, at de havde været ulykkelige ved Ildsvaade den 29. August, og til den Ende fremstillede Sognefogden Niels Poulsen (Kjær) som tillige Brandfoged og Simon Sørensen (Mejlgaard) af Mejlby, som de bad maatte i Ed tages og give Forklaring. Forvalter Poulsen var mødt paa sit høje Herskabs Vegne (Clausholm), og som Ejer af de afbrændte Steder og fremlagde sine til Vidnerne affattede Spørgs-

maal, der blev modtagne ... Vidneudsagnene gik ud paa, at de først opdagede Branden, da Rasmus Wolles Dreng gjorde Anskrig om Natten. For Rasmus Wolle og Søren Jensen brændte alt, og for Knud Jensens Enke brændte 11 Fag, indrettet til Fæhus og Hølade.

Søren Jensens Gaard laa før Branden lige Syd for Nr. 11 1844. Om det var efter denne Brand eller senere, at Gaarden blev flyttet ud i det Hjørne, der dannes af Haarupvejen og Kaløvejen, kan ikke afgøres; men i hvert Fald vises den udflyttede Gaard paa et Kort over Mejlby fra 1816. Søren Jensen lagde den udflyttede Gaard et Stykke inde paa Marken; det er først senere, da denne Gaard ogsaa brændte, at der blev bygget en ny Gaard paa den nuværende Plads lige ved Vejen.

Gaarden Nr. 4 1664 (Nr. 18 1688, Nr. 15 1844).

Den i 1688 i denne Gaard boende Fæster Jens Mortensen havde ogsaa Gaarden i 1708. Han var født 1647 og omkom ved et Ulykkestilfælde, idet han druknede i Januar Maaned 1721 og blev begravet den 22. Januar. Han fik Gaarden ved at ægte sin Forgængers Enke Maren Madsdatter (født 1643, død 1705) i 1680, hvorefter han giftede sig med Anne Rasmusdatter, der døde 1715 i en Alder af 48 Aar.

Gaardens Hartkorn blev i 1708 nedsat til 1 Td. 4 Skp. Besætningen bestod af 4 Heste, 2 Køer, 2 Stk. Ungkvæg og 2 Faar. Sæden var $1\frac{1}{4}$ Td. Rug, $2\frac{1}{2}$ Td. Byg og 3 Tdr. Havre. Gaarden havde 4 Længer, mod Øst 12 Fag, mod Syd 3 Fag, mod Vest 11 Fag og mod Nord 8 Fag.

Den følgende Fæster i Gaarden var Rasmus Simonsen (født 1699, begravet 7. Maj 1763), der først var gift med Maren Espensdatter (født 1691, død 1742), og dernæst med Johanne Jensdatter, som overlevede ham. Der var 5 Børn: Jesper, født 1746, Simon, født 1748, Hans, født 1752, Jens, født 1760, og Maren, født 1755. Ved Skiftet efter Mandens Død blev Gaard og Besætning vurderet. Gaardens Bygninger havde dengang 36 Fag, deres Brøstfældighed udgjorde 50 Rdl., Besætningen 80 Rdl., og der blev et Underskud paa 59 Rdl. 12 Sk. Da Enken indsaa, at hun ikke kunde klare Gælden, afstod hun alt til Mads Madsen (født 1721, død 27. Marts 1778). Sidstnævnte, der i Kirkebogen kaldes Mads Madsen Kalstrup, ægtede den 3. August 1762 Magdalene Jensdatter Vollemand.

Da Mads Kalstrup døde, giftede hans Enke sig den 30. Juni 1778 med Ungkarl Niels Christensen (født 1744, død 26. April 1808), som derefter overtog Gaarden. Magdalene Jensdatter blev begravet den 8. Februar 1798 i en Alder af 69 Aar, og Manden giftede sig dernæst med Kirsten Pedersdatter, født 1775.

Gaarden Nr. 5 1664 (Nr. 11 1688, Nr. 18 1844).

I 1708 hed Fæsteren i denne Gaard sandsynligvis Peder Jensen. Hans Gaards Hartkorn blev sat til 2 Tdr. 3 Skp. Besætningen var 5 Heste, 2 Køer (2 andre Køer var døde), og 3 Stk. Ungkvæg; alle Gaardens 13 Faar var døde. Sæden udgjorde 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg og 5 Tdr. Havre. Gaardens østlige Fløj havde 12 Fag, den sydlige 13 Fag og den nordlige 7 Fag. — Gaardens Tilstand betegnes som slet.

Det er ret sandsynligt, at den følgende Fæster i Gaarden hed Laurs Pedersen (født 1693, død 1752), der vides at have været Fæster. Han var gift med Anne Christensdatter (født 1703, død 1747, begravet den 12. Marts). De havde Børnene: Peder Laursen, som boede i Mejlby, Mette Laursdatter, født 1724, og Kirsten Laursdatter, født 1738. Døtrene boede hjemme.

I 1765 nævnes Fæsteren Peder Lauridsen (født 1721, begravet 9. Marts 1777). Om han er en Søn af Laurs Pedersen, er uvist; men da han den 12. August 1756 ægtede Else Larsdatter, kaldes han Enkemand, saa han maa have været gift tidligere.

Peder Lauridsens første Hustru har rimeligvis været Anne Christensdatter, der døde i 1756 og som var Enke efter Anders Pedersen. Peder Lauridsens anden Hustru, Else Larsdatter, blev begravet 6. Maj 1761, kun 27 Aar gammel, og endelig ægtede han den 26. Juni 1761 Maren Nielsdatter.

Peder Lauridsens Efterfølger var Jens Rasmussen, født 1722, der den 1. April 1755 ægtede Mette Poulsdatter. Ægteskabet var barnløst; men vi ser af Folketællingslisten fra 1786, at der i Gaarden tjente en Broder til Fæsteren ved Navn Hans Rasmussen, født 1750, som den 10. Juni 1789 blev viet til Maren Mortendatter, der sikkert var en Datter af Morten Jensen Støve og Karens Jensdatter, født den 28. Oktober 1753. I dette Ægteskab fødtes Sønnen Jens Hansen i 1792. Hans Rasmussen kaldtes almindeligt Hans Støve.

Gaarden Nr. 6 1664 (Nr. 12 1688, Nr. 10 1844).

I 1708 er Knud Jensen (født 1666, død 1712), en Søn af Jens Knudsen, Fæster i Gaarden. Hartkornet nedsættes til 1 Td. 4 Skp. Besætningen er 4 Heste, 2 Køer, 2 Stk. Ungkvæg og 2 Faar. Gaardens Sæd udgør 1½ Td. Rug, 2½ Td. Byg og 3 Tdr. Havre. Gaarden har 4 Længer, mod Øst 9 Fag, mod Syd 7 Fag, mod Vest 9 Fag og mod Nord 11 Fag.

Knud Jensen blev i 1796 gift med Anne Nielsdatter, og de fik Børnene Maren, født 1703, og Jens, født 1705. Den næste Fæster er sandsynligvis Anders Rasmussen Degn (født 1699, død 1747). Han var først gift med Mette Christensdatter fra Todbjerg, der blev viet til Niels Nielsen Støve i 1712. Hun var født 1686 og døde den 15. Januar 1744. Den 21. Juli 1744 ægtede Anders Degn Maren Laursdatter. Anders Degn blev begravet den 5. Marts 1747, og hans Enke blev den 8. August 1747 viet til Ungkarl Christen Andersen fra Røved. Maren Laursdatter eller Lauridsdatter maa være bleven gift i en meget ung Alder; thi ifølge Skifteprotokollen for Dronningborg Birk blev hun født 1728 (efter Folketællingen 1786 dog i 1725). Hendes Fader var Laurids Nielsen, der boede i en af Aarhus Lektorats Ejendomme og døde i 1749. Laurids Nielsen var gift med Mette Jensdatter og havde foruden Maren en Datter Else, der var 6 Aar yngre end Maren. En Mærkelighed er det, at den nævnte Skifteprotokol kalder Maren Lauridsdatters Mand Christen Andersen Bonde. Af Børn nævnes i Folketællingen af 1786 Sønnen Anders Christensen, født 1751, og Datteren Edel, døbt 25. August 1765. Christen Andersen blev begravet den 8. November 1797 og var da 75 Aar gammel; han var da Enkemand, idet Maren Lauridsdatter blev begravet den 7. November 1791. Gaarden gik over til Sønnen Anders Christensen, der den 20. Juni 1793 ægtede Kirsten Jensdatter.

Gaarden Nr. 7 1664 (Nr. 2 1688, Nr. 14 1844) i 1700erne.

Hvis denne Gaard findes i Oberst Smittos Liste fra 1708, og det bør den som Ryttergods gøre, er Opgivelserne meget mærkelige. Saa vidt jeg kan se, maa Fæsteren i 1708 være Rasmus Pedersen Degn (født 1650, begravet 5. Juni 1735), som blev gift med Maren Nielsdatter den 29. September 1686; Konen blev begravet den 21. December 1738. Dette kan nok forliges med Oberst Smittos Liste, der i en Gaard nævner Fæsterne

Rasmus Pedersen og Niels Jensen; men Hartkornet passer ikke. Rasmus Degn var Fader til de andetsteds omtalte Sønner Peder Rasmussen Degn (født 7. August 1688, begravet 7. Februar 1749), Jens Rasmussen Degn (født 1693, begravet 23. Maj 1742) og Aanders Rasmussen Degn (født 1699, begravet 5. Marts 1747). En følgende Fæster er Christen Nielsen, hvis Hustru er Mette Nielsdatter (født 1714, død 1790); men han har været gift tidligere. Med Mette Nielsdatter faar Christen Nielsen Børnene Niels Christensen (født 1744, begravet 8. Marts 1812) og Datteren Anne, født 1733. Christen Nielsen nævnes som Fæster i 1765, men i 1779 har Sønnen faaet Gaarden. Den 15. Juli 1788 viedes Niels Christensen og Maren Jensdatter.

Gaarden Nr. 8 1664 (Nr. 16 1688, Nr. 5 1844).

I denne Gaard var Poul Hedegaard fulgt efter sin Fader Anders Hedegaard. Poul Hedegaards Kone nævnes aldrig, men det omtales, at Konen havde en Søster i Røved og en Søster Mette Pedersdatter i Spørring. Sønnen Rasmus, født 1701, døde 1728, og et Par Døtre ved Navn Maren døde som smaa. Derimod levede en tredie Datter Maren Poulsdatter Hedegaard, der i 1731 blev gift med Niels Christensen af Halling (født 1776) og i dette Ægteskab fik en Datter Kirsten (født 1732, død 1742); men allerede i 1732 blev hun Enke. Senere giftede hun sig med Jens Thoresen fra Selling og fik med ham Sønnen Poul, født 1743. Da Poul Hedegaard døde den 14. November 1737, maa Jens Thoresen være bleven Fæster i Stiftsgaarden, idet Poul Hedegaards Søn Søren Poulsen, født 1709, i 1733 havde ægtet Esther Christensdatter, Datter af Christen Nielsen Fiil i Mejlgaard, og i 1735 havde faaet denne Gaard i Fæste. Maren Poulsdatter blev begravet den 20. Februar 1760, og hendes Mand Jens Thoresen blev begravet den 23. Juli 1765 i en Alder af 52 Aar.

Den næste Fæster i Stiftsgaarden var Rasmus Jensen Hedegaard, der den 4. Juli 1760 ægtede Maren Nielsdatter i Mejlby. Selv om Rasmus Hedegaard levede som Ungkarl i Mejlby, er det tvivlsomt, om han var født i denne By. Den 10. Oktober 1762 døbtas Ægteparrets Datter Maren; men flere Børn fik de ikke, da Maren Nielsdatter blev begravet den 8. April 1767 i en Alder af 31 Aar. Kort efter giftede Rasmus Hedegaard sig med

Maren Pedersdatter og fik i dette Ægteskab en Række Børn, af hvilke følgende nævnes ved Folketællingen af 1786: Peder, født (døbt) 16. Marts 1768, Maren, født 26. December 1769, Jens, født 23. Februar 1772, Poul, født 21. Marts 1779, konfirmeret 27. April 1794, Anne, født 9. Juni 1782, og Mette. — Maren Pedersdatter havde en Søster Bodil Pedersdatter i Røved, maaske var hendes Hjem der. Rasmus Hedegaard blev begravet 74 Aar gammel den 1. Juli 1811; hans Kone Maren Pedersdatter var 72 Aar, da hun blev begravet den 15. Februar 1819.

I en Liste over Gaardmænd i 1789 nævnes som Fæster i Stiftsgaarden Rasmus Nielsen. I 1788 viedes Maren Rasmusdatter, der ved et senere Ægteskab kaldes Maren Rasmusdatter Hedegaard, til Anders Nielsen. Spørgsmaalet er altsaa, om Rasmus Nielsen er en Skrivefejl for Rasmus Jensen (Hedegaard) eller for Anders Nielsen. Det er mest sandsynligt, at Rasmus Hedegaard har ventet med at gaa paa Aftægt, til de fleste af hans Børn kunde komme ud at tjene. Anders Nielsen levede iøvrigt kun faa Aar, og i 1752 fik Maren Rasmusdatter sin anden Mand Jens Nielsen, der blev Fæster i Stiftsgaarden. Ogsaa denne Mand døde inden faa Aar i Februar 1798. I dette Ægteskab fødtes Sønerne Niels, født 1795, og Rasmus, født 1796. Maren traf hurtigt Foranstaltninger til et tredie Ægteskab, idet hun trolovede sig med Rasmus Christensen; men hun var atter uheldig, idet Rasmus Christensen døde i 1799 før Brylluppet. Imidlertid lykkedes det Maren samme Aar at finde en levedygtig Mand Nr. 4. Den 16. August viedes hun til Ungkarl Anders Simonsen (Hedegaard), den næst yngste Søn i Mejlgaard. Forloverne ved dette Bryllup var Brudeparrets Forældre, Rasmus Hedegaard og Simon Sørensen Fiil. Anders Simonsen var en direkte Efterkommer af Poul Hedegaard.

Annexgaarden Nr. 9 1664 (Nr. 7 1688, Nr. 1 1844) i 1700erne.

Ved Aarhundredets Begyndelse hed Fæsteren Jens Laursen Winter, der i 1704 ægtede Edele Nielsdatter. Jens Winter havde en Søster Edel Laursdatter (født 1666, død 1726. De var aabenbart Børn af den foregaaende Fæster Laurids Jensen Winter, Jens Annexbonde, som Præsten skriver i Kirkebogen, og fik i 1705 døbt en Datter, Anne, der døde 1710. Jens Winter døde 48 Aar gammel i 1727. Hans Efterfølger har rimeligvis været Søren Sørensen Winter, der fik nogle Børn, som døde, i 1711, 1714 og

1725. Søren Winter brugtes en Del som Vurderingsmand ved Skifteforretninger, og i 1743 var han Synsmand i en Proces, som Sognepræsten førte om nogle Jorder.

Niels Andersen (født 1718, død 1779) var først gift med Kirsten Christensdatter (født 1719, død 1749) og ægtede efter hendes Død den 19. September 1749 Maren Hansdatter, en Datter af Hans Jørgensen, Gmd. i Mejlby, formodentlig i Gaarden Nr. 2 1844. I sidste Ægteskab havde Niels Andersen en Række Børn. Den 19. Juli 1750 døbttes Sønnen Hans, den 29. August 1751 Datteren Kirsten, 1753 Sønnen Anders, den 20. Maj 1755 atter en Søn Hans, saa den første Søn af dette Navn maa være død. Den 24. September 1758 døbttes en Søn Frands, og den 10. Januar 1762 Datteren Dorthé. Af Folketællingen i 1786 ses, at den ovennævnte Søn Anders Nielsen er den senere Fæster af Annexgaarden Anders Winter, og hans Fader maa derfor ogsaa hedde Niels Andersen Winter, og da han var Gaardmand, maa det være Annexgaarden, han havde i Fæste. Niels Andersen Winter blev begravet den 31. Oktober 1779, kun 11 Dage efter hans Kones Jordefærd.

Anders Winter giftede sig omkring 1780 med Kirsten Larsdatter (født 1759, begravet den 24. Marts 1788). De fik døbt en Søn Niels den 14. Oktober 1781, en Datter Maren 1782, en Datter Kirsten den 15. Januar 1786 og en Datter Mette, den 24. Marts 1788 (den sidste har altsaa kostet Moderen Livet.) Den 8. August 1788 ægtede Anders Winter en Mejlbypige Maren Rasmusdatter, der ifølge Folketællingen i 1801 var født 1762 eller 1763; hun kan derfor være den Datter af Rasmus Jensen Hedegaard, der blev født den 10. Oktober 1762. I sit sidste Ægteskab havde Anders Winter Børnene Kirsten, født 1790, og Maren, født 1793.

Gaarden Nr. 10 1664 (Nr. 9 1688, Nr. 4 1844) i 1700erne.

Denne Gaards Fæster i 1688 døde ca. 1698, og Gaarden blev derefter bortfæstet til Søren Lauridsen, som var født i Kræbjerg. Fæstebrevet er udstedt den 2. August 1698. Imidlertid kom der den 23. Januar 1719 en Forordning, som gjorde det nødvendigt at udstede et nyt Fæstebrev, der lyder saaledes:

Efter Forordningen af 23. Januar sidst fæster og stæder man paany til Sørren Lauridsen i Mejlby den Gaard sammesteds, som han bebor, med alt, hvis dertil hører, og det paa hans Livstid, om han imidlertid efterlever kongelig Lov og Forord-

ning særlig med Gaardens paahængende Restancer, Kontributioner og Landgældens Afklarering, item (= ligeledes) Gaardens forsvarlige Bygning og Jordens Dyrkning, samt være sin Øvrighed hørig og lydlig og forholde sig ærlig eller og foruden Lovens Straf at have Fæste forbrudt. Gaardens Hartkorn er ny Matrikel (c: Matriklen af 1688) 4 Tdr. 5 Skp. Til Bekræftelse under min Haand og Signet.

Aarhus Hospital, 20. April 1719.

Niels Nielsen.

At dette er ligelydende med mit originale Fæstebrev ..... bekræfter jeg med egen Haand.

Søren Lauridtsen.

Søren Lauridsen var gift med Maren Olesdatter, der døde i en Alder af 64 Aar i Begyndelsen af 1721. Søren Lauridsen døde selv 1735 i en Alder af 77 Aar. Den 30. Juli samme Aar bortfæstedes Gaarden til Niels Sørensen Wolle, som var født i Haarup. Han maatte betale 20 Rdl. i Indfæstning. Niels Wolle var først gift med Maren Hansdatter, der blev begravet den 22. November 1751. I 1741 fødtes en Datter Maren, i 1744 Sønnen Søren, i 1748 Datteren Kirsten. Efter sin første Kones Død giftede Niels Wolle sig med Maren Andersdatter og fik den 9. September døbt Sønnen Anders, den 11. Maj 1775 døbt Datteren Maren, den 17. Oktober 1756 Datteren Anna, den 19. November 1759 Sønnen Rasmus.

Niels Sørensen Wolle blev 75 Aar gammel og blev begravet den 2. September 1788. Han var da Aftægtsmand og havde været Enkemand i mange Aar, idet hans anden Kone Maren Andersdatter kun blev 35 Aar gammel og blev begravet den 2. Maj 1760. Sønnen Søren Nielsen Wolles Fæstebrev lyder saaledes:

Fæstebrev til Søren Nielsen i Mejlby paa den Gaard i Mejlby, som hans Fader, der nu er aldrende Enkemand, har afstaaet til ham. Betingelserne er følgende:

1) Stedets Bygning og Besætning med videre tilhørende antager han saaledes, som det samme af hans Fader overleveres. 2) Svarer af Stedets Hartkorn, som er Ager og Eng 4 Tdr. 5 Skp., i rette Tider alle kongelige Kontributioner, som enten er eller bliver paabuden mod hvad videre, som af Stedet eller dets Hartkorn kan udfordres, saa og Landgilden efter Jordebogen aarlig førend Mortensdag. 3) Forretter, hvad Rejser som mod Brændsels Hidførelse til Hospitalet eller i andre Maader til Kongens og Hospitalets Trang udfordres, naar han derom vender tilsagt, og det lige med andre paa Godset, hvis Brug stemmer overens med hans. 4) Holder Stedets Bygning og Besæt-

ning i forsvarlig Stand, gøder og bruger Jorden paa tilbørlig Maade og ej bortlejer noget af Stedets Tilliggende, men retter sig ialt efter Kongelig Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger, beviser sin Øvrighed hørsommelig Lydighed. 5) Hans gamle Fader forsyner han med Husværelse og Underholdning sin Livstid, efter den Forening, som de har indgaaet med hinanden.

Ved Indfæstningen udi fornævnte Sted har bemeldte Søren Nielsen betalt 20 Rdl., siger tjuge Riksdaler, som jeg i mit Regnskab beregner til Indtægt, og han nyder Gaarden med alt tilhørende i Mark og By udi Fæste sin Livstid, saafremt han retter sig efter dette Fæstebrev, hvilket er bekræftet under min Haand og Signet.

Aarhus Hospital, den 25. Juli 1771. *Hans Laursen.*

Ratificeret:

C. Rosenørn.

P. M. Bildsøe.

Søren Nielsen Wolle var gift med Maren Nielsdatter, født 1733, og de fik en Søn Niels døbt den 21. November 1773. — Maren Nielsdatter blev begravet den 6. September 1797, og Manden fulgte hende i Graven et Par Aar senere d. 20. Marts 1799, hvorefter Gaarden gik over til deres Søn Niels Sørensen Wolder, som Navnet staves i hans Fæstebrev.

Gaarden Nr. 11 1664 (Nr. 1 1688, Nr. 3 1844) i 1700erne.

Christen Espensen fik sit Fæstebrev d. 27. Okt. 1700 efter Faderen Espen Nielsens Død samme Aar ved Pinsetid. Espen Nielsen blev 76 Aar gammel. I Christen Espensens første Fæstebrev er Faderens Navn forresten forkert angivet som Espen Christensen. Ligesom det skete ved Gaarden Nr. 10 1664, fik ogsaa her Christen Espensen et nyt Fæstebrev.

Paa kongelig Majestæts og dette Hospitals Vegne haver jeg underskrevne efter Forordningen af 23. Jan. sidst hermed paa ny stedet og fæstet Christen Espensen i Mejlby det Bol samme-steds, han bebør, med alt, hvis dertil hører, og det paa hans Livstid, om han imidlertid efterlever kongelig Lov og Forordninger i Særdeleshed med Bolets paahængende Restancer, Kontributioner og Landgildens Afklarering i rette Tid, item (= ligeledes) Husenes forsvarlige Bygning og Jordens Dyrkning samt værer sin Øvrighed hørig og lydig og forholder sig ærlig eller og foruden lovlig Straf at have sin Fæste forbrudt.

Bolets Hartkorn er ny Matrikel (1688) 2 Td. Under min Haand og Segl.

Aarhus Hospital, d. 26. April 1719.

Niels Nielsen.

At dette er ligelydende med mit originale Fæstebrev...

Christen Espensen.

Christen Espensens Kone er ikke kendt; men hans Børn er Anders Christensen, født 1702, og Espen Christensen, født 1702. Christen Espensen døde 68 Aar gammel i 1738. Allerede i 1733 havde Christen Espensen paa Grund af Alder og Svage- lighed afstaaet sin Gaard til en yngre Søn, Jens Christensen Espensen, hvis Fæstebrev bærer Datoen 12. Aug. 1733.

Jens Christensen var gift med Mette Nielsd., født 1727, og fik Børnene Søren, født 1766, Anders, født 1767, Kirsten, døbt d. 26. Dec. 1770 og Christen, født 1780, af hvilke kun Anders og Christen nævnes ved Folketællingen i 1786. Jens Christensen blev begravet d. 10. Mars 1791, han blev 70 Aar gammel, medens hans Kone Mette Nielsd. blev begravet d. 11. Nov. 1800 i en Alder af 73 Aar. Mette Nielsdatters Moder var Kirsten Loren- sd., der var tre Gange gift og døde hos Jens Espensen, hun var født ca. 1702 og blev mere end 84 Aar gammel. Hos Jens Espensen nævnes ogsaa en ugift Broder, Knud Christensen, hvis hans Navn er rigtigt angivet i Folketællingslisten af 1786, hvor hans Alder angives til 71 Aar.

Efter Jens Espensen fik hans Søn, Anders Jensen Espensen, Gaarden. I hans Fæstebrev hedder det:

Han fæster det Bolssted, som hans Fader, Jens Christensen, har haft i Fæste; men han er nu død. Stedets Hartkorn, Ager og Eng er 2 Td. Landgilden skal betales inden Mortensdag og udgør 2 Td. Byg, 2 Td. Havre samt i Penge 1 Rd. 3 Mk. 12 Sk. og i Skovskyld 4 Mark. „Hans gamle Mor haver han at forsyne med fornøden Husværelse og Varme samt skikkeligt Ophold, saa længe hun lever. Ligesaa forretter han de Kørsler til Hospitalet eller Godset efter den indgaaede Forening efter Tilsigelse upaa- klageligt, og iøvrigt retter han sig efter Loven og de allernaadigst udgangne Anordninger, som en Fæstebonde pligtig er under dette sit Fæstes Forbrydelse og den paafølgende Straf. Udi Indfæstning haver han betalt 8 Rd. Til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Aarhus, d. 8. Aug. 1796.

N. Rohde.

Gaarden Nr. 12 1664 (Nr. 5 1688, Nr. 2 1844) i 1700erne.

Denne Gaard tilhørte Præsten ved Aarhus Hospital, som ikke har holdt nogen særlig Fæsteprotokol, og der kendes derfor ikke stort til den. Fæsteren fra 1688, Jørgen Jensen Fiil, døde 1711, og der nævnes derefter ikke nogen Fæster før Niels Hansen (født 1710, død 1787); men det er rimeligt at antage, at den foregaaende Fæster var Niels Hansens Fader, Hans Jørgensen (født 1677, død 23. Marts 1732), som den 24. Juni 1705 ægtede Dorthe Nielsd. (født 1686, død 1741), da det vides, at Hans Jørgensen var Gaardmand i Mejlby. Hans Jørgensen er muligvis en Søn af Jørgen Jensen Fiil. Ved en Barsedaab hos Niels Hansen nævnes Jens Hansens Kone i Vorre, saa Jens Hansen er muligvis en Broder til Niels Hansen. Niels Hansen ægtede 10. Juni 1737 Karen Jensd. (født 1713, død 1742), en Datter af Jens Jensen Ring i Ogstrup. De fik Børnene Dorthe (født 1741, død 1742), Jens, født 1745, Hans, født 1747, Mogens, døbt 1. November 1750, Anne, døbt 1. April 1753, og Jens, døbt 28. Marts 1756.

Det synes at være den ældste Søn Jens, der under Navnet Jens Nielsen Ring overtog Gaarden efter sin Fader Niels Hansen, der blev begravet d. 14. Febr. 1787; thi i Folketællingslisten fra 1786 angives Jens Nielsen Rings Alder til 42 Aar, medens hans Kone Maren Sørensd. kun var 28 Aar. Deres Børn er Karen, døbt 1. April 1781, Niels, døbt d. 20. Okt. 1782, Niels, døbt d. 26. Febr. 1786, Søren, døbt 27. Juni 1788, Ane Kirstine, døbt 13. Jan. 1793, Hans, døbt d. 4. Marts 1798.

Gaarden Nr. 13 1664 (Nr. 17 1688, Nr. 11 1844) i 1700erne.

Om denne Gaard foreligger ingen Meddelelser i Tiden mellem Niels Nielsen Fiils Død 1698 og Fæsteren Simon Jensen Selling, der nævnes under Udskiftningen 1779. Imidlertid kan man maaske gaa ud fra, at Simon Sellings Fader har haft Gaarden i Fæste. Peder Andersen af Selling, der i 1678 blev viet til Maren Sørensd. af Mejlby, var Husmand. Peder Selling blev begravet den 22. December 1739 i Mejlby. Hans Søn maa være Jens Pedersen Selling, der blev begravet den 23. Januar 1763 i en Alder af 60 Aar. Jens Pedersen Sellings Kone kaldes i Kirkebogen Anne; men hun faar ved hver Barsedaab et nyt Efternavn. Da hun imidlertid ved det første Barns Fødsel, Peder (født 1741, død 1741) kaldes Anne Simonsdatter, og da Jens Sellings Enke ved hendes Begrav-

velse den 17. Marts 1783 har samme Navn, maa de andre nævnte Efternavne ikke tilhøre Jens Sellings Kone. Anne Simonsdatter blev 68 Aar. Ægteparret fik foruden den nævnte Søn to Børn: Simon, døbt den 14. August 1746, og Maren, døbt 1. August 1751. Af disse fik Simon Selling Gaarden efter sin Fader.

Jens Pedersen Selling nævnes i et Forhold, som fortjener at omtales. D. 16. Aug. 1743 afsluttes et Skifte efter Søren Jørgensen, som boede og døde i Mejlby Sogn og By mellem Efterleversken Anne Jensd. og deres eneste Barn Maren Sørensd., 16 Aar gammel. For at varetage Datterens Tarv møder Jens Pedersen Selling sammesteds, som er Tjener til Søren Poulsen i Kankbølle, siden ingen af den salige Mands Paarørende bor i Mejlby. Den afdøde Søren Jørgensen kaldes i Kirkebogen Søren Jørgensen Koch, og han var 58 Aar gammel, da han døde. Det maa være denne Mand, der var Domsmand i Sagen mod Jens Nielsen i Kalstrup 1735, og som var med til at vurdere Kalstrupgaarden, og deraf kan sluttes, at han har været Gaardmand i Mejlby. Jens Pedersen Selling maa efter det nævnte have været Formynder for Søren Jørgensens Datter, selvom intet tyder paa, at han var i Familie med ham. Imidlertid viser Skifteprotokolens Bemærkninger, at Jens Pedersen Selling virkelig var Fæster i Nr. 13 1664. Hvad Søren Jørgensen Koch angaar, er det sandsynligt, at han fulgte efter Jens Jensen i Nr. 3 1664 (Nr. 16 1844), og at hans Efterfølger i denne Gaard som foran antaget har været Jørgen Nielsen, der netop nævnes efter Søren Jørgensens Død.

Gaarden Nr. 14 1664 (Nr. 3 1688, Nr. 7 1844) i 1700erne.

Oberst Smitto nævner i denne Gaard Fæsteren Jens Larsen, der maa være den gamle Laurids Munks Søn Jens Laursen Munk. Gaardens Tilstand kaldes slet; men det er jo muligt, at Jens Munk, der blev begravet d. 17. April 1710, allerede har været svagelig i 1708. Gaardens Hartkorn er nedsat til 6 Td. Besætningen er 4 Heste, 2 Køer, 2 Stk. Ungkvæg, medens alle Gaardens 20 Faar er døde. Sæden udgør $2\frac{1}{2}$ Td. Rug, 5 Td. Byg og 8 Td. Havre. Gaarden har tre Længer, mod Vest 15 Fag, mod Syd 2 Fag og mod Nord 9 Fag. Jens Laursen Munks Kone er ukendt; men han havde Børnene: Ingeborrig, født 1693, Laurs, født 1695, Christen, født 1697, Anne, født 1700.

Som den næste Fæster i Gaarden maa anses Laurs Jensen

Munk, der blev begravet d. 22. Maj 1764 i en Alder af 72 Aar. Han skulde altsaa være født 1692; men det er vel nok den ovennævnte Laurs, som blev født 1695; den ved Døden opgivne Alder er altid usikker, særlig for gamle Folks Vedkommende. Det er rimeligt at antage, at den næste Fæster er Niels Sørensen Munk (født 1711, død 1788). Han ægtede den 9. Sept. 1748 Johanne Nielsd. Hvorledes Niels Munk er i Familie med sine For-gængere, kan ikke udredes; men han boede i hvert Fald i Mejlby, da han giftede sig.

At Niels Sørensen Munk var Fæster i 1750, saa at Laurs Munk maa antages at være gaaet paa Aftægt om ved denne Tid, derom vidner en Konflikt, som Niels Munk havde med en Nabo, Niels Hansen i Nr. 12 1664 (Nr. 2 1844).

Prokurator Grimstrup mødte paa den indstævnte Bonde Niels Hansen Vegne for Pastor Christian Ludvig Smidt (Aarhus Domkirke). Sagen drejede sig aabenbart om et Stengærde, som Grimstrup paastaar er oprejst paa Niels Hansens Grund, og som han erklærer ikke kan genere Rytterbonden Niels Sørensen (Munk) det ringeste. Imidlertid erklærer Prokuratøren, at hans Klient er villig til at flytte Gærdets nordre Ende lidt længere ind paa sin egen Grund, hvis Proces derved kan undgaa. For Niels Munk krævede Regimentsskriver Scheldes Repræsentant Poul Elgaard, at Retten vilde udmelde 4 uvildige Mænd, som kunde undersøge Sagen paa Aastedet. Retten udnævnte 4 Synsmænd, nemlig Peder Sørensen den yngre af Linaa, Niels Sørensen Hovgaard af Todbjerg, Rasmus Rasmussen af Selling og en Mand fra Taastrup i Ødum Sogn, som skulde indfinde sig paa de stridende Parters Tofter og undersøge det opsatte Gærde. Parterne sluttede et Forlig, som fremlagdes i Retten d. 8. Oktober 1750.

I Folketællingslisten af 1786 nævnes Niels Sørensen Munk som Enkemand, boende sammen med en Datter Anne (født 1753), og det siges, at han faar Aftægt af Gaarden. Den nye Fæster i denne er aabenbart Peder Rasmussen Elgaard, der var født 1721 og blev begravet d. 17. Dec. 1799. Han var to Gange gift, først med Sidsel Jensd. (født 1734, begravet d. 4. Sept. 1764) og sidst med Anne Nielsd. (født 1746, begr. d. 23. Nov. 1789). Imellem disse to Ægteskaber synes der at være et tredje, idet Peder Elgaard d. 4. April 1764 fik døbt en Søn Rasmus, og hans Kone kaldes da Sidsel Jensd. Peder Elgaard blev begravet d. 17. Dec. 1799.

I Peder Elgaards Tid var Gaarden delt mellem to Fæstere. I 1765 nævnes som den ene Fæster Peder Jensen Bonde (født 1725, begr. d. 16. Jan. 1776), det er Jens Pedersen Bonde i Dyr-gaards ældste Søn. Med sin første Kone Kirsten Nielsd. (født 1724, begr. 28. Dec. 1764) havde han tre Børn, af hvilke det første Jens, født 1752, døde, medens Jens, der blev døbt 9. Sept. 1753, levede; det tredje Barn var Datteren Anna, døbt d. 24. Juni 1756. Senere giftede Peder Bonde sig med Helle Jensd. (født 1739, begr. 27. Febr. 1773) og fik med hende 5 Børn, af hvilke Kirsten (døbt d. 9. Juni 1767), Maren (døbt 20. Febr. 1771) og Helle (døbt 16. Aug. 1772) synes at have levet.

Peder Bonde efterfulgtes af sin Søn Jens Pedersen Bonde (døbt 9. Sept. 1753, begr. 21. Juli 1801), der d. 26. Juni 1778 ægtede Mette Christensd. Deres Børn er Kirsten (døbt 6. Juni 1779) og Peder (døbt 31. Aug. 1783).

Gaarden Nr. 15 1664 (Nr. 15 1688, Nr. 17 1844) i 1700erne.

Niels Rasmussen Roed, som havde denne Gaard i 1688, blev begravet d. 27. Febr. 1709 i en Alder af 84 Aar. I 1704 blev Maren Nielsd. Roed viet til Christen Laurssøn, der sammen med Niels Nielsen (Støve) nævnes som Fæstere af Gaarden i 1708. Gaardens Tilstand skildres for den førstnævntes vedkommende som slet, medens Niels Nielsens Afdeling faar den lidt bedre Karakter sletagtigt. Gaardens Hartkorn sættes i 1708 til 3 Td. 2 Skp.; Dens Bes. bestaar af 6 Heste, 4 Køer og 4 Stk. Ungkvæg. Sæden udgør 3 Td. Rug, 4 Td. Byg og 7 Td. Havre. Gaarden har 3 Længer, mod Øst 19 Fag, mod Vest 7 Fag og mod Nord 12 Fag. Niels Nielsen Støv ægtede i 1712 Inger Andersd., der døde i 1713 i en Alder af 36 Aar, hvorefter Manden samme Aar giftede sig med Mette Christensd. af Todbjerg. Af de to Fæstere døde Christen Laursen 1730, medens Niels Nielsen Støv levede til 1734.

Der gives nu ingen Meddelelser om Gaarden før 1765, idet alle Dokumenter vedrørende Ryttergodset er bleven tilintet-gjorte. Formodentlig har enten Jens Degn eller Peder Degn været Fæster i Gaarden, dog kan der ogsaa være Tale om Morten Jensen Støve. Her vil vi antage, at Peter Rasmussen Degn har været Fæster; men der foreligger ikke tilstrækkelige Oplysninger til, at det kan afgøres, hvilken Gaard hver af de tre nævnte Mænd har haft. Peder Rasmussen Degn blev født ca. 1689 og blev begravet d. 7. Febr. 1742. Den 24. Juli 1712 blev

han gift med Anne Nielsd., som var født 1670 og blev begravet d. 23. Jan. 1746. De synes ingen Børn at have haft.

I 1765 nævnes atter to Fæstere i Gaarden, nemlig Jacob Jensen (født 1703, begr. d. 20. Marts 1770 i en Alder af 67 Aar) og Christen Andersen. Det er muligvis denne Christen Andersen, der d. 23. Febr. 1772 fik døbt en Søn Anders, og som i saa Fald har været gift med Maren Pedersd.; men det er vanskeligt at skelne ham fra Christen Andersen i Gaarden Nr. 6 1664 (Nr. 10 1844).

Den næste Fæster i Gaarden var Søren Nielsen Udsen (født 1736, begr. d. 14. Nov. 1819). Søren Udsen var indvandret fra Balle og ægtede d. 7. Juni 1768 Anne Jakobsd., hvorved han blev Svigersøn til Jacob Jensen og dennes Efterfølger i Gaarden. De unge Ægtefolk fik Børnene Mette, født 1769, Niels, født 1775, og Jakob, født 1776, af hvilke den sidste fik Gaarden, da Faderen trak sig tilbage.

Gaarden Nr. 16 1664 (Nr. 10 1668, Nr. 19 1844) i 1700'erne.

Skønt Fæsteren i 1688, Peder Andersen, havde en Søn, Laurids Pedersen, blev denne ikke Fæster i sin Faders Gaard, men i Gaarden Nr. 5 1664 (Nr. 18 1844), fordi Laurids Pedersens Enke giftede sig med Rasmus Marcussen, som derved fik Peder Lauridsens Gaard. Rasmus Marcussen, der formodentlig er indvandret til Mejlbj, hvor Navnet Marcus ikke findes, døde 1729. Ægteparret havde Børnene Peder Rasmussen (født 1702, død 1774), der overtog Gaarden efter Faderen, Mette, født 1700, Birgethe, født 1703, som alle boede hjemme ved Faderens Død. Boets Midler udgjorde 88 Rd. 4 Mk., medens Gælden var 101 Rd. 10 Sk. Peder Rasmussen begyndte altsaa som Gaardmand med Gæld. Kirsten Laursd. blev Aftægtskone i Gaarden. Hun døde i December 1739.

Peder Rasmussens Efterfølger var Anders Nielsen Knudsen, der blev overflyttet til Nr. 14 1664 (Nr. 7 1844), da Gaardenes Hartkorn blev reguleret af Clausholm. Anders Nielsen Knudsen var gift med Helle Nielsd. Deres Børn er Niels Andersen (født 1777, begravet d. 23. Dec. 1793) samt Johanne, der blev døbt den 6. Marts 1785, og som senere blev gift med Peder Jensen Bonde, hvorved de to Halvdele af Gaarden Nr. 7 1844 atter forenedes. Da Anders Nielsen Knudsen var flyttet fra Gaarden Nr. 16 1664 (Nr. 19 1844), overgik denne Gaard som omtalt under Enggaard til Niels Poulsen (Kjær) eller hans Fader Poul

Nielsen Kjær. Niels Poulsen (Kjær), der var født 1749, giftede sig med Helle Sørensdatter (født 1752). Han havde en Broder Mogens, født 1766, og en Søster Mette, født 1767, der begge nævnes ved Folketællingen i 1786.

Mejlgaard Nr. 17 1664 (Nr. 14 1688, Nr. 13 1844) i 1700erne.

Den Fæster, som vi traf i Gaarden i 1688, Mads Andersen Fiil (født 1629, død 1713), overlod Gaarden til Ole Jensen Fiil (født 1668, død 1708), der i 1705 ægtede Mette Jørgensdatter, der sikkert maa have været en Datter af Jørgen Jensen i Dyrgaard. Den nye Fæster fik Børnene Jens, Anders og Ole, af hvilke den første og den sidste kun blev 14 Uger gamle, og den midterste er vistnok ogsaa død som Barn.

Gaardens Tilstand betegnes i 1708 som slet. Den havde 6 Heste, 2 Stude, 2 Køer og 3 Stk. Ungkvæg. Gaardens Sæd udgjorde 4 Tdr. Rug, 7 Tdr. Byg og 9 Tdr. Havre. Hartkornet sattes til 3 Tdr. 4 Skp. Bygningerne bestod af 4 Fløje, mod Øst 13 Fag, mod Syd 10 Fag, mod Vest 12 Fag og mod Nord 17 Fag.

Ole Fiil maa have været svagelig; han døde i 1708. Aaret efter giftede Enken sig med Christen Nielsen Fiil (f. 1670, død i December 1742), som derefter overtog Mejlgaard. I dette Ægteskab fødtes en Del Børn, hvoraf kun to naaede den voksne Alder, nemlig Datteren Ester (født 1711, død 1735) og Sønnen Jørgen (født 1712, død Januar 1759). Mette Jørgensdatter var født 1683 og døde 1735. Ved at se paa denne Række tidlige Dødsfald faar man uvilkaarligt den Tanke, at Ole Fiil har været brystsvag og har smittet sin Kone og sine Børn, og Mette Jørgensdatter har atter smittet sine Børn med Christen Fiil, saa at hele Familien omtrent uddøde.

Datteren Ester blev gift med Søren Poulsen, der ved Hustruens Død kaldes Søren Heegaard; han var nemlig Søn af Poul Hedegaard i Stiftsgaarden. De boede til at begynde med i et Hus i Mejlby, som det meddeles i Skifteprotokollen ved Mette Jørgensdatters Død; men paa den Tid maa Christen Fiil have afstaaet Gaarden til Søren Poulsen; thi da dennes Kone døde, meddeltes det i Skifteprotokollen, at Søren Poulsen beholdt Gaarden. Ved Ester Christensdatters Død var Boets Midler 148 Rd. 8 Sk, og Gælden 127 Rd. 1 Mk. 13 Sk., saa Formuen var ikke stor. I dette Ægteskab fødtes Børnene Christen Sørensen (født 1734) og Mette Sørensdatter (født 1735).

Jørgen Christensen Fiil blev boende i Mejlgaard til sin Død. Det Skifte, der afholdtes, viser, at han var en ret velhavende Mand. Han kaldes ganske vist Karl hos Søren Poulsen; men han havde laant Penge ud til forskellige, og han havde hos Niels Munk faaet en Ager til Leje, som han dyrkede. Dødsboets Formue var i alt 136 Rd. 3 Mk. 5 Sk., som han efterlod til sin Søstersøn Christen Sørensen, som er nævnt ovenfor.

Ester Christensdatter døde i Oktober 1735, og Aaret efter blev Søren Poulsen den 24. Juni 1736 i Ødum Kirke viet til Maren Simonsdatter (født ca. 1707 i Røved, begravet den 29. Februar 1784 i Mejlby). Hendes Forældre var Gaardejer Simon Nielsen i Røved og Inger Jensdatter fra Kalstrup i Mejlby Sogn (se Stamtavlen for Slægten Grosen-Stær). Da Simon Nielsens Gaard var en Selvejergaard, er det sandsynligt, at den tidligere omtalte Maren Simonsdatter i Bygballe (født i Røved 1607) har været Søster til den yngre Maren Simonsdatters Bedstefader. At Søren Poulsen har faaet Penge med sin anden Kone, derom vidner følgende Erklæring i Clausholm Birks Justitsprotokol fra 1731—38. Det hedder heri: „Kendes vi underskrevne Niels Simonsen paa egne Vegne, Laurits Rasmussen i Bramstrup paa sin Hustru Johanne Simonsdatters Vegne, Peder Andersen i Villendrup paa sin Hustru Zitzel Simonsdatters Vegne, Rasmus Lauritzen i Røved paa sin Hustru Helle Simonsdatters Vegne, Søren Rasmussen i fornævnte Røved paa sin Hustru Karen Simonsdatters Vegne, Søren Poulsen i Mejlby paa sin Hustru Maren Simonsdatters Vegne, at vi alle her nævnte Personer paa egne og vore Hustruers fri vilje og fuld beraad Hu og Samtykke solgte og herved sælger og afhænder fra os og vore Arvinger til evindelig Ejendom til Jens Simonsen i Røve og hans Hustru Kirsten Nielsdatter ... den Selvejrerbondegaard i Røve, som fornævnte Jens Simonsen og Hustru Kirsten Nielsdatter og vore Hustruer og Brødre har arvet efter deres Fader Simon Nielsen, som boede og døde i fornævnte Gaard ...“

Røved, den 19. Februar 1763.

(Underskrift).

Mejlgaards gamle Stuehus Vest for Kirken er naturligvis blevet ombygget flere Gange siden Søren Poulsens Død; men endnu findes over den vestlige Dør den Bjælke, som han lod anbringe der med følgende Indskrift:

17 + S. P. S. + M. B. + M. S. D. + 47

At S. P. S. her betyder Søren Poulsen og M. S. D. Maren

Simonsdatter, er indlysende; vanskeligere er det at forstaa de midterste Bogstaver M. B. De maa sikkert betyde Navnet paa en Person, der har været knyttet til Gaarden eller dens daværende Beboere. Da Efternavnet B ikke ender paa „sen“, maa det sikkert være Navnet „Bonde“. Søren Poulsen har rimeligvis følt sig i Gæld til sine Svigerforældre. Derpaa tyder det, at han giver ogsaa sine Børn med Maren Simonsdatter Efternavnet Fiil, skønt de slet ikke hører til denne Slægt. Det er da ogsaa rimeligt, at han har villet hædre sin første Kones Moder, hvis Død har skaffet ham Gaarden, ved at sætte hendes Navnetræk over Døren. Jeg antager derfor, at M. B. skal betyde Mette Bonde, idet Mette Jørgensdatter gennem sin Fader Jørgen Jensen i Dyrgaard hørte til denne Slægt. Søren Poulsen har altsaa istandsat Mejlgaard, og han har nok været en virksom Mand, der ofte brugtes som Vurderingsmand. Derimod har han ikke samlet Penge. Ved hans Død — han blev begravet den 19. Marts 1760 — blev der afholdt Skifte. Af hans Børn af første Ægteskab levede da kun Christen Sørensen, som var 23 Aar gammel. I det andet Ægteskab var der bleven født følgende Børn: Simon Sørensen, født ca. 1736, Poul Sørensen (født 1745, begravet d. 9. Sept. 1804 fra Bygballe). Inger Sørensdatter, født 1744, gift med Jens Ingstrup i Selling, og Ester Sørensdatter (født 1748, begravet den 11. April 1826), gift med Peder Nielsen Groesen (født 1749, begravet den 14. September 1829). Til Deling mellem Søren Poulsens Arvinger blev der 71 Rdl. 2 Mk. 7 Sk. Mejlgaard gik ved Søren Poulsens Død over til Sønnen Simon Sørensen Fiil. Hans Moder Maren Simonsdatter blev boende paa Gaarden. Hun blev begravet den 29. Februar 1784 og opnaaede en Alder af 76 Aar.

Simon Sørensen Fiil ægtede den 28. Januar 1766 Edel Jensdatter Seyer (døbt den 27. December 1743, begravet den 12. Juni 1822), der var en Datter af Jens Andersen (Seyer) i Dyrgaard og Maren Pedersdatter af Bygballe I. De havde en Række Børn, hvoraf følgende var levende i 1801: Søren, døbt den 12. Oktober 1766, død den 1. November 1828, Jens, døbt den 14. August 1768, død den 25. Oktober 1837, Maren, døbt den 5. Juli 1772, Anders, døbt den 30. Oktober 1774, død 24. Maj 1857, Peder, døbt den 6. Oktober 1776, død 12. Februar 1860, Maren, født den 22. Oktober 1780, viet den 21. November 1809 til Rasmus Jørgensen, Ejer af Holmegaard i Skødstrup Sogn. Derimod døde en Søn Poul, og to Døtre ved Navn Helle som smaa.

Gaarden Nr. 18 1664 (Nr. 4 1688, Nr. 20 1844) i 1700erne.

Ogsaa for denne Gaards Vedkommende svigter Oberst Smitos Liste, idet der i denne ikke findes nogen Gaard med saa lavt Hartkorn, som den her omtalte Gaard har efter Matriklen af 1688. Af de hos Obersten nævnte Fæstere antager jeg, at Peder Hansen og hans Efterfølger Niels Christensen, der kaldes Jordgraver, passer til denne Ejendom. Peder Hansen kom fra Todbjerg, og om Niels Christensen vides, at han levede fra 1676 til 1732. Hvem der fulgte efter denne Mand, kendes ikke. Det kan være, at Morten Jensen Støve (født 1719, død 1758) har haft dette Bolssted; men han kan ogsaa have været Fæster i Nr. 15 1664 sammen med en af Brødrene Degn. Morten Støve blev den 9. Juni 1752 gift med Karen Jensdatter. Han blev kun 39 Aar gammel og blev begravet den 23. April 1758. Han havde to Døtre, af hvilke Maren, døbt den 28. Oktober 1753, blev gift med Hans Rasmussen i Gaarden Nr. 18 1844 den 10. Juli 1789, medens en yngre Datter Birthe blev døbt Nytaarsdag 1757.

Fra 1765 kendes Indehaverne af denne Gaard atter. Jens Mogensen, født ca. 1712, giftede sig i 1760 med Else Jensdatter (født 1732, begravet den 16. Marts 1794), der var en Datter af Jens Bundter. Ved Skiftet efter Else Jensdatter oplyses det, at Jens Mogensen paa den Tid var Inderste, formodentlig hos sin Svigersøn Frands Nielsen (født 1750, begravet den 3. Maj 1828), der overtog Ejendommen. Frands Nielsen var gift med Kirsten Jensdatter, der var født 1764 og blev begravet den 3. November 1801. Jens Mogensen havde to Døtre til, nemlig Mette, født i December 1762, senere gift med Husmand Laurs Christensen i Voldum, og Anne, født 1776, der ved sin Moders Død tjente i Clausholm. Hvad Frands Nielsen angaar, fik han 5 Døtre i sit Ægteskab med Kirsten Jensdatter, nemlig Anne, født 1785, Margrete, født 1788, Else, født 1792, Maren, født 1794, og Anne, født 1798, samt en Søn Niels, født 1801. Frands Nielsen døde den 3. Maj 1828 som Aftægtsmand hos sin Svigersøn Søren Hansen, der var gift med Anne.

Auktionen over Ryttergodset.

I 1765 satte Regeringen Ryttergodset i Mejlbj til Auktion. Krannestrup blev som foran omtalt købt af Niels Behr til Skaføgaard, efter hvis Død 1778 den gik over til Sønnen Poul Behr. Dennes Enke Anne Mørch solgte den med Tiende for 5000 Rdl. til Mads Galthen Meulengracht, der igen solgte den for 13,000

Rdl. til Jens Jacob Wiid i 1802. Kalstrup overgik i 1765 til Amtsforvalter Jens Thygesen i Aarhus for 878 Rdl. 34 Sk. Fra ham gik den over til Prokurator Westergaard i Aarhus, der den 8. Marts 1792 gav Mads Bygballe Skøde paa Gaarden (dateret den 16. Oktober 1791).

Endelig købte Ejeren af Clausholm, Math. Vilh. Huitfeldt, de to Bygballegaarde. Det i Mejlby By liggende Ryttergods blev solgt til Hans Henrich de Lichtenberg af Herregaarden Bidstrup. Sidstnævntes Skøde har følgende Ordlyd:

„Vi Christianus Septimus*) gøre vitterlig, at som vores elskelige, kære Hr. Fader, salig og højlovlig Ihukommelse, allernaadigst har for got befunden at lade det forbeholdne Jordergods, Kirker og Tiender under Dronningborg Rytterdistrikt i vor Province Jylland ved offentlig Auktion til Forhandling opbyde, saaledes som den derom under den 1765 udgangne trykte Plakat med derudi paaberaabte trykte Specifikation og videre paa Auktionsstedet bekendtgjorte Conditioner nærmere formelske, hvorefter Auktionen over bemeldte Gods af dertil commiterede er foretagen paa Randers Raadstue den 3. Juli samme Aar og følgende Dage, samt den af dennem derover holdte Forretning ved allernaadigste Resolution dateret 4. Oktober næstefter er approberet.

At os elskelige Hans Henrich de Lichtenberg, vores Justitsraad, af det ved samme Auktion bortsolgte Gods er bleven tilslagen og overdraget efterskrevne Hartkorn udi Caløe Amt i vor Province Jylland beliggende, for den Sum 4769 Rdl. 6 Sk., hvoraf den halve Købesum, der med Renter indtil den Dag, Betaling er sket, beløber (sig til) 2479 Rdl. 87½ Sk. udi Randers Amtsstue efter os elskelige vores Kammerraad og Amtsforvalter Niels Spliids den 4. Maji indeværende Aar udgivne Kvittering er betalt med den øvrige halve Del, der er 2384 Rdl. 51 Sk., forbliver efter Auktionskonditionerne udi Hartkorn, imod at fornævnte Justitsraad Hans Henrich de Lichtenberg og Efterkommere Ejere svarer af hvert 100 Rdl. aarlig 4 Rdl. som en Udgift, der bestandig og uforanderlig hæfter paa Grunden og Stederne, og hvilken Afgift til hver 11. December i vores Kasse erlægges. Saa har vi ved dette vort aabne Brev allernaadigst villet skøde og afstaa, saasom vi og hermed fra os og vore Arvesuccessorer udi Regeringen til bemeldte Hans Henrich de

---

*) Christian VII.

Lichtenberg, hans Arvinger og Efterkommere, skøder og aldeles afhænder følgende under det forrige Dronningborgske Rytterdistrikts Gods forhen forbeholdne Hartkorn, nemlig udi Carløe Amt, Øster Lisbjerg Herred, Mejlby Sogn, Mejlby By, Nr. 2 Hartkorn ny Matrikul Ager og Eng 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., hvoraf Christen Nielsen efter den udi Nr. 1733 senest forfattede Jordebog svares aarligt Landgilde 3 Rdl. 62 Sk.

Nr. 3, Ager og Eng 7 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., hvoraf Peder Rasmussen og Peder Jensen Bonde svarer 12 Rdl. 33 Sk.

Nr. 4, Ager og Eng 7 Skp. 2 Alb., hvoraf Jens Mogensen svarer 1 Rdl. 48 Sk.

Nr. 6, Ager og Eng 9 Tdr. 2 Skp. 0 Fdk. 2 Alb., hvoraf Jens Andersen og Niels Rasmussen svarer 15 Rdl. 43 Sk.

Nr. 8, Ager og Eng 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Peder Jørgensen og Jens Simonsen svarer 9 Rdl. 51 Sk.

Nr. 10, Ager og Eng 4 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., hvoraf Peder Rasmussen svarer 7 Rdl. 56 Sk.

Nr. 11, Ager og Eng 2 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., hvoraf Peder Lauritsen svarer 4 Rdl. 90 Sk.

Nr. 12, Ager og Eng 1 Td. 7 Skp. 0 Fdk. 1 Alb., hvoraf Christen Andersen svarer 3 Rdl. 14 Sk.

Nr. 13, Ager og Eng 7 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk., hvoraf Poul Nielsen^{*)} og Jens Rasmussen svarer 13 Rdl. 17 Sk.

Nr. 14, Ager og Eng 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk., hvoraf Simon Sørensen svarer 7 Rdl. 3 Sk.

Nr. 15, Ager og Eng 4 Tdr. 0 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., hvoraf Jakob Jensen og Chresten Andersen svarer 6 Rdl. 81 Sk.

Nr. 18, Ager og Eng 1 Td. 7 Skp. 0 Fdk. 1 Alb., hvoraf Mads Madsen svarer 3 Rdl. 14 Sk.

Hvilket Hartkorn tilsammen Ager og Eng halvtredsindstve to Tønder, syv Skæpper, tre Fjerdingkar, to Album med dertil hørende Bygninger, Herligheder, Landgilde, Stedsmaal, Sigt og Sagefa'd, Ægt og Arbejde, visse og uvisse Indkomster, Rente og Rentetilliggende være sig af Ager eller Eng, Skov, Mark, Krat, Hede, Kær og Moser, Ferskvand og Fægang, Tørvegrøft og Lyngslæt, vaadt og tørt, inden Markskel og udenfor, aldeles intet undtagen i nogen Maade, som nu dertil ligger, af Alders Tid tilligget haver og bør dertil med Rette at ligge, tillige med dertil hørende Mandskab efter Loven og Forordningerne, saa

---

*) Skrivefejl. Fæsteren er Poul Jensen Bonde.

og Jagttrettighed, ligeledes efter Loven og derom udgangne Forordninger, skal følge og tilhøre alt bemeldte os elskelige Hans Henrich de Lichtenberg vores Justitsraad, hans Arvinger og Efterkommere, imod at de hver 11. December af forbeholdte i Godset forblivende ladne Købesumma udi vores Kasse erlægges af hver 100 Rdl. aarlig 4 Rdl. Afgift, der (udgør?) 95 Rdl. 36½ Sk.

Thi erkendes for os og vore Arve-Successorer udi Regeringen ingen ydermere Lod, Del, Ret eller Rettighed efterdags at have til eller udi forbemeldte Hartkorn, dets Ejendom og Herlighed med videre som foreskrevet staaer, men allernaadigst ville hjemle og fuldkommeligen tilstaa bemeldte Hans Henrich de Lichtenberg vores Justitsraad, hans Arvinger og Efterkommere, som samme med Rette ejende bliver, anførte Hartkorn med Tilliggende for hver Mands Tiltale, som derpaa med Rette kunde have noget at sige, dog os og vore Arve-Successorer udi Regeringen alle kongelige Regalia og Højheder samt Kontributioner pro quota, ordinære eller ekstraordinære, som enten allerede er eller herefter vorde paabuden, item den ommeldte aarlige Afgift uforkrænket og forbeholden at forblive.

Forbydende alle og enhver herimod efter som foreskrevet staaer at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gøre under Hyldest(?) og Naade.

Givet paa vort Slot Kristiansborg i vores kongelige Residensstad Kjøbenhavn, den 2. September 1766.

Under vor kongelige Haand og Segl.

CHRISTIAN R.

Reventlow. Bernstorff.

Copmann.

Et ganske morsomt Eksempel paa, hvorledes en Kreditor paa Landet i ældre Tid søgte at sikre sin Fordring, frembyder en Hestehandel i Mejlby. Christen Andersen i Mejlby havde solgt en Hest til Anders Groesen i Skødstrup; men da sidstnævnte blev syg, før han havde betalt Hesten, søgte Christen Andersen ved Indkaldelse af Vidner for Retten at skaffe sig et retsgyldigt Bevis for sit Krav. Paa et Retsmøde ved Dronningborg Birk den 23. December 1773 fremstod de indstævnte Vidner: Poul Bonde (Enggaard), Jens Andersen (Dyrgaard) og Niels Sørensen Wolle (Nr. 4 1844) af Mejlby, samt Lauritz Dalsgaard af Krannestrup. Sagføreren spurgte:

1) Om Vidnerne er bekendt, at Citanten Christen Andersen i Mejlby i Aaret 1772 solgte til nu afdøde Anders Groesen i Skødstrup en Hest, og hvad han derfor skulde have. Vidnerne svarede: For ungefær 3—4 Uger før Mikkelsdag 1772 kom Citanten Christen Andersen med nu afdøde Anders Groesen ind i Vidnet Jens Andersens Hus, hvor Vidnet Poul Bonde tillige var tilstede, og begge Vidnerne hørte, at Anders Groesen sagde, han havde købt Citantens Hest for 11 Rdl., hvilke Penge han sagde, han kunde betale Citanten, naar han havde endt en Rejse til Sjælland, som ham forestod, og hvorfra han tænkte at komme tilbage til Micheli eller noget efter bemeldte Aar.

2) Om Vidnerne ved, at Christen Andersen, efter at afdøde Anders Groesen var hjemkommen fra Sjælland, har fordret bemeldte 11 Rdl., og hvad han da svarede?

Vidnerne svarede, at de havde hørt, at den omtalte Fordring var sket, men ikke hvad Svar Citanten havde givet.

3) Om de havde hørt, at Christen Andersen af Anders Groesen er bleven pantsat en Jærnkakkelovn for bemeldte Penge? Det vidste Vidnerne ikke.

Fremstod dernæst Niels Sørensen og Lauritz Dalsgaard, der besvarede de nævnte Spørgsmaal saaledes:

1) Ved sidste Paasketider traf Citanten Vidnet Dalsgaard i Løtten, hvor Fuldmægtig Christensen ved Vosnæsgaard tillige var tilstede, og ombad Citanten da bemeldte Vidne, at han vilde tale med Seigneur Christensen om, hvad han skulde foretage sig med Anders Groesen, som nu var syg, i Henseende den Fordring, han havde paa ham. Sr. Christensen svarede, at Citanten skulde se sig præcaveret (= sikret) med noget Pant hos Anders Groesen og have et Par Mænd overværende ved Pantsættelsen. Citanten overtalte derfor begge Vidnerne at følge med ham til Skødstrup til Anders Groesen, hvilket de og gjorde, og fandt de da Anders Groesen sengeliggende. Straks de var indkommen, sagde Anders Groesen, uden at han engang blev tiltalt, han kunde forestille sig, Citanten var kommen i Anledning af de 11 Rdl., Anders Groesen var ham for afkøbt og bekommet Hest skyldig. Anders Groesen tillagde endvidere, at hans egen da nærværende Kone saavel som begge Vidnerne skulde være Vidne til, at han for bemeldte 11 Rdl. pantsatte Citanten en Jærnkakkelovn, som da stod i den inderste Stue i hans Hus, saaledes at dersom Pengene ikke blev betalt forinden Micheli 1773, skulde Kakkelovnen tilhøre Citanten, og han

havde Tilladelse at tage den i Betaling, hvad enten Anders Groesen til den Tid levede eller ej. Bemeldte Kakkelovn kendte Vidnerne og ved, at den endnu er i Anders Groesens Hus, men flyttet fra den inderste til den anden Stue.

Sagføreren frafaldt Spørgsmaalene Nr. 2 og 3 og begærede det passerede beskreven til Brug for Christen Andersen ved Skiftet efter afdøde Anders Groesen, der foretages den 28. December førstkommende.

Udskiftningen i 1779.

I sidste Halvdel af 1700erne steg Kornpriserne, først langsomt, men i Slutningen af Aarhundredet med stor Hast; tilsidst gjorde den danske Valutas Forringelse Stigningen voldsom, indtil Statens Fallit i 1818 bragte en lige saa pludselig Nedgang. Mens Priserne steg, var det mest Herregaardene, som drog Fordel deraf, fordi det særlig var dem, der havde Korn at sælge. Da nu Skatter og Tiender mest betaltes med Korn, vilde det være en Fordel for Herremændene, om Bøndernes Kornavl kunde øges. Det Antal Fold, Bønderne fik af deres Udsæd, var meget lille, sammenlignet med senere Tidens Høst-udbytte. Bønderne selv var for fattige, Arbejdet for at skaffe det daglige Brød optog alle deres Tanker, og det er derfor rimeligt, at det blev i Herremændenes Kreds, at Forslag til Forbedring af Bøndernes Kaar fremkom.

Som tidligere omtalt var Hensigten med Stavnsbaandet i Virkeligheden at holde tilstrækkelig Arbejdskraft for Herregaardene. Mærkeligt nok klagedes der over Mangel paa Arbejdskraft til Trods for, at Antallet af Husmandsfamilier i dette Aarhundrede steg stærkt; thi da Befolkningen voksede, var der mange, der hverken kunde blive Gaardmænd eller ernære sig ved Haandværk. De havde da ikke anden Mulighed end at leje sig ind som Indsiddere eller Inderster og ernære sig som Landarbejdere. Den ledige Arbejdskraft brugtes imidlertid paa en saa upraktisk Maade, at mens Landarbejderne knapt kunde skaffe sig det nødvendige og ofte paa deres gamle Dage sank ned til at blive Almissenydere, klagede man alligevel over Mangel paa Arbejdere til Jordens Dyrkning og indvendigt Arbejde i de større Gaarde. Det er ganske lærerigt at læse et Klagesuk over Mangel paa kvindelig Hjælp, som Baron von der Maase i 1752 udsendte.

Da jeg ugerne og med stort Mishag maa fornemme, hvor-

ledes en Del og til dels de fleste af mit Gods's unge Kvindekøn tværtimod Loven er hengivne og forøver en slem Ørkesløshed med at leje Vaaninger og andre smaa Huse hos Bønderne, og der hensidder dels under det Navn at spinde og dels at væve, saa at Bønderne paa Godset og andre Vedkommende ej kan faa fornødne Tjenestepiger, som ej er dem til liden Tab og Skade, foruden at det derfor foraarsager, at Kvinderne ej siden er dygtige til Bondearbejde; og naar de endelig bliver foraarsaget at tjene, ved de ej at omgaas Madfader eller Madmoder som sig vedburde, men af en Egenraadighed og en lumpen Opdragelse og Fremdragelse bruger en egensindig og ufordragelig Omgang mod den Pligt, de efter alle Love og kristelige Skikke er pligtige imod de, som koster og lønner dem; item og ved saadan Ørkesløshed hendrager ofte det unge Mandskab til dem ved Aften og Nattetider, hvorved deres Husbonders Arbejde bliver forsømt, foruden at de ved samme Lejlighed hendrages og forføres til et forargeligt og liderligt Levnet med Horeri og Drukkenskab, hvilket siden foraarsager og fører meget ondt med sig, saa for sligt at hævme og i Tiden at forekomme bliver samtlige Clausholms Bønder og Tjenere, det være sig enten Gaard- eller Husmænd, som huser saadanne unge og friske ørkesløse Kvinder, herved alvorligt og strængeligt forbuden længere at huse dem end som til næstkommende Paaske 1753 og til saadan Ende lade dem inden næstkommende nye Aar af Husene udsige, hvorefter de som meldt til Paaske udfløtter; derunder forstaas ej gamle, svage og vanføre eller fattige Enker, som fører et kristeligt og uforargeligt Liv og Levnet, hvilke Bønderne maa igen indtage til Huse, men det unge og friske Kvindekøn, som saaledis hidtil har hensiddet, havende i rætte Tid at fæste sig til Bønderne eller andre for aarlig Kost og Løn paa Clausholms Gods. Skulde nu imod denne min Ordre og retsindige Øjemed enten Bønder eller Tjenere eller og som meldt det unge og friske Kvindekøn, som saaledes hensidder, herimod være ulydige, at nogle saadanne Kvinder fra den ombefalede Tid af skulde mod Forhaabning tage sig atter fore saaledes som forhen at hensidde, da skal Bonden, som saadanne huser og under Tag indtager, vorde søgt og tiltalt samt dømt paa sit Fæste efter Lovens 3die Bogs 19de Cap. 7ende Art. Pag. 552 og 553 som ulydige og opsætsige Tjenere foruden at dømmes til anden vilkaarlig Straf, og Kvinden at dømmes udi Tugt- eller Spindehus for der at lide Straf alt efter de Omstændig

heder, som kan fremføres og oplyses, hvorføre enhver uden For-
sømmelse eller Oversætsighed haver denne min Ordre at efter-
leve, saafremt de ej i Mangel af samme vil tilregne sig selv de
deraf flydende Ulejligheder. Til saadan Ende, forinden den paa
andre Stæder publiceris, bliver den af 2de Mænd for enhver
Hus og Bopæl bekendtgjort.

Datum Clausholm den 22. November 1752.

von der Maase.

De, der tænkte paa at udfinde Midler til at forbedre Bøn-
dernes Kaar, rettede først deres Opmærksomhed paa den Om-
stændighed, at Jordfællesskabet maatte umuliggøre det for de
driftige at forbedre deres Udbytte af Jorden, fordi de blev nødt
til at rette sig efter deres mere træge og uvirksomme Naboer.
Det var derfor Jordens Udskiftning, der først kom paa Dags-
ordenen. Skønt Ejeren af Bidstrup allerede efter en halv Snes
Aars Forløb solgte sine Besiddelser i Mejlbj til Clausholm,
havde dog Etatsraad de Lichtenberg gjort Forberedelser til en
Udskiftning, idet han den 31. Oktober 1776 paa det Dronning-
borgske Rytterdistrikts Birkeret i Randers havde faaet Retten
til at udnævne fire uvildige Mænd, nemlig Jørgen Andersen af
Gimming, Peder Pedersen og Jens Christensen af Lem samt
Niels Schiøtz af Tierby med Laurids Smed som Suppleant.
Disse Mænds Hverv præciseredes nærmere af Retten saaledes:

„Hvilke Mænd haver at indfinde sig i Mejlbj, hvad Dag
de herom af Hr. Etatsraaden bliver tilsagt at møde under den
befalede Straf for Udeblivelse, for der at taksere den Jord,
der dennem vorder forevist, saaledes at de samme deres For-
retning her inden Retten kan afhjemle enten næste eller næst-
paafølgende Tirsdag, og hvorfor de af Hr. Etatsraaden vorder
fornøjet og betalt, som billigt og lovligt kan være“.

Synsmændenes Forretning, dateret 20. December 1776, lød
saaledes:

Ifølge Udmeldelse af Retten indfandt vi undertegnede 4
Mænd os den 18. dito Maaned i Mejlbj til samme Markens Tak-
sation og fastsatte efter Jordens Beskaffenhed Jordernes For-
hold mod hverandre i fem Klasser saaledes:

- a. Første Klasse 8 Alen som 8 Alen.
- b. Anden Klasse 10 Alen som 8 Alen.
- c. Tredie Klasse 12 Alen som 8 Alen.
- d. Fjerde Klasse 16 Alen som 8 Alen.

e. Femte Klasse 24 Alen som 8 Alen.
Enggaards agger a.
Hulgaden a.
Vester Toft, de stakkede, tillige de lange med samme Længde
b, og den øvrige vester Ende af samme Langager c.
Kolkiers Agger c.
Hatagger og begge *Flintaggere b.*
Heedagger fra Nord $\frac{2}{3}$ af Maalet d, Rest c.
Stublad fra Nord 100 Alen d, Rest c.
Smedagger, Kold Rode og *Vrunkel c.*
Liin (Lyn)eng fra Sydvest 1 Lod b, det øvrige d.
Enghaugen til Bidstrup a.
Sandspall, begge *Faldene*, og *Orlykke a.*
Eegsagger fra Vester 7 Lodder b, 1 Lod c og øvrige b.
Kat Knou fra Vejen 4 Lodder b, det *Bidstrupper* Lod a,
Sønder det halve Maal a, i Norden b, og øvrige b.
Hvinballe b.
Gaardend med Eng c.
Øster Gaardende fra Vester 2 Lodder c og øvrige d.
Steenbroe og *Skiiden Spall b.*
Svinballe a.
Gaardlykke fra Nord 5 Lodder c, 3 Lodder b, 2 Lodder c,
Eng d.
Bikkier Baaraas, Vester og Øster do. samt *Skovklepper c.*
Starkier c.
Urkold Norden Vejen a, Sønden Vejen d.
Haagballe c.
Fugsieg fra Nord $\frac{2}{3}$ af Maalet b, og Sønden $\frac{1}{3}$ c, Eng d.
Kragholm fra Nord det halve Maal b, Rest d.
Kistig b.
Toftjord Sønden og Norden for Byen og *Gammel Rode a.*
Bidstrup Toft b.
Meilholdt Agger d.
Baals Fallet c.
Bastrup og *Taulykke b.*
Oeland c.
Baareballe (Basballe) det lille Fald i Sønder d, det store
Fald b, undtagen i Nordende 150 Alen c.
Langagger fra Øster 8 Lodder det halve Maal i Sønden c
og i Norden e, saa 5 Loder fra Nord $\frac{1}{3}$ af Maalet e og de $\frac{2}{3}$
i Sønder b, alle øvrige Langagger b.

Bygballer Jord. Et Stykke Ager Østen for Buskerne *d*, fra Buskerne til B-ske Eng rundten i Sønder *b*, og derfra til *Eng Sigen c*, fra Eng Sigen til *Badstrup* Ager *b*, Engen i Nordende er lige saadan som det Mejlby Stykke Eng, og ansættes det i Godset som anden Klasses Jord, Buskerne paa samme Bygballe Jord eragtes lige beskaffen som Mejlby Busker, hvorvel de første næsten er afhuggen og de sidste mere fredede. Bygballerne og Mejlbybuskernes Grund er lige, naar hver hugger sine Busker, saa anses Grunden i sig selv for fjerde Klasses Jord, Mejlby Jord med Bygballe. Med Eng og Busker forholder det sig, som ved Bygballe Jord er anført, fra Nord til *Rørs Sal Bækkens* Ende eragtes Agerjorden for *b*, og derfra til *Fælledsagger* for *c*, *Fælledsaggerne b*. Rorsall(Rersel)bech anses som Busker og Grunden for *d*.

Forestaaende Taksation over Mejlby Mark er af os sat saaledes, som her er beskreven, hvilket vi vil bekræfte med Ed, naar forlanges.

20. December 1776.

*Jørgen Andersen. Peder Pedersen. Jens Christensen.
Niels Schiøtz.*

Taksationen afhjemledes den 27. Februar 1777, uden at der rejstes nogen Indvendinger fra de respektive Lodsejere i Mejlby, som alle var indkaldt til dette Retsmøde. Foruden de Lichtenberg paa Bidstrup, der som største Lodsejer havde rejst Sagen, var de øvrige Lodsejere Clausholms Besidder, Sognepresten i Todbjerg, Provst Monrad ved Aarhus Domkirke, Hospitalspræst Stauning i Aarhus, Hr. Raadmand Rohde sammesteds samt Peder Christensen i Kankbølle.

Der gik nogle Aar efter ovennævnte Taksation, før Jorderne blev udskiftede, og da dette skete, havde Ejeren af Clausholm afkøbt Bidstrup dets Besiddelser i Mejlby.

Anno 1779 den 24. Marts indfandt sig i Mejlby Landinspektør Munch for ifølge Hans Ekscellence, højvelbaarne Hr. Gehejmeraad von Huitfeldts Rekvisition at efterse og fuldføre den over samme Mark af Hr. Landinspektør Wesenberg begyndte Opmaalings- og Udstykningsforretning, til hvilken Ende ligesaa mødte Hr. Birkedommer og Forvalter Friis paa Clausholm Godes Vegne som største Lodsejer, og afleverede det over Marken forfattede Situationskort og en over Agerlandet afhjemlet Taksationsforretning med Begæring paa samtlige Lodsejeres

Vegne at faa samme Bys Mark udstykket til dette Aars beti-
melige Rugsæd. Ved Samlingen mødte ligeledes Hr. Gregersen
af Todbjerg paa Anneksbonden Niels Andersens Vegne, og da
samtlige Jordbrugere var indkaldt og tilstede, begav Hr. Land-
inspektøren sig i Marken, og efter at have gjort sig samme
bekendt fremsatte til de høje respektive Herrer Lodsejeres
nærmere Approbation følgende Plan til Mejlby Marks endelige
Deling:

1) Til fælles Græsning og Brug udsættes den almindelige
Hede, Suf-Faldet, Hedeagre, Nedre Venholt, Øvre Venholt,
Vrunkel, det søndre og vestre Hjørne af Kolkier Agre, hvilke
bestemmes med en lige Linje fra det vestre Hjørne af Kolrode
til det søndre Hjørne mellem Kolkier Agre og Vestre Toft. —
Videre udsættes Hessel Lund Engklepper, Bækkroge til Hjørnet
af Engskellet mellem Jens Bunde og Simon Jensen, fra hvilket
Hjørne til Elkier Enge Dige, ungefær midt ud for Nr. 6es Toft
afsættes en lige Linje, da det øvrige af Mejlby Marker indgaar
til Deling mellem Beboerne.

2) Ved samtlige Byens Jordbrugeres skriftlige Forestilling,
dateret 20. December 1776, er Skoleholderen tilstaaet 3 Tønder
første Klasses Land for Græsning til 2de Køer, hvilke bekvem-
mest skulde udlægges til Kolrode ved Heden.

3) Bygballe Jorder, som er situerede inde paa Mejlby Mark,
udlægges langs Markskellet ved Bygballe Mark saaledes, at
samme tvende Gaardes Jorder tager sin Begyndelse i Ullens-
Kiær saa vidt nordpaa, som deres Rettighed i Eng og Busker
kan strække sig, det østre Skel bestemmer deres egne tilforn
brugte Jorder, inden hvilket det samtlige tilkommende udlæg-
ges saa vidt i sønder paa, som Maal og Taksation tillader.

4) I Almindelighed deles Byen i 2 Lodder: Indmark og
Udmark, hvilke bestemmes ved en Linje fra det søndre og vestre
Hjørne af Gaard Ende til det søndre Hjørne af Nr. 17s (Nr.
11 1844) Agre paa Heede Ager, norden Siigen ved Kalstrup
Markskel.

5) Da det formedelst Gaardenes Nærpaaligheden og knappe
Fortog ej er muligt, at alle kan tillægges Indmarkslodder ud for
deres Stæder, synes det til samtlige Byens Nytte at være for-
nødent, at nogle af de mest indknebnede Gaarde tillægges deres
Jord samlet paa et Sted ved en af Udsiderne i Indmarken og
mellem Ud- og Indmarken saaledes:

a. Christen Andersen, Nr. 12 (Nr. 10 1844), tager al sin

Jord paa Høgballe, Gammel Rode og Fuglsig samt Urholt sønden Kalløvejen langs Krannestrup og Haarups Markskel. Eng tildeles i Engene sønden Byen ved Heden.

b. Simon Sørensen, Nr. 14 (Mejlgaard), tager ligeledes sin Jord samlet norden imellem det for Ind- og Udmarken bestemte Sted over Mejlholt og Bastrup Agre saa vidt i nord paa, som Maal og Taksation efter det tilliggende Hartkorn kan strække sig.

c. Niels Christensen, Nr. 2 (Nr. 14 1844), erholder ligeledes sin Jord samlet paa samme Sted norden næst benævnte Simon Sørensens Lod, det manglende Eng begge sidste Numre udlægges i de samlede Enge sønden Byen.

d. Jens Mogensen, Nr. 4 (Nr. 20 1844), tager sin Lod af Ager og Eng samlet paa Kolrode ved Kalstrup Markskel ved Siden af det til Skoleholderen tillagte.

6) Sønden Byen for Enden af de søndre Gaardes Hauger udsættes en Vej fra Nr. 16 (Stiftsgaarden Nr. 5 1844) til Nr. 6 (Vest for Stiftsgaarden), som kontinuerer (= fortsætter) i lige Linie til Krannestrup Mark til det Sted paa Urholt fra Callø-Vejen har sit Indløb. Sønden denne Vej mellem Nr. 12s (Nr. 10 1844) Lod og Klepperne ved Sag-Engen og Møgelhøj udlægges Indmarkslodder til Nr. 9, 8, 15, 17 og 16 (Matr. Nr. 1844 4, 16-12*), 17, 11, 5) efter Beliggenheden og proportional Bredde efter Hartkorn, ved hvilke Numre iagttages, at siden de formedelst Gaardenes og Markens Beliggenhed ej kan erholde saa store Udmarkslodder som øvrige Mænd i Byen, de da berettiges til de nærmeste og bekvemteste Udmarkslodder.

7) Annexgaarden, Nr. 7, tager sin Udmarkslod u d for Kirken og norden for den bestemte Calløvej ud til Krannestrup Markskel i proportionerlig Størrelse efter Hartkorn og Beliggenhed. De manglende Enge tillægges samlet i Krogholm og Fuglsig, hvortil kan forundes fornøden Vej.

Nr. 18 (Nr. 15 1844) tillægges sin Udmarkslod uden for Gaarden norden Nr. 7 (Annexgaarden) til Krannestrup Markskel, da Bredden ved Byen kan strække sig, ungefær til Enghaugen Nr. 5 (Nr. 2 1844). I et trykt Dokument tilføjes: I nord paa efter det søndre Hjørne af bemeldte Enghauge og Gaardende.

---

*) Gaardene Nr. 16 1844 og Nr. 12 1844 var endnu ikke adskilte i 1779.

Nr. 5 (Nr. 2 1844) beholder Enghaugen, tillægges sin Lod østen for samme til Krannestrup Markskel i nord paa efter det nordre Hjørne af bemeldte Enghauge og Gaardende.

8) De øvrige Gaarde tillægges deres Indmarkslod fra enhver Sted efter Beliggenhed og Hartkorn.

9) Imellem Mejlbj Udmark og Bygballe Markskel udsættes en almindelig Markvej til Halling Markskel, fra hvilken Vej samtlige Lodder udsættes øster paa til Ogstrup Mark.

10) De Beboere ved nordre Side som (ved) Indmarkens Deling faar de bedste og bekvemteste Lodder, tager igen de yderste og længst fraliggende, da derimod de forbemeldte søndre Beboere tager de nærmeste, og tilfalder altsaa de mellemste Lodder de østre Gaardes Beboere, der udi deres Indmarkslodder efter Markens Beskaffenhed tilkommer de ringeste Lodder.

11) Ullens Kjær (c: Ulvekæret) deles, saa vidt som Grunden og Engen angaar, da Buskerne derimod, som i sig selv er af ringe Betydenhed, enten forbliver fælles til Byen, eller enhver benytter sig af samme i Forhold med sin Rettighed dertil.

12) Enhver beholder de Enge, som falder i de tildelende Lodder, naar undtages som før meddelt Krogholm og Fuglsig og de samlede Enge sønden og vesten Byen samt Mølle-Engen norden Ullen Kjær.

13) Skulde nogle Beboere i sine Lodder tilfalde 2 à 3 Læs Hø over det tilkommende, udlægges for Fællesskab desmere at ophæve 4 Skp. Land eller 7000 Kvadratalen 1. Klasses Jord imod 1 Læs Hø til 32 Lispund i 1. Klasse, ligeledes forholder det sig, om nogen paa 2 à 3 Læs nær i sine Lodder skulde mangle i det tilkommende.

14) Alle almindelige Veje vedbliver, med mindre De kan sættes lige af eller uden for store Omsvøb imellem Mænds Lodder kan forlægges.

15) Den over Agerlandet passende Taksation, som d. 27. Febr. 1777 er afhjemlet og siden fremlagt uden Protest, formodes af samtlige respektive Lodsejere approberet, da samme egentlig er den Grund, hvorefter Delingen skal rettes.

16) Engenes Taksation er af samtlige Byens Beboere foretaget, og hermed vedlægges tillige Approbation af Lodsejerne, hvilket saaledes underdanigst og ærbødigt insinueres af

Datum Mejlbj ut supra (= som ovenfor). *Munch.*

Forestaaende Plan til Mejlby Marks Deling og Udbygning anses i alle Parter for rimelig og billig, og derfor bliver samme, for saa vidt vedkommer Clausholm Bønders Del, hermed paa høje Herskabs Vegne samtykket af overværende

C. Friis.

Imod forestaaende Delingsplan haver jeg paa min Anneksbondes Vegne saa meget mindre noget at indsiges, som jeg erkender den at være i et og alt grundet paa Billighed og affattet med Hensigt til Mejlbys almindelige bedste.

L. Gregersen.

Efter at vi underskrevne Mejlbys Beboere haver overværet foregaaende Delingsplan, hørt samme oplæse og derimod intet med Føje erindres til Modsigelse, saa indstilles det ene og alt til vores respektive Forsvareres og Husbonders Approbation og Bifald, paa det den attraaede Deling og Udbygning i dette Sommer betimeligt kunde fuldendes.

Actum ut supra.

Jens Nielsen (Ring). Simon Jensen (Selling).

Rasmus Jensen (Hedegaard).

Endskønt Søren Nielsen (Volle) og Jens Christensen (Espensen) udi Mejlby haver bestandig overværet denne Delingsplan og derimod intet haver erklæret til Modsigelse og Erindring, saa nægter de dog deres Hænders Underskrift som tilstaaes af

Christen Andersen. Poul Jensen Bonde.

Derefter underskriver paa egne og min Søns Vegne

Niels Sørensen (Volle).

Ligeledes paa Jens Christensens Vegne, som mig derom haver anmodet sit Navn at undertegne.

Jens Christensen (Espensen).

Efter indhentet Kundskab, at ovenstaaende Delingsplan skal være rimelig affattet, kan jeg med Grund paa Aarhus Hospitals Bønders Vegne samme approbere.

Aarhus, d. 6. April 1779.

N. Rohde.

Da mig min pro officio¹⁾ tillagte Bondegaard i Mejlby ej er min Ejendom og jeg altsaa ej egentlig kan kaldes Lodsejer men

---

¹⁾ Pligtmæssigt c: som Indehaver af mit Embede.

for min Tid Husholder, som staaer til Regnskab for mine Herrer Direktører Stiftamtmanden og Biskoppen, ser jeg mig ej bemyndiget til enten at approbere eller desapprobere den forehavende Udstykning, hvorfors jeg indskyder mig under højt bemeldte høje Herrers Formynderskab, om noget skulde befindes Gaarden og Kaldet til Gebræk; men da min Bonde hidtil ej haver noget paaanket og jeg ej tvivler paa en upartisk og retfærdig Behandling til fælle Nytte, kan jeg ej heller have noget derimod at erindre.

Aarhus ut supra.

P. S. Mowad.

Den mig pro officio¹⁾ tilliggende Bondegaard i Mejlby Nr. 5 erklæres herved, at som Beboerne, der fra Barnsben kender Markernes Beskaffenhed og Situation, bedre kan skønne om denne til Udbytning foreslagne Plan end enten Stiftets Øvrighed eller jeg, saa har jeg haft ham for mig og paa det nøjeste gennemgaaet de foranskrevne Poster, som han alle finder rimelige og til mulig Nytte for samtlige Beboere, hvorfor og samme Plan paa Grund af de kongelige Anordninger om Fællesskabets Ophævelse hermed af mig approberes og samtykkes i den visse Forsikring, at den autoriserede Landmaaler ej gør andet, end hvad Ret er, og han efter Opmaaling saavel som Taksation er beføjet til. Da man skal have i Sinde at lade en Vej gaa imellem hans Hus og Enghaugen, som til Gaarden bliver lagt, hvilket er ham til nogen Fortræd, særdeles formedelst hans smaa Kreaturer, men især et til Gaarden stødende Vandløb, som bliver værre ved idelig at opkøres, hvorfor han hellere ønsker, at Vejen maatte lægges uden om Enghaugen med det gamle Dige, vil han bede, at dette maa ske.

Friederich Rask pro officio.

Som man ser, var der ikke udelt Begejstring for Fordelingsplanen. Adskillige Bønder har vel overhovedet været betænkelige ved en Udskiftning. Den ene kunde jo risikere at miste et Stykke godt Jord, som han ved at ofre en stor Del af sin sparomme Gødning paa havde faaet til at give et godt Udbytte, en anden vilde maaske faa en stor Del af den ringeste Jord i sin Lod, og naar en Gaards Jord blev samlet, maatte der sættes Gærde omkring den. Den værste Anstødssten har formodentlig Udmarken været. Den, der boede inde i Byen og fik sin Udmarkslod i den nordligste Del af Bymarken, vilde spille megen Tid, naar han skulde dyrke Udmarken godt. Noget lignende

gjaldt Heden mod Vest. Det var vel i Virkeligheden først, da Hedelodderne blev adskilt fra de Gaarde, hvortil de ved Udsiftningen kom til at høre, at denne Del af Byens Mark blev opdyrket.

Den bedste Maade at fordele Jorden paa vilde utvivlsomt have været at flytte en Del af Gaardene ud paa de Marker, som tildeltes dem; men dertil var de fleste Bønder ikke villige. En Udflytter vilde ikke kunne gaa ind til Naboen og laane en Rive, eller hvad han nu stod og manglede. Han vilde ikke vide, hvad der foregik i Landsbyen, og tilstødte der ham eller hans Kreaturer et Uheld, var han afskaaret fra at faa Hjælp hos Naboen. For den, der var vant til Livet i den sammenbyggede Landsby, var der noget uhyggeligt ved at tænke sig hensat langt ude paa Marken. Man kendte naturligvis Fortællingen om den Pige, der havde været i Besøg i en Naboby, og som, da hun paa Hjemvejen var kommen til Bolsdal, mærkede, at Ulve havde sporet hende. Ved Hjælp af sit Skørt og andre Klædningsstykker omdannede hun en Busk til en menneskelig Skikkelse, og mens Ulvene sloges indbyrdes om det formentlige Bytte, naaede hun ind til Mejlby. Det var ganske vist nu længe siden, Ulvene var bleven udryddede der paa Eggen; men saa var der „Skittinger“, der vandrede rundt paa Landevejen. Der skulde endnu gaa en Menneskealder eller mere, før Folk vænnede sig til Tanken om at flytte ud paa Marken. Derfor hjalp man sig, som ovennævnte Forslag viser; men naturligvis fremkom der Klager over den nye Ordning.

I Anledning af de fremkomne Besværinger blev der d. 2. Aug. 1782 afholdt et Aastedsmøde i Mejlby, hvor Amtmandens Fuldmægtig, Ulrich Adolph Wærum i Masnedsgaard samt de i Caløe Amt beskikkede Landvæsenskommissærer, Birkedommer Nielsen fra Pedersborg og Birkedommer Müller fra Skæringgaard mødtes med Lodsejerne eller deres Fuldmægtige, Monsieur Hansen fra Clausholm, Raadmand, Hospitalsforstander Rohde. Hr. Rask paa egne og Provst Monrads Vegne, Hr. Gregersen paa Anneksbondens Vegne samt Peder Haarup af Kankbølle paa sin Bondes Vegne (Gaarden Nr. 11 1844).

Raadmand Rohde fra Aarhus fremhævede, at hans Bonde Søren Nielsen (Volle), hvis Gaard laa sydøst for Byen, bestandig havde klaget over, at han saa godt som var udelukket fra den Jord, som laa tæt ved hans „Hauge“; tillige klagede han over, at hans Jord var udlagt paa to Steder (Indmark og Ud-

mark). Ogsaa Hospitalets anden Bonde Jens Christensen (Espensen) var utilfreds med, at Grunden i Søren Nielsens Eng vel var tillagt ham, men Buskene i Engen var reserveret Søren Nielsen. Raadmand Rohde mente, at Søren Nielsen havde Grund til at klage; men naar der blev tillagt ham 2 à 3 Td. Sædeland Øst for den Vej, som løber til Caløe mod vedbørligt Udlæg og Vederlag enten af hans Ind- eller Udmarkslod, forlangte Rohde ikke videre Forandring for hans vedkommende. Derimod ansaa Rohde Fæsteren Jens Christensens Klage for ugrundet, da han ikke tidligere havde haft Buske paa sin Grund; men for at undgaa de Ulemper, som Søren Nielsens Ret til Buskene medførte, mente han, at Jens Christensen burde ombytte Engen med anden Jord af Søren Nielsens Lodder.

Clausholms Repræsentant Hansen erklærede, at han ingen Ændring vedtog, som var stridende imod den til Udskiftningen forhen lagte Delingsplan, som for omtrent 4 Aar siden er approberet af samtlige Lodsejere. Hospitalspræsten, som var mødt efter Indkaldelse, deklarerede det samme for sin og Stiftsprovstens Bonde. En anden Vanskelighed havde han alene ved sin Bondegaard Nr. 5, som er imod hans Paategning paa Planen udlagt fra Jord ved sin Gaard formedelst en Vej imellem samme og Enghaugen, hvilken han haabede at kunne med Clausholm i Mindelighed afgøre og han faa noget lidet Jord fra Gaarden Nr. 18 ved Byen imod at give Vederlag andetsteds.

Hr. Gregersen havde paa sin Anneksbondes Vegne intet imod den forhen lagte Delingsplan, naar kun Anneksbonden uforment beholder den Rettighed, som ham er tilkendt til nogle opelskede Ellebuske i Ullens Kjær. Peder Haarup fra Kankbølle ommeldte paa sin Bonde Simon Jensens Vegne, at han efter al Anseende var fornærmet i Henseende Taksation over Engjorden, og naar hans Bonde deraf nød sin tilbørlige og rette tilkommende Andel, havde han intet imod Delingsplan og Udskiftning at erindre.

Raadmand Rohde, som af anførte maa erkende, at Lodsejerne ikke vilde bevillige nogen Forandring i Henseende til lagte Delingsplan eller mindeligt udlægge de til Søren Nielsens Gaard paastaaede 2—3 Tønder Sædeland ved hans Gaard, maatte tage Hospitalsbondens Ret i Hensende den urigtige Delingsplan forbeholden, da han aldeles ikke betvivlede, at jo saavel de respektive Herrer Lodsejere som Kommissionen fandt, at Delingsplanen i Almindelighed uden nogen billig Klage nødvendigt bør forandres.

Landinspektør Munk, som var nærværende, udbad sig i Kommissionen det passerede meddelt, da han fandt fornødent skriftligt at erklære sig tilført, saa meget mere som det nu er paa tredje Aar, siden Marken blev delt, og Tiden nu ikke tillader vidtløftig mundtlig Protokollation.

I Anledning Hr. Raadmand Rohdes gjorte Bemærkning har Kommissionen taget Søren Nielsens Gaard og dens tildelte Anpart Jord ved Byen i Øjesyn, hvorom Kommissionen, naar paa-æsked, nærmere skal tilkendegive deres Tanker og Formening, og da ingen paa Tilspørgende havde denne Forretning videre at tilføre, blev Mødet saaledes sluttet og ophævet.

Datum Mejlby den forbemeldte 2. August 1782.

(Underskrift).

Paa de ved ovennævnte Aastedmøde fremsatte Besværinger gav Landinspektør Munch følgende Svar:

I Anledning det i Mejlby passerede Landvæsenkommissionsmøde den 2. August d. A., som er sendt mig til Besvarelse, erklæres underdanigst:

1) Udskiftningen over denne By er udført i Aaret 1779, paa den Tid med almindeligt Bifald, og skal der være nogen Tidsgrænse for Ejendommens rolige Besiddelse, synes denne Forretning forlængst siden at have overstaet Tatalia appellationis.

2) Planen er den, som nu formelig paaankes, hvilken herved i originale fremlægges. Hr. Raadmand og Forstander Rohde har paa den at udsætte.

a) At Hospitalsgaarden Nr. 9 den østre Gaard, der bebos af Søren Nielsen, saa godt som er udelukket fra den Jord, der ligger ved hans Have. At dette ikke er sket uden Overlæg med Bonden og saavel med dennes Samtykke som Hr. Forstanderens Approbation, vil den høje og respektive Kommission erfare af Planens Paategning af 6. §. Dette har været nok for mig, men da Hr. Raadmanden desuagtet titulerer Planen urigtig og formoder, Kommissionen saavel som d'Hrr. Lodsejere indser dens almindelige og nødvendige Forandring, maa jeg herved erindre 1) er Byen saa stærkt bebygget og Gaardene saa nær paa hinanden beliggende, at naar enhver skulde haft Lod ud for deres Haver, vilde Marken paa den elendigste Maade have bleven delt i lutter Strimler. 2) De bedste Jorder i Almindelighed er ved den søndre Side beliggende, og hvoraf Beboerne,

som ligger derfor, paastaar og tilkommer med Rette deres Andel bekvemt i Henseende Figur og Brug uden at bekymre sig saa meget om Herbeliggenheden, da Vejen til intet blev lang eller besværlig. Naturligvis maatte heri fastsættes en Orden, og denne er tagen efter Gaardenes Beliggenhed i Byen saaledes, at den østerste Gaard har faaet den østerste Lod o. s. v. Urigtigt havde det derfor bleven for det almindelige, om alle de vestre Gaarde, der heller intet har hjem, var bleven forbundne at gaa uden for og østen den østre Gaard.

At Søren Nielsen har faaet tvende Lodder. Dette er et Uheld, som er almindeligt i denne By og næsten i enhver, hvor der ikke tænkes paa Udflytning; men at Hr. Raadmanden i denne Henseende har mindste Aarsag at movere noget, vil falde Kommissionen i Øjnene, naar hele Byens Mark tages i Betragtning, og hvordan Hospitalets Gods samlet er uddelt, thi Gaarden Nr. 1 Jens Christensen er tillagt alt sit paa et Sted samlet lige ud fra Byen og egentlig i de til Indmark fraskaarne Jorder, Nr. 9 har 2. Lodder, den ene østerst som meldt efter Gaardens Eng i den søndre Indmark og den anden i Betragtning af den førstes Fraliggenhed paa det nærmeste og bedste Sted af alle Udmarkerne, saa at Hospitalsgodset generalement betragtet har haft hændelige Fortrin og blev befriet for alle Byens ringeste og længst fraliggende Jorder.

Hr. Raadmandens i denne Anledning gjorde Paastand at inddrage 2 à 3 Tønder Land til Gaarden bliver derfor efter mine Tanker noget, som i Mindelighed maa søges med Clausholm. Den paagældende Beboer deklarerede sig ved Mødet ligegyldig, da hans Lod i Bredde kan vederlægges, hvad der fratrages over Heden og for vesten intet tabes uden lidet ubetydeligt i Henseende angivne Længde.

c) At Nr. 1 Jens Christensen er tilfordelt Eng og Grund, hvorpaa Nr. 9 ligeledes Hospitalsbonde har Busker og følgelig indbyrdes Fællesskab. Det anmærkes, at ingen Skovs Deling er prætenderet af mig i Mejlby, og den 11. § i Planen viser udtrykkeligt, hvordan hermed skulde forholdes; jeg har kun haft Grunden at dele, og mig er det ganske uvedkommende, hvorledes Aarhus Hospital behager at disponere over de derpaa voksende Buske. Hr. Forstanderen har selv besvaret denne Klagepost; men den deraf følgende Paastand at gøre Forandringer mellem Beboerne haaber jeg ikke, kan paalægges mig uden Godtgørelse for Arbejdet.

3) Paa Mensalgaarden Nr. 5's Vegne erindrer velærværdige Hr. Rasch, at samme imod hans Paategning af Planen er udelukket fra Jord ved sin Gaard formedelst en Vej mellem ham og Enghaven.

Denne Paategning memorerer ingen andre Jorden ved Gaarden, end hvad Slutningen af Planens 7 § tilholder, og ifølge den har Beboerne faaet sin Lod lige for Gaarden og dens Frugthave, imellem hvilken og Enghaven denne Vej er anlagt, jeg tilstaar velærværdige Hr. Rasch's Begæring af 1779, nemlig: Saafremt det var nogenledes muligt at lægge den udenom Enghaven; men dette var ikke muligt uden det allerunaturligste Omsvøb for den, der skal bruge Vejen. Dens Nødvendighed er indset fra alle Sider, og for Gaarden Nr. 5 har den aldeles ikke den Følge at udelukke fra den Jord ved Gaarden. Dens højeste Virkning er at skære Lodden over i 2. Stykker og holde Diget vedlige for Enden af Enghaven; men var den nu bleven lagt udenom, havde dog Lodden bleven overskaaren og Beboeren faaet langt mere Kørsel i hans Mark og tillige bleven nødt til at holde Dige baade langs og siden tværs, hvilket alt er undgaaet ved at vælge det korteste Sted.

4) Selv Hr. Peder Haarup paa hans Bondes Vegne Nr. 17 paaanker Engtaksationen. Byens egne Mænd har udført denne Forretning, og Godsejeren har approberet den, saa jeg efter de Tidens Brug har kunnet antage den til almindelig Regel for Delingen. Under Arbejdet fandt jeg den dog ikke tilstrækkelig til specielle Deling i de søndre Enge, hvor denne Nr. 17 og enkelte af Clausholms Gods faldt; thi de bestaar af grønne Engrender, som er frugtbare, af brune og tørre Huller, som intet bærer, og Agerblokker, der alt er fuldkommen iblandet hinanden, men ikke ved Taksationen distingveret. Derfor lod jeg dette Stykke omtaksere og afpæle paa Marken. Hvis nu Forskellen blev saa betydelig uoverensstemmende mellem den første og sidste Taksation, at man ikke uden Grund kunde frygte for, Længderne var urigtige, var dette dog imidlertid nu Lov for mig, saa at jeg ikke havde Aarsag til andet end at være rolig, da ingen ved den endelige Uddeling hverken for min Assistent, som gjorde Arbejdet, eller siden for mig i lang Tid ytrede nogen Klage.

Min underdanige Formening bliver derfor efter disse Omstændigheder, at forberørte Enge lovligt ved uvildige Mænd trænde Gange blev takseret og endelig delt mellem vedkommende efter det Forhold, som blev mellem den gamle generelle Taksa-

tion og denne nye samt, hvad enhver tilkommer for deres Mangel i Hovedlodderne.

Frijsenborg, 26. Okt. 1782.

Ole Munch.

Et Aarstid senere meddelte Amtmanden den Afgørelse af Sagen, som det kongelige Rentekammer havde truffet, i følgende

*Pro memoria!*¹⁾

Fra det kongelige Rentekammer er mig under 1. Hujus (= dennes) saaledes tilskreven. Da alle Lodsejerne i Mejlby By i Caløe Amt engang har samtykket og vedgaaet den til bemeldte Bys Udskiftning lagte Delingsplan, saa skal det — den ifølge — straks skete Udstykning, for saa vidt samme med Planen overensstemmende, ganske have sit Forblivende, og da Byens Enge allerede tvende Gange er takserede, saa kan Rentekammeret ej foranstalte eller paalægge Ejerne nogen ny og tredje Taksation, saalænge ej alle vedkommende selv saadant forlange; men som det af Landinspektør Munchs Erklæring over Peder Haarups Klage, at hans Bonde i Mejlby ved Engtaksationen skal være fornærmet, at saadan Klage ej skal være aldeles ugrundet, saa ønskede man gærne, om denne Bonde enten ved ny Taksation af Engene, ifald alle Lodsejerne kan i Mindelighed formaas til samme at samtykke eller paa anden billig Maade faar Erstatning for sit lidte Tab, hvilket Hr. Kammerherre og Amtmand Gersdorff behageligt ville se ved Deres gode Mellemlæggelse at faa tilvejebragt, og i Overensstemmelse med forestaaende maatte for Resten vedkommende det fornødne til Efterretning bekendtgøres.

Hvilket d'Hrr. Lodsejere pligtskyldigst og tjenstligst kommuniseres med Anmodning, at dette efter paategnet Tur maatte cirkulere og tillige behageligt at tilmelde mig Deres Formening i Henseende til den i Rentekammerets Skrivelse ønskede nye Engtaksation eller anden billig Vederlag for den Peder Haarup i Mejlby tilhørende Bonde derved en skete Engudstyknings ifølge Hr. Inspektør Munchs Erklæring formenes fornærmet.

Wosnesgaard, 11. Nov. 1783.

Gersdorff.

Til Lodsejerne i Mejlby.

---

¹⁾ „pro memoria“ betyder „til Hukommelse“, her nærmest lig Erklæring“.

Tur:

Peder Haarup i Kankbølle, Hr. Borgmester Rohde i Aarhus, Hr. Stiftsprovst Monrad ibidem (= sammesteds), Hr. Rasch ibidem, Hr. Gregersen i Todberg og til Clausholm, hvorfra det hertil igen indsendes.

Det er nok, som S. T. Hr. Amtmanden og de Herrer Lodsejere bekendt, at min Bonde især er fornærmet ved Engenes Taksation, og da denne Taksation aldeles ikke er foretaget paa forordningsmæssig Maade, men ved Mejlby Mænd selv, saa tror jeg saa meget mindre, den kan anses lovlig eller gyldig, hvorefter jeg og haaber, de Herrer Lodsejere ej vil have noget imod, en ny Taksation over Engene foretages, hvortil jeg underdanigst vil bede, Amtmanden paa Grund af fornævnte Rentekammerets Skrivelse naadigst vil bidrage. Men skulde desuagtet Lodsejerne ej hertil være at formaa, paatvivler jeg ej, Hr. Amtmanden jo vil mage det saaledes, min Bonde paa anden Maade nyder billig Erstatning.

Kankbølle, 12. November.

Peder Christensen.

Om eller hvorvidt Peder Christensens Bonde i Mejlby ved Byens Enges Udskiftning er fornærmet, er mig ubevidst. Men skulde det være saa, burde Peder Christensen paaanket samme til rette Tid og Sted og i vegrende Tilfælde af sin Rets Erholdelse straks have vendt sig til det kongelige Rentekammer, saa havde den Ting været udgjort, førend enhver fik sit. Ti nu at foretage en ny Taksation og følgelig ny Beskatning efter saa lang Tids Førløb vil enhver Beboer vist anse for en aabenbar Fornærmelse. Ligesom og, om en eller anden skulde lægge noget fra sig til Klagerens aldeles ubestemte Tab.

Imidlertid, om høje største og øvrige Lodsejere eller beneficiarii (c: gejstlige og Hospitalet) bifalder en ny Taksation, har jeg paa Hospitalets Vegne intet derimod; men i saa Fald synes det ej ubilligt, at Peder Christiansen, som tacite (= i Tavshed) har samtykket det forrige, alene gør Bekostningen.

Aarhus, 14. Nov. 1783.

N. Rohde.

Enten min Bonde er fornærmet, eller nogen ved den ham tildelte Lod er blevet fornærmet... er mit Standpunkt som beneficiarius med Hr. Borgmester Rohdes aldeles overensstemmende

Aarhus, ut supra.

Monrad.

Jeg forlanger ikke, at min Bonde i Mejlby skal eje en Fodsbred af den Jord eller Eng, som bevisligen kan tilkomme en anden. Jeg har derfor ej heller noget imod, at Peder Haarups Bonde faar Erstatning for manglende Eng, hvormed jeg til Dato har været ganske uvidende; men som det og er forklaret, hvor meget han fattes, og hvem der har faaet og følgelig bør lægge det tilbage, saa kan jeg uden foregaaende tilstrækkeligt Bevis herfor ikke tilstede nogen Erstatning for min som en beneficieret Bonde. En ny Taksation foretaget paa den rette Tid af Aaret og i en Landinspektørs Overværelse synes vel nogenledes at kunne bestemme det formentlige Tab. Dog bliver hannem uvid i Henseende, at der siden Udskiftning kan være sket baade Forandring og Forbedring ved Engene og næppe sket Taksation paa allerede udviste Englodder uden nogles Misfornøjelse og paafølgende Klage, der altsaa i mange Aar kan continuere (= vedblive). Dog samtykker jeg for min Del ny Taksation, saafremt største Lodsejeren den vil tilstaa, og Peder Haarup, som har forsømt Dag og Tid ved ej lov og forordningsmæssigt at modsige de 2. passerede Taksationer, forbinder sig til selv at betale alle paagaaende Omkostninger ved den nye Taksation og Udskiftning af Byens Enge samt fornøjer Landvæsenskommissionen uden nogen Udgift for mig eller Bonde; i andet Fald protesterer jeg herved ganske mod ny Taksation eller Forandring i den en Gang tilendebragte Udskiftning.

Aarhus, 20. Dec. 1783.

Rasch.

At den Bondegaard i Mejlby, som tilhører Peder Horup ved Bymarkens Udskiftning ej er tillagt saa meget, som den før havde, er mig vel bevidst; men jeg (ved) ogsaa, at det kan bevises, at der er flere Gaarde i samme By af lige saa meget og mere Hartkorn, af hvilke var tillagt lige saa lidt, ja mindre Eng end den; dels at samme Gaard er tillagt af det allerbedste Agerjord, som findes paa Mejlby Mark, hvoraf rimeligere maa sluttes, at denne Gaard er givet Vederlag i Agerland for det, som nu savnes i Eng. Naar denne Slutning er rigtig, da maa ovennævnte Peder Horups Bonde, som bebod hans Gaard, betragte sit (Tab) i Eng saaledes, at han ganske forglemmer det virkelige Vederlag i Agerland og overilet af denne menneskelige Fejl attraar mere Eng til sin Fordel uden Hensyn til, om andre derved blev fornærmede. ... Jeg erklærer herved, at jeg paa min Anneksbondes Vegne vil vedtage og underkaste mig, hvad de høje største Lods-

ejere, som ikke har nogen enkelt Beboers Fordel, men hele det almindelige bedste i Mejlby til Formaal for sin Eragting, maatte kende for billigt og Ret i Henseende til den begærede nye Taksation.

Todberg, 27. Dec. 1783.

Gregersen.

Da de øvrige respektive Mejlby Lodsejere i Henseende til Peder Haarups Formening og Paastand om ny Engtaksation har afgivet deres udførlige Erklæring, saa anser jeg det paa mit høje Herskabs Vegne som største Lodsejer ej (fornødent) at igentage skrevne, hvortil jeg mig fremholder og ellers ikke mener, (jeg) kan tilsvare at tilstede en ny Engvurdering (af) Byens Enge efter saa lang Tids Forløb, og efter at Peder Haarup i sin Tid har akkviesceret Delingsplanen og de foregaaende Taksationer med de øvrige vedkommende, førend nogensinde Forordningen af 26. April 1781 udkom. ... Over alt maatte det vel synes betænkeligt at (foretage) en ny Taksation. —

Clausholm, 31. Dec. 1783.

Udskiftning af Mejlby Fælled.

Efter at Agerlandet og Engene i Mejlby var bleven udskiftede, varede det en Række Aar, inden man tog fat paa den tiloversblevne Fællesjord; men d. 22. Febr. 1797 mødte efter forudgaaende Udmeldelse paa Clausholm Birketings Peder Houlberg, Niels Mogensen, Hans Kaae af Mygind og Peder Frandsen af Fløjstrup i Mejlby for i Overværelse af Landinspektør Friederich Wessenberg og Jordbrugere at vurdere Fælleden. Denne Vurdering gav følgende Resultater.

I Agerlandet.

Store Sønder Venholdt, deraf 1) det søndre Reb ved Heden, a) $\frac{1}{4}$ Bredde i søndre Side, $8\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Bredde i nordre Side, 8 Skp. Takst. — 2) Det nordre Reb ved Klepperne, 8 Skp. Takst.

Store Nør Venholdt, 1) det søndre Reb deraf, a) $\frac{1}{4}$ Bredde i søndre Side, $9\frac{1}{2}$ skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Bredde i nordre Side, deraf ba) $\frac{1}{2}$ Længde i østre Ende, 9 Skp. Takst, bb) $\frac{1}{2}$ Længde i vester Ende, $8\frac{1}{2}$ Skp. Takst. — 2) Det nordre Reb a) $\frac{1}{4}$ i østre Ende, 9 Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Længde i vester Ende, 8 Skp. Takst.

Blokkerne norden for sidste Fald, fra øster 1. Stykke i øster og vester, 10 Skp. Takst, 2. Stykke eet Reb, 11 Skp. Takst; 3. Stykke hen til Sandgraven, $10\frac{1}{2}$ Skp. Takst; 4. Stykke omkring

samme, a) $\frac{1}{2}$ i Nordsiden 10 Skp. Takst, b) $\frac{1}{2}$ i søndre Side, 20 Skp. Takst, 5. Stykke, som er øvrige Blokker til vester, 11 Skp. Takst.

Smaa nordre Venholt, 8 Skp. Takst.

Blokkene sønden for, 16 Skp. Takst.

Smaa søndre Venholt, 1) Østre Reb, 11 Skp. Takst, 2) Vestre Reb, a) $\frac{1}{4}$ Bredde i østre Side, $11\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Bredde i vestre Side 12 Skp. Takst.

De smaa Tværblokker vesten Side, 13 Skp. Takst.

Nordre store Fald 12 Skp. Takst.

1 Fald Klepper sønden sidste af de smaa nordøst for, 14 Skp. Takst.

Søndre store Fald 1) vester Reb og Tværkleppen, midter Reb a) norden Vejen, $12\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) sønden Vejen 15 Skp. Takst, 2) østre Reb a) $\frac{1}{4}$ Længde i søndre Ende $12\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Længde i Nordende 12 Skp. Takst.

Hedefaldene fra vester eller sidst af 1) vestre Reb, a) $\frac{1}{4}$ Bredde i vestre Side $12\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Bredde i østre Side 12 Skp. Takst, 2) midter Reb, a) $\frac{1}{4}$ Længde i søndre Ende, 12 Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Længde i Nordende, 11 Skp. Takst, 3) øster Reb i øster hen til Gaarden, deraf a) $\frac{1}{4}$ Længde i søndre Ende 16 Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Længde i Nordende, ba) $\frac{1}{2}$ Bredde i vester Side 12 Skp. Takst, bb) $\frac{1}{2}$ Bredde i øster Side 13 Skp. Takst.

Vester Langmaal a) $\frac{1}{4}$ Bredde i Nordside, 13 Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Bredde i søndre Side 15 Skp. Takst, Øster Langmaal og Klepperne derved 28 Skp. Takst.

Vester Vrunkel 1) søndre Reb a) $\frac{1}{2}$ Bredde i søndre Side 20 Skp. Takst, b) $\frac{1}{2}$ Bredde i Nordside, ba) $\frac{1}{2}$ Længde i Vester Ende 20 Skp. Takst, bb) $\frac{1}{2}$ Længde i øster Ende 12 Skp. Takst, 2) midter Reb a) $\frac{1}{4}$ Længde i vester Ende 13 Skp. Takst, b) $\frac{3}{4}$ Længde i øster Ende 10 Skp. Takst, 3) nordre Reb a) de smaa Klepper i vester Ende 15 Skp. Takst, b) Rest i øster 10 Skp. Takst, c) Smedens Jord 9 Skp. Takst.

Øster Vrunkel 1) nordre Reb 10 Skp. Takst, 2) søndre Reb $11\frac{1}{2}$ Skp. Takst.

Kolkier Blokker a) $\frac{1}{2}$ Bredde i Nordside i Spidsen, 14 Skp. Takst, b) en Rest i søndre Side 13 Skp. Takst.

Kolkiers Ager 1) det nordre Maal 14 Skp. Takst 2) det søndre Maal a) $\frac{1}{2}$ Bredde i Nordside $12\frac{1}{2}$ Skp. Takst, b) $\frac{1}{2}$ Bredde i søndre Side 11 Skp. Takst.

Hosken(?) 1) øster Maal a) $\frac{1}{4}$ Bredde i øster Side 15 Skp. Takst, b) $\frac{1}{2}$ Bredde i Midten 14 Skp. Takst, c) $\frac{1}{4}$ Bredde i vester Side 16 Skp. Takst, 2) vester Maal fra sidste hen til Lyngen og Tværageren Nord for, 30 Skp. Takst.

Den anden vester Coll 1) den østre 32 Skp. Takst, 2) den vestre 28 Skp. Takst.

II Carte Nr. 1: Engene.

Nr. 1 Hasleneng fra vesten, 1. Stykke, Afretning 80 Lispund godt Hø.

Nr. 2 andet Stykke 80 Lispund godt Hø.

Nr. 3 tredje Stykke 48 Lispund godt Hø.

Nr. 4 Vældkrogen fra vester, 1. Stykke, 96 Lispund godt Hø.

Nr. 5 andet Stykke 64 Lispund godt Hø.

Nr. 6 tredje Stykke 56 Lispund godt Hø.

Nr. 7 Siigen sønden Haslen for østre Maal 32 Lispund ringe Hø.

Nr. 8 for vestre Maal, den østre Del efter Afretning, 16 Lispund ringe Hø.

Nr. 9 en rest i vesten 24 Lispund ringe Hø.

Nr. 10 Venholts Eng 80 Lispund middel Hø.

Nr. 11 Hjordeng søndre Ende efter Afretning 16 Lispund ringe Hø.

Nr. 12 Resten til Nord 96 Lispund middel Hø.

Nr. 13 Engen ved Venholts Bæk for sønder, 1. Stykke, 16 Lispund middel Hø.

Nr. 14 andet Stykke 16 Lispund middel Hø.

Nr. 15 tredje Stykke 32 Lispund middel Hø.

Nr. 16 fjerde Stykke 8 Lispund ringe Hø.

Nr. 17 femte Stykke 32 Lispund ringe Hø.

Nr. 18 sjette Stykke 8 Lispund godt Hø.

Nr. 19 syvende Stykke, som er Resten af Siigen hen til Huset og Diget, 24 Lispund middel Hø.

Nr. 20 Siigen vesten Vrunkel 2 Lispund middel Hø.

Nr. 21 Kolkier Siig 2 Lispund ringe Hø.

III. Hede- og Græsningsjorderne.

Langjorden i det østre Maal Hoskel 40 Skp. Takst. Græsorden i bemeldte Fald 32 Skp. Takst.

Lyngen i vester Maal Hoskel 36 Skp. Takst.

Lyngjorden og Græsorden norden for Bækkrog Eng, i nord og vester efter Afretning 38 Skp. Takst.

Alt Hede og Græsning vesten sidste Afretning hen til Hedefalde i nord efter Vejen, som gaar sønden om Dauerhøj, 36 Skp. Takst.

Lyngskallen sønden for Hedefaldene 36 Skp. Takst.

Lyngskallen østen for østre Langmaal i nord og øster efter Afretning 37 Skp. Takst.

Øvrige Lyng og Græsning norden for sidste Afretning og norden for vestre Langmaal hen til Storefald og Venholts Enge i nordøst og øster efter Afretning, 38 Skp. Takst.

Starkjær i norden til Agrene og i øster, vester og sønder efter Afretning 36 Skp. Takst.

Lyngen og Siigen østen sidste hen til Kolkjær Ager i sønder og vester efter Afretning 48 Skp. Takst.

Lyngen og Græsningen østen sidste for det nordre Maal, Kolkjærs Agre i øster og vester og sønder efter Vejen, som gaar sønden om Dauerhøj, 40 Skp. Takst.

Øvrige Græsning og Lyng østen for Kolkjær Agre i øster hen til Engen 40 Skp. Takst.

Forklaring og Forhold:

a) Agerland og Lyng samt Græsstederne er sat i Forhold til hinanden.

b) 32 Lispund godt Hø svarer mod 40 Lispund middel Hø og med 48 Lispund ringe Hø.

c) 40 Skp. eller 7000 Kvadratalen efter 8 Skp. Agerlands Takst svarer med 32 Lispund godt Hø.

d) De smaa Siiger i Agrene, som ikke særskilt er benævnte i denne Afretning følger den Agerlands Takst, i hvilken de er beliggende.

Ifald Skolen er beregnet til Græsning, da har vi i denne Henseende skønnet, at et Faars Græsning udfordres 2 Skp. eller 3500 Kvadratalen Agerland efter bedste Agerlandstakst. Saaledes er foromskrevne Ejendom efter bedste Skønsomhed og Vidende uden Partiskhed synet og takseret, som tilstaas med Hænders Underskrift og med frelst og god Samvittighed inden Clausholm Birketings Ret Lørdag d. 25. Febr. d. A. edelig kan og vil bekræftes.

Meilby, d. 15. Febr. 1797.

Peder Houlberg. Hans Kuae [eller Haa?]. Peder Frandsen.

Niels Mogensen.

Vi underskrevne Jordbrugere er fornøjet med den foran anførte Taksationsforretning, som tilstaaes med Hænders Underskrift.

Meilby, d. 15. Febr. 1797.

Anders Nielsen — Søren Nielsen — Niels Poulsen — Anders Jensen — Niels Christensen — Anders Christensen — Frans Nielsen — Jens Pedersen — Anders Pedersen — Jens Ring — Niels Christensen — Søren Nielsen — Simon Sørensen — Jens Andersen — Søren Jensen — Simon Jensen — Jens Nielsen — Niels Poulsen — Hans Rasmussen — Anders Nielsen — Laurs Pedersen — Rasmus Volle.

Denne Taksationsforretning insinueres de høje og respektive Herrer Lodsejere til behagelig Paategning, forinden Forretningen afhjemles alt i Overensstemmelse med Forordningen af 23. April 1781, § 7, og maatte det behageligt iagttages, at Forretningens Cirkulation mellem de Herrer Lodsejere sker efter nedenstaaende Tur og det saaledes, at samme kan være paa Clausholm i det seneste d. 21. denne Maaned, fra hvilket sidste Sted den Taksationsmændene tilstilles til Afhjemling.

Meilby, d. 15. Febr. 1797.

Friederich Wessenberg.

Todbjerg Præstegaard: Imod denne Taksationsforretning er intet at erindre af mig uden alene imod de bestemte 2 Skp. Land til hver af Skoleholderens Faar, som synes for lidet.

Todbjerg, 16. Febr. 1797.

L. Gregersen.

Espen Søndergaard paa Kiærgaard: Ej heller af Kiærgaard. I Febr. 1797.

Espen Søndergaard.

Aarhus Hospitals Forstander: Ej heller af mig paa Hospitallets Vegne. Ankom d. 18. og afsendt om Morgenen d. 19.

Rohde.

Stiftsprovsten i Aarhus: Ej heller af

R. Jansen.

Aarhus Hospitals Præst: Ej heller af M. F. Jahnsen. Ankom d. 21. Febr. og straks sendt paa Posthuset til Clausholm.

Clausholm: Ej heller af Poulsen paa sit høje Herskabs Vegne.

Og dernæst til Taksationsmændene.

Saa snart Taksationen var godkendt, skred man til den endelige Udskiftning. D. 26. April 1797 afholdtes et Aastedsmøde i

Mejlby „for at bestemme Delingsplanen til bemeldte Mejlbys endnu i Fællesskab værende Ejendomme eller i Brug havende Jorders Udskiftning“. Amtmanden med de i dette Amt beskikkede Landvæsenskommissarier ledede Forhandlingerne, og tilstede var Landinspektør Wesenberg, som havde foretaget Opmaalingen, tillige med (Fuldmægtigene for) samtlige Herrer paagældende Lodsejere og Beneficiarer.“¹⁾

Kortet over Mejlby Mark og Hede fremlagdes, og det aftaltes først mundtligt mellem Lodsejerne, at de 5 beneficierede Gaarde tillige med en Selvejer²⁾ skulde tillægges deres Part i Heden samlet for sig og derefter ved Lodtrækning hver for sig tildeles deres Lodder. Anførte 6 „Strøbønder“ blev da efter Forening bestemt at skulle tage deres Lod saaledes.

1) For Agerlod og Englod, som enhver af dem efter deres Hartkorn skal tildeles, paa øster og vester Vrunkel samt paa store Venholt, saa langt de i sønder og vester kan strække; dog iagttages ved denne Afsætning a) at til en Bysmed udlægges det paa Kortet betegnede Jord med A, B, C, D, E, F, b) at til Skolen udlægges 12 Skp. Agerland eller 21,000 Kvadratalen efter bedste Agerlands Takst paa den østre Side af øster Vrunkel næst indtil Skolens Ager.

2) For Hede og Græsning tillægges dem deres Del ligeledes efter Hartkorn paa Starkjær samt sønden og østen for, saaledes at den østre Skellinie bliver fra det vesterste af Kaalkjær Blokker og lige i sønder i Direktion af Dauerhøj saa langt i sønder, at Skellet derfra sættes i vester hen til Engen, kaldet Venholts Eng. Den specielle Udskiftning imellem de 6 Bønder bliver saaledes, at Agerlandet fra østre Side eller (fra) Skolens Lod i følgende Tur: Annexbonden, Jens Nielsen Ring, Jens Heegaard (= Hedegaard), Anders Jensen, Simon Jensen Selling, Søren Nielsen Volle. I Hede og Græslodder tages Lodden fra vester Side i Tur saaledes, som de staar anført fra østre Side i Agerloden, saa at Annexbonden faar den vestre Hedelod og Søren Volle den østre Hedelod.

Til de trende Lektoratshuse tillægges 84,000 Kvadratalens Areal paa det sønderste og vesterste af Skoffaldene dog blot paa Ageren, og svarer de trende Husmænd deraf aarlig 4 Rd., nævnt

---

¹⁾ Indehavere af Embedsgaarde.

²⁾ De Gaarde som i 1844 fik Numrene 1, 2, 3, 4, 5, 11.

fire Rigsdaler, til Byens Beboere, som deserteredes denne Jord enhver i sin Lod efter Hartkorn.

Det øvrige af Ejendommen tilfalder altsaa Clausholms Gods, og den specielle Udskiftning imellem sammes Bønder bliver saaledes:

1) De 5 Huse tillægges hver 28,000 Kvadratalen efter bedste Agerlands Takst paa Staaffalden og Jorderne østen for og svarer hver af disse til Clausholms Gaardmænd i Mejlby aarligt 8 Mark danske.

2) Anders Pedersen og dernæst Niels Christensen tildeles deres Agerlodder paa Hedefaldene og Lange Maalet næst østen for sidst ommeldte Husmandslodder. I den øvrige Agermark tillægges de øvrige Gaarde hver sin Lod og tager i følgende Tur, saaledes at Nr. 1 regnes paa Kaalkjær Agre, hvorefter kommer Hohle, dernæst Hedefalden og Langmaal og derefter Venholt, og blev det ved Lodkastning bestemt saaledes: Nr. 1 Niels Poulsen Bonde, Nr. 2 Niels Mejs, 3 Niels Poulsen Lægdsmand (Kjær), 4 Anders Christensen, 5 Jens Simonsen, 6 Anders Nielsen, 7 Jens Andersen, 8 Simon Sørensen, 9 Knud Jensens Enke, 10 Frands Nielsen, 11 Søren Nielsen Udsøn, 12 Rasmus Nielsen, 13 Hans Rasmussen, 14 Jens Bonde.

3) Heden og Græsningen deles ligeledes under et til en Lod til hver, og sættes Skellene i sønder og nær, og Turen bliver omvendt imod Agerlodderne, saaledes at Nr. 1 Agerjorden tager den længst fraliggende Hedelod, og Nr. 14 eller Jens Bonde tager den nærmeste Hedelod ved Byen; dog observeres herved tillige, at Anders Pedersen og Niels Christensen tillægges deres Hede norden for deres Agerlod og nærmest ind til samme.

4) Saavidt muligt fordeles Engene paa samtlige saaledes, at dem, som kan faa Eng ved deres Ager eller Hedelodder, tildeles der sin Del, og dem, som ej kan det, tillægges en Englod i Løvereng (= Lyneng), Bakken eller Hiordengen.

I Henseende til Vejene bliver bestemt følgende: 1. Røvedvejen paa gammelt Sted med 14 Alens Bredde. 2. Afsættes en Vej imellem Kaalkjærs Agre og Indmarkslodderne paa 14 Alens Bredde. 3. Vejen til Spørring bliver gaaende paa gammelt Sted med 14 Alens Bredde. 4. Vejen fra Haarup og vester paa til Taabæk Mølle bliver gaaende med 8 Alens Bredde. 5. Fra disse Veje afsættes andre Veje, saa vidt de fra disse behøves, til Lodderne.

Videre blev bestemt, at til fælles Lergrav udlægges et

Stykke mellem Jens Andersens Englod og Kaalkjær Agre efter de paa Kortet betegnede Bogstaver G, H, J. K. Græsningen i samme tilhører den Mand, til hvis Hedelod de støder. Til fælles Sandgrav udlægges Sandgraven paa Venholt med Tillæg af 2 Skp. Land, og sættes Vejen fra Røved-Vejen til samme. Græsningen i samme skal tilhøre den Mand, hvis Lod dertil grænser. Ingen maa skære Tørv, førend Lodderne er udsat, og da skærer enhver paa sit.

Denne mellem Lodsejerne frivilligt indgaaede Delingsplan approberedes af Landvæsenskommissionen, idet det paalagdes største Lodsejer at indhente Hr. Stiftamtmandens og Biskoppens Ratifikation med Hensyn til det beneficerede Gods.

Naar Byernes Borgere følte sig hævede over Bønderne, var Grunden utvivlsomt for en stor Del den, at Bønderne ikke uden Tilladelse maatte rejse bort fra deres Hjemstavn, og at de maatte finde sig i den uværdige Behandling, som Ridefogder og Underofficerer lod dem blive til Del. Derfor betyder Ophævelsen af Stavnsbaandet en moralsk Oprensning for Bønderne, der herefter maa betragtes som frie Mænd. Imidlertid var man nu engang vant til at anse Bønderne for halvt eller helt umyndige, og der kan nævnes adskillige Eksempler paa, at det var vanskeligt for Bønder at hævde deres Ret i Sager, hvor de kom til at staa over for en Godsforvalter eller en Embedsmand. Nogle Rets-sager fra Mejlby vil vise dette.

I Begyndelsen af 1795 indsendte en Del Gaardmænd følgende Klage:

Underdanigst promemoria!

Vi underskrevne Gaardbeboere i Mejlby, forrige Caløe nu Randers Amt, er nødsaget og tvunget til at fremkomme med denne Klage over Gaardfæster Jens Nielsen i Mejlby, hvis Gaard ligger under pro officio til en af Præsterne i Aarhus.

Dette vi klage over er: At Jens Nielsen har paa en saa ulovlig som egennyttig og selvraadig Maade standset og forhindret et i Almindelighed og ved Tordenskyt og Tøbrud i Særdeleshed derigennem Mejlby gaaende Vandløb ved for samme at opkaste en Grøft og derigennem ledet Vandet ned paa hans egen Eng, uagtet dette Vandløb stedse og fra Alderstid har sin Gang som meldt igennem Byen og ned paa vores Enge, som derved mere frugtbringende er ansat for god og fed Eng, følgelig at Byrderne derpaa loddede og i Forhold med samme Sætning. At vi ved dette Jens Nielsens selvraadige og lovstridige Forhold fin-

der os særdeles fornærmede, da vores Vandløbs Forhindring og Omledning maa blive istedenfor, som de nu er, fede og gode forandrede til ringe fortørrede og ufrugtbare Ejendomme og geraade os til det følsomme Tab og Skade nu og især i Fremtiden... Det gamle Ordsprog hedder, ingen kan have Fred længere, end sin Nabo vil, dette maa vi bekende. Sandhed er det alt, hvad vi har anbragt, og som vi med Vidner trøster os til at bevise, om forlanges. Et Aastedmøde, tror vi, kunde bedømme det anklagede. Deres Højvelbaarenheds bekendte Retfærdighed giver os Haab om at se dette saa sagligt som muligt tilendebragt, da vi hver Dag lider, og om en Tøbrud indfalder, ej en liden, men en stor Skade.

Mejlby, d. 16. Febr. 1795.

Niels Poulsen, Hans Rasmussen, Niels Christensen,
Jens Pedersen Bonde, Simon Sørensen, Simon Jensen,
Anders Christensen Degn, Jens Andersen.

Til S. T. Hr. Kammerherre og Amtmand v. Gersdorff, Ridder.

Da denne Klage blev sendt til Stiftsprovsten, til hvis Embede Jens Nielsens Gaard hørte, gav han den følgende Paategning:

Ærbødigst Erklæring.

Hvad nærværende Klage indeholder imod Jens Nielsen, Fæster af Stiftsprovstiet, er ældre end min Embedstid. Altsaa kan jeg i det mindste ikke ved Raad eller Samtykke have bidraget til den paaankede Fornærmelse. Fra min Side skal Jens Nielsen ingeniunde finde Understøttelse til andres Fornærmelse. Klagen, saa vidt jeg af dens Indhold kan skønne, er bygget paa svage Grunde. Vi har Anordninger for Aaer, Bække og stedse rindende Vandløb, for Regnvand kender jeg ingen. Imidlertid møder jeg gerne, naar jeg kaldes, at Sagen maa komme i Rigtighed.

Aarhus, d. 4. Maj 1795.

R. Jansen.

Den 26. Maj blev der holdt et Aastedmøde i Calø Amts Landvæsenskommission, Kammerherre og Amtmand Gersdorff, Birkedommer og Landvæsenskommissær Nielsen samt Forvalter Schalstrup paa den anden Landvæsenskommissærs, Birkedommer Müllers Vegne i hans lovlige Forfald.

Den Lovparagraf, som Kommissionen lagde til Grund for sin Kendelse, er Danske Lovs 5. Bog, 11. Kap., § 6: „Man maa ej nogen til Skade fælde Vand fra sit sædvanlige Løb, som det

af Alders Tid løbet haver, og ej fra anden Mands Fiskedamme, og ej fra anden Mands Jord“.

Stiftsprovsten vilde imidlertid ikke bøje sig for Kommissionens Kendelse, der gik hans Fæster imod. Han holdt sig til, at der var Tale om en Grøft, som af og til var tør. Klagerne indsendte et Svar, hvori de hævdede, at Provstens Paastande var urigtige. Provsten krævede, at en af Klagerne skulde betale en Del af Omkostningerne, og dette opnaaede han, som det fremgaar af Rentekammerets Skrivelse af 7. Nov. 1795 til Amtmand Gersdorff:

Da det af vedkommende er tilstaaet, at saavel Fæstebonden Anders Christensen som Aarhus Stiftsprovsts Fæstebonde Jens Nielsen i Mejlby har urettelig afledet et omklaget Vand fra sit rette Leje, saa anser Kammeret det rettest, at de begge bidrager til at udrede det i denne Anledning d. 26. Maj sidstleden holdte Aastedsmødes Omkostninger, saa at hver af dem betaler det halve, hvilket Hr. Kammerherren tjenstligen anmodes om at ville behageligen tilkendegive.

Provsten vilde dog endnu ikke give tabt, men hævdede, at Rentekammeret ikke havde paadømt Sagen, men kun beskæftiget sig med Omkostningerne; men d. 27. Febr. 1796 approberede Rentekammeret Landvæsenskommissionens Kendelse, dog at Omkostningerne skulde deles mellem Anders Christensen og Jens Nielsen.

Jens Simonsen, der efter sin Morfaders Død antog hans Navn Jens Andersen, havde i 1787 overtaget Dyrgaard, da den tidligere Fæster, hans Morfader, paa den Tid var gammel og trængte til Afløsning. Jens Simonsen var dengang kun 19 Aar gammel. Ved at studere Udstykningskortet over Mejlby kom Jens Simonsen til den Overbevisning, at nogle Naboer benyttede en Del af den Eng, som i Virkeligheden var tillagt Dyrgaard ved Udskiftningen. Ved Forhandling lykkedes det ham at faa tre af Naboerne til at afgive Jord til sig, medens de øvrige hævdede, at den Jord, de havde brugt siden Udskiftningen, maatte de stadig have Ret til. Følgen af denne Strid var en Proces, der blev trukket ud i en Række Aar. I et af sine Indlæg i Sagen (26. Marts 1801) udtaler Jens Andersen (Simonsen):

„For en Del Aar siden blev Mejlby Bys Jorder udskiftet af Fællesskab, og den Tid beboede min Fader (c: Morfader) den paa herved følgende Karte over Udskiftningen betegnede Gaard 6a. Han var den Tid aldrende og træt af Verden og derfor mu-

lig forsømte i rette Tid at forsyne hans tildelte Jordlodder med fornødne Skelstene eller Grøfter..." Han udvikler derefter, at Naboerne i Stedet for det retlinede Skel, der blev sat ved Udsiftningen, blev ved at regne med et krumlinet Skel fra tidligere Tid, hvorved han mistede en Del af den tildelte Jord paa hans Lods østre Side.

Naboerne har sandsynligvis, da Fejlen blev begaaet, været lige saa uklare angaaende det nye Skels Forløb som Jens Andersen (Simonsens) Morfader, hvilket synes at fremgaa deraf, at blandt de paagældende Naboer fandtes Jens Andersen (Simonsens) Fader Simon Sørensen og hans Fætter Peder Bonde, der da ogsaa frivilligt gav Afkald paa den Jord, de havde for meget. Da Jens Andersen (Simonsen) viste dem Kortet, syntes Sagen til at begynde med ogsaa hurtigt at skulle gaa i Orden. Forvalteren paa Clausholm udtaler, at Jens Andersen (Simonsen) har Ret i sin Paastand, og Amtmand Gyldenkrone vedføjer Jens Andersens Skrivelse om Sagen en Bemærkning om, at efter hans Mening synes Klageren at være „misholden med den Jordlod, han nu har“. Naar Sagen ikke desto mindre trak ud i Aarevis, skyldes dette først og fremmest Landinspektør Munks Stilling til Sagen og tillige, at Amtmanden blev forflyttet, og der kom en ny Forvalter paa Clausholm, der stillede sig uvilligt overfor Jens Andersen (Simonsen). Ganske vist fik Jens Andersen Lov til paa egen Bekostning at lade en Landinspektør undersøge Skellet; men nu mødte han en ny Vanskelighed, idet en Landinspektør, han henvendte sig til, erklærede, at ingen Landinspektør vilde paatage sig Undersøgelse af Skellet, saalænge Landinspektør Munk levede.

Skønt Jens Andersen (Simonsen) foretog Rejser baade til Landinspektør Munk i Nibe og til Rentekammeret i København, lykkedes det ham ikke at faa Sagen i Orden. Det var først, da der igen kom en ny Forvalter Bay paa Clausholm, at denne bevægede sit Herskab til at forlange et nyt Aastedsmøde. Landinspektør Sørensen, Lavenhovgaard, afsatte den 13. Oktober 1809 det rigtige Skel i Marken.

Medens de foregaaende Tilfælde som sagt viser, hvor vanskeligt det kunde være for Bønder at hævde sig overfor Embedsmænd og ligestillede, giver følgende Retssag et Vidnesbyrd om, hvor ringe selve Sognepræsten ansaa Bøndernes Stilling for at være, og hvor højt en Præst i de højere Klassers Bevidsthed var hævet over sine Sognebørn ude paa Landet.

Sagen begyndte med, at Pastor Gregersen i Todbjerg udskældte Mads Bygballe, fordi denne, som et af Vidnerne, Annexbonden Anders Winter oplyste, havde været Talsmand for Bønderne i Mejlby, da de ansøgte Kongen om at maatte betale deres Tiende in natura. Dette, at Bønder dristede sig til paa egen Haand at sende en Ansøgning til Kongen, har aabenbart forarget Provst Gregersen i højeste Grad, og da han en Søndag traf Mads Bygballe i Annexgaarden, udskældte han ham baade før og efter Prædikenen i meget kraftige Udtryk, saa at Mads Bygballe fandt sig foranlediget til at anlægge Injuriesag mod Præsten ved følgende Skrivelse fra Forvalteren og Birkedommeren paa Clausholm:

For mig haver Mads Nielsen Bygballe andraget, hvorledes han meget uskyldig Søndag den 21. August sidst, da han var taget til Mejlby for i Fred og Rolighed med gode Tanker at gaa i Guds Hus, meget uventet af Stedets Sognepræst S. T. Hr. Gregersen fra Todbjerg, førend Kirketjenesten i Mejlby, udi Annexgaarden sammesteds meget sælsomt, forargeligt og forbitret skal være angreben, hæsselig tiltalt, skældt og beskæmmet paa saadan Tid af saadan en Præstemand og paa saadan Maade, at Mads Bygballe tyvagtigt og bedragerisk skulde have tilvendt sig sin Formue, og at han var en Nar med mere ærerørigt og andre ubekvemme Ord, som den Tid og siden efter af Præsten skal være sagt, han var bekendt for over al Landet, der alt skal være urigtigt og formenes baade er ulovligt, strafværdigt og meget usømmeligt, om ikke tillige hævngerigt øvet af Hr. Gregersen til Mads Bygballe og Familie, der og Velfærds Forklejnelse, som højligt paa lovbefalet Maade anlediger ham til Reparations og Satisfaktions Erholdelse ved Tingsvidne til videre Afbetjening at lægge for Dagen, derfor været denne Stævning begærende; thi stævnes herved Deres Velærværdighed, Seigneur Gregersen, Sognepræst for Todbjerg og Mejlby Menigheder, boende i Todbjerg, for mig i Retten at møde paa Clausholm Birketing Lørdag den 1. Oktober førstkommende om Formiddagen Kl. 10 og følgende Ting- og Tægtedage for Vidner stævnte og ustævnte at paahøre, Dokumenter, Breve og Attester at se i Retten lagte og forelæst med videre det forstævnte og Sagen vedkommende i naunlige Maader. Til herom at vidne indstævnes under Faldsmaals Straf til samme Ting, Dag og Tid at møde Niels Ring i Ogstrup, Søren Degn og Kone Karen Knudsdatter i Bygballe, Jens Rasmussen, Poul Jensen Bonde, Søren Utzen,

Jens Pedersen Bonde af Mejlby, Seigneur Anders Bonde af Aarsleff, Jens Ladefoged ved Krannestrup, og for Omkostninger at spare indstævnes paa samme Maade og til samme Tid at møde Annexbonden Anders Winter og Rasmus Hedegaard i Mejlby samt Jens Pedersen i Lindøe...

For Hans Excellence, Hr. Gehejmeraad Huitfeldt til Clausholm etc. underdanigst præsenteres denne Stævning, om høje samme paa sin Bondes Vegne derved imod eller under Sagen skulde have noget at erindre, hvorefter Citanten venter sig til fornøden Afbetjening et (lovligt?) Tingsvidne erhvervet. Parterne medtager det fornødne.

Til Bekræftelse under min Haand og Forsegling.

Clausholm, d. 17. Sept. 1785.

C. Friis.

Fornærmelsen foregik d. 21. August, Stævningen foregik d. 17. September, saa at Mads Bygballe har tænkt over Sagen, før han handlede. Præsten forholdt sig foreløbig tavs. Først d. 30. Sept., Dagen før det berammede Retsmøde, sendte han, aabenbart efter sin Forsvarers Raad, et Par Mænd til Mads Bygballe med følgende Brev, der blev fremlagt i Retten:

Mindst havde jeg ventet, at Mads Bygballe skulde have villet paaføre mig Sag og Søgmaal for de Ord, jeg d. 21. afvigte sidstleden i Annexbondens Hus i Mejlby talte til Eder, anlediget af Eders med fleres attraaede Besværing og Ansøgning om Tiendefrihed; thi at jeg som Eders Præst har søgt at overtøye Eder om, hvor unyttigt sligt vilde være, at jeg maaske, fordi I med Foragt antog mine Ord, udi nogle haarde Udtryk vedblev mine Forestillinger, er alt noget, hvorved der ikke kunde lides mindste Skaar, eller som fortjente med Proces at beegnes. Da det nu i sig selv er mig ganske imod at leve i Strid med noget Menneske og allermindst med mine Sognemænd, saa haaber jeg, at I dog bekvemmer Eder til at lade den mod mig intendede Proces fare, efter at jeg herved har forsikret Eder, at jeg, ved hvad jeg anførte Tid har talt, ikke har sigtet til at beskæmme Eder. Eders bekendte Navn og Rygte beholder desuagtet den samme Værd som tilforn, og lige saa lidet ved denne sidste Samtale kan tabe noget som ved de Formaninger med videre, en Præst og Sjælesørger ved Loven gives Ret til at gaa sine Sognemænd imøde med. Jeg venter fremdeles at ville indse den Forargelse, som Proces imellem os kan bevirke i hele Menigheden, og at I endog i Betragtning deraf fraviger Eders For-

sæt. Eders Svar forventes herpaa tegnet eller og til mine tvende udsendte sagt, saaledes som de samme kan beskrive og med Ed bekræfte.

Todbjerg Præstegaard, d. 30. Sept. 1785.

L. Gregersen.

Der er vedlagt en Attest fra to Mænd i Todbjerg om, at de har oplæst ovenstaaende Skrivelse for Mads Bygballe.

Man faar ikke Indtryk af, at Præsten ønskede at leve i Fred med Mads Bygballe, siden han først lader ca. 4 Uger gaa hen uden at forklare M. B., at hans Ord ikke havde til Hensigt at „beskæmme“ ham; Præsten har dog formodentlig haft saa meget Forbindelse med sin Menighed, at han har vidst, hvorledes Mads Bygballe opfattede hans Ord. At Præsten kun af Hensyn til Lovene ønskede et Forlig, fremgaar af, at han efter at have modtaget Stævningen, ikke personligt opsøgte sin Modpart; thi havde han gjort noget saadant, vilde han ikke have forsømt at nævne det i Brevet af 30. Sept., der tydeligvis kun skal lette Forsvareren hans Opgave. Hvorledes Folkene i Mejlby havde opfattet Præstens Ord, vil fremgaa af nedennævnte Vidneudsagn.

Niels Ring udtalte, at han var noget tunghør og derfor ikke kunde opfatte de enkelte Ord; men Præsten syntes at være vred, medens han ikke fik Indtrykket af, at M. B. talte med Vrede. Søren Degn fra Bygballe II havde hørt Præstens sige, at Mads B. eller hans Fader forhen havde maattet laane 80 Rd. til hans Handels Fortsættelse (Mads B. var Hestepreanger), saa Præsten begreb ikke, hvorledes Mads B. skulde være kommen til sine Penge uden at have maattet bedrage sig dem til eller stjæle dem. Søren Degn havde hørt Præsten bruge Ord som „Slyngert, Slobert og Knægt“. Jens Rasmussen og Søren Udsen hørte Præsten sige, at Bymændene skulde drive eller giæne Mads B. fra deres Grandestævne (el. Gran-Stævne), naar han dertil kom, siden han der stod iblandt dem som en Nar og Harlingquin. Særlig det sidste Udtryk har flere Vidner bidt Mærke i, idet de formodentlig ikke har vidst, hvad en Harlekin er. Paa Spørgsmaalet, om de vidste, at Mads B. havde begaaet Bedrageri eller Tyveri eller var berygtet derfor, svarede Vidnerne benægtende.

Det er ganske betegnende for Tidens Stilling til Mads Bygballes Proces, at medens Præsten til Forsvarer mødte med

Birkedommer Müller, kunde Mads Bygballe kun faa en Mand, der praktiserede uden Eksamen. Müller har aabenbart udtrykt Tidens Anskuelse, naar han udtalte, at Vidnerne ikke burde kunne aflægge Vidnesbyrd mod deres Sognepræst. Sagen blev trukket ud i lang Tid, Sognepræsten anlagde Kontra-Sag mod Mads Bygballe, der svarede med en Kontinuationsstævning. Mads Bygballe kunde dog ikke vinde sin Sag. Tidens Anskuelser tillod ikke at dømme en Sognepræst for Injurier mod hans Sognebørn, det vilde nedbryde disses Respekt for Præsten. D. 25. Januar 1787 blev der afsagt følgende Dom: Kendes for Ret: Præsten Hr. Gregersen bør for Mads Bygballes Tiltale i denne Sag fri at være, hvorimod alle saavel mundtlige som skriftlige af begge Parter eller deres Fuldmægtige udsagte eller fremførte Beskyldninger, Talemaader og Paastande bør døde og magtesløse at være og ej komme nogen af dennem til mindste Fornærmelse paa Ære, Embede eller Navn eller Rygte i nogen Maade, men som uskrevne og utalte anses, og da Mads Bygballe har forkastet Hr. Gregersens mange mindelige indgangne og antagelige Tilbud og derved tillige formeret Sagens Bekostninger, saa bør han derfor samt for sit øvrige under Sagen viste Forhold betale til Hr. Gregersen Sagens Omkostninger 100 Rigsdaler og som trættekær til Justitskassen saa meget, som Dom og Segl koster, nemlig 5 Mark 3 Skilling, hvilket alt efterkommes og udredes 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Straf af Lovens videre tilholdende Maade.

Naar man gennemser Clausholms Justitsprotokol omkring Aar 1800, lægger man Mærke til, at man paa denne Tid begynder at taksere Gaarde og Huse for at faa dem assurede mod Brandskader. Tillige ser man andre, mindre glædelige Begivenheder. Det sker nemlig flere Gange, at Forvalteren paa Clausholm indstævner Godsets Fæstere til Betaling af Restancer. Det sidste Tiaar af Aarhundredet var i Virkeligheden en god Tid for Landet, og selvom Fæstebønderne maaske ikke har mærket meget til Opgangen, faar man en Mistanke om, at Restancerne i nogen Grad var en Demonstration mod Godsejeren. Der er ganske vist et mindre Antal Skatterestancer; men i de fleste Tilfælde drejer det sig om ikke betalt Landgilde, og det ser mærkeligt ud, at en Mand som Simon Sørensen i Mejlgaard i 1801 skal være nødt til at lade sig sagsøge for to Aars Landgilde (30 Rigsdaler og 4 Mark), naar hans yngste Søn i 1809 kan købe og betale Mejlgaard, medens han selv ved sin Død i

1810 efterlader sig 600 Rd. til Deling mellem Arvingerne. Det kunde jo tænkes, at Beboerne i Mejlby ikke følte Overgangen ira at være Rytterbønder til at være Fæstere under et Gods som et Fremskridt.

At Simon Sørensen har været en noget stejl Mand, synes at fremgaa af følgende Sag, der skal omtales, fordi den viser Bøndernes Afhængighed, hvad Tiendeydelsen angaar.

I September 1801 stævnedes Justitsraad Secher til Skaarupgaard d. 16. i Maaneden Gaardmand Simon Fiil i Mejlby, fordi han havde kørt sit Korn hjem fra Marken, før Tiendekornet var udtaget. For Simon Fiil mødte hans Søn i Dyrgaard, der ved denne Lejlighed kaldes Jens Andersen Fiil, og erklærede sig paa sin Faders Vegne villig til at afgøre Sagen i Mindelighed, hvilket er meget forstaaeligt, da han utvivlsomt vilde blive idømt Erstatning. Jens Andersen paastod, at hans Fader havde tilbudt Tiendeejerne, efter at Kornet var kommet i Hus, at de enten maatte udtage Tiende af det hjemkørte eller af det, der stod andetsteds paa Marken af hans bedste Korn, og desuden et Tillæg, fordi han havde kørt Kornet hjem.

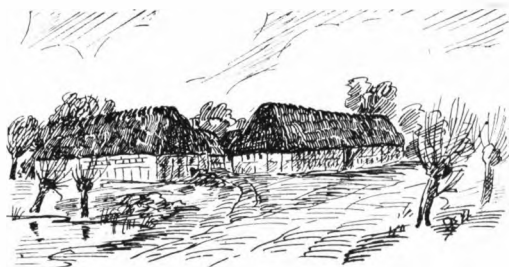
Justitsraad Sechers Sagfører erklærede, at han ikke kendte noget til et tidligere fremsat Forligstilbud, men havde ikke noget imod, at Sagen blev udsat for muligvis at faa et Forlig i Stand, da han vidste, at Sagsøgeren hadede Processer. Det saa dog foreløbig ikke ud til, at Parterne kunde blive enige, thi i Retsmødet d. 5. November forlangte Jens Andersen Sagen optagen til Doms, og da Modparten ikke var mødt, blev Sagen indladt til Dom. Der er dog ikke bleven afsagt nogen Dom; Justitsprotokollen indeholder nemlig følgende Bemærkning:

Fornævnte Sag mellem Hr. Justitsraad Secher til Skaarupgaard og Simon Fiil af Mejlby blev derpaa i Mindelighed afgjort og forligt, hvorfor ingen Dom forlangtes, men Sagen saaledes som forligt fra Retten udgaar. Lige Tilførsel skete mellem Hr. Hviid til Krannestrup og bemeldte Simon Fiil af Mejlby, hvorfor ogsaa denne Sag udgaar fra Retten som forligt.

Efter de foreliggende her nævnte Kendsgerninger maa det nærmest antages, at den Ladefoged, eller hvem det nu var, der skulde udtage Tiendekornet, har været mindre velvillig stemt overfor Simon Sørensen og derfor har villet drille ved at lade Kornet staa og ødelægges paa Marken; men Simon Sørensen har ikke villet finde sig i den Behandling og har derfor kørt Kornet ind, skønt han vidste, at det var ulovligt. Af den Maade,

hvorpaa Retssagen blev endt, kan man maaske drage den Slutning, at det er lykkedes Jens Andersen at klarlægge Sagen for Justitsraad Secher og derved udvirke et taaleligt Forlig. Justitsraad Secher ejede Kongetienden og Proprietær Wiid til Krannestrup Kirketienden; de har derfor anlagt Sag i Fællesskab.

MEJLBY I 1800erne

Det vil være naturligt at begynde Skildringen af Udviklingen i dette Aarhundrede, hvis første Del beherskes af Napoleons Krige, med en Undersøgelse af, hvilke Forhold den Opgangsperiode, som de nævnte Krige afbrød, havde ført til. Nedenstaaende Tabeller viser Prisernes Variation efter 1750, og det ses umiddelbart, at der i det betragtede Tidsrum er sket en meget kraftig Forhøjelse af Landbrugspriserne.

Sjællandsk Kapitelstakst.¹⁾

	Rug pr. Td.	Byg pr. Td.	Havre pr. Td.
1751—1760	7,14 Kr.	5,22 Kr.	3,41 Kr.
1761—1770	9,04 Kr.	6,02 Kr.	3,45 Kr.
1771—1780	8,87 Kr.	5,87 Kr.	3,66 Kr.
1781—1790	9,75 Kr.	7,56 Kr.	4,89 Kr.
1791—1800	11,33 Kr.	7,72 Kr.	5,31 Kr.
1801—1809	16,95 Kr.	9,66 Kr.	6,54 Kr.
	Smør pr. Td. ¹⁾	Flæsk pr. Lispund ¹⁾	
1755—1765	52,36 Kr.	3,05 Kr.	
1765—1774	57,74 Kr.	3,29 Kr.	
1775—1784	59,25 Kr.	3,14 Kr.	
1785—1794	62,12 Kr.	3,57 Kr.	
1795—1804	84,41 Kr.	4,85 Kr.	

¹⁾ V. Falbe Hansen og Dr. Will. Scharling: Danmarks Statistik.

At dømme efter disse Priser skulde det være gode Tider for Landmændene, i alt Fald efter 1779, da Udskiftningen gjorde Bønderne uafhængige af deres Naboer, saa at den enkeltes Virkelyst kunde udfolde sig frit. Rimeligvis har adskillige ogsaa arbejdet sig frem; men for at vurdere Fremgangen maa man gøre sig Udgangspunktet klart. Omkring ved Udskiftningstiden kan man regne, at der var noget under $\frac{1}{2}$ Million Stk. Hornkvæg i Landet, hvoraf 79,000 Stude og af Faar noget over 800,000. Derimod var der et stort Antal Heste, dels fordi Hjulploven var tung at trække, og dels fordi Hovbønderne skulde stille med Vogn og Heste. Der maatte derfor holdes en Hest pr. Tønde Hartkorn. Bygningerne var som Regel lerklinede Bindingsværkshuse med daarlig Beboelseslejlighed og endnu daarligere Stalde og Ladebygninger. Høstudbyttet var faa Fold, og man fik kun en beskedn Høst. Derfor halvsultede Kvæget ofte om Vinteren i usunde Stalde. Det maatte sættes paa Græs om Foraaet, saa tidligt det var muligt, og det blev først taget paa Stald om Efteraaet, naar det var strengt nødvendig. Markerne var fulde af Sten og Vandhuller. Der krævedes mange Aars Slid og en utrolig Nøjsomhed af det Slægtled, som skulde hæve Bønderne fra Rigets lavest vurderede Stand til Landets økonomiske Grundvold. Begyndelsen var saa meget mere trøls, som Pengevesenets Sammenbrud faldt netop i denne Periode.

I 1736 oprettedes Assignationsbanken eller Courantbanken, som var en Veksel- og Laanebank med Ret til Seddeludstedelse. Det var en ganske privat Bank, hvis Bestyrelse blev valgt af Interessenterne. Den fik Kunder nok; men den manglede Værdier, der kunde realiseres, naar Sedlerne skulde indløses. D. 6. Okt. 1757 udstedtes endda en Forordning, hvorefter ingen maatte vægre sig ved at modtage Bankens Sedler, hvis Værdi dengang stod saaledes, at $122\frac{1}{2}$ Daler Courant regnedes lig 100 Rd. Species. I 1773 overtog Staten Banken, idet den købte Aktionærerne ud, og nu steg Seddelmængden ud over det rimelige, saa at der i 1784 var Sedler lydende paa ialt 15,200,000 Daler Courant, og Kursen paa dem var sunken saaledes, at 144 Daler Courant var lig 100 Rigsdaler Species.

I 1791 oprettedes en Speciebank i København med en Aktiekapital paa 2,400,000 Species. Den maatte udstede Speciesedler, der skulde veksles „paa Anfordring“ med Sølv eller Courantsedler, idet de sidstes Værdi regnedes efter deres Kurs. Forholdet mellem alle Sedlernes Paalydende og de Værdier, som skulde

garantere dem, sattes som 19 til 10. I Virkeligheden blev dog Courantsedlerne ogsaa Grundlaget for Speciebanken, og selvom de gode Aar i 1790erne holdt Sedlernes Kurs oppe, gav Krisen i 1799, da Handelen med Udlandet gik ned, Banken et Knæk. Regeringen laante 1,150,000 Daler Species af Bankens Sølvbeholdning paa 2,400,000 Daler Species og betalte dette Laan med Courantsedler. Dermed var Bankens Grundlag ødelagt. Der skal ikke her i Enkeltheder gøres rede for Pengekrisens videre Forløb, som er skildret indgaaende af Marcus Rubin i Bogen 1807—14. I Maj 1809 var 100 Daler Species lig 308 Daler Courant, medens man i September maatte betale 347 og i December 388 Daler Courant for 100 Speciedaler. I de følgende Aar sank Courantdalernes Værdi med rivende Hast. I 1810 betaltes d. 20. Oktober 648 Courantdaler for 100 Speciedaler, i 1811 endog 775, og i 1812 gik det saa galt, at 1760 D. C. svarede til 100 Speciedaler. Saa maatte Regeringen give fortabt. I 1813 kom som bekendt Statens Fallit.

Der oprettedes en Rigsbank. Møntfoden fastlagdes saaledes, at der af 1 Mark fint Sølv (233,85 Gram), blev udmøntet 18½ Rigsdaler og 1 Rd. = 6 Mark = 96 Skilling. Rigsbanksedlernes Kurs blev fastsat to Gange om Aaret, og den angav deres Sølvværdi. For at sikre Rigsbanksedlernes Værdi indførtes den saakaldte Bankhæftelse, idet Rigsbanken fik tillagt 6 Procent af hver Ejendoms Værdi med Panteret forud for alle andre Fordringer, endog forud for kongelige Skatter. Denne Bankhæftelse forrentedes af alle Ejendomsbesiddere med 6½ pCt. aarlig Rente i Rigsbankdalers Sølvværdi. Rigsbanksedlernes Paalydende (deres Navneværdi) blev i den følgende Tid meget forskellig fra deres Kursværdi (Sølvværdien). I 1815—16 svarede f. Eks. 100 Rd. Sølv til mellem 550 og 750 Rigsdaler (Sedler), og først efter Oprettelsen af Nationalbanken i 1818 blev Forholdene mere stabile, idet denne Bank blev uafhængig af Regeringen. Alligevel kom Sedlerne først fra 1838 til stadig at staa i Pari.

Da Møntvæsenet omordnedes, fandt man det nødvendigt ogsaa at nedskrive private Fordringer saaledes, at for Gæld, der var ældre end d. 11. Sept. 1807 regnedes der 1 Daler Courant = 1 Rigsbankdaler, for Gæld, der var stiftet mellem d. 10. Sept. 1807 og d. 11. Dec. 1807 sattes 100 Daler Courant lig 95 Rigsbankdaler, og saaledes nedskreves Fordringerne desto mere, jo yngre de var, indtil man for Fordringer, som var yngre end d.

10. Dec. 1812, omregnede 100 Daler Courant til 20 Rigsbankdaler.

Naar man husker paa de nys omtalte Rystelser indenfor Landets Pengevæsen, er det ikke underligt, at Priserne paa Landbrugsprodukter steg kraftigt i det omtalte Tidsrum. I Aarene fra 1809 til 1817 er det i Virkeligheden umuligt at angive Landbrugsvarernes Værdi. Der forlangtes kæmpemæssige Priser, og de, der kunde, betalte dem; thi Varerne kunde man have Nytte af, men Pengene ansaa alle for mere eller mindre værdiløse. Det er først fra 1818, der igen kommer Orden i Handelen, og da synker Priserne, som efterfølgende Tabel viser, til de naar deres mindste Værdi i 1824, hvorefter der kommer en ny Stigning. I 1826 er Priserne paa Grund af en daarlig Høst usædvanlig høje.

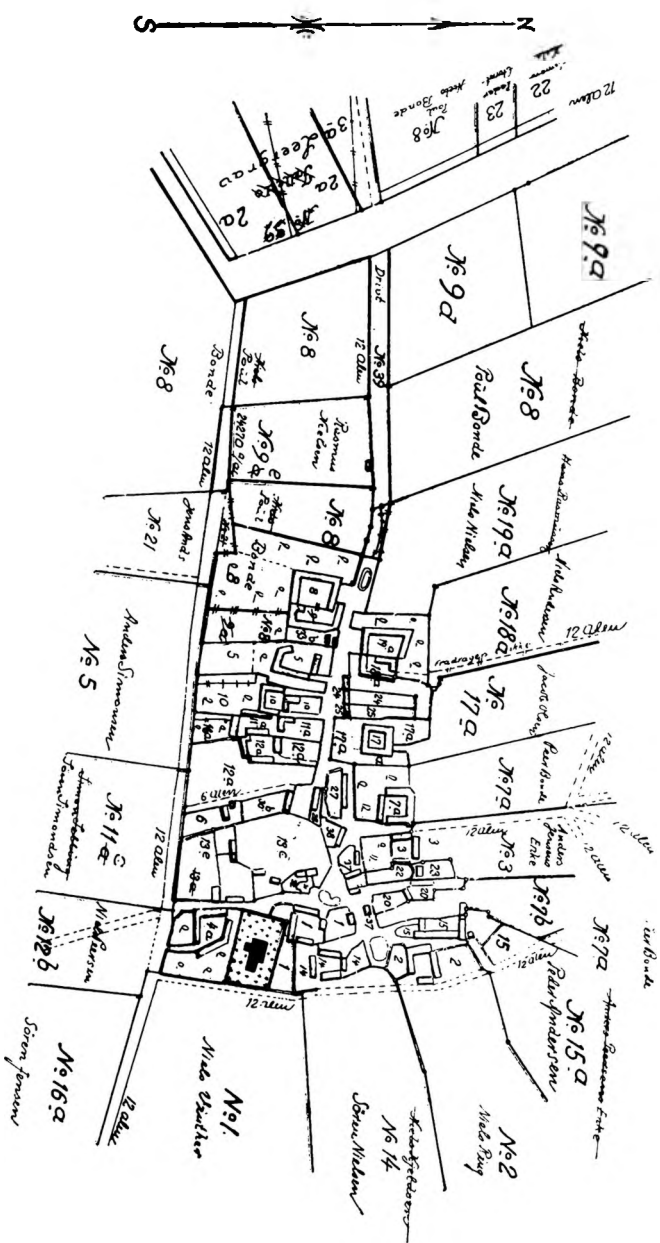
Sjællands Kapitelstakst.

Efter V. Falbe Hansen og Dr. Will. Scharling: Danmarks Statistik.

	Rug pr. Td.	Byg pr. Td.	Havre pr. Td.
1818	14,93 Kr.	12,60 Kr.	7,93 Kr.
1819	7,04 Kr.	5,18 Kr.	3,77 Kr.
1820	5,33 Kr.	3,47 Kr.	2,93 Kr.
1821	4,39 Kr.	3,85 Kr.	2,68 Kr.
1822	4,93 Kr.	4,39 Kr.	3,04 Kr.
1823	4,18 Kr.	3,22 Kr.	2,41 Kr.
1824	3,94 Kr.	3,29 Kr.	2,52 Kr.
1825	5,23 Kr.	4,12 Kr.	2,95 Kr.
1826	10,14 Kr.	9,25 Kr.	7,37 Kr.
1827	6,04 Kr.	3,79 Kr.	2,95 Kr.
1828	8,10 Kr.	5,29 Kr.	3,70 Kr.
1829	8,70 Kr.	4,58 Kr.	3,43 Kr.
1830	10,87 Kr.	6,04 Kr.	3,65 Kr.

Man kan finde det underligt, at Mejlbys Bønder i en saa urolig Periode vovede at gøre Springet fra Fæstere til Selvejere, særlig da de fleste af dem maatte laane det meste af Købesummen eller endda den hele. Selvejere blev imidlertid en stor Del af Beboerne, og Gaardene gik siden i Arv til Søn eller Sviigersøn; men en haard Tid har det været, og Kampen for det daglige Brød har været for haard for en Del gamle eller svage-lige Folk.

Den første Selvejer i Mejlby var Simon Jensen Selling, der

d. 27. Nov. 1806 købte sin Gaard (Nr. 11 i Matr. 1844) for 1000 Rd. og d. 11. Juni 1807 fik Skøde paa den af Ejeren, Espen Pedersen i Hjortshøj. Gaardens Hartkorn var da 3 Td. 5 Sk. 1 Fdk. 2 Alb.

Faa Aar senere fulgte Peder Simonsen det givne Eksempel, efter at hans Fader Simon Sørensen havde overladt Mejlgaard til Sønnen i 1809. Peder Simonsen købte Gaarden d. 13. Juni 1809 for 1300 Rd. og fik tinglæst Skøde derpaa d. 18. Jan. 1810. Skødet har i Hovedtrækkene følgende Indhold:

Hans Henrich von Schilden Huitfeld til Clausholm p. p., Deres kongelige Majestæts Gehejmerraad o. s. v. gør vitterligt at have solgt, ligesom jeg ogsaa herved skøder og sælger til Fæsteren Peder Simonsen og hans Arvinger den Gaard, hans Fader Simon Sørensen sidst har beboet og haft i Fæste, men nu godvilligt til ham har afstaaet, beliggende i Mejlby Sogn og By her under Godset, som benævnte hans Fader sidst har haft i Fæste, af Hartkorn, Ager og Eng 3 Td. 6 Sk. 2 Fd. 2 Alb. med samme tilhørende Bygninger, Besætning, tilliggende Ejendom, af hvad Art nævnes kan, alt i Overensstemmelse med medfæstede under 20. Okt. forrige Aar oprettede Købekontrakt...

Da Køberen, fornævnte Peder Simonsen, idag har betalt mig den akkorderede Købesum, saa frasiger jeg mig...

D. 13. Juni 1809.

Schilden Huitfeld.

Medens Mejlgaard blev købt direkte fra Clausholm, forholder det sig noget anderledes med de øvrige til dette Gods hørende Gaarde i Mejlby, idet A. Hviid til Sorvad, Jens Iversen Lang i Kalstrup og Forvalter Bay paa Clausholm i Fællesskab købte de andre til Clausholm hørende Gaarde for 17,447 Rd. d. 13. Juni 1811 og fik tinglæst Skøde derpaa d. 29. Okt. 1812. Dette Skøde har følgende Ordlyd:¹⁾

Hans Henrich v. Schilden Huitfeld til Clausholm og Hasse-lund p. p., Deres kongelige Majestæts Gehejmekonferensraad, R. D., Storkors, Hofjægermester gøre vitterligt at have solgt, ligesom vi ogsaa herved sælger, skøder og aldeles afhænder for mig og Arvinger til Hr. Anders Hviid til Sorvad, Jens Iversen Lang til Kalstrup og Forvalter Anders Carlsen Bay paa Clausholm efterskrevne Gaarde og Huse, Clausholm Gods i Mejlby By og Sogn.

1) Dronningborg Birks Skøde- og Pantebog 1808—1812, Side 220 tilvenstre.

	Hartkorn.			
Niels Christensen	2 Td.	0 Sk.	0 F.	0 A.
Franz Sørensen ¹⁾	0 Td.	7 Sk.	3 F.	2 A.
Anders Pedersen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Jens Bondes Enke	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Jens Andersen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Niels Poulsen Bonde	3 Td.	6 Td.	2 F.	2 A.
Rasmus Nielsen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Søren Jensen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Anders Nielsen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Søren Udsen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Anders Christensen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Niels Poulsen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Hans Rasmussen	3 Td.	6 Sk.	2 F.	2 A.
Niels Pedersen	2 Td.	0 Sk.	0 F.	0 A.

Husmændene:

Jens Pedersen — Jørgen Poulsen —
Niels Thommesens Enke — Niels Jen-
sen Lang.

---

47 Td. 1 Sk. 1 F. 0 A.

med tilhørende Bygninger og Besætning af, hvad Navn nævnes kan, alt være overensstemmende med vedhæftede under 2. og 7. December forrige Aar derom oprettede Købekontrakt og saaledes samt paa de Vilkaar, denne i det hele forudsætter.

Og da Køberne, Hr. Anders Hviid, Jens Iversen Lang og Anders Carlsen Bay idag har betalt mig den akkorderede Købesum 17,447 Rd. 4 Mk. 14 Sk., skriver..., saa frasiger jeg mig herved al videre lovlig (...?) Ret og Rettighed udi fornævnte Gaarde og Huse med alt, hvad dertil hører, og derimod overlader til Køberne at raade over samme som deres fuldkomne Ejendom og at gøre sig disse saa nyttige, som de i Overensstemmelse med Loven og den oprettede Købekontrakt selv bedst vil og kan.

Dette Skøde udstedes saaledes under min Haand og Segl.
Hasseldorf, 13. Juni 1811.

Hans Henrich v. Schilden Huitfeld.
(L. S.)

Til Vitterlighed: Adkomst ej læst og ej Forhæftelse.
C. Rehrbeker. — J. Lauret.

¹⁾ Franz Sørensen er en Fejlskrivning for Frands Nielsen.

De nye Ejere af Clausholms Gaarde i Mejlbj havde imidlertid allerede før dette Skødes Tinglæsning begyndt at videregælde de nys erhvervede Ejendomme.

	Dateret Køb	Skøde	Pris	Matr. 1844
Jens Andersen	25-6-1811	21-1-1813	1418 Rd. 1 Mk.	21
Anders Christensen	—	—	1800 Rd.	10
Niels Poulsen Bonde	—	—	2150 Rd.	8
Mette Christensd.	—	—	2050 Rd.	7)
And. Nielsen Knudsen	—	—	2100 Rd.	7)
Jacob Sørensen Knudsen	15-8-1811	15-8-1811	2100 Rd.	17
Niels Poulsen (Kjær)	28-12-1811,	16-1-1812	2250 Rd.	19
Niels Pedersen	19-6-1812	21-1-1813	1100 Rd.	12
Hans Rasmussen	19-6-1812	21-1-1813	2400 Rd.	18
Søren Jensen	19-6-1812	21-1-1813	2400 Rd.	16
Niels Poulsen Bonde	19-7-1812	21-1-1813	700 Rd.	20a
Rasmus Nielsen Wolle	19-6-1812	3-6-1813	3300 Rd. Courant	9

Jacob Sørensen Udsen havde d. 29. Juni 1811 paataget sig Forpligtelse til at give sine Forældre Ophold; Kontrakten herom blev tinglæst 15. August 1811. D. 30. Maj 1811 havde han faaet tinglæst Skøde paa en Parcel, som han havde købt d. 24. Maj 1807 for 200 Rd.

Saasnart Niels Poulsen Kjær havde faaet Skøde paa sin Gaard, afstod han den straks til Niels Poulsen, kaldet Niels Andersen, der til Gengæld underskrev en Aftægtskontrakt til førstnævnte, tinglæst d. 16. Jan. 1812.

I Hospitalspræstens Gaard, Matr. 2 1844, døde Fæsteren Jens Nielsen Ring d. 14. Nov. 1816, og d. 21. Juli 1817 udstedte Pastor M. F. Jahnsen i Aarhus Fæstebrev til Niels Jensen Ring (tinglæst d. 7. Okt. 1817), idet den afdøde Fæsters Enke afstod Gaarden til sin Søn, Gaardens Hartkorn var da 3 Td. 4 Sk. 1 Alb. Niels Jensen Ring købte imidlertid snart Gaarden og fik Skøde paa den 24. Febr. 1818.

Gaarden Matr. Nr. 14 1844 maa ogsaa være bleven købt af Fæsteren Niels Jensen Kjeldsen. Denne Mand stiftede i Juni 1815 et Obligationslaan paa 500 Rd. Navneværdi hos Jens Iversen Lang, hvilket rimeligvis er bleven brugt til Betaling af en Del af Købesummen. D. 17. Jan. 1812 stiftedes en Opholdskontrakt (tinglæst 27. Febr. 1812) mellem Gaardens daværende Fæster Niels Christensen og Niels Jensen. Det er rimeligvis den sidste, som d. 14. Jan. 1812 købte en Parcel for 1650 Rd. Courant og fik Skøde paa den d. 6. Aug. 1813.

I 1796 udkom en Forordning, der anbefalede frivillige Over-

enskomster om Tiendens Betaling. I Henhold til denne indsendte nogle Beboere i Mejlby følgende Skrivelse:

Underdanigst Begæring

til Deres højvelbaarne Hr. Kammerherre og Amtmand Føns angaaende vor Præstetiende, som vi ikke kan naa Forening paa, saa begærer vi herved Kommissionens Kendelse til Forening for Mejlby By, da vi har købt Kongetienden og Kirketienden, og beder underdanigst Deres Højvelbaarenhed være os behjælpelig deri at faa Commissarie til Bedømmelse.

Mejlby, d. 9. Nov. 1812.

Jens Andersen — Hans Rasmussen — Niels Poulsen — Jacob Sørensen Udsen — Anders Nielsen Knudsen — Anders Jensen — Peder Jensen — Anders Pedersen — Niels Sørensen — Rasmus Nielsen — Niels Pedersen — Simon Jensen — Anders Christensen — Anders Simonsen — Simon Nielsen Koch.

I Anledning af denne Begæring udsendtes følgende Skrivelse fra Amtsstuen i Randers:

Det kongelige Rentekammer har under 18. d. M. tilskrevet mig saaledes: Under 7. d. M. har det allernaadigst behaget Hans Majestæt at resolve saaledes. — Vi bifalder allernaadigst, at den hidtilværende Tiendekommission for Randers Amt maa hæves, og i dens Sted i bemeldte Randers Amt nedsættes tvende ny Tiendekommissioner, den ene for Gerlev, Onsted, Støvring, Nørhald, Galten og Østerlisbjerg Herreder og den anden for Rougsø, Sønderhald, Nørre, Sønder og Mols Herreder, og ville vi til Medlemmer af den første Kommission allernaadigst have udnævnt Kammerjunker, Major Arentoft til Overgaard, Hospitalsforstander, Landvæsenskommissær Willadsen og Stiftslandinspektør Ludvig Daniel Vesenberg og til Medlemmer af den anden Kommission Byfoged i Grenaa, Kancelliraad Jac. Overgaard, Kaptein Amitsbøll til Kolkensgaard og Landinspektør Offersen, hvilket herved tjenstlig meddeles Hr. Kammerherren til behagelig Efterretning og Bekendtgørelse for rette vedkommende.

Randers Amtsstue, d. 23. Sept. 1813.

Føns.

Til Hr. Kammerjunker Arentoft, Hr. Villadsen i Randers, Hr. Landinspektør Vesenberg.

Efter Tiendeydernes Begæring har Tiendekommissionen for Randers Amtbestemt Møde Mandag 4. April førstkommande om Morgenen Kl. 9 slet i Mejlby i Anledning af dets Sognepræste

Korn- og Kvægtiende, hvilket Sognefogden i Overensstemmelse med Forordningen af 8. Jan. 1810, dens § 28, ville bekendtgøre for samtlige Tiendeydere og til den Tid forskaffe Kontor- og Udskiftningsdokumenter tillige med en nøjagtig Liste paa samtlige Tiendeydere i Sognet og hver Mands Hartkorn som og besørge, at Kommissionen faar et bekvemt Værelse til dens Forhandling. Er der Fæstebønder i Mejlby Sognet, ville Sognefogden tillige bekendtgøre dette for de forskellige Lodsejere og med Paategning herom afgive denne Indkaldelse ved Kommissionsmødet.

Overgaard, d. 23. Marts 1814.

Arnstorff.

Til Sognefogden i Mejlby.

Forstaaende Indkaldelses lovlige Forkyndelse tilstaaes.

Clausholm, 30. Marts 1814.

Paa den høje Ejer af Ogstrupgaarden, Hans Exellense, Hr. Gehejmekonferensraad von Schilden Huitfelds Vegne.

Bay, Forvalter.

Nota. Det anmærkes til gunstbehagelig Underretning, at Kortet over Mejlby Ejendomme efter Rekvisition inden 3. Nov. 1813 herfra er indsendt til Amtet for at oversendes til det høje kongelige Rentekammer, hvorfra det endnu ikke er tilbagekommet.

Clausholm ut supra (= som ovenfor).

Bay.

Rettidig Modtagelse af Indkaldelsen bekræftes ogsaa af Forstander Andersen ved Aarhus Hospital, Sognepræst ved Domkirken Bechmann og Hospitalspræst Jahnsen. Endvidere bekræfter Sognefogden i Mejlby Jens Andersen (Simonsen), at Indkaldelsen er bekendtgjort for samtlige Tiendeejere. Endelig sendes følgende Meddelelse til Pastor Hansen i Todbjerg:

Det jeg i Overensstemmelse med Forordningen af 8. Jan. 1810 dens § 28 herved har den Ære at anmelde for Deres Velærværdighed med Begæring af Kommissionen til den Tid at maatte erholde saavel Tiendebøger som andre Dokumenter, der kunne være til Oplysning og Vejledning.

Overgaard, d. 23. Marts 1814.

Tjenstligt *Arnstorff.*

Til Sognepræsten i Mejlby Sogn.

Den 4. April 1814 kom Tiendekommissionen derefter til Mejlby, hvor Sognefogden Jens Andersen fremlagde følgende Fortegnelse over Sognets Hartkorn.

Lodsejere Matr.Nr.1844¹⁾ Boende og Tiendeydere Ager og Eng Hartk.

Td. Sk. Fd. Alb.

Selvejere		21	¹⁾ Jens Andersen	3-6-2-2
		18	²⁾ Hans Rasmussen	3-6-2-2
		19	³⁾ Niels Poulsen Andersen	3-6-2-2
		8	⁴⁾ Niels Poulsen Bonde	3-4-1-2 ^{1/2} ²⁾
		17	⁵⁾ Jacob Simonsen Udsen	3-6-2-2
Aarhus Hospital		7,(1)	⁶⁾ Anders Nielsen Knudsen	3-6-2-2
		3	⁷⁾ Anders Jensen Espensen	2-0-0-0
Selveiere		4	⁸⁾ Niels Sørensen Wolle	4-5-0-0
		7,(2)	⁹⁾ Peter Jensen Bonde	3-6-2-2
		15	¹⁰⁾ Anders Pedersen	3-6-2-2
		9	¹¹⁾ Rasmus Nielsen Wolle	4-0-0-1
		12	¹²⁾ Niels Pedersen	2-0-0-1
Stiftsprovsten i Aarhus		11	¹³⁾ Simon Jensen Selling	3-5-1-2
		10	¹⁴⁾ Anders Christensen Degn	3-3-1- ¹ / ₂
Selvejer		5	¹⁵⁾ Anders Simonsen Hedegaard	3-4-1-2
Hospitalspræsten		22	¹⁶⁾ Simon Nielsen Koch	0-1-1-2 ³ / ₄
Selvejere		2	¹⁷⁾ Jens Nielsen Ring	3-4-0-1
		13	¹⁸⁾ Peder Simonsen	3-6-2-2
		16	¹⁹⁾ Søren Jensen	3-0-3- ³ / ₄
		20	²⁰⁾ Niels Jensen Kiølsen	3-5-0- ¹ / ₂
Niels Poulsen Bonde		23	²¹⁾ Peder Christensen Meis	0-1-1-2 ³ / ₄
		20	²²⁾ Frands Nielsen	0-7-3-2
Selvejere		Krannestr. 2	²³⁾ Peder Christensen Skræder	0-3-1-1 ¹ / ₄ ³⁾
		34	²⁴⁾ Peder Nielsen Oxstrup	1-0-3-1 ³ / ₄
		26	²⁵⁾ Thomas Pedersen	0-3-1-1 ¹ / ₂
Clausholm		24	²⁶⁾ Jens Pedersen	0-4-1-2 ¹ / ₄
		Oxstrup	²⁷⁾ Niels Christensen	8-1-1-1
Selvejere		Bygballe 1	²⁸⁾ Christen Mogensen	8-1-1-2
		Bygballe 2	²⁹⁾ Jens Christensen Salling	7-2-2-2 ³ / ₄
		Krannestr.	³⁰⁾ Hr. Hans Bech	10-0-0- ³ / ₄
			³¹⁾ Jesper Pedersen Linaa, Interessenterne	
Præsten har Herlighederne		Annex-gaarden	³²⁾ Niels Andersen Winter	4-3-1-0
Selvejer		Kalstrup	³³⁾ Jens Iversen Lang	6-4-0-1

Ialt 116-1-3-0

Møjby, 4. April 1811.

JENS ANDERSEN
Sognefoged

¹⁾ Disse Numre findes naturligvis ikke i Sognefogdens Liste.

²⁾ Deraf noget Bygballe-Hartkorn.

³⁾ Af Krannestrups Hartkorn.

Denne Hartkornsberegning blev oplæst for samtlige Tilstedeværende. Nr. 1—16 var dem, som havde underskrevet Rekvisitionen om Tiendens Bestemmelse, de øvrige Nr. 17—33 anmeldte sig for Kommissionen som tiltrædende Begæringen om Tiendens Bestemmelse med de øvrige og blev saaledes antagne. Det samme skete med Sognepræst Pastor Hansen. Men ingen af Fæstebøndernes Herskaber havde givet Møde til Kl. 12 undtagen Niels Poulsen i Mejlby.

Kommissionen begyndte sin Forretning med at mægle Forening mellem Parterne, hvorved blev bestemt, at det er Sognepræstens Korn- og Kvægtiende, der handles med, og tillige erklærede Præsten, at han ingen Smaaredselstiende havde af Sognet uden den, som indbefattes i Kvægtienden.

Der skete Forening 1) Jens Andersen, 2) Hans Rasmussen, 3) Niels Poulsen Andersen, 4) Niels Poulsen Bonde, 5) Jacob Sørensen Udsen, 6) Anders Nielsen Knudsen, 7) Anders Jensen Espensen, 8) Niels Sørensen Wolle, 9) Peder Jensen Bonde, 11) Rasmus Wolle, 13) Simon Jensen Selling, 14) Anders Degn, 15) Anders Hedegaard, 16) Simon Nielsen, 18) Peder Simonsen, 19) Søren Jensen, 21) Peder Christensen Meis, 22) Frans Nielsen, 24) Peder Nielsen Ogstrup, 25) Thomas Pedersen, 26) Jens Pedersen svarer deres Sognepræst aarligt for Eftertiden som Vederlag for Præstens Korn- og Kvægtiende af deres Hartkorn, som det findes anført ovenfor, for hver Tønde Rug 3 Skp, Byg 2½ Skp., Havre 4 Skp.

Nr. 10, 12, 17, 23 svarer paa samme Maade aarligt af hver Tønde Hartkorn ½ Skp. Rug, 2½ Skp. Byg, 3½ Skp. Havre. Nr. 20 svarer for hver Tønde Hartkorn ½ Skp. Rug, 2½ Skp. Byg, 4 Skp. Havre. Annexbonden betaler ½ Skp. Rug, 2 Skp. Byg, 3 Skp. Havre, og har desuden akkorderet, at han ganske bliver fri for den anførte Rugtiende i 10 Aar, om Hr. Hansen saa længe lever og ved dette Embede bliver.

Ogstrup betaler ½ Skp. Rug, 2 Skp. Byg, 4 Skp. Havre, Nr. 28 og Nr. 29 ligeledes ½ Skp. Rug, 2½ Skp. Byg, 3½ Skp. Havre og Nr. 33 for hver Tønde ½ Skp. Rug, 2½ Skp. Byg, 3½ Skp. Havre.

Af de anførte Tiender afgaar for Præsten det Fjerdingskar Havre pr. Tønde Hartkorn, som Afgiften bliver mindre end anførte for Bygballe. Dette her anførte leveres som Vederlag for Tienden in natura (= i Varer) til en af Præsten anvisende

Mand i Aarhus eller Randers, godt forsvarligt Købmandshus, inden 1. April i det paafølgende Aar, for hvilket Kornet leveres, og maa samme af Præsten ikke fordres leveret uden paa en for Tiendeyderne i Almindelighed bekvem Tid og fremkommeligt Føre, hvorom Præsten, naar Julen er forbi, tilsiger Tiendeyderne 8 Dage i Forvejen. Denne Forening tager sin Begyndelse med indeværende Aar.

Den saakaldte St. Hansrente og Paaskerente, Æg og Ost, som Sognet skylder Præsten, er ikke indbefattet i denne Forening.

Krannestrups Ejer, Bech med Jesper Pedersen, bliver ikke forenede med Præsten om deres Tiende.

(Underskrifter).

Overgangen til Selveje medfører naturligvis store Forandringer i Landsbyen. Fæsteforholdet og Stavnsbaandet havde ganske vist ikke gjort Bønderne slaviske; men de havde dog levet i Afhængighed, og de fleste havde været omtrent lige fattige. Fællesskabet om den dyrkede Jord og Grandestævnerne, der tog alle Beslutninger angaaende det daglige Liv og Arbejde, havde bragt Landsbyens Beboere i nær Forbindelse med hinanden, men havde ogsaa hindret de dygtige i at hæve sig over deres Bysbørn. Med Selvejets Indførelse bliver der Mulighed for Forbedringer. Det havde tidligere været nødvendigt at holde mange Heste; vi har set, at Loven krævede en Hest for hver

Tønde Hartkorn. Hjulploven var ogsaa svær at trække; men nu afløses den efterhaanden af Svingploven, der bearbejder Jorden bedre. Møddingen bliver Midtpunktet i den firelængede Gaard, og den rigeligere Gødning bringer Høstudbyttet op paa 5—7 Fold. Dog vilde Synet af en Kornmark paa den Tid ikke have tiltalt en moderne Landmand. I Fællesskabets Tid var Ukrudtsplanter i Kornet en Fordel, naar der ikke var altfor mange; thi de vilde give god Græsning, naar Kvæget om Efteraaret blev sluppet løs. I Løbet af 1800erne indførte man Brakmarken og særlige Græsmarker med Kløver. Det var iøvrigt ikke blot Ukrudt, der gjorde Kornmarkerne mindre gode. Naar Kornet tærskedes hjemme paa Lergulvet, blev det rigelig blandet med Støv, og man havde ingen Rensemaskiner. Heller ikke i andre Henseender var Sædekornet rent. Kom man f. Eks. forbi en Rugmark, vilde Rugen vise sig rigelig blandet med andre Kornsorter. Tillige kneb det stadig med Vinterfoder, og da det var almindeligt at lade Kvæget kælte om Foraaret, blev der næsten ingen Mælk om Vinteren. Paa Grund af de store Prioritetslaan, Selvejerne havde været nødt til at optage, da de købte deres Gaarde, manglede de Penge til at foretage Forbedringer, og da Kornpriserne sank stærkt særlig i Tiden fra 1818—1825, sad de tilbageblivende Fæstere bedre i det end Selvejerne. Derfor gik der en Del Aar, inden en Del af Fæsterne gik ind i Selvejernes Kreds; men da Kornpriserne efter Midten af 1820erne atter gik opad, og Pengene nu havde en fast Værdi, begyndte Forholdene at bedres. Ogsaa i social Henseende betegner det omtalte Tidsrum en Ændring fra tidligere. Der blev i denne Tid Forskel paa gode og mindre gode Gaarde, paa velhavende Gaardmænd og mindre velstillede. Tillige forøgedes Antallet af Husmænd, og der blev et socialt Skel mellem Gaardmænd og Husmænd.

I 1844 udarbejdedes en ny Matrikel, der endnu er gældende. Den indeholder altsaa de Folk, der var Jordbrugere i 1844. Af Sognefogden Jens Andersens ovennævnte Liste over Tiendeydere ses, at der mellem 1688 og 1814, formodentlig i det Tidsrum, da Clausholm ejede Jorden, var bleven oprettet og matrikuleret en Del nye Ejendomme. I Matriklen af 1844 er der en Del Ejendomme, som er fremkomne efter 1814 ved Udparcellering af de gamle Gaarde, og disse nye Ejendomme er først bleven sat i Hartkorn ved Matrikuleringen i 1844.

Matr. Nr.	Matriklen af 1844	Hartkorn	
		for 1814	i 1844
1	Annexgd.: Niels Andersen Winter	FdSk FdA 4-3-1-0	FdSk FdA 6-0-2-2 ¹ / ₂
2	Hospitalspræst: Niels Jensen Ring	3-4-0-1	4-5-3-1 ¹ / ₂
3	Aarhus Hospital: Poul Sørensen Hougaard	2 0-0-0	3-1-0-2 ¹ / ₂
4	Aarhus Hospital: Jens Nielsen Skjæg	4-5-0-0	5-3-0-2 ¹ / ₂
5	Selvejer Jens Andersen (Hedegd.)	3-4-1-2	4-2-3-2 ¹ / ₁
6	Lærereembedet: Sørensen		0-7-0-0
7a	Selvejer, Sognefoged Peter Jensen Bonde	5-6-1-3 ¹ / ₁	7-3-2-2 ¹ / ₂
7b	do.	0-1-2-1 ³ / ₁	0-1-3-1
8	Selvejer Poul Nielsen Bonde (Enggd.)	2-5-3-1 ¹ / ₁	4-2-1-2 ¹ / ₁
9a	Selvejer Søren Laursen Kjær	1-4-3-2 ¹ / ₂	1-7-2-1 ¹ / ₁
9b	do.		0-2-2-3 ¹ / ₁
9c	Selvejer Jørgen Sørensen Haugaard	0-4 0-2 ¹ / ₂	0-6-0-0
9d	Selvejer Søren Laursen Kjær	0-2-1-1	0-3-0-2
9e	do.	0-1-2-1 ¹ / ₁	0-2-1-0
10	Selvejer Christen Andersen	3-3-1-1 ¹ / ₂	4-3-0-2 ¹ / ₂
11a	Selvejer Søren Simonsen	2-3-3-0	2-5-1-2 ³ / ₁
11b	Selvejer Niels Pedersen	1-1-2-2	1-3-3-1 ³ / ₁
12	Selvejer Laurs Nielsen	2-0-3-3 ¹ / ₁	2-3-3-2 ¹ / ₁
13a	Selvejer Peder Simonsen Fiil (Mejlgaard)	4-2-2-1 ¹ / ₂	5 3-2-0
13b	Selvejer Peder S. Fiil: Christen Bøg		0-0-0-2
13c	do. Niels Andersen		0-1-0-1 ¹ / ₁
13d	Peder S. Fiil: Jens Christensen		0-0-0-1 ¹ / ₁
13e	do. : Søren Pedersen		0-0 0-1 ¹ / ₁
14	Selvejer Mogens Pedersen (Fiil)	2-0-0-0	2-6-3-1 ¹ / ₁
15	Selvejer Anders Nielsen Kalstrup	3-6-2-2	4-6-0-1
16	Selvejer Niels Sørensen (Koch)	3-0-0-0	3-4-2-0
17	Selvejer Jakob Udsens Enke	3-4-2-0	4-3-3-1 ¹ / ₂
18a	Selvejer Jørgen Sørensen Haugaard	2-7-1-0	3-5-3-1 ¹ / ₁
18b	Selvejer Niels Pedersen Kjær	0-7-1-2	0-7-3-3 ¹ / ₁
19a	Selvejer Jørgen Sørensen Haugaard	2-2-2-3 ¹ / ₁	2-7-2-1
19b	Selvejer Niels Pedersen Hougaard	1-0-2-2 ¹ / ₂	1-0-0-3 ¹ / ₁
19c	Selvejer Søren Laursen Kjær	0-3-1-1 ³ / ₁	0-3-3-2
20a	Selvejer Søren Hansen	1-5-0-1 ¹ / ₂	1-7-3-2 ¹ / ₂
20b	Selvejer Lærer Sørensen	0-7-3-2	1-2-3-2
21	Selvejer Jørgen Jensen (Dyrgaard)	4-7-3-2 ¹ / ₄	7-1-0-1 ¹ / ₁

Matr. Nr.	Matriklen af 1844	Hartkorn			
		for 1844		i 1844	
		Td	Sk	Fd	A
22	Selvejer Jens Pedersen	0-1-1-2 ³ / ₄		0-1-3-1 ¹ / ₄	
23	Selvejer Niels Sørensen Hougaard	0-1-1-2 ³ / ₄		0-1-3-1 ¹ / ₂	
24	Selvejer Søren Christensen	0-4-1-2 ¹ / ₄		0-6-1-1 ³ / ₄	1
25	Selvejer Mads Nielsen			0-1-1-2 ¹ / ₂	
26	Selvejer Thomas Pedersen	0-3-1-1 ¹ / ₂		0-5-0-2	
27	Katedralskolen i Aarhus: Thomas Pedersens Enke			0-0-3-1	
28	Selvejer, Muremester Søren Hansen Lund			0-0-2-1 ¹ / ₄	
29	Selvejer Søren Pedersen			0-0-3-1	
30	Selvejer Jens Nielsen Land			0-1-1-1 ³ / ₄	
31	J. Pind: Thomas Nielsen			0-0-0-3 ¹ / ₄	
32	Selvejer Niels Jensens Enke			0-0-0-1 ¹ / ₂	
33	Selvejer Therkild Mortensen			0-1-1-1	
34	Selvejer Niels Nielsen i Ogstrup . .	1-0-3-1 ³ / ₄		1-1-2-2 ¹ / ₂	2
35	Selvejer Jens Hansen Kalstrup . . .	1-5-1-1 ¹ / ₂		1-5-2-0	
36	Selvejer Poul Nielsen Bonde (Nibækklodden)	0-6-2-2 ¹ / ₄		0-5-2-1 ¹ / ₄	
37	Ejes af Nr. 1-5, 7a, 8, 9a, 10, 11a, 12-21: Byens Smed			0-6-3-0	
38	Selvejer Rasmus Andersen			0-0-0-1	
39	Ejes af Nr. 8 og Nr. 9			0-0-0-1	

Samtlige Beboere ejer Sandgrav og Gade. Sognets Beboere ejer Kirken og Kirkegaarden.

Det samlede Hartkorn var før 1844: 75 Td. 4 Sk. 3 Fd. ¹/₄ Alb. og efter Matriklen af 1844: 99 Td. 3 Sk. 0 Fd. 2¹/₄ Alb. Der var intet privilegeret Hartkorn og ingen Skovskyld.

		Tidligere Hartkorn		Nuværende Hartkorn	
		Td	Sk	Fd	A
Krænestrup 1a	Selvejer Jørgen Pind	9-1	2-2 ¹ / ₂	12-6	3-1 ¹ / ₂
do. 1b	do. (Fredskov)	0-1	1-0	0-1	1-0
do. 2	Selvejer Christen Pedersen	0-3	1-1 ¹ / ₄	0-4	3-2 ¹ / ₄
do. 3	Selvejerne: Jørgen Jensen + Anders Jespersen + Jens Nielsen Brandt	0-6	1-1 ¹ / ₄	0-7	3-1 ¹ / ₂
	Selvejerne: Jørgen Jensen + Anders Jespersen + Jens Nielsen Brandt. Skovskyld	0-1	0-0		
Bygballe 1	Selvejer Mogens Christensen	8-1	1-2	8-5	3-2 ¹ / ₂
	do. Skovskyld	0-0	2-1 ¹ / ₂		

Matr. Nr.	Matriklen af 1844	Hartkorn				
		før 1844		i 1844		
Bygballe 2	Niels Pedersen Kjær	Td	Sk	Fd	A	} 7-2-2-1
	do. Skovskyld ..	7-2-2-2 ³ / ₄				
Ogstrup	Clausholm: Niels Nielsen	8-1-1-1				11-6-0-2
Kalstrup	Selvejer Jens Hansen.....	6-4-0-1				} 8-1-0 1 ¹ / ₂
	do. Skovskyld ..	0-0-3-0				

Gaarden Matr. Nr. 16 ovenfor er delt i følgende:

16a	Selvejer Niels Sørensen (Koch)...	Td	Sk	Fd	A	Td	Sk	Fd	A
16b	Selvejer Søren Sørensen.....	2-6-3	2 ³ / ₄			3-4	1-1 ¹ / ₄		
		0-1-0-1 ¹ / ₄				0-0-0-1 ³ / ₄			

Krannestrups Areal: 286,49 Td. Land Ager og Eng og 40,47 Td. Land Skov.

Bygballe I Areal: 92,5 Td. Land.

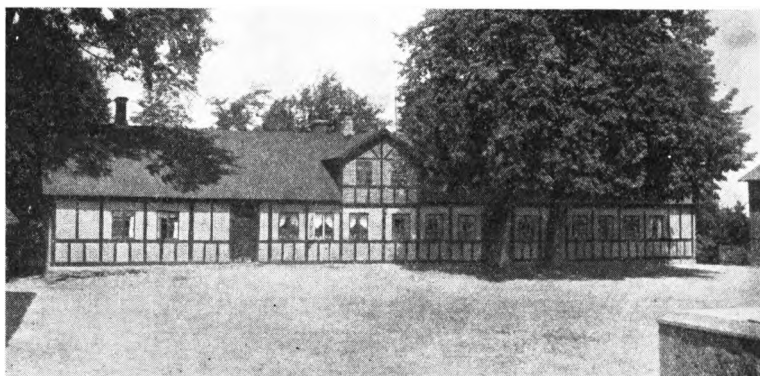
Bygballe II Areal: 81,34 Td. Land.

Ogstrups Areal: 191,33 Td. Land.

Kalstrups Areal: 100,62 Td. Land.

OGSTRUP EFTER 1800

Niels Christensen Drostrup døde d. 28. Juli 1827 og hans Kone Maren Nielsd. Ring d. 16. Febr. 1833; men allerede omkring ved 1819 havde deres ældste Søn Niels Nielsen, der var døbt d. 29. Jan. 1786, faaet Gaarden i Fæste, og han giftede sig

Ogstrupgaarden.

i 1819 med Ane Rasmusd. fra Nielstrup (født 19. Marts 1801). Den yngre Søn Peder Nielsen (døbt 2. Dec. 1787) tænkte vistnok paa at samle en særskilt Ejendom. Den 29. Okt. 1812 fik han Skøde paa et Hus for 400 Rd. (dateret 12. Sept. 1812), og der oprettedes en Kontrakt, hvorved han fik overdraget en Parcel for 1000 Rd. (dateret 24. Okt. 1812), og det følgende Aar fik han d. 19. Aug 1813 tinglæst Skøde paa en Parcel i Mejlby for 300 Rd. Sølvværdi (dateret 24. Juni 1813), hvorfor han, der nu kaldes Peder Nielsen i Mejlby, tinglæser en Obligation paa 200 Rd. Sølv til Niels Poulsen Bonde. Da vi har set, at Peder Nielsen i Ogstrup i 1814 nævnes af Sognefogden som Ejer af en Jordlod, der i 1844 fik Matr. Nr. 34, maa det være denne, han har faaet overdraget i 1812 og 1813. Det er sandsynligvis Enggaards Udmarkslod, der er Tale om. Da denne Gaard nemlig fik sin Indmarkslod lige ved Gaarden, skulde den ifølge Udskiftningsreglerne have sin Udmarkslod langt borte, sandsynligvis nær ved Udmarkslodderne til Nr. 9 og Nr. 21 (Dyrgaard). Peder Nielsen, der var svagelig, maa imidlertid have opgivet Tanken om at skabe sig en egen Ejendom. Han blev boende i Ogstrup som Ungkarl. I 1836 tilskødede han sin Broder den Jord, han ejede, mod Resten af sit Liv at faa Aftægt i Ogstrup. Den 16. Marts 1819 fik Peder Nielsen af Niels Poulsen i Mejlby Skøde paa Konge- og Kirketiende af 1 Td. 3 Fdk. 1¼ Alb. Hartkorn for 33 Rd. + 33 Rd. (dat. 4. Dec. 1818). Peder Nielsen døde d. 25. Marts 1838.

Niels Nielsen og Ane Rasmusd. fik Sønerne Rasmus Marthinus Anton Nielsen (født 29. Sept. 1834) og Christen Nielsen (født 29. Sept. 1837). Niels Nielsen døde d. 23. April 1849, og hans Enke, der døde d. 12. Juli 1879, drev Gaarden særdeles godt, til Marthinus i 1859 kunde overtage Gaarden og samme Aar blev gift med Nicoline Nielsdatter (født 3. November 1834), som var en Datter af Niels Nielsen i Røved. Den yngre Broder Christen Nielsen kom senere til Søndergaard i Elsted, hvor hans Slægt endnu befinder sig. Der var desuden en Datter Mette Kirstine, som blev gift med P. Chr. Sørensen i Astrup, hvor en Sønesøn stadig bor i Bedstefaderens gamle Hjem.

Marthinus Nielsen havde tre Børn, Johanne Kirstine (født 5. Aug. 1863) blev gift med S. A. Poulsen i Enggaard. Hun døde barnløs d. 17. Febr. 1921. Hendes Broder Niels Nielsen, der har faaet kgl. Bevilling paa Navnet Niels Ogstrup (født 24. Juli

1866), blev d. 7. Juli 1891 gift med Sognefoged Ferdinand Sørensens Datter Katrine Sørensen og overtog sin Svigerfaders Gaard (Mejlby Nr. 18 og 19 1844). Marthinus Nielsens yngste Datter Anna Inge Nielsen (født 12. April 1872) ægtede d. 7. Juli 1894 Jens Pedersen (født 11. Maj 1868) fra Sønderholm i Hornslet Sogn, der nedstammer fra den i 1671 afdøde Fæster i Ogstrup Søren Pedersen. Jens Pedersen overtog Ogstrup, der i 1871 atter var bleven Selvejergaard, i 1896. Hans Svigerfader Marthinus Nielsen døde d. 4. August 1898, medens hans Enke levede til 19. April 1917.

I Jens Pedersens Ægteskab fødtes Sønnerne Martinus Pedersen Ogstrup, født 8. Marts 1896, og Niels Pedersen Ogstrup (født 10. April 1908). Den førstnævnte ægtede Helga Baltzersen fra Terp, og de fik Børnene Jens Christian Pedersen Ogstrup, født 14. Oktober 1926, og Luise Pedersen Ogstrup, født 8. Juli 1925. Martinus P. Ogstrup blev Landsretssagfører og havde netop oparbejdet en god Forretning i Aalborg, da han den 14. Oktober 1934 døde som Følge af et Vaadeskud paa en Jagtudflugt. Den yngre Søn Niels Ogstrup (født 10. April 1908) blev i Efteraaret 1934 gift med Inge Baltzersen (født 30. Marts 1906), Søster til hans Broders Kone, og overtog samme Aar Gaarden Ogstrup. Han har en Datter Lisbet, født 24. April 1939. Jens Petersen har været Medlem af Amtsraadet og er stadig Medlem af det Udvalg, der udtrækker Nævningelisten. Han er R. af D.

KALSTRUP SIDEN 1800

Efter Mads Bygballes Død i 1800 overtog hans Enke Mette Pedersd. Gaarden. Ved Varetagelsen af Gaardens Anliggender fik hun en god Hjælper i en Karl paa Gaarden, Jens Iversen Lang, der var født i Kondrup, og hun giftede sig med ham i 1803. Aaret efter lod Baronon paa Clausholm den Bygballegaard taksere, som Mads Bygballe havde haft i Fæste. Da Taksationen skulde afhjemles paa Dronningborg Birketing d. 5. Juli 1804, mødte Jens Iversen Lang ved Prokurator Kastrup fra Randers og protesterede mod, at Synsforretningen blev fremmet, for saa vidt den i nogen Maade angik J. I. Lang eller tilsigtede at sætte Gaarden i „Brystfald“ paa hans Bekostning. Forordningen af 8. Juni 1787, som blev den Regel, der skulde følges, bød, at Fæstegaarden skulde overleveres Fæsteren ved Syn. Da dette ikke var sket, var Jorddrotten uberettiget til at søge Godtgørelse eller at sætte Gaarden i „Fald“. Der var gaaet mindst to Aar, siden

Enken lovligt leverede sit Fæstebrev tilbage (eller rettere Jens Iversen paa hendes Vegne), og skulde hun nu saa længe efter, svare den Fald, man fandt for godt at sætte i den, var dette aldeles lovstridigt. Jens Iversen forbeholdt sig alt lovligt og overlod nu for Tiden Retten at handle efter bedste Skøn i Overensstemmelse med Loven. Retten fandt ikke, at Jens Iversen havde bevist noget af, hvad han til Styrke i Afhjemlingen havde ladet fremsætte og modtog Mændenes Afhjemling uden derved at

Kalstrup.

krænke Jens Iversens formentlige Ret, som derimod herved blev ham forbeholdt. Der er næppe bleven mere ud af denne Sag.

Som foran omtalt købte Jens Iversen Lang i Forbindelse med Anders Hviid til Sorvad og Forvalter Bay paa Clausholm de dette Gods tilhørende Ejendomme i Mejlby, og da de laante en stor Del af Køberne Penge til at betale Gaardene med mod Prioritet i disse, har det utvivlsomt været en fin Forretning. Jens Iversen Lang har i det hele taget været en driftig Mand, der forstod sig paa Forretninger. D. 17. April 1809 fik han Skøde paa Ødum Kirkes Tiende for en Sum af 9300 Rd. I Dec. 1826 fik Jens Iversen kgl. Bevilling til ved Proklama i Aviserne at indkalde sine Kreditorer. I 1833 købte han af Proprietærene Bech i Krannestrup og Secher i Skaarupgaard sin Gaard Kalstrups Konge- og Kirketiende (Hartkorn: 6 Td. 4 Sk. 1 Alb.). Samti-

dig skaffede han Attest for, at han havde ægtet Enken Mette Pedersd. af Kalstrup, som maa være død paa et tidligere Tidspunkt, og da han saaledes havde bevist sin Ejendomsret til Gaarden, solgte han den til Johan Hansen, der d. 9. April 1833 fik Skøde paa den. Johan Hansen var 36 Aar gammel, da han i 1831 kom til Mejlby fra Hallendrup. Hans Kone Jakobine Frisenberg var fire Aar ældre, og de havde tre Børn, af hvilke den ældste Marie Frederikke Scharlotte Schandorff (født 1812) var Stifter, medens Martin Nicolaj Hansen (født 1824) og Nielsine Christiane Frederikke Hansen (født 1827) var Ægteparrets Børn. Fra 1835 boede desuden i Kalstrup den forhenværende Ejer af Kollerup i Hadbjerg Sogn Bagge Lihme (født 1763) og hans Hustru Christiane Sofie Sjelle (født 1770) samt Johan Hansens Tante, Enkefru Maren Bigum (født 1762). I 1855 solgte Johan Hansen Kalstrup (Hartkorn 8 Td. 1 Sk. 1 F. 2½ Alb.) til Mogens Christensen Mohnsen, der ejede Bygballe II (Hartk. 8 Td. 5 Sk. 2 F. 2½ Alb.). Mohnsen fik Tilladelse til at lægge de to Gaarde sammen (5. Maj 1855), dog maatte han forpligte sig til at erstatte den nedbrudte Bygballegaard med et Hus, som der skulde tillægges mindst 1½ Td. Land.

Det store Jorddige, der dannede Skellet mellem Bygballe II og Kalstrup, og som strakte sig helt nede fra Ebbestrupgaards Mark til Mejlby Bymark, blev nu sløjfet; men saalænge Familien Mohnsen havde Kalstrup, som de forenede Gaarde kaldtes, stod der en stor Sølvpoppel i den ene Del af Gaardens Mark som et Minde om det gamle Markskel. Mogens Mogensen (født 31. November 1816) ægtede Else Grosen (født 1815), en Datter af Gaardejer Jens Rasmussen Grosen og hans Kone Sara Jørgensd. i Skødstrup. Mohnsen fik en Række Børn. D. 22. April 1842 fødtes Jens *Christian* Mohnsen, d. 5. Sept. 1844 Peter *Marius* Mohnsen, d. 29. Okt. 1845 Saralene Cathrine Mohnsen (kaldet Lene), d. 14. Sept. 1848 Ane *Margrete* Mohnsen, d. 23. Marts 1850 *Inger* Kirstine Mohnsen, d. 8. Juni 1852 Anne Karna Kirstine Mohnsen, d. 29. Marts 1856 Inge Christoffine Kirstine Mohnsen (kaldet Gine), den 9. Jan. 1858 Ernestine *Vilhelmine* Mohnsen, d. 29. Maj 1863 Rasmus Ernst *Villiam* Mohnsen, og d. 28. August 1865 *Henrik* Hans Nicolai Mohnsen samt Amalie Mohnsen og Ella Mohnsen.

Da Mogens Mohnsen døde 1890, overtog hans Enke Gaarden, og ved hendes Død 1898 gik den over til den ældste Søn J. Christian Mohnsen, der drev den i mange Aar, og da han var ugift,

holdt hans Søster Gine Hus for ham. Af de ovennævnte Børn blev Marius M. Landmand, Margrete M. blev gift med Fabrikant Gall i Odder, Inger M. blev gift med Arkitekt Uldall, der ombyggede Mejlbj Kirke. Anna Karna M. var i nogen Tid Kommunalærerinde i Aarhus, indtil hun giftede sig med Skolelærer Vald. Nielsen Norn; deres Børn er Dr. med. Mogens Norn, Overlæge i Haderslev og gift med sin Kusine Helga Mohnsen, Datter af ovennævnte Villiam Mohnsen, samt Bygningsinspektør, Arkitekt Viggo Norn i Horsens og 4 Døtre, af hvilke en er Arkitekt, en Lærerinde og to Kontorister. Amalie Mohnsen blev gift med Kommunalærer Gelius i København og har to Sønner i akademiske Stillinger. Villiam Mohnsen blev Læge i Aarhus og fik Sønnen Mogens, der døde som Student af spansk Syge, og Datteren Helga. Arkitekt Uldall var Enkemand, da han giftede sig med Inger Mohnsen. De fik to Sønner, af hvilke den ene til for kort Tid siden var Overlæge i Hammel, medens den anden er Ingeniør.

I 1914 solgte Christian Mohnsen Kalstrup til Chr. Pedersen, som først solgte en Parcel Nr. 1 B til Marius Sørensen og dernæst Resten af Gaarden til Kaløvig's Udstykningsforening, der udstykkede den nordre og østre Side af Marken til 13 Stats-huse, medens Resten af Gaarden med Bygninger blev solgt til Søren Nielsen Johnsen, der 3 Aar senere afhændede Ejendommen til Martin Hagensen. I 1940 solgte Hagensen Resten af Gaarden til Udstykningsforeningen, der straks afhændede 16 Td. Land til Frode Skriver, som opførte en køn og tidssvarende Gaard. Endvidere fik 8 af de ovennævnte Statshusmænd deres Jordlodder forøgede med tilsammen 30 Td. Land. Paa de tiloversblevne ca. 30 Td. Land opførte Jordlovsudvalget en ny Ejendom og solgte den til Mogens Christensen fra Nørbæk og Hustru, Gudrun Kristensen.

Gaardene Kalstrup og Bygballe I, som vi i det foregaaende har fulgt over 500 Aar tilbage i Tiden, og som stadig har hørt til de mere fremtrædende Gaarde i Mejlbj Sogn, er altsaa ikke mere. Det er med Vemod, vi mindes disse gamle Gaarde og de til dem knyttede Slægter.

De ved disse Gaardes Udstykning oprettede Ejendomme er følgende (i Matrikelnumrene betyder B Bygballe og K Kalstrup):

1 B) Ejendommen blev bygget 1913 af Marius Sørensen og Hustru. D. 1. Nov. 1926 blev den solgt til Niels Arve og Hu-

stru Margrete Lund. Ejendommen brændte i 1940, men er nu genopbygget i højmoderne Stil.

1 c B 4 K) Niels M. Madsen og Hustru Anna Madsen købte i 1926 denne Ejendom efter Kristian Lunds Død. Denne sidstes Enke Kjersten Lund ejer og bebor Huset Nr. 32 i Mejlby.

1 D B 4 K) Jens Bonde Jensen og Hustru Marie Bonde købte Gaarden af Udstykningsforeningen 1918. I 1939 afgik Jens Bonde ved Døden, og Enken har derefter solgt Ejendommen til Viggo Hugger og Hustru Anna Hugger.

1 c B 4 K) Morten Mortensen og Hustru Marie Mortensen købte Ejendommen i 1918

1 f B 5 K) P. M. Mogensen og Hustru Karen Mogensen købte Ejendommen i 1929.

1 g B 6 K) Joh. M. Kristensen og Hustru Natalie K. købte Ejendommen i 1929. Dernæst afhændede de i 1936 samme til Poul Rasmussen og Hustru Astrid R.

1 h B 7 K) Aage Vestergaard og Hustru Sofie V. købte Stedet 1927 af Jens Kristian Jensen.

1 i B 8 K) tilhørte først Søren Kristensen 1915—1926, men solgtes dernæst til Harald Nielsen.

1 k B) Laurits Kristensen og Hustru Anna Kristensen.

1 d B) Jens P. M. Jensen og Hustru Karen J., der i 1941 solgte Stedet til Morten Simonsen og Hustru Ane Nielsen fra Mejlby.

1 m B) Hans Jensen og Hustru Grete J. købte Stedet d. 8. Juni 1929.

9 K) J. Stæhr og Hustru Kathrine S. købte Ejendommen i 1915 og solgte den i 1937 til Harald Christensen og Hustru Karen Ch.

10 K) ejedes først af Harald Jensen, der d. 10. Jan. 1930 solgte Stedet til Marius Mogensen og Hustru Julie M.

BYGBALLEGAARDENE EFTER 1800

Bygballe I blev i Juni 1801 bortfæstet til Mogens Nielsen fra Voldum. Gaardens Hartkorn angaves til 8 Td. 1 Sk. 1 Fd. 2 Alb. samt Skovskyld 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. Mogens Nielsen maa først have tjent hos Mads Bygballe; thi da han d. 20. Juni 1800 ægtede Inger Knudsd., noteredes i Kirkebogen, at de begge boede i Kalstrup. Forloverne ved dette Bryllup var Mads Bygballe i Kalstrup og Axel Nielsen i Voldum. Inger Knudsd. blev kun 29 Aar

gammel, hun blev begravet d. 4. Juli 1805. Mogens Nielsen giftede sig igen; hans anden Hustru hed Pederlene eller Perlene; men hendes Efternavn angives forskelligt. Folketællingslisten af 1834 kalder hende Perlene Marie Bloch, 45 Aar gammel, Justitsprotokollen skriver Perlene Marie født Gregersen, og Kirkebogen kalder hende ved hendes Død den 12. Marts 1836 Perlene Pedersd. Skønt hun kun blev 47 Aar gammel, overlevede hun sin første Mand og døde samme Dag som den anden. Mogens Nielsen blev i en Alder af 45 Aar begravet d. 19. Februar 1810, og Aaret efter, den 12. Februar 1811, ægtede Perlene Christen Mogensen fra Hallendrup. I dette Ægteskab fødtes Børnene Inger, født 1813, og Mogens, født 1816. Christen Mogensen og hans Efterkommere stavede deres Efternavn Mohnsen, som det udtales paa jydsk. Datteren Inger blev gift med Slagtermester Kleis i Aarhus. Om Sønnen Mogens Christensen Mohnsen er talt ovenfor under Kalstrup.

Christen Mohnsen fik Skøde paa Bygballe I d. 3. Dec. 1812, d. 9. Dec. 1813 fik han af Proprietær Secher paa Skaarupgaard Skøde paa sin Kongetiende for 1226 Rd. 3 Mk. 6 Sk. Courant. og d. 21. Juni 1819 gav Proprietær Bech paa Krannestrup ham Skøde paa Gaardens Kirketiende for 269 Rd. 5 Mk. 5 Sk. Sølv (dateret 4. Marts 1814). Ligeledes købte Mohnsen d. 9. Dec. 1813 af Proprietær Secher Kongetiende af Frands Nielsens Gaard i Mejlby for 148 Rd. 2 Mk. 10 Sk. (dat. 11. Dec. 1812). Da Christen Mohnsen døde d. 6. Marts 1836 i en Alder af 66 Aar, fik hans Søn Mogens Chr. Mohnsen Adkomst til Gaarden ved en Paategning paa Faderens Skøde d. 18. Okt. 1836.

Bygballe II blev i 1810 købt for 3294 Rd. af den daværende Fæster Jens Christensen Salling. der d. 4. Sept. 1818 døde af en „Epidemisk Nervefeber“, som det meddeles i Kirkebogen; han blev 67 Aar gammel. Salling fik d. 9. Dec. 1813 Skøde paa sin Kongetiende, som han købte af Proprietær Secher til Skaarupgaard 1226 Rd. 3 Mk. 6 Sk. Courant. Den 9. Dec. 1817 fik han af det Huitfeldtske Fideikommis' Bestyrelse Tilladelse til at lade en Parcel af Gaarden, kaldet Nibækklodden, med Hartkorn 6 Sk. 2 F. 2¼ Alb. udgaa af Godsets Pant i Bygballe. Denne Lod var forresten allerede i 1813 (2. Juni) solgt til Poul Christophersen i Røved, der nu fik Skøde paa den d. 16. Dec. 1817. Købesummen var 1000 Daler Courant. Poul Christoffersen havde formodentlig tænkt paa at flytte til Mejlby; men han har aabenbart betænkt sig; thi han solgte allerede d. 25. Nov. 1813 den

omtalte Lod til Niels Poulsen Bonde i Mejlby og flyttede selv til Todbjerg, hvor han boede, da han d. 26. Jan. 1819 gav Niels Bonde Skøde paa Lodden. Vedkommende Parcel, der havde 13 Td. Sædeland, blev i Juli 1819 takseret til 150 Rd. Sølv.

Jens Sallings Enke, Inger Sørensd. Degn, skødede d. 13. Juli 1819 Bygballe II til sin Svigersøn Peder Thomassen Snog, der var gift med Karen Jensd. Salling. Købesummen var 3217 Rd.

Bygballe.

1 Mk. 11½ Sk. foruden Aftægt til Enken, der døde d. 25. Nov. 1821 i en Alder af 59 Aar. Peder Thomassen Snog var Pranger i Nielstrup, og han var 40 Aar gammel, da han flyttede til Mejlby. Han fik to Sønner, Thomas (født 7. Juni 1820) og Jens Christian (født 13. April 1821), og Døtrene Inger Marie (født 7. Marts 1824) og Ane Caroline (født 29. Maj 1826). Peder Thomassen Snog døde d. 16. Nov. 1826, ifølge Kirkebogen 48 Aar gammel, og d. 12. Juli 1827 giftede Karen Salling sig paa ny i en Alder af 32 Aar med den to Aar ældre Niels Pedersen Kjær, der hidtil havde været Forpagter af Ødum Præstegaard. Thomas Snog fik d. 13. Jan. 1842 kgl. Bevilling til at føre Navnet Thomas Kjær.

Niels Kjær og Karen Salling fik Børnene Peder Severin Kjær (født 22. Okt. 1828), Peder Nicolay Anthon Kjær (født 6. Sept. 1831) og Datteren Bolette Christine Kjær (født 14. April 1834). I Niels Kjærs Tid bestod der mellem Familierne i de to Bygballegaarde et meget intimt Venskabsforhold. Niels Kjær blev 65 Aar gammel og døde d. 26. April 1858, hvorpaa hans Enke overtog Gaarden; hun døde imidlertid d. 24. Marts 1859 i en Alder af godt 63 Aar, og Datteren Bolette Christine Kjær fik da d. 10. Jan. 1860 Skøde paa Bygballe, der imidlertid samme Aar blev solgt for 58000 Rd. til A. Pedersen (Skøde d. 15. Febr. 1861)*). Han nedrev de gamle Bygninger og opførte en ny grundmuret Gaard der, hvor den endnu ligger, medens dens tidligere Plads var paa den modsatte Side af Vejen.

Allerede d. 26. April 1853 havde Niels Kjær Parcellen Nr. 12 c, og d. 15. Dec. 1880 føjede den nye Ejer Petersen Matr. Nr. 35 og Matr. Nr. 3 b til Gaarden. Matr. Nr. 35 har et Hartkorn 1 Td. 5 Sk. 2 Fdk. og ejedes i 1880 af P. Chr. Rasmussen, der fik 16260 Kr. for Parcellen. Tillige købte han en Parcel med Hartkorn 4 Sk. $\frac{3}{4}$ Alb. for en Pris 4350 Kr. af Mads Andersen Kalstrup. I 1887 solgte Pedersen Gaarden Bygballe til J. E. Helms, en Søn af Apoteker Helms i Horsens; han var gift med Charlotte Aastrup, hvis Fader ejede Ballegaarden i Todbjerg Sogn. Proprietær Helms havde tre Sønner, af hvilke Jacob Helms (født 24. Dec. 1889) fik Skøde paa Bygballe d. 4. April 1929. J. Helms er gift med Rigmor Elisa Helms (født 20. Juli) og har Børnene Johanne (født 9. Juli 1929) og Gerda (født 18. Sept. 1934). Jacob Helms har to Brødre: Frederik Helms i København og Emil Helms i Langaagaard pr. Langa.

KRANNESTRUP EFTER 1800

Efter Kronens Bort salg af Ryttergodset blev Krannestrup som tidligere omtalt købt af Niels Behr til Skaføgaard og gik dernæst i Arv til Sønnen Poul Behr, hvis Enke Anna Mørch i 1792 solgte den til Mads Meulengracht*). Derefter erhvervede Jens Jacob Wiid den i 1802 for 13000 Rd., og han gav d. 2. Dec. 1813 Hans Bech, der d. 30. Okt. 1813 havde købt den for 4916 $\frac{3}{4}$ Rd., Navneværdi og straks overtaget den, Skøde paa den. Den 14. Jan. 1815 solgte Bech Parcel Nr. 3 1844 af Krannestrups

---

*) Trap: Danmark. Randers Amt.

Jord Syd for Kaløvejen, det saakaldte Haarup-Krannestrup, med Hartkorn 6 Sk. 1 Td. $1\frac{1}{4}$ Alb. og Skovskylld 1 Alb. til Jens Andersen i Dyrgaard samt Jesper Hviid og Jens Brandt i Linaa for en Købesum af 666 Rd. 4 Mk. Sølv. Ved Matriklen af 1844 blev Hartkornet i denne Parcel forhøjet til 7 Skp. 3 Td. $1\frac{1}{2}$ Alb. og Skovskylld 2 Alb. Paa Jens Andersens Jordlod laa der et Hus, der blev lejet ud til en Mand, som skulde føre Tilsyn med Skoven og hjælpe til paa Dyrgaard, naar det tiltrængtes. Allerede tidligere var der fra Krannestrup solgt Kr. Matr. Nr. 2 med Hartkorn 3 Sk. 1 F. $1\frac{1}{4}$ Alb., der i 1814 ejedes af Peder Christensen Skræder. I 1844 ændredes Hartkornet til 4 Sk. 3 Fd. $2\frac{1}{4}$ Alb. Det er senere gaaet over til P. M. Therkildsen, som

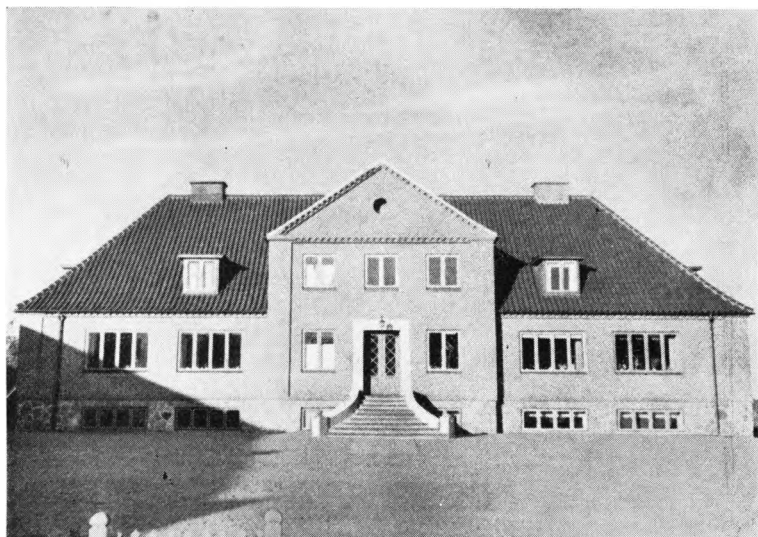
Krannestrup.

har købt en Parcel Nr. 17 af Haarup og derved samlet et Hartkorn 1 Td. 3 Sk. 3 F. $2\frac{1}{4}$ A. (Se nedenfor).

Desuden solgte H. Bech til forskellige Mænd i Mejlby deres Andele af Kirketienden. Han døde d. 6. Jan. 1821 i Alderen 49 Aar, og hans Enke Mariane Dinesen (født 1780) giftede sig i 1822 med Jørgen Pind (født 1795). Med sin første Mand havde Mariane Dinesen to Døtre. Den ene er muligvis den Anne Kathrine Bech af Krannestrup, der døde ca. 1825 (Skiftet sluttede d. 28. Dec. 1825), den anden er Dinesine Kirstine Bech (født 20. Sept. 1815). I Ægteskabet med Pind var der bleven antaget en Plejesøn Frederik Carl Christian Mohr (født 1830).

Den 18. Maj 1830 udstedte Proprietær Pind Skøde til Niels Sørensen paa Parcel Nr. 3 af Krannestrup med Hartkorn 1 Td. 1 Skp. Det er tidligere omtalt, at den Parcel af Krannestrup,

der i 1844 fik Matr. Nr. 3, blev købt af tre Mænd, blandt hvilke Jens Andersen i Dyrgaard. Den i 1830 solgte Parcel maa derfor være en anden, og det ses ikke, at den har faaet noget særskilt Nummer i 1844. Køberen af den maa sandsynligvis være Niels Sørensen Koch, som har søgt at skaffe sig noget Jord, da Fødegården, Matr. Nr. 16, 1844, paa det Tidspunkt har været bestemt for hans Broder Jens Sørensen Koch.

Krannestrup.

Den 15. April 1855 døde Mariane Pind, født Dinesen, i Krannestrup, 80 Aar gammel, og hendes Mand solgte derefter Gaarden til Janus Anton Rahbek Larsen fra Frijsendal, en Herregaard i Havrum Sogn ved Hammel. Købesummen var 62000 Rd. Den 1. Maj 1856 flyttede Pind fra Mejlbj til Aarslev, hvor han døde i 1857 i en Alder af 63 Aar. Rahbek Larsens Kone kaldes i Folketællingslisten af 1860 Christiane Elisabeth Hee (fra Aalborg); men i Kirkebogen kaldes hun Christiane Akkermann (født 1. Nov. 1834). Ægteparret havde en Søn Martin Marius Rahbek Larsen (født 28. Juli 1857). Desuden nævnes i Folketællingslisten af 1860 Marie Antonetta Akkermann (født 1825), som kaldes Svigermoder, og en Forvalter Adam Helms fra Ged-

ved, 30 Aar gammel. Rahbek Larsen døde d. 4. Dec 1861, Alder 29 Aar, og hans Enke overdrog i 1862 Krannestrup til P. Hviid til Sorvad, hvis Søn, A. M. Hviid, maatte afstaa den til Kreditforeningen, som i 1896 solgte den til Jul. Pedersen, gift med Mette Pedersen, der begge døde for faa Aar siden. Nu ejes Krannestrup af Aage Arve (født 27. Juni 1903), som er gift med Jul. Pedersens Datter Kathrine Arve (født 15. Okt. 1906). De har Børnene Meta, født 25. Dec. 1931, Anna, født 29. April 1933, Inga, født 11. Nov. 1935 og Julius, født 18. Maj 1940. Aage Arve fik Skøde paa Krannestrup d. 1. Nov. 1935 efter Svigerfaderens Død. Da Krannestrup brændte under et Tordenvejr, er Gaarden opført i moderne herskabelig Stil.

*Matr. Nr. 2 1844 Krannestrup + Matr. Nr. 17 Haarup,
Todbjerg Sogn.*

Skøde til Niels Laursen d. 10. Okt. 1837.

Skiftebrev til Maren Pedersd. d. 13. Jan. 1863.

Vielsesattest til Peder Brøste d. 13. Jan. 1863, som altsaa har giftet sig til Stedet.

Skøde til Laurs Nielsen d. 13. Jan. 1863.

Skøde til Niels Peder Nielsen d. 13. Jan. 1891.

Adkomst for hans Enke, Sidsel Kirstine Nielsen, født Rasmussen d. 21. Febr. 1911.

Skøde til Niels Christensen d. 11. April 1911.

Skøde til Ole P. Leth d. 17. April 1917.

Skøde til J. Pedersen d. 3. Nov. 1916.

Skøde til Peder Marius Therkildsen d. 18. Jan. 1918.

Hartkorn: Krannestr. Nr. 2 0-4-3-2¼, Haarup Nr. 17 0-7-0-0, ialt 1 Td. 3 Sk. 3 F. 2¼ A.

